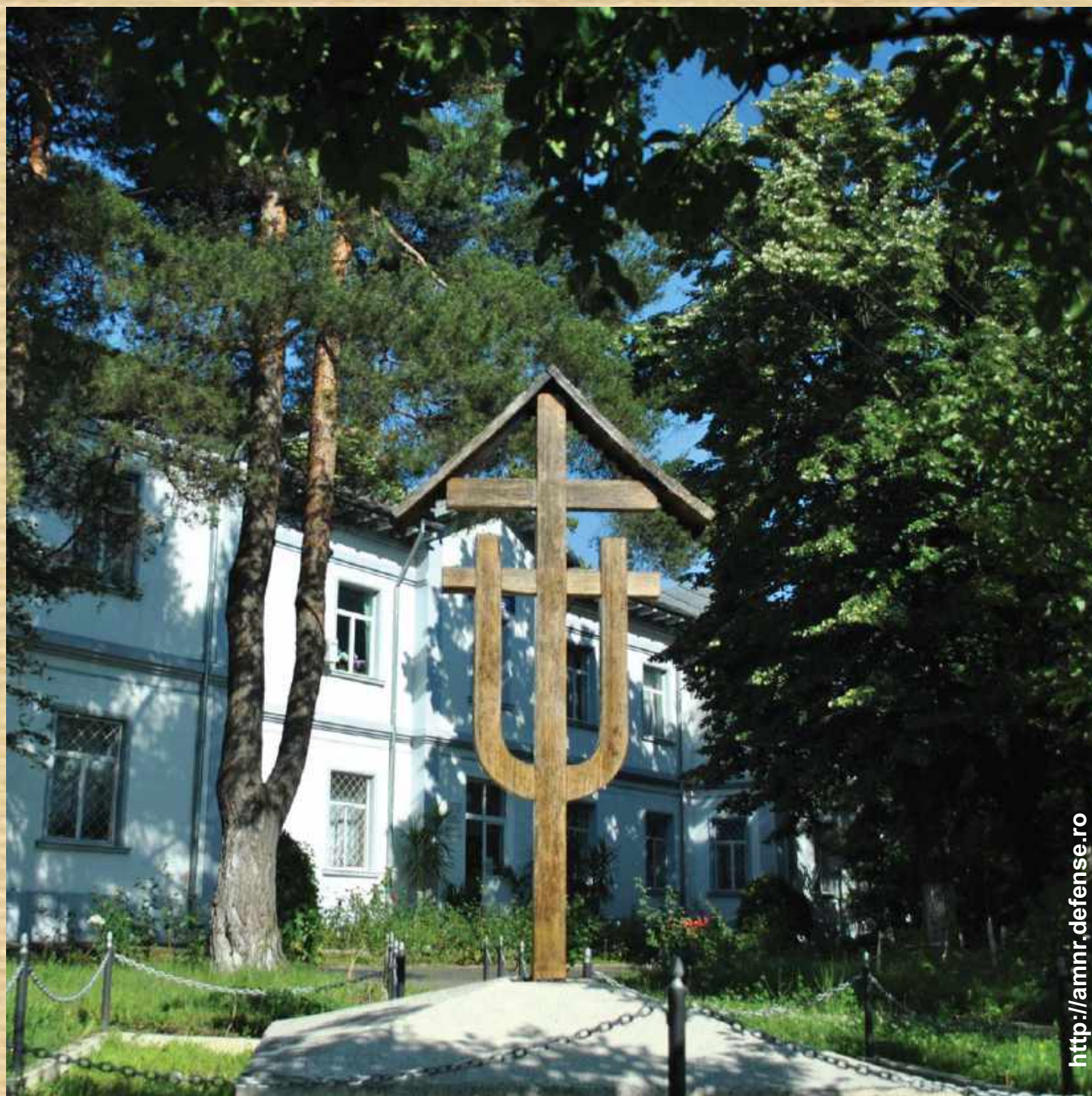
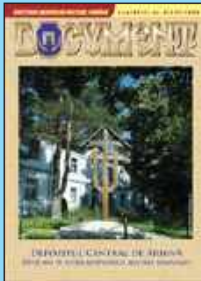

DOCUMENT

<http://amnr.defense.ro>

DEPOZITUL CENTRAL DE ARHIVĂ
100 DE ANI ÎN SLUJBA ARHIVISTICII MILITARE ROMÂNEȘTI

Coperta I: Depozitul Central de Arhivă

Coperta IV: 26 august 1920. Solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu, având în centru figura regelui Ferdinand

Editor coordonator:

Colonel Liviu CORCIU

Redactor-șef:

Dr. Teodora GIURGIU

Tel./fax: 021-318.53.85, 021-318.53.67/0367

sia@forter.ro

Secretar de redacție:

Dr. Veronica BONDAR

Redactori:

Mihaela CĂLIN, Lucian DRĂGHICI, Dr. Oana Anca OTU,
colonel Dr. Gabriel-George PĂTRAȘCU, Raluca TUDOR

Coperte:

Valentin MACARIE, Nicolae CIOBANU

Tehnoredactare computerizată:

Mădălina DANCIU

Consiliul științific:

- General-maior Corneliu POSTU
Statul Major al Apărării
- Conf. univ. Dr. Florian BICHIR
Academia Română
- Prof. univ. Dr. Valentin CIORBEA
Universitatea „Ovidius” Constanța
- Prof. univ. Dr. Marian COJOC
Universitatea „Ovidius” Constanța
- Colonel (r) prof. univ. Dr. Alesandru DUȚU
Comisia Română de Istorie Militară
- Colonel Dr. Petrișor FLOREA
Depozitul Central de Arhivă
- Colonel (r) prof. univ. Dr. Ion GIURCĂ
Universitatea „Hyperion” din București
- Dr. Luminița GIURGIU
Comisia Română de Istorie Militară
- Comandor (r) Dr. Marian MOȘNEAGU
Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe
cu Armata României „General Paul Teodorescu”
- Colonel (r) prof. univ. Dr. Alexandru OȘCA
Comisia Română de Istorie Militară
- Dr. Petre OTU
Comisia Română de Istorie Militară
- Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA
Ministerul Afacerilor Externe
- Prof. univ. Dr. Ioan SCURTU
Academia Oamenilor de Știință
- Dr. Alin SPĂNU
Centrul de Studii Euroatlantice
- Colonel (r) Dr. Mircea TĂNASE

Sumar în limba engleză:

Dr. Teodora GIURGIU

Distribuție:

Serviciul Difuzare al Trustului de Presă al M.Ap.N.

Adresa redacției:

Drumul Taberei, nr. 7H, sector 6, cod 61353,
București. Tel./fax 021-318.53.85; 021-318.53.67/0367

e-mail: sia@forter.ro

http://amnr.defense.ro

Buletinul Arhivelor Militare Române apare trimestrial, sub egida Arhivelor Militare Naționale Române. Publică articole pe teme de istorie universală și românească, precum și documente provenind din Arhivele Militare Române, dar și din alte arhive din țară sau străinătate.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor. Manuscrisurile nu se înapoiază. Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului articolului și a titlaturii revistei.

ISSN 1454-0924

Tiparul este executat la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei

C. 282/2020 B 00139

STUDII/DOCUMENTE

Depozitul Central de Arhivă – un secol de istorie –
Colonel inginer Marius-Marian OLTEANU
Adela-Cosmina LĂZĂRESCU
Mariana-Daniela MANALOIU 1

Epidemiile cu care s-a confruntat armata română la început de secol XX – epidemia de holeră din anul 1913
Dr. Leontin STOICA 7

Mărturi regăsite. Din nou despre rolul generalului Constantin Christescu în pregătirea de artilerie a ofensivei de la Nămolosa și prima fază, decisivă, a bătăliei de apărare de la Mărășești
General de brigadă (r) prof. univ. Dr. Adrian STROEA
Colonel (r) Marin GHINOIU 12

Aliații și cooperarea cu Marele Cartier General în Dobrogea și Dobrogea de Sud (decembrie 1918-ianuarie 1919)
Drd. Silviu-Daniel NICULAE 19

Contribuția locuitorilor fostului județ Alba de Jos (Alba Inferioară) la «Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale» (1919), reflectată în presa vremii
Dr. Vasile MĂRCULEȚ
Dr. Alexandru BUCUR 25

Organizarea armatei bolșevice ungare (iunie 1919)
Lector universitar asociat Dr. Alin SPĂNU 28

Memorie și cinstire: 100 de ani de la readucerea capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu (1920-2020)
Profesor Dr. Cornel MĂRCULESCU 33

Generalul Alexandru Averescu și recunoașterea de către Italia a unirii Basarabiei cu România (1920)
Conferențiar universitar Dr. Constantin I. STAN 43

Un ofițer român vizitează Țara celor 1.000 de Lacuri
Dr. Oana Anca OTU 50

Epopoea Escadrei de Dunăre (1907-1937)
Comandor (r) Dr. Marian MOȘNEAGU 57

Apariția radiolocației în armata română – factor de progres pentru artileria antiaeriană
General-maior (r) prof. univ. Dr. Visarion NEAGOE 65

1944. Un aprilie de foc. Paște sub bombe. 34 de zile și nopți mai multe orașe din România au fost bombardate
Conferențiar universitar Dr. Florian BICHIR 68

Încercări de dezvoltare a tehnicii militare românești în anii celui de-Al Doilea Război Mondial
Dr. Viorel GHEORGHE 71

Colonelul Francisc-Ioan Rotta – comandantul Detașamentului de Schiori Expediționar
Plutonier adjutant Eugen-Dorin SPĂTARU 80

Îndeplinirea prevederilor articolului 7 din Convenția de Armistițiu de către Marele Stat Major și comandamentele teritoriale (23 august 1944-1 ianuarie 1946)
Dr. Teodora GIURGIU 83

Insignele ofițerilor și subofițerilor în rezervă și în retragere proveniți din activitate (1936-1947)
Colonel Dr. Gabriel-George PĂTRAȘCU 87

Zorii Erei Reactive (Partea a IV-a)
Locotenent-comandor aviator (r) Gheorghe-Ion VAIDA 90

Pregătiri pentru primirea aparatelor de vânătoare MIG-23 de către aviația militară română
Locotenent-colonel (r) Dr. Petre OPRIȘ 94

Semnale editoriale 96

DEPOZITUL CENTRAL DE ARHIVĂ – UN SECOL DE ISTORIE –

Colonel inginer Marius-Marian OLTEANU¹
Adela-Cosmina LĂZĂRESCU²
Mariana-Daniela MANALOIU³

La 26 iulie 2020, sărbătorim 100 de ani de când, prin Ordinul de zi nr. 11 al Marelui Stat Major, a fost înființat **Depozitul de arhivă** al Serviciului Istoric din cadrul Marelui Stat Major și în baza Ordinului de zi nr. 11 din 18 iulie 1995, s-a stabilit ca data de 26 iulie, să fie desemnată ca ZIUA ARHIVELOR MILITARE. Ne propunem, pe parcursul a mai multor numere ale revistei, să vă aducem în atenție istoricul unui secol de existență neîntreruptă al unei instituții, care poate să însemne prea puțin sau, dimpotrivă, foarte mult. O întindere temporală care, raportată la scara istoriei, n-ar trebui să impresioneze, însă, dacă avem în vedere tumultul acestui secol și avatarurile prin care a trecut *tezaurul inestimabil* păstrat de această instituție, putem aprecia că această existență este firească și remarcabilă, în același timp.

Perioada 1869–1919

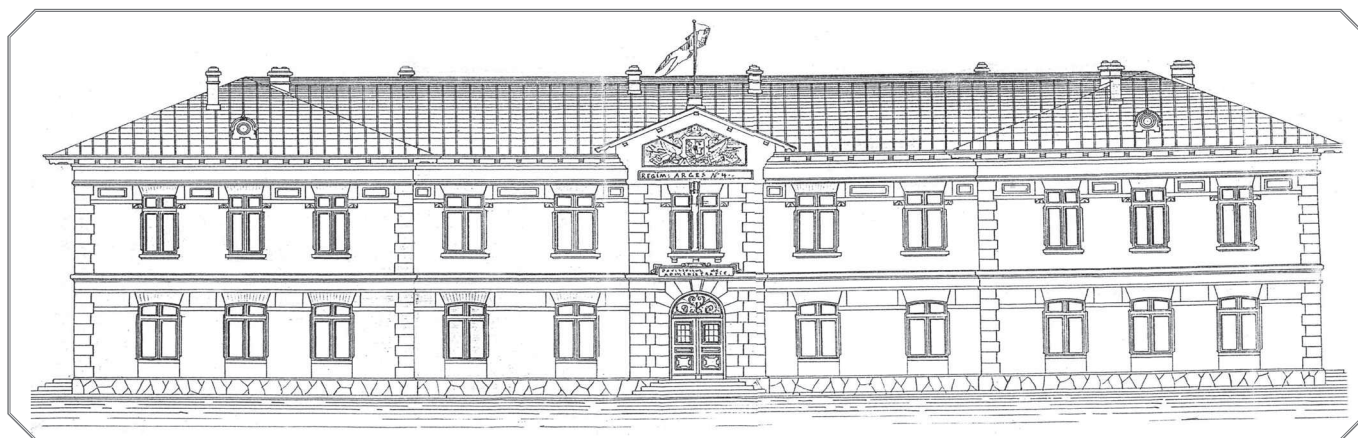
„... și instituțiile noastre, prea înălțate doamne, au fost sfîntite prin date celebre. Am putea, cu succes să le cercetăm, astăzi când punem bazele organizării forței noastre publice, dar din nenorocire sunt prea puțini cei ce au scuturat praful de pe foile în care sunt povestite, astfel că în toată instituția ce a făcut gloria trecutului nostru astăzi nu cunoaștem nimic altceva decât rezultatul” – așa argumenta ministrul de război, în raportul către domnitor, necesitatea înființării Depozitului General al Războiului, direcție înființată la 17 martie 1867, prin Înalțul Decret nr. 380, în cadrul Administrației Centrale a Ministerului de Război, care avea menirea să se ocupe prin cele două secții, pe de-o parte, de lucrările topografice necesare armatei și de a aduna materialul necesar istoriei militare. Această structură a avut o existență efemeră, fiind desființată prin Înalțul Decret nr. 1163 din 11 august 1867.

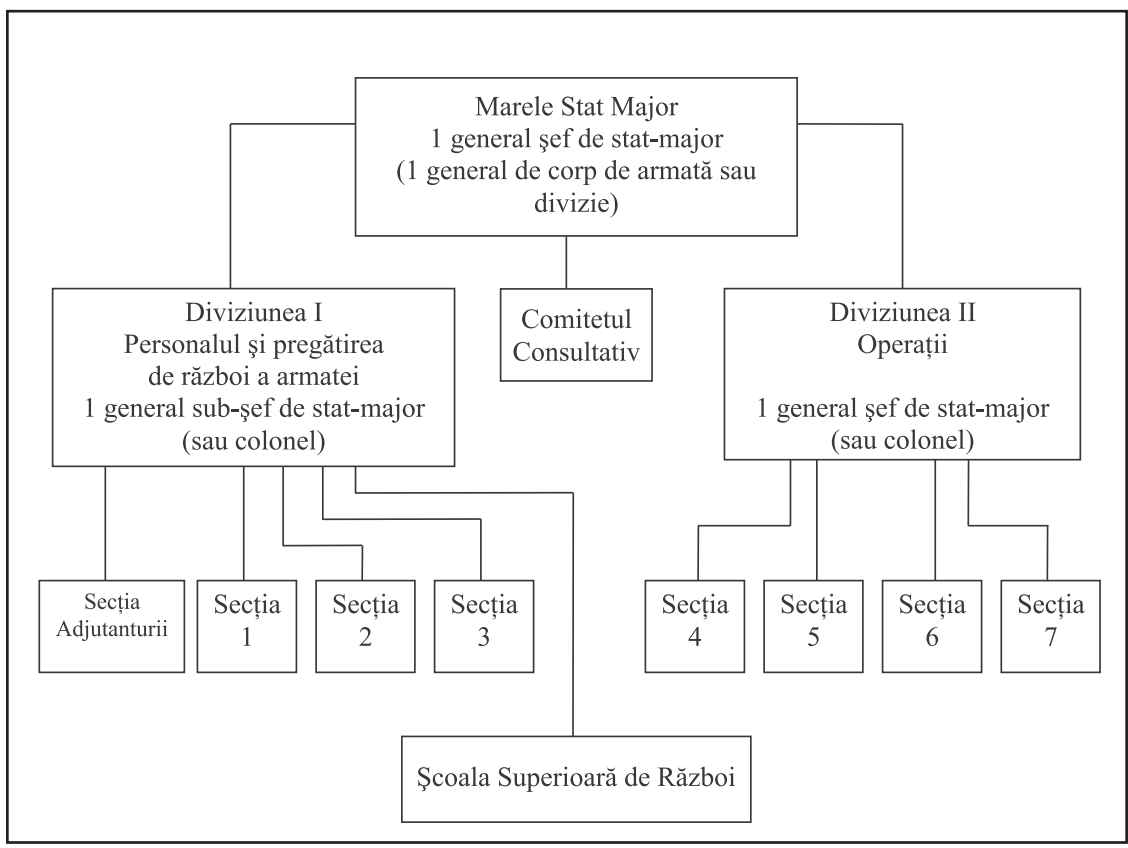
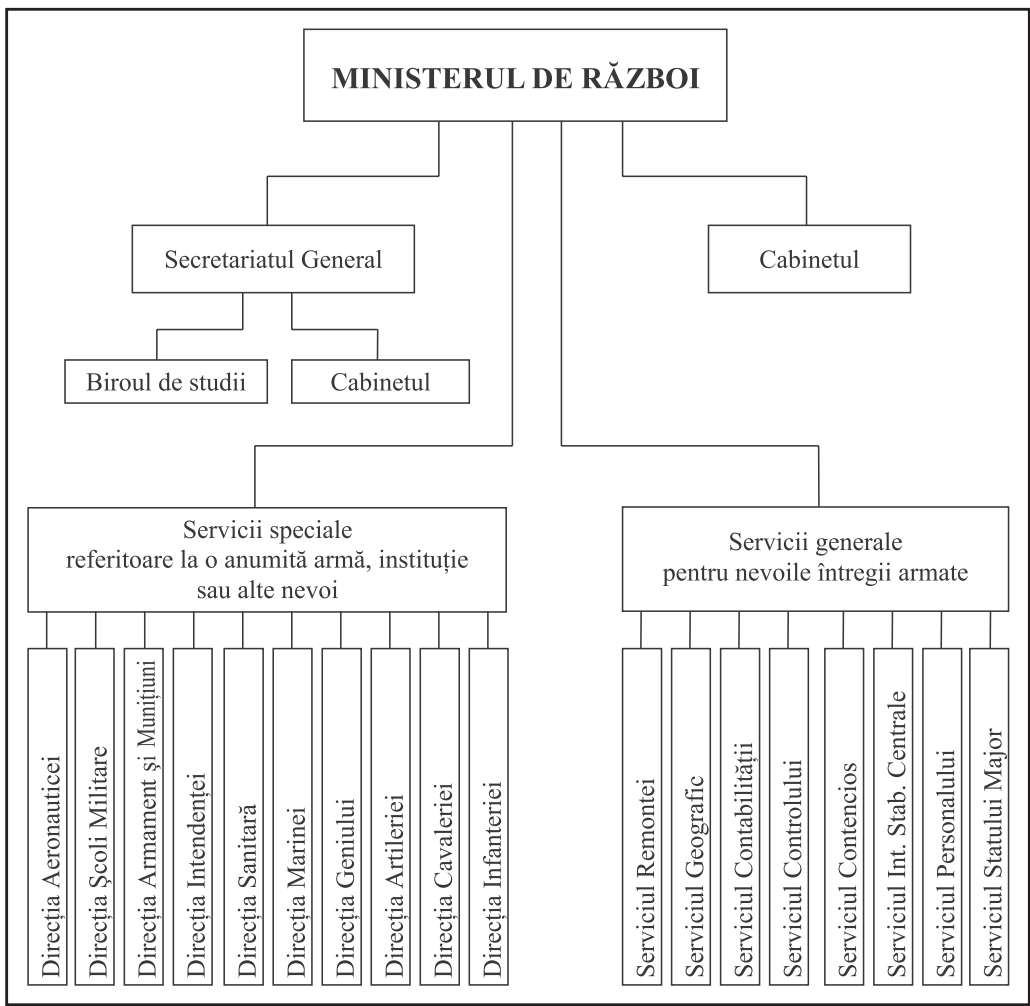
Reglementarea obligațiilor ce reveneau diferitelor instituții pe linie de arhivă, în urma adoptării *Regulamentului Arhivelor*

Statului în anul 1869, a determinat, sancționarea prin decret, ca, în privința arhivei create de Ministerul de Război, de corpurile și serviciile dependente de el, să fie depusă la Arhivele Generale ale Statului în momentul când nu mai era necesară pentru lucrări curente⁴. În anul imediat următor, sunt introduse noi precizări cu privire la predarea arhivei, acestea nemaifiind la latitudinea creatorului în privința predării, ci „atât arhiva generală a Ministerului de Război, cât și direcțiile din zisul minister vor vărsa la Arhiva Generală a Statului, prin îndeplinirea formalităților cerute de zisa arhivă generală, toate dosarele, jurnalele, registrele și diferite condici pe anii vechi, încât să nu mai posede niște asemenea dosare decât numai pe 10 ani, și pe acelea ce încă nu vor fi încetat corespondența lor, vărsându-le regulat în viitor din an în an pe cele din anul mai vechi”⁵.

Pentru a sincroniza reglementările stabilite de Arhivele Statului, autoritatea care coordona activitatea arhivistică la nivel central, cu nevoile proprii generate de o misiune specifică a acestei structuri, aflată în plin proces de cristalizare și în același timp de modernizare, Ministerul de Război, prin *Regulamentul Serviciului Interior*⁶, a stabilit compartimentele și persoanele din structura sa cu atribuții pe linie de arhivă. Astfel, Biroul 2 din Direcția 3 Contabilitate se ocupa și cu arhiva generală a armatei, iar registratorul de direcție era special însărcinat cu conservarea și îngrijirea dosarelor, registrelor, actelor, în general cu tot ce constituia arhiva unei direcții.

Pentru a înțelege pe deplin organizarea hotărâtă de factorii de decizie în păstrarea și gestionarea documentelor elaborate de Ministerul de Război, se cuvine să facem o paranteză, pentru a explica pe scurt organizarea acestuia la nivel central. Deși a fost un organism în continuă ajustare, de adaptare continuă la cerințele vremii, de căutare a celor mai potrivite forme organizatorice care să asigure conducerea eficientă a sistemului de apărare și a suferit dese modificări, Ministerul de Război a avut, în esență, organizarea structurată, în două segmente majore, respectiv: Statul Major General și direcții.

În acest context, prin Înalțul Decret nr. 181 din 3 februarie 1870, se reînființează Depozitul de Război, dar subordonat Marelui Stat Major, urmare a adoptării *Regulamentului pentru serviciul ofițerilor din Corpul de Stat Major*, având aceeași organizare cu aceeași dată în 1867, dar care, până în 1885, se reduce doar la activitatea de realizare a hărții topografice a Moldovei. În acest an, la 22 aprilie, prin Decizia Ministerială nr. 90, intră în vigoare *Regulamentul Bibliotecii Marelui Stat Major*, prin care se reglementează și modalitatea de păstrare a tuturor documentelor, actelor și dosarelor: „Art. 2. Până la înființarea unei secțiuni a arhivelor de rebel și a istoriei militare, toate documentele, actele și dosarele, care se raportă la istoria rebelilor și la istoria organizațiunii militare a țării, se vor păstra în urne speciale, în localul bibliotecii”⁷.

Prin urmare, arhiva creată de direcțiile ministerului era gestionată separat de o direcție și o persoană special desemnată, iar arhiva creată de secțiile Marelui Stat Major, era păstrată până la înființarea unui depozit anume destinat, de către bibliotecă, care funcționa probabil în același imobil cu Marele Stat Major, pe Calea Victoriei nr. 105⁸.

Efectul imediat al intrării în vigoare a acestei decizii este apariția în bugetul alocat Marelui Stat Major, pe anul 1886, a funcției de arhivar, pe lângă alte 11 funcții de civili⁹.

Cu mici modificări, această organizare rămâne valabilă, până în anul 1896, când urmare a *Legii de Stat Major* intrată în vigoare cu un an în urmă, apar în atribuția Biroului II informații și documente militare din cadrul Secției II a Marelui Stat Major, strângerea și conservarea documentelor militare.

În 1899, a fost aprobat *Regulamentul asupra Legii serviciului de stat-major*, prin care Marelui Stat Major i-au fost sporite treptat competențele și i-a fost diversificată structura, îmbunătățite încadrarea și nivelul de pregătire a personalului, devenind, un organism complex, capabil să coordoneze procesul de reformă a armatei și să o conducă la pace și război.

Astfel, în anul 1904, prin reorganizarea birourilor și secțiilor, în cadrul Biroului 1 cancelaria, al cărui șef, era și Cancelarul Marelui Stat Major, apare ca atribuție păstrarea arhivei¹⁰. Constituirea și păstrarea arhivei Marelui Stat Major au rămas în atributul Secției Adjutantură, care a funcționat împreună cu restul Secțiilor Marelui Stat Major, în localul din Bulevardul Brătianu, în care se afla și Școala Superioară de Război, până la evacuarea instituțiilor la Iași, la sfârșitul anului 1916¹¹. Atribuțiile persoanei însărcinate să gestioneze arhiva erau aceleași cu ale arhivarului general al ministerului.

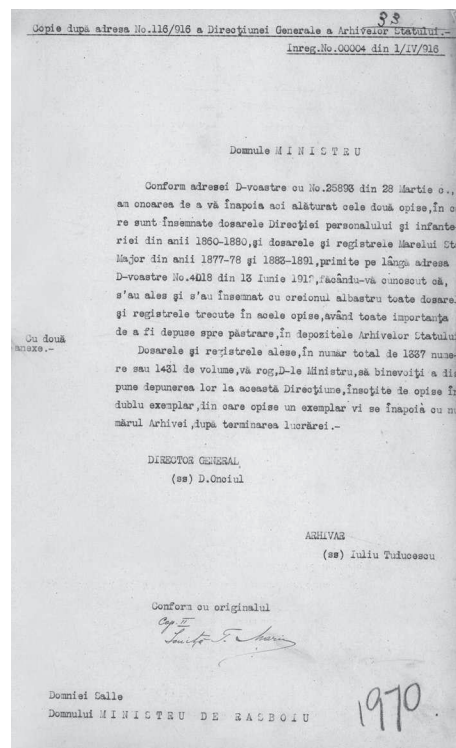
Prin *Regulamentul de aplicarea Legii pentru organizarea și funcționarea Ministerului de Război*, atribuțiile arhivarului general erau stipulate în articolul 31. Acesta era însărcinat cu conservarea și clasarea dosarelor importante și tuturor actelor mai vechi de 10 ani, de care serviciile și direcțiile ministerului nu mai aveau nevoie, și care formau arhiva generală a ministerului. Totodată, în baza aprobării date de Secretariatul General, punea la dispoziție acte și dosare de care serviciile aveau nevoie, cu condiția ca acestea să-i fie înapoiate în termen de 8 zile, complete și nedeteriorate. Purta întreaga responsabilitate

pentru păstrarea actelor și dosarelor încredințate, era inițiatorul documentelor care trebuiau întocmite pentru predarea arhivei mai vechi de 30 de ani la Arhivele Statului, stabilea inventare detaliate de primire și predare, precum și întocmirea registrului special cu toată arhiva ministerului, din care să se poată identifica c u p r i n s u l

fiecărui dosar, natura actelor, numărul filelor și al dosarelor¹².

Pentru executarea Ordinului Ministerului de Război - Direcția contabilitate contencios și pensii nr. 1047 din data 21 aprilie 1916 referitor la opisarea și trimiterea registrelor Marelui Stat Major din anii 1877-1878 și 1883-1891, către Arhivele Statului pentru a fi selectate cele ce vor fi oprite la această instituție¹³ a fost emis Ordinul de serviciu nr. 1948 din 30 aprilie 1916, al șefului secției, prin care subșeful de birou clasa I-a Constantin Bărbulescu, copistul clasa a II-a Mihai Sotiru, subofițerii de administrație cls. a II-a Adrian Gulie, Vasile Oprîș, Constantin Dobrescu și caporalul Gheorghe T. Nicolae urmau să se prezinte la serviciu în zilele de miercuri și sâmbătă, când serviciul era suspendat și duminică până la ora 12.00¹⁴.

Rezultatul acestei activități executate în 304 ore de muncă (20 zile) a fost concretizat în selectarea a 1.337 de numere sau 1.431 volume, însemnând „colecționarea”, numerotarea și sigilarea dosarelor, însoțite de un inventar întocmit în două exemplare¹⁵.

Copie după adresa nr. 116/1916 a Direcției Generale a Arhivelor Statului referitoare la predarea, în anul 1912, a unor dosare de arhivă create de Ministerul de Război

No. de ordine.	No. dosarului.	No. volumului.	Anul.	Relațiunea		
505.	80	-	1877-78	Filipescu	Sublocot.	Furt
506.	82	-	"	Friboiu Const.	Soldat	Dezertare
507.	86	-	"	Frățilă Marin	"	"
508.	78	-	"	Grigore Ilie	"	"
509.	36	-	"	Molea Nicolae	"	Furt.
510.	52	-	"	Ion Stan	Caporal	Dezertare
511.	55	-	"	Nicolae D-tru	Soldat	"
512.	39	-	"	Gheorghe Ene	"	Lovire
513.	41	-	"	Grigore Ion	"	Dezertare
514.	83	-	"	Panaft Gheorghe	"	"
515.	44	-	"	Sava Ion	"	Mutilare

Model inventar

În acest context, subșeful Marelui Stat Major a întocmit un raport, în care face o serie de propuneri referitoare la pregătirea și păstrarea arhivei, astfel:

- toate documentele mai vechi de 20 de ani, aflate asupra unităților subordonate să fie opisate în triplu exemplar. Acestea urmau să fie centralizate la comandamente și apoi înaintate la Marele Stat Major pentru a fi păstrate la Arhivele Statului;

- dosarele și condicile, din perioada 1877-1878, trebuiau adunate la comandamente și apoi înaintate cu opise în 3 exemplare, la Marele Stat Major. Parte din acestea, care ar prezenta un interes deosebit asupra istoriei campaniilor, vor fi aduse și clasate la Marele Stat Major pentru alcătuirea unei biblioteci anume asupra Războiului de Independență, restul să fie predate la Arhivele Statului;

- atât dosarele, cât și condicile vor fi numerotate, parafate, sigilate și certificate de cei în drept, pentru că numai astfel ele pot fi păstrate în bibliotecă sau trimise pentru păstrare la Arhivele Statului.

Șeful Marelui Stat Major aduce un amendament acestui raport, opinând ca durata să fie extinsă, astfel ca documentele să fie predate *după 30 de ani* și îl înaintază ministrului de

război, cu nr. 5945 din 13 iunie 1916, care îl aprobă, devenind astfel *Ordin* pentru întreaga armată. Termenul de execuție era stabilit între 1 august și 1 septembrie 1916¹⁶.

În aceeași perioadă, cealaltă arhivă, aceea a Ministerului de Război, se confrunta cu problema spațiului. Astfel, prin Ordinul nr. 2456 din 9 mai 1916 al Ministerului de Război - Direcția Contabilitate Contencios și Pensii, arhivarul general - registrator clasa I-a Dumitru Iliescu, aduce la cunoștință: camera din subsolul palatului Comandamentului Corpului 2 Armată, în care se păstrează arhiva generală a Ministerului de Război, fiind cu desăvârșire plină cu arhivă veche, nu mai poate primi în păstrare arhiva ce eventual ar urma să se verse la arhiva generală, aceasta, până la data când se va pune la dispoziția arhivei generale încă o cameră, în care scop s-a și intervenit la Direcția 4 Geniu¹⁷.

Intrarea României în război și apoi refugiul autorităților la Iași, implică și evacuarea arhivei. Despre modul cum a fost executată această activitate nu au fost identificate documente, însă, în aprilie 1917, într-o corespondență purtată între Direcția Contabilitate și Marele Stat Major P.S. [Partea Sedentară - n.n.], se solicita trimiterea actelor justificative pentru suma de 30.000 lei, alocată în vederea mutării arhivei Marelui Stat Major la Iași¹⁸. De fapt, suma a fost acordată pentru cheltuielile de evacuare a întregului Stat Major. Cert este că, în 1921, printr-un referat al Secției 6 Istoric din 27 aprilie se comunica că, la evacuare, au lăsat la București nu numai cărțile, regulamentele și dările de seamă ale călătoriilor de comandament și manevrelor, dar și arhiva istorică referitoare la Revoluția din 1821, Revoluția din 1848 și Războiul din 1877/1878. Informațiile specificau că în localul Marelui Stat Major ar fi fost instalat un sediu turcesc, care fie a evacuat, fie a distrus arhiva¹⁹. Situația pierderii arhivei pare clarificată în anul 1936, întrucât printr-o notă-raport, Secția Adjutantură comunica Ministerului Apărării Naționale - Secretariatul General, că o mare parte a arhivei Marelui Stat Major, anterioară anului 1916, a fost lăsată pe timpul campaniei în București, iar la înapoierea din Moldova s-a constatat că aceasta a fost arsă de trupele germane²⁰.

La data de 3 august 1918, șeful Marelui Stat Major întocmea Raportul nr. 1030 prin care preciza: „*Prin ordinea M.C.G. nr. 1861 din 28.12.1916, 550 din 03.04.1918, 6135 din 20.10.1917, s-a dat dispoziție ca arhivele comandamentelor, unităților și serviciilor desființate, precum și oficiile telegrafo-poștale militare să verse arhivele pentru păstrare Marelui Stat Major. Până în prezent, s-au vărsat peste 350 lăzi și continuă a se vărsa. Cum zilnic sosesc corespondențe, cerându-se relațiuni din arhivă, de diferite corpuri, și în special de membrii Parlamentului pentru interpelări, suntem în imposibilitatea de a satisface aceste cereri, deoarece lăzile sunt îngrămădite unele peste altele, iar, din lipsă de personal, nu se pot clasa.*

Pentru păstrarea și clasarea lor, este absolută nevoie de:

1. să se înființeze un birou în acest scop;
2. să se probe confectionarea mobilierului necesar, dulapuri, mese, scaune, lăzi și facerea lor pe comandamente;
3. aprobarea ca personal: un ofițer de administrație sau șef de birou civil, trei subofițeri de administrație sau secretar²¹.

REGATUL ROMÂNIEI
MINISTERUL DE RĂZBOIU

Direcția MARELE STAT MAJOR (Adjutantura)

REFERAT

No. 3833 din 23 MAI 16 Culo zina

Sumar *ASUPRA* strângerii la Marele Stat Major a dosarelor și actelor de pe timpul războiului pentru independență din 1877/1878. -

Cu adresa No. 194 din 16 Mai a.c., Direcțiunea Generală a arhivelor statului, roagă Ministerul de Războiu a aproba ca dosarele și condicile de pe timpul campaniei din 1877/78, aflate pe la ocerurile de recrutare din țară, să fie strânse și depuse spre păstrare în Arhivele statului.

Asemenea, ca pentru orice acte mai vechi de 30 ani, care s'ar mai găsi pe la corpuri sau servicii, să se înainteze acelei direcțiuni opise, spre a face alegerea acelor, care urmează a fi trimise și păstrate în Arhiva statului

In privința acestor cereri, Marele Stat Major crede că ar fi nimerit ca toate corpurile și serviciile să înainteze Marelui Stat Major orice act referitor la campania pentru independență. Aceste acte urmează a fi alese și clasate la acest serviciu pentru a se alcătui astfel o bibliotecă anume - cum există și în alte armate - cu actele care ar prezenta un interes asupra istoricului, acestei campanii.

In privința actelor mai vechi de 30 de ani, credem că ar fi bine ca ele să fie adunate și păstrate în Arhivele statului. -

MINISTERUL DE RĂZBOIU
SUBLIE MARELUI STAT MAJOR

Christe

6085

*24/5/16
se aprobă
- G.S. de
B*

Când o chestiune de serviciu este de examinat se întocmește un referat. Acesta va cuprinde:
1) Rezultatul chestiunii; 2) Prescripțiunile legilor, regulamentelor, deciziunilor ministeriale și ordinelor relative; 3) Ce fel a mai fost rezolvată; 4) Ce fel se propune; 5) Părerile șefilor erarhici; 6) Avantajele și inconvenientele propunerii; 7) Măsura cea mai nimerită de luat.

Ordinul M.St.M. nr. 3833 din 23 mai 1916

Din păcate, conjunctura existentă a silit pe ministrul de război, generalul Constantin Hârjeu, să opineze, în rezoluție, că această hotărâre se va lua în discuție după ratificarea păcii. Cu toate acestea, presiunea constantă, a numeroaselor cereri adresate Secției Adjutantură, a determinat reluarea demersurilor pentru aprobarea înființării unui birou al arhivelor, care urma să fie desființat după clasarea acestora. Prin rezoluția pusă de ministrul de război, „*Aprob în principiu*”, pe Raportul cu nr. 1505 din 20 august 1918, ia ființă Biroul de clasare și păstrare a arhivei, din cadrul Marelui Stat Major²². A urmat o perioadă de numeroase demersuri, către factorii de decizie, pentru numirea personalului, obținerea mobilierului necesar și destinarea unui local în care să funcționeze noua structură. Întrucât în localul în care era instalat Marele Stat Major nu era disponibilă nicio cameră și cum în imobilul din strada Carol, nr. 23 - proprietate a doamnei Ghica - în care fusese instalată Misiunea Germană era liber, se solicita instalarea noului birou în acel spațiu, existând deja acolo o arhivă păstrată în 30 de lăzi, pentru care era nevoie de mai multe camere mari.

Deși în 28 octombrie 1918, prin Decizia nr. 21746 a Direcției Personal, a fost numit șeful Biroului de clasare și păstrare a arhivei, în persoana locotenentului Ștefan Eftimescu, din Regimentul 48 Infanterie, acesta a rămas neîncadrat, respectivul ofițer neputându-se prezenta la noul post, fiind bolnav²³.

În perspectiva revenirii conducerii statului român la București, au fost luate măsuri în vederea revenirii și Marelui Stat Major în capitală. Astfel, în corespondența purtată cu diferite unități care solicitau date și informații din arhiva predată, șeful Secției Adjutantură preciza că nu poate să furnizeze informații, întrucât arhiva era ambalată pentru plecare²⁴.

Astfel, într-o primă etapă a fost încărcată o parte de arhivă și transportată pe calea ferată la București, însă, pentru restul de 400 de lăzi rămase la Iași, se solicita Marelui Cartier General - Biroul Transporturi, la data de 4 decembrie 1918, punerea la dispoziție a 3 vagoane de marfă închise, care să fie atașate la primul tren de persoane ce va pleca din Iași, cu destinația București²⁵.

Pentru a transporta cele 400 de lăzi cu arhivă, depozitată în imobilul din strada Carol nr. 23 și într-o magazie din spatele Seminarului Catolic din strada Lătescu, se cerea punerea la dispoziție a două camioane de la Corpul de Tracțiune Auto și 25 de soldați din cadrul Regimentului 53 Infanterie, care să o încarce²⁶. Cu toate acestea, la 25 martie 1919, după nenumărate solicitări, pentru transportul arhivei, nu fuseseră puse la dispoziție decât 2 vagoane, restul de 3, urmând să sosească în scurt timp²⁷.

La începutul lunii mai 1919, biroul funcționa în două camere în localul Cercului Militar, în care se afla și Marele Stat Major, și descărcase arhiva depozitată în 115 lăzi. Ca o paranteză, se cuvine a aminti că, din cele 115 lăzi pe care

Generalul Dumitru I. Motaș

fost destinate Școlii Superioare de Război²⁹. Mutarea s-a făcut înainte de amenajarea noului spațiu, într-un loc propice destinației date, întrucât, la 14 decembrie 1919, șeful Biroului arhivelor de campanie, subofițerul de administrație cl. I-a M. Popescu, solicita instalarea a 3 becuri, deoarece fiind iarnă, numărul orelor de lumină naturală era diminuat, la ora 16.30 fiind deja întuneric, neputându-se continua activitatea de clasare a arhivelor³⁰.

În același timp, prin Decretul-lege nr. 1579, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 9 din 27 aprilie 1919, au fost aduse modificări *Regulamentului de organizare a Ministerului de Război*. Astfel, în organigrama Marelui Stat Major, conform Ordinului de Zi nr. 51 din 14 mai 1918, apare, inițial, Secția II Istoric și Etape, cu Biroul 3 istoric, condus de un locotenent-colonel, care avea în subordine un maior, un căpitan, un locotenent, un plutonier, și un subșef de birou, civil, probabil cu atribuții de arhivar. Această organizare, în noiembrie 1918, a suferit modificări, astfel că, Biroul 3 istoric, condus de un locotenent-colonel este integrat în cadrul Secției III Instrucție, Regulamente, Istoric, care gestiona arhiva istorică, organigrama extinzându-se. Biroul a fost structurat pe patru sub-birouri, conduse fiecare de doi maiori, câte doi șefi de birou civili și un arhivar civil³¹.

Astfel, pentru realizarea misiunii încredințată - istoricul campaniei 1916-1918 -, o parte de arhivă începe să fie predată și acestui birou³², arhiva fiind ambalată în lăzi de toate categoriile, unele prezentând elemente de siguranță, altele nu³³.

Pentru că arhiva nu putea rămâne depozitată în acest fel, prin Referatul nr. 1 din 30 mai 1918, șeful Biroului 3 istoric, locotenent-colonelul Dumitru I. Motaș, solicita confecționarea a 8 dulapuri speciale, în care arhiva, „*deosebit de importantă*”, să fie păstrată și conservată³⁴.

Pe parcursul anului 1919, activitatea Biroului 3 istoric se cristalizează, astfel că, atribuțiile acestuia sunt următoarele:

Sub-biroul 1 se ocupa cu: adunarea, clasarea și coordonarea datelor și documentelor istorice operative ale tuturor marilor unități ale armatei, precum și întocmirea istoricului campaniei 1916-1919.

Sub-biroul 2 se ocupa cu: elaborarea lucrărilor comisiei de monografii și învățămintele desprinse din istoricul campaniei relativ la organizare, instrucție și conducere.

Sub-biroul 3 avea drept atribuții: supravegherea lucrărilor particulare cu caracter istoric, evenimente în legătură cu istoricul, studiul campaniilor mai vechi al armatei române, monumente istorice, tratamentul prizonierilor și lucrările ce decurg din acesta, arhiva istorică³⁵.

Concluzionând, această primă perioadă analizată, descoperim modalitatea prin care Ministerul de Război a înțeles să se realizeze reglementărilor stabilite de instituția Arhivelor Generale ale Statului, dar și să răspundă propriilor nevoi în ceea ce privește consultarea, păstrarea și conservarea documentelor create de-a lungul timpului. Așa se explică

existența pentru început a celor două entități care erau responsabile cu gestionarea arhivei, respectiv, Ministerul de Război - Secretariatul General, care avea în atribuții păstrarea *arhivei generale a ministerului*, adică a direcțiilor subordonate acestuia, și *arhiva Marelui Stat Major*, care păstra, în cadrul Secției Adjutantură, arhiva creată de secțiile Marelui Stat Major și structurile subordonate, și care, ulterior, își împarte la rândul ei arhiva la două structuri, care să separe arhiva curentă de care se ocupa Biroul arhive și Registratura Generală a Marelui Stat Major, de cea operativă de care se ocupa Biroul 3 istoric din cadrul Secției Instrucție, Regulamente, Istoric, necesară elaborării proiectului cu care Marele Stat Major a fost însărcinat, după terminarea războiului, anume acela de elaborare a istoricului Primului Război Mondial.

Central Archive Repository - A Century of History

Colonel engineer Marius-Marian Olteanu, Adela-Cosmina Lăzărescu, Mariana-Daniela Manaloiu

Abstract: The Ministry of War adopted regulations to harmonize the legislation of the General State Archives at national level, with the need to consult, keep and preserve documents in its area of responsibility. At the beginning there were two entities responsible for managing the archive: the General Secretariat at the level of the Ministry of War and the Adjutancy Section at the level of General Staff.

Keywords: Ministry of War, archive, General Secretariat, Adjutancy Section, Historical Bureau 3.

NOTE

¹ Depozitul Central de Arhivă Pitești.

² Depozitul Central de Arhivă Pitești.

³ Depozitul Central de Arhivă Pitești.

⁴ Depozitul Central de Arhivă (în continuare Dp.C.A.), „Monitorul Oastei” nr. 22 din 7 mai 1869, p. 402.

⁵ Ibidem, nr. 3/1870, p. 80.

⁶ Ibidem, nr. 2/1870, p. 42.

⁷ Ibidem, nr. 22 din 5 mai 1885, Partea Oficială, p. 317.

⁸ Dp.C.A., Fond Direcția Contencios, dosar nr. 133, f. 105.

⁹ Idem, „Monitorul Oastei” nr. 20 - supliment/1886, p. 7.

¹⁰ Idem, Colecția 1 registre istorice și jurnale de operațiuni ale unităților armatei regale (în continuare R.I.J.O.-1), dosar nr. 2578, f. 140.

¹¹ Ibidem, f. 243.

¹² Idem, „Monitorul Oficial” nr. 51 din 6 iunie 1912, ff. 2640-2641.

¹³ Idem, Fond Marele Stat Major - Secția Adjutantură, dosar nr. 91, f. 32.

¹⁴ Ibidem, f. 25.

¹⁵ Ibidem, ff. 33, 76-77.

¹⁶ Ibidem, f. 136.

¹⁷ Ibidem, f. 72.

¹⁸ Ibidem, dosar nr. 179, f. 5.

¹⁹ Idem, Fond Marele Stat Major - Secția 6 Istoric, dosar nr. 2, f. 7.

²⁰ Idem, Fond Marele Stat Major - Secția Adjutantură, dosar nr. 977, f. 56.

²¹ Ibidem, dosar nr. 275, f. 64.

²² Ibidem, f. 150.

²³ Ibidem, f. 238.

²⁴ Ibidem, f. 286.

²⁵ Ibidem, f. 294.

²⁶ Ibidem, ff. 296, 297.

²⁷ Ibidem, ff. 450, 267.

²⁸ Ibidem, dosar nr. 335, f. 29.

²⁹ Ibidem, ff. 193, 204.

³⁰ Ibidem, ff. 225, 264.

³¹ Idem, Colecția R.I.J.O.-1, dosar nr. 2578, ff. 274, 284 și Fond Marele Stat Major - Secția Istoric, dosar nr. 1, f. 109.

³² Idem, Fond Marele Stat Major - Secția Adjutantură, dosar nr. 275, f. 388.

³³ Idem, Fond Marele Stat Major - Secția 6 Istoric, dosar nr. 20, f. 98.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Idem, Colecția R.I.J.O.-1, dosar nr. 2578, f. 286.

EPIDEMIILE CU CARE S-A CONFRUNTAT ARMATA ROMÂNĂ LA ÎNCEPUT DE SECOL XX – EPIDEMIA DE HOLERĂ DIN ANUL 1913

Dr. Leontin STOICA¹

În dicționarele de medicină holera este prezentată ca o boală infecțioasă acută produsă de vibriionul holeric (*Vibrio Cholerae*), caracterizată prin diaree apoasă, vărsături și deshidratare masivă, care determină profunda alterare a stării generale și evoluția severă spre mortalitate în 50-80% din cazurile netratate. Această veche și temută boală provine din India și țările sale învecinate din Asia de Sud, motiv pentru care ea era denumită drept „holera asiatică” pentru a se deosebi de episoadele de severă diaree asociate frecventelor toxinfecții alimentare din Europa și cunoscute sub numele de „*cholera nostras*”. La începutul secolului al XIX-lea, holera depășește limitele regiunii sale de maximă endemicitate din Asia de SE (delta Gangelui și Brahmaputrei), propagându-se, între anii 1817 și 1913, în tot restul lumii, în șase valuri succesive (pandemii de holera). Cea de-a șasea pandemie de holera a debutat în 1899 tot în India și s-a extins până în țările balcanice care, în 1913, traversau delicata perioadă a războiului balcanic².

În cel de-Al Doilea Război Balcanic, trebuie să spunem că holera, atât prin formele de manifestare patologice, cât și prin numărul mare de victime, i-a marcat profund pe toți combatanții. Dovadă este faptul că în toate mărturiile epocii, consemnările despre holera capătă dimensiuni apocaliptice. Iată ce își amintea Nicolae Iorga: „*Holera care izbucni, făcea cu neputință continuarea unei acțiuni care, de altfel, zdrobind rezistența bulgarilor față de sârbii și grecii care înaintau, își atinsese scopul*”³.

Cauzele identificate de marele istoric vin să întărească ideea de mai sus privind starea de fapt a armatei române: „*Pâinea era neagră-verzuie, mucedă, cantina ofițerilor răzimată de privați. Nu mai vorbesc de măsurile contra bolilor. La Rahova, am văzut descărcând de pe vase soldați, care purtau o ciudată uniformă de șiac brun. Mi s-a spus că sunt prizonieri bulgari; de fapt erau de-ai noștri, cărora li se dăduse uniforme bulgărești luate din depozitele infectate de holera, care în curând era să ne*

năpădească. Am găsit-o la Orbanie unde, stând într-o odaie cu colonelul medic Potârcă, aflam zilnic povestea luptei zadarnice cu boala, care făcea tot mai multe victime fără ca mijloacele de combatere să fie la îndemână; prin praful de var orbecăiau medicii speriați, unii chiar puțin dispuși să se primejduiască, bolnavii învârtindu-se în durerile lor cumplite pe pământul gol; înaintea fereștrilor mele treceau, acoperiți cu un cearșaf, agonizanți”⁴. Și aceasta era numai una din mărturiile.

Totodată, epidemia de holera avea să constituie tema de meditație și subiectul analizelor specialiștilor din minister.

Ambulanțe aflate în dotarea Armatei Române la începutul secolului XX
(Fototeca Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”)

Una dintre concluziile identificate a fost că, în campania din vara anului 1913, au existat lacune în organizarea și funcționarea Serviciului Sanitar al Armatei, care s-au evidențiat, cu atât mai mult cu cât nu a fost vorba în această campanie de operațiuni propriu-zis militare.

Anii care au urmat Păcii de la București, până la intrarea României în războiul mondial, au servit la valorificarea experiențelor căpătate pe câmpiile Bulgariei,

căutându-se pe de o parte a se dota armata cu materialul sanitar necesar, iar pe de alta a se completa și pregăti personalul necesar unei viitoare campanii. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât posibilitățile unui viitor război pentru întregirea etnică era din zi în zi mai sigur.

Efortul trebuia făcut cu multă vigoare, întrucât se înfățișa perspectiva unei acțiuni grele, pe două fronturi „*căci de unde până aici – 1913 – vecinul nostru de la sud, Bulgaria, ne arătase numai o ostilitate platonice sau mai bine zis o indiferență ostilă, de acum înainte era învedereat că Bulgaria, după însăși spusele presei și a celor mai mulți din conducătorii lor, nu se gândea și nu se va gândi decât la o război*”⁵.

În ceea ce privește materialul sanitar, lipsurile constatate în Campania din 1913 se încadrau în acelea de ordin general, precum în toată armata. Atât la micile unități, cât și la formațiunile sanitare ale marilor unități lipseau medicamentele necesare, ceea ce constata și Cantacuzino în lucrarea *Patologia holerei și vaccinația*:

„Lipseau chiar cele mai uzuale, din care cauză nu s-a putut combate de la început, cu energia necesară, epidemia de holeră. Nici gențile sanitare de la companii, escadroane și baterii nu erau complete. Formațiunile sanitare din urmă aveau parcurile de medicamente goale. Cine își amintește de măsura luată de medicii noștri, care, atunci, ca și în ultimul război, au plătit tributul lor, de a înlocui, spre a alina suferințele bolnavilor, picăturile antiholerice prin zeamă de carne fierte, carne culese de sanitari din păduri, în lipsa altor medicamente”⁵.

În afară de lipsa de material, s-a mai constatat și o insuficiență a numărului de medici activi și de rezervă, raportat la efectivul mobilizat în 1913. Iată ce avea să consemneze medicul căpitan Constantin Săndulescu într-un amplu raport în analiza epidemiei de holeră în contextul epidemiologic al campaniei din Dobrogea anulului 1916: „Vom arăta mai departe, amănunțit, în ce au constat acele lipsuri, care au avut ca efect încheierea campaniei din Bulgaria cu un număr de 1.611 decese prin holeră la un efectiv total mobilizat de 10.600 ofițeri și 460.000 trupă.

O simplă întrebare o cred de folos pentru adevărul istoric: ce ar fi devenit epidemia de holeră în timpul ofensivei bulgaro-germane în Dobrogea, ca acele continue mișcări de trupe și civili, dacă nu ar fi existat acele măsuri intense, care reies din dosar, vaccinări, deplasări de spitale de contagioși și laboratoare, sub imediată presiune a inamicului?”⁶

[...] „Situția deficitară din 1913 s-ar putea explica prin faptul că imunizarea prin vaccinație nu a fost bine studiată și nici reglementată la acea epocă. Într-o țară cu civilizație veche ca Franța, faptele s-au petrecut aproape la fel în 1914 și ele merită să fie amintite, fiind aproape de necrezut. Votându-se, de abia în 1914, de către Parlament, Legea vaccinării antitifice obligatorii în armată, iar pe de altă parte profesorul Vincent, care luase vaccinul, temându-se el însuși de accidente și stabilind prea multe contraindicații, se hotărâște începerea vaccinării la data de 1 octombrie 1914; aceasta în iunie 1914, când războiul bătea la ușă. Numai la Armata a IV-a, care opera în Argonne au fost 40 de mii de tifici cu 3.400 de morți, iar în octombrie 1914, mortalitatea a atins cifra de 33%. Este un fapt care evidențiază, până la tragic, însemnătatea epidemiilor în campanie”⁷.

La 23 iunie 1913, România a mobilizat 5 corpuri de armată cu 15 divizii, din care 5 de rezervă, 3 brigăzi de rezervă, 2 divizii de cavalerie și 1 brigadă de călărași. În planul de mobilizare, încă din 1911, Direcția 6 Sanitară ceruse un credit de 4 milioane aur, iar pentru spitalele permanente 5 milioane lei, calcul în care nu intrau și diviziile de rezervă. Se alcătuiuse un plan repartizat pe trei ani, 1912-1914. În primul an, s-au repartizat Serviciului Sanitar, prin credite, pentru materialul de mobilizare 1,5 milioane, iar pentru spitale 800 mii lei⁸.

Materialele sanitare nu au fost suficiente câtuși de puțin pentru nevoile armatei mobilizate. Dezinfectantele au lipsit chiar și la spitalele de contagioși. La Orhani, unde a fost cel mai mare spital de holerici, nu exista decât lapte de var⁹.

La 17 mai 1913, prin Decizia Ministerială nr. 254, s-a ordonat distribuția către unități a materialelor de mobilizare din depozit. Distribuția acestor materiale nu s-a executat însă, fiindcă depozitele nu posedau întreg stocul necesar. Dotarea

cu materiale sanitare a unui batalion în 1913 era următoarea: 1 cantină cordială, 1 paner mic pansamente, 10 genți sanitare, 8 târgi Percy. Nu existau în dotarea batalionului trăsuri ambulante, serii gutiere, pături lână, ladă cu medicamente, ladă cu pansamente, ladă cu instrumente, cărje, aparat Paff, dezinfectante.

O mică parte din materialele lipsă la batalion exista la regiment, însă de acest material nu se puteau folosi batalioanele¹⁰.

O altă lacună a constat în faptul că nu existau depozite regionale sanitare, ci unul singur – Depozitul Central din București – de la care trebuia să se constituie stocul de mobilizare al tuturor unităților armatei, centralizare excesivă, care a contribuit și ea la faptul că batalioanele au plecat fără medicamente¹¹.

În campania din Bulgaria s-au mobilizat următoarele formațiuni sanitare: 15 ambulanțe divizionare, 5 ambulanțe de spitale etapă, 1 spital de convalescenți, 10 trenuri sanitare. Prin urmare, nu s-a mobilizat niciun spital de contagioși. Crucea Roșie a expediat, la 16 iulie, un spital mobil la Turnu Măgurele, acest spital care cuprindea un număr de 200 paturi a fost expediat apoi în Bulgaria, la Teliș, unde a îngrijit și holerici, iar la 11 august, a fost readus la Turnu Măgurele. Pentru toate formațiunile sanitare armata a mobilizat, în campania din 1913, un număr de 972 de medici, dintre care 324 activi și 648 de rezervă. Acest efectiv fiind insuficient pentru a asigura mersul serviciului sanitar la toate formațiunile armatei, deoarece după tabelele de efective ar fi fost necesari cam 2.000 de medici. Pe de altă parte, din cauza centralizării excesive mobilizarea a întâmpinat dificultăți, iar din cauza înaintării prea rapide a trupelor, serviciile de subzistență sanitare au rămas în urmă, făcând ca trupele să sufere de numeroase lipsuri¹².

S-a constatat o discrepanță între modul de comportare al medicilor activi și de rezervă. Nimeni din personalul sanitar de la formațiuni nu a fost chemat din timp pentru a fi pus la curent cu serviciul ce i se atribuie prin mobilizare, așa că acest personal a avut greaua sarcină de a pune în ființă în cele câteva zile de mobilizare, un serviciu necunoscut lor.

În schimb, pentru medicii activi se făcuseră două manevre, în 1912 și 1913, în al căror program se prevedea și serviciul de profilaxie și igienă în război; cu toate acestea, măsurile teoretice nu par a fi fost aplicate. Medicul general Nicol afirmă că la mobilizare nu se repartizase armatei „în scopul combaterii bolilor infecțioase, nici măcar un microscop”. Pentru aceste motive s-au pierdut 1.611 luptători din cauza holerei, în afară de morții din interiorul țării. Cel mai atins a fost Corpul 1 Armată, care a avut 2.500 de cazuri, deoarece trupele plecaseră nevaccinate, pe când medicilor li se promisese că li se vor trimite din urmă seruri și vaccinuri¹³.

În ceea ce privește personalul inferior, el nu era constituit peste tot din sanitari cu instrucție de specialitate la companii, ci, de regulă, din milițieni luați de la trupă. Medicii de rezervă nu fuseseră puși în contact cu îndatoririle serviciului prevăzute în regulamentul tipărit în februarie 1913 și nici la mobilizare nu luaseră toți cunoștință de el.

Sub conducerea profesorului dr. Ioan Cantacuzino, numit inspector general al Direcției Serviciului Sanitar de pe lângă Marele Cartier General, s-a trecut la vaccinarea antiholerică. Alături de celelalte măsuri întreprinse ca: amenajarea de spitale și lazarete pentru holericii de pe ambele maluri ale Dunării, instalarea a două cordoane sanitare, unul de la Vârciorova la Călărași, celălalt între Orehovo și Nicopole, asanarea localităților, lărgirea cantonamentelor trupelor, deplasarea trupelor pentru izolarea unităților contaminate, vaccinarea a determinat diminuarea pierderilor¹⁴.

Vaccinarea trupelor a fost cea mai bună măsură care s-a luat în combaterea epidemiei. De asemenea, testarea la un număr cât mai mare de militari a constituit o măsură eficace. De exemplu, la Spitalul de Izolare de la Orhenia, în

laboratorul de bacteriologie al profesorului dr. Slătineanu, de la 22 iulie până la 5 august 1913, s-au făcut analize la un număr de 2.928 de indivizi din diferite regimente și s-au identificat un număr de 641 de purtători pozitivi, ulterior aceștia fiind vaccinați¹⁵.

Epidemia de holeră s-a manifestat și la populația civilă. În documentele militare au fost identificate câteva comunicate ale Ministerului de Interne, Direcția Generală a Serviciului Sanitar referitoare la evoluția epidemiei de holeră în țară. Astfel, la data de 26 august 1913, erau un număr de 604 cazuri vechi, la care se adaugă 34 din această zi, rezultând un total de 638 bolnavi. Dintre aceștia au murit 48, s-au însănătoșit 2¹⁶.

Redăm, în continuare, o situație cu mișcarea bolnavilor din țară, pe localități, la data de 29 august 1913:

Județ	Comuna	Confirmări	Militari	Morți din bolnavi vechi și noi	Militari decedați
Dolj	Bîrca	2	-	-	-
	Bechet	1	-	-	-
	Isvoru	2	-	-	-
	Maglavit	1	-	-	-
	Podari	1	-	-	-
Gorj	Bibești	1	-	1	-
Ialomița	Balaci	2	-	-	-
	Căzănești	1	-	-	-
	Cosâmbesți	1	-	-	-
	Sărățeni	1	-	-	-
	Slobozia	2	-	-	-
Ilfov	București	3	2	-	-
	Ștefănești	1	-	-	-
Olt	Slatina	3	-	-	-
	Bărcănești	12	-	1	-
	Bârsești	4	-	1	-
	Coteana	2	-	1	-
	Crăciuneii de Jos	14	-	-	-
	Crăciuneii de Sus	-	-	1	-
	Crâmpoia	2	-	1	-
	Dimitrești	1	-	1	-
	Drăgănești	2	-	1	-
	Drăgoiești	1	-	-	-
	Gostavăț	1	-	-	-
	Mihăiești de Jos	4	-	-	-
	Poiana	1	-	-	-
	Stoicănești	3	-	-	-
	Viișoara	3	-	-	-
Romania	Caracal	8	-	4	-
	Corabia	1	-	-	-
	Rusănești de Jos	-	-	2	-
	Cilienii	2	-	2	-
	Isbiceni	2	-	3	-
	Izlaz	2	-	2	-
	Jieni	-	-	1	-
Roșca	1	-	1	-	

Județ	Comuna	Confirmări	Militari	Morți din bolnavi vechi și noi	Militari decedați
Teleorman	Alexandria	3	-	1	-
	Atârnați	7	-	1	-
	Bragadiru	6	-	3	-
	Buzescu	2	-	1	-
	Băduleasa	6	-	-	-
	Beiu	1	-	1	-
	Călinești	7	-	3	-
	Caravoneți	3	-	1	-
	Dracea	5	-	-	-
	Flămânda	6	-	-	-
	Merișani	3	-	1	-
	Mavrodin	11	-	-	-
	Piatra	1	-	-	-
	Răioasa	7	-	-	-
	Roșiori de Vede	1	-	-	-
	Suhaia	5	-	-	-
	Segarcea din Vale	6	-	-	-
	Troian	4	-	2	-
Viișoara	2	-	1	-	
Voivoda	3	-	1	-	
Vâlcea	Drăgășani	1	-	-	-
	Benești	1	-	-	-
	Locușteni	1	-	-	1
	Răureni	-	-	1	-
Vlașca	Blejești	3	-	-	-
	Bujoru	1	-	-	-
	Gostinu	1	-	-	-
	Petroșani	3	-	-	-
	Târnavele	3	-	3	-
	Trestenicu	3	-	-	-
Stănești	1	-	-	-	
Teritoriul ocupat	Dobrici	1	-	1	-
TOTAL		196	2	46	1

La 29 august, existau în întreaga țară 778 de cazuri vechi și 196 de confirmări noi. În total, 974 de bolnavi, dintre care au murit 46, s-au însănătoșit 9. Se remarcă un număr mic de cazuri, mortalitatea fiind redusă datorită măsurilor sanitare riguroase¹⁷.

După terminarea campaniei s-a instituit o comisie de anchetă, care a adus câteva concluzii, de interes general pentru Serviciul Sanitar în campanie. S-a vorbit în acele concluzii de lipsa de credite pentru materiale sanitare, de crearea de unități noi în ultimul moment, de greșeala centralizării, de incapacitatea mijloacelor de transport, de amestecul Marelui Stat Major în mobilizarea personalului medical specialist și, în fine, de permanenta problemă a raportului dintre medicii militari activi și cei de rezervă. „*Ne-am văzut astfel în situația identică cu aceea a Serviciului Sanitar bulgar, care nici el nu putuse lupta contra epidemiei cu mijloacele de care dispuneau, încă din prima companie contra turcilor, când diviziile întregi bulgare fuseseră atinse de holeră. Organizarea însăși a Serviciului Sanitar bulgar era defectuoasă, cu medici «cancelariști» și cu neglijarea inspecțiilor sanitare atât de utile din partea așa zisilor medici de comenzi, însărcinați cu aceste inspecții.*

Greșeala de la 1913 nu constă în însușirile medicilor militari, ci într-o lipsă de prevedere la capitolul bolilor contagioase.

«Războiul, spune Pirogoff, este o epidemie de răniți și o cauză de dezvoltare a bolilor epidemice»¹⁸.

Epidemia de holeră a fost drama trăită de toți combatanții războiului balcanic, devenind inamicul comun care a secerat, fără nicio deosebire, viețile soldaților bulgari, turci, greci, sârbi, români.

Suferința și neputința în fața microbului aveau să marcheze profund sensibilitatea contemporanilor, mai ales a celor care luau contact în mod direct cu efectele devastatoare ale epidemiei.

Printre aceștia și colonelul Cihoski, atașatul militar român la Belgrad, care, în raportul din 23 iulie 1913 despre mersul operațiunilor pe frontul sârbo-greco-bulgar, avea să raporteze despre starea sanitară. După vizitarea spitalelor de răniți și holerici și din prezentările medicilor militari sârbi, iată ce comunica autorităților militare de la București: „*Holera bântuie foarte mult în armata sârbă; ea a fost adusă în război de contingentele turcești din Anatolia, luată apoi de bulgari la Ceatalgea și în timpul acestui război, sârbii au contractat-o de la bulgari. Cei dintâi holerici am putut să-i văd la spitalul demontabil din stația frontierei Ristovatz (20 km sud de Vranja); caracteristica lor este o mare stare de slăbire, îndată după apariția bolii și schimbarea timbrului vocii într-un fel de răgușeală pe care medicii o numesc «vocea holerică».*

În Uskub, se găsesec actualmente vreo 150 de bolnavi de holeră; toți răniții ce sosesc de pe câmpul de luptă sunt îndată examinați (microscopic, materiile fecale), din acest punct de vedere; acum când cazurile au mai scăzut, aici tot se mai ivesc 3-5 bolnavi pe zi, care însă nu sunt toți holerici, unii din ei fiind numai purtători de vibroni holerici (fără simptomele bolii). Mai înainte boala avea un caracter epidemic; a doua zi după sosirea mea în Uskub, au murit 22 holerici¹⁹.

Interesant de văzut este starea epidemică în armata greacă, unde holera nu a făcut ravagii și asta pentru că grecii aveau un vaccin antiholeric, „cu care se face omului o dublă vaccinare (distanțe una de alta, mi se pare la 7 zile). Medicii sârbi nu au încredere în acest vaccin; pușinii medici bacteriologi pe care-i posedă Serbia și se găsesec astăzi în serviciul armatei au început însă a vaccina trupele sârbești contra holerei. În armata greacă soldații au fost vaccinați cu acest virus antiholeric; astfel cred că se explică numărul mic de cazuri de holeră din aceste armate, dar și armata generalului Ivanof contra căreia lupta armata greacă, în timpul retragerii sale (adică până la 18 iulie) a infectat pușurile aruncând în ele cadavrele holericilor. (În apă bacilii holerici trăiesc 30 zile, în corpul omului 5 zile, la soare numai câteva ore, deci rezistența lor este foarte slabă)²⁰.

Darea de seamă asupra ravagiilor epidemiei de holeră a fost ocazia pentru a prezenta și realitățile din Serviciul Sanitar al sârbilor: „Serbia nu are facultate de medicină (singura specialitate care le lipsea la Universitate), încât toți medicii pe care îi are această țară și-au făcut studiile în străinătate; numărul absolvenților e în ordinea: Viena, Paris, Berlin și Atena – de mirare că sunt foarte pușini din București.

Oricum populația indigenă nu este bogată, pușini sunt acei care au mijloace a face studii în străinătate; statul intervine cu o cotă de ajutor, trimițând un număr de bursieri în străinătate. Numărul medicilor obținut pe alte căi nu poate fi suficient. Acesta a fost un mare inconvenient în timpul campaniei, mai cu seamă că nici toți medicii nu sunt chirurși și în timp de război este nevoie de 90% chirurși, deoarece restul de 10% (boli interne, bacteriologice) nu pot fi întrebuințați decât acolo unde există deja un chirurg (deci numai în spitale). Inconvenientul a fost cu atât mai mare cu cât efectivele scoase din armata sârbă în acest război au fost foarte mari, căci după cum am avut onoare a arăta în raport, se poate spune că astăzi în Serbia, toată națiunea este sub arme. A se adăuga la aceasta că toate luptele au avut un caracter foarte crâncen și, deci, pierderile în unele din lupte au atins un procent enorm. Un medic sârb îngrijește astăzi 150-200 paturi de bolnavi. Misiunile medicale străine sunt de un mare ajutor, însă din motive pe care nu le cunosc, ele stau foarte pușin. Se poate vedea în spitalele sârbești, oamenii care au fost deja de 2 ori răniți și vindecați luptă. Pot cita un caz curios de suferință fizică, pe sublocotenentul Garașenin (fiul unui fost prim-ministru sârb), care în timpul acestor 2 campanii a fost bolnav întâi de tifos și apoi vindecat, apoi de holeră de care a scăpat și astăzi se găsește în spitalul din Uskub rănit la un picior, pe câmpul de luptă²¹.

Din cele prezentate concluzionăm că acest vrăjmaș numit „morbul holerei” s-a dovedit a fi un inamic mai periculos decât glonțul și baioneta bulgarilor. De asemenea, se poate vedea cu ușurință că, epidemic, a făcut numeroase victime și în alte armate.

The Epidemics that the Romanian Army confronted with at the Beginning of the 20th Century - The Cholera Epidemic of 1913 - Leontin Stoica, Ph.D.

Abstract: In the Second Balkan War, cholera, through its forms of pathological manifestations and the large number of casualties, profoundly marked all combatants. In the campaign of the summer of 1913, there were gaps in the organization and functioning of the Army Sanitary Service, which consisted in the lack of technique, materials, specialized personnel prepared for the campaign or a vaccination action. The disease affected both combatants in all armies involved in the conflict (mostly of Serbia) and the civilian population.

Keywords: 1913, Balkans, war, cholera, Army Sanitary Service.

NOTE

¹ Depozitul Central de Arhivă.

² Leontin Stoica, *Epidemia de holeră – măsura realităților igienico-sanitare din Balcani în 1913*, în „Orizont XXI”, Pitești, an I, nr. 1/2006, p. 37.

³ Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, Editura Minerva, București, 1984, p. 321.

⁴ *Ibidem*, p. 318.

⁵ Depozitul Central de Arhivă (în continuare se va cita D.C.A.), Fond Marele Stat Major - Serviciul Istoric, dosar nr. crt. 67, f. 15.

⁶ *Ibidem*, f. 16.

⁷ *Ibidem*, f. 17.

⁸ *Ibidem*, f. 18.

⁹ *Ibidem*, f. 19.

¹⁰ *Ibidem*, f. 20.

¹¹ *Ibidem*, f. 22.

¹² *Ibidem*, f. 23.

¹³ *Ibidem*, f. 24.

¹⁴ ***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, București, Editura Militară, 1988, p. 287.

¹⁵ D.C.A., Fond Marele Cartier General, dosar nr. crt. 34, f. 95.

¹⁶ *Ibidem*, f. 88.

¹⁷ *Ibidem*, f. 66.

¹⁸ *Ibidem*, f. 25.

¹⁹ *Ibidem*, dosar nr. 67, f. 27.

²⁰ *Ibidem*, f. 27 revers.

²¹ *Ibidem*, f. 28.

MĂRTURII REGĂSITE. DIN NOU DESPRE ROLUL GENERALULUI CONSTANTIN CHRISTESCU ÎN PREGĂTIREA DE ARTILERIE A OFENSIVEI DE LA NĂMOLOASA ȘI PRIMA FAZĂ, DECISIVĂ, A BĂTĂLIEI DE APĂRARE DE LA MĂRĂȘEȘTI

General de brigadă (r) prof. univ. Dr. Adrian STROEA

Colonel (r) Marin GHINOIU

Generalul artilerist Constantin Christescu a fost „unul dintre cei mai aleși eroi ai războiului nostru de întregire. A fost soldat dintr-o bucată, român verde și ofițer cu multă școală. Era măiestru mai ales în croirea planurilor de război”¹. [...] „Generalul Christescu a fost o personalitate de primă forță în lumea militară. Înzestrat cu o inteligență pătrunzătoare, cu o voință de fier și cu o minunată energie creatoare, a izbutit să se ridice între primii ofițeri în școlile de război din Franța, unde era trimis de statul român”². I-a fost dat lui, „fiu de țăran din Argeș”, care „s-a ridicat în înalta treaptă pe care a ocupat-o, numai prin vrednicia și puterile sale”³, ca, în vremuri grele pentru țară, să fie omul potrivit la locul potrivit.

Subscriem cu toată convingerea la aprecierea contemporanilor săi, potrivit căreia „marea operă a acestui geniu militar este pregătirea ofensivei armatei române de la Mărășești, în iulie 1917. Singur și-a făurit planul ofensivei, luându-și întreaga răspundere – completând unitățile necesare și a învins. Laurii marii bătălii lui i se cuvin...”⁴. Este neîndoelnic că „oprirea germanilor la Mărășești s-a făcut după planurile sale”⁵.

Mărturie în acest sens sunt consemnările mai jos prezentate. „În timpul marelui război pentru întregirea neamului, și-a arătat generalul Christescu capacitatea extraordinară, când, în 1917, i s-a încredințat organizarea armatei române. Era problema de la Mărășești. Poate pentru întâia oară s-a pus unui general o problemă atât de grea spre rezolvare. În fața unui adversar puternic și activ, care dictase o acțiune puternică ofensivă, generalul Christescu a fost chemat să conducă o bătălie neprevăzută, care ar fi fost fatală unui alt comandant, din cauza împrejurărilor tragice de atunci. Sosit pe câmpul bătăliei, generalul Christescu și-a dat seama de gravitatea situației; el a privit peisajele de la Siret cu

Generalul Constantin Christescu

ochiul său de expert strateg și cu toate că mareșalul Mackensen clasase și orânduise până în cele mai mici amănunte acțiunea ce avea să se desfășoare acolo, planul precis, metodic și pozitivist al generalului Christescu, în care s-a prevăzut, la început, prudența excesivă, spre a se înlătura surprizele și apoi acțiunea decisivă, supremul argument al bătăliilor, a răsturnat complet situația în favoarea noastră. Generalul Christescu, încrezător în victoria finală, ca și în știința și experiența sa, sigur pe trupele române ce comanda, a izbutit să-și impună voința inamicului. După câteva zile de lupte crâncene, cu toată defecțiunea rușinoasă a rușilor și incapacitatea vădită a generalului Ragoza, comandantul Armatei 4 rusă, generalul Christescu, prin metoda și voința sa, a izbutit moralmente să obțină victoria, pe care a desăvârșit-o apoi succesorul său în comandă, generalul Eremia Grigorescu. Zorile victoriei au apărut la Mărășești încă din ziua de 29 iulie. Numele generalului Constantin Christescu va rămâne strâns legat de epopeea noastră din 1916-1918. El a fost unul din făuritorii cei mai modești ai victoriei, a acelei victorii câștigată cu prețul atâtor jertfe omenești, dar și a unor eforturi intelectuale și morale, despre care se vorbește atât de puțin”⁶.

În continuare vom prezenta unele aspecte mai puțin știute din activitatea generalului Christescu la comanda Armatei 1 române pe timpul pregătirii ofensivei de la Nămoaloasa și al desfășurării primei faze a bătăliei de la Mărășești, insistând pe ordinele pe care acesta le-a dat, din care vedem poziția sa activă, dar prudentă, și nicidecum ezitantă, cum a fost etichetată pe nedrept de unii contemporani. Aspectele prezentate în continuare întregesc cele scrise în articolul *Generalul Constantin Christescu - în vâltoarea anului 1917*⁷ și credem că ele, așa cum sunt prezentate în sursele bibliografice menționate, au fost cunoscute și apreciate ca atare de bravul general, din moment ce parte din aceste surse au fost donate Muzeului Militar chiar de soția sa.

Ca răspuns la ofensiva victorioasă a trupelor Puterilor Centrale de pe frontul de est din anul 1916, Antanta, din care făcea parte și România, a hotărât, pentru anul 1917, o ofensivă generală pe frontul românesc, planificată inițial pentru luna martie a acelui an. Amânată pentru luna aprilie, din motive de coordonare cu acțiunile de pe alte fronturi, aceasta a fost din nou amânată din cauza evenimentelor din Rusia. La ultima activitate de planificare strategică, desfășurată la Iași, la 30 mai/12 iunie 1917, s-a hotărât ca această operațiune să înceapă în a doua jumătate a lunii iunie. „Încă din ultimele

zile ale lunii mai și începutul lunii iunie, Armata 1 română, a cărei reorganizare se terminase, era complet încadrată din punct de vedere al comandamentului, perfect instruită în noile principii de luptă modernă și înzestrată cu un puternic și variat material tehnic, asemănător organizației militare din apus. În ziua de 10 iunie 1917, Armata 1 a trecut din perioada de refacere, în perioada operativă. Ea a fost transportată pe front, cu direcția generală Hanul Conachi – Nămolosa și a luat loc (pe frontul dintre Iovești – Tudor Vladimirescu), între Armata a 4 și Armata 6 rusă (aceste armate și-au trecut în rezervă trupele înlocuite)⁸.

Începea, astfel, ceea ce va rămâne în istorie ca „cea mai puternică acțiune de artilerie și cea mai mare de pe frontul românesc, în regiunea Nămolosa”⁹, desfășurată în perioada 10/23-12/25 iulie 1917, rămasă, din păcate, „fără urmări practice, întrucât proiectata acțiune ofensivă a fost anulată”.

În noua configurație a frontului, „Armata 1 română, sub comanda generalului C. Christescu, ocupa malul stâng al Siretului, pe la vest de Iovești, Liești, Lungoci, până la Nămolosa, la îmbucătura Râmniciului Sărat cu Siretul, de unde frontul ei urma malul drept al Siretului pe la nord Măicânești, până în regiunea însemnată prin Gulianca, Tudor Vladimirescu, Zăganca și Oancea”¹⁰, având la dreapta Armata 4 rusă (general Aleksandr Ragoza), iar la stânga Armata 6 rusă (general-locotenent Afanasie Andeevici Ţurikov).

Conform concepției Marelui Cartier General român, materializată în Instrucțiunile operative nr. 29 din 19 mai/1 iunie 1917¹¹, scopul operațiunilor era: „1. Completa imobilizare a tuturor forțelor germano-austro-bulgaro-turcești. 2. Distrugerea forțelor adverse, care operau pe frontul Focșani – Nămolosa”, Armatei 1 române revenindu-i misiunea „să atace și să rupă cu orice preț frontul advers în sectorul Podul Huroaia – Olăneasca. Direcția generală de înaintare, odată rupt frontul era: Râmnicu Sărat”¹².

Este necesar să subliniem că Armata 1 română trebuia să acționeze în strânsă colaborare cu Armata 2 română și cele două armate rusești vecine: „Din proiectul general de operații,

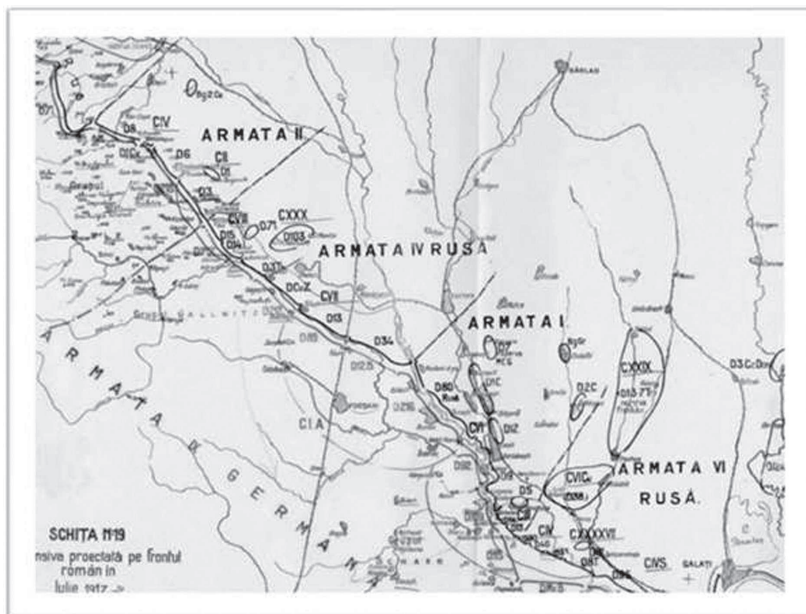
reiese că misiunea Armatei 1 române, sub comanda generalului Christescu [...] era aceea să atace și să rupă cu orice preț frontul advers în sectorul: Podul Huroaia – Olăneasca, având ca direcție generală de înaintare Râmnicu Sărat și misiunea să arunce pe adversar spre Focșani, în timp ce Armata 2 română (general Averescu) și Armata 4 rusă (general Ragoza), ar fi înaintat de la Nord, în aceeași direcție. Prin această acțiune se căutau prinderea și strângerea în clește a unei părți importante din frontul austro-german, cu speranța că, în cazul cel mai puțin fericit, forțele ce ni se opuneau la Sud să fie aruncate în munții Vrancei”¹³.

Pentru îndeplinirea misiunii, generalul Christescu și-a grupat forțele astfel: „1. Corpul 3 Armată (Diviziile 5, 13 și 14) cu front de atac: Fundeni exclusiv – cota 20 (1 km sud-est Crângeni) inclusiv. Gruparea corpului: a) Divizia 14: Nămolosa – Costeni – Gortestești; b) Divizia 13: Brițcani – Crângeni; c) Divizia 5: Hanul Conachi. 2. Corpul 6 Armată (Divizia 9, Brigada 1 Călărași, Divizia 80 rusă) cu front de atac: Movilenii de Jos exclusiv – Fundeni inclusiv. Misiunea corpului: imobilizarea forțelor adverse din față și împiedicarea rezervelor de sector ca să vină împotriva Corpului 3 Armată român. Gruparea corpului: a) Divizia 9 română: Șerbănești – Lungoci – Fundeni; b) Brigada 1 Călărași: Bucești – Liești; c) Divizia 80 rusă: Movilenii de Jos – Siliștea – Umbrărești. Din cele de mai sus reiese că misiunea Corpului 3 Armată era ofensivă, iar misiunea Corpului 6 Armată, defensivă. De îndată ce ruptura s-ar fi făcut pe frontul Corpului 3 Armată, Corpul 6 avea ordinul să treacă Siretul”¹⁴.

Cu multă precauție, pentru care ulterior va plăti, generalul Christescu și-a constituit o bună rezervă, mobilă, formată dintr-o divizie de infanterie, o brigadă de grăniceri și două divizii de roșiori, cu misiunea ca „de îndată ce Corpul 3 Armată va izbuti să rupă frontul, ea să fie îndrumată în această zonă ca să-i susțină înaintarea și să contribuie la desfășurarea succesului”, pe care a grupat-o astfel: „a) Divizia 12: Riteni – Cudalbi; b) Brigada Grăniceri: Bălteni; c) Divizia 1 Roșiori: Blânzi – Brădești – Fundeni; d) Divizia 2 Roșiori: Drăgușani – Crăiești”¹⁵.

Dispozitivul de luptă a fost realizat în noaptea de 18/19 iunie, când trupele române au înlocuit trupele rusești, astfel: „Divizia 9 ocupase sectorul Siretului, de la Odaia Preotului Ștefan până la Moara Huroaia; Divizia 14: sectorul de la Moara Huroaia, până la cota 21 (la Mărăcine, sud Gârlești); Divizia 13: sectorul de la cota 21 până la sud-est Crângeni; Divizia 5 în rezervă la Cudalbi – Călmățui; Divizia 80 [rusă - n.n.] la dreapta Diviziei 9, de la cota 46, sud-vest Movilenii de Sus, la Odaia Preotului Ștefan”¹⁶.

De reținut că, în zona de responsabilitate a Armatei 1, la 21 iunie, Comandamentul Suprem român a dirijat și rezerva sa, Divizia 7 Infanterie, în zona Țepu. De asemenea, că în ziua de 1 iulie, germanii, care și ei planificaseră o ofensivă în această zonă, au întreprins, la ora 22, în sectorul Diviziei 13, „gaze asfixiante și lacrimogene și au atacat. Românii au respins atacul”¹⁷.

Iulie 1917. Schița ofensivei proiectate pe frontul românesc
[Locotenent-colonel Ioanițiu Alexandru, Războiul României (1916-1918)]

La 9 iulie 1917, a început pregătirea ofensivei pe tot frontul românesc, „pregătirea atacului, prin artilerie” urmând a se efectua în zilele de „9, 10 și 11 iulie”, iar atacul era prevăzut a fi executat „în seara de 11 iulie sau în dimineața de 12 iulie 1917”.

În timpul pregătirii operațiunilor, generalul Christescu, comandantul Armatei 1, a adresat ofițerilor din subordine un emoționant apel, prin care le cerea: „de la toți, de la fiecare, să vă apropiați de soldați, să vă uniți inimile cu ale lor, să nu despărțiți soarta voastră de a lor; să vă întăriți și împreună să vă înălțați pentru a răspunde, îmbărbătați cum se cuvine, la suprema chemare: celor vii de salvat, a celor morți de răzbunat”.

Generalul Christescu, cu mult optimism, își exprima încrederea „în apropiata noastră izbândă, ca și în victoria finală, care ne va duce la realizarea visului de aur al neamului – întregirea lui pentru totdeauna; vreau ca această încredere să fie la fel de tare și tot atât de înrădăcinată în inima fiecăruia din noi”. Și, cu mare încredere, îi asigura că „trupele ce comandați sunt incomparabil superioare trupelor dușmane”.

Mândru de soldatul român, „care va merge mândru, voios, supus, însuflețit de strămoșeasca lui vitejie unde îl veți conduce și cum îl veți conduce”, generalul Christescu le-a spus ofițerilor din subordine: „gândiți-vă că prin ochii soldaților ce comandați vă privește patria-mumă îndurerată și sfâșiată. Nu pierdeți din vedere nicio clipă că soarta țării, prezentul și viitorul ei, stau în tăria voastră sufletească, în hotărârea și destoinicia cu care vă veți îndeplini datoria, în modul cum fiecare din voi, mare și mic, își va conduce trupa, în pildele de vitejie ce veți da soldaților voștri”.

Într-un vibrant și înălțător îndemn patriotic, generalul Christescu le-a cerut ofițerilor din subordine: „fiți vrednici de strămoșii care ne-au păstrat și ne-au lăsat moștenire pământul binecuvântat al patriei noastre; fiți la înălțimea vremurilor grele prin care trecem; încordați-vă toate puterile fizice și morale; faceți ca soldații să fie mândri de voi, dăruiți întreaga voastră ființă patriei”¹⁸.

Deteriorarea situației din Galiția, unde ofensiva rusă a fost oprită și trupele austro-ungaro-germane au trecut la atac, a determinat anularea ofensivei române de la Nămolosa și constituirea unei grupări de trupe ruse, care să fie deplasată în Galiția¹⁹. În același timp, efectele pregătirii de artilerie executată de Armata 1 română l-au determinat pe Mackensen să mute ofensiva, planificată tot la Nămolosa, mai la Nord, în regiunea Focșani – Mărășești. „Atunci când trebuia să se culeagă roadele acestei pregătiri, [...] în momentul, dar, când prăbușirea frontului advers era sigură și iminentă, Armata 1 a primit ordin de la M.C.G. (12 iulie, ora 12.50 a.m.) ca să oprească ofensiva. Acest ordin a fost cerut de mersul nefericit al ofensivei ruse din Galiția; a fost impus de guvernul din Petrograd comandamentului aliaților noștri ruși”²⁰.

Astfel, s-a ajuns la bătălia de la Mărășești, „cea mai mare confruntare de pe frontul român din vara anului 1917 și una dintre cele mai ample purtate de Antanta în același an”²¹, declanșată la

24 iulie/6 august, pe de-o parte de Armata 1 română (general Christescu) și Armata 4 rusă (general Ragoza) și de cealaltă parte de Armata 9 germană.

Istoricii sunt în acord că bătălia de la Mărășești a cuprins trei faze.

„În prima dintre ele, 24 iulie–30 iulie/6 august–12 august 1917, Armata 1 română și Armata 4 rusă au dus lupte dârze de apărare, marile unități române intrând treptat în dispozitiv pentru a prelua fâșiile marilor unități ruse retrase de pe front sau pentru a compensa lipsa de rezistență a unora dintre ele”²².

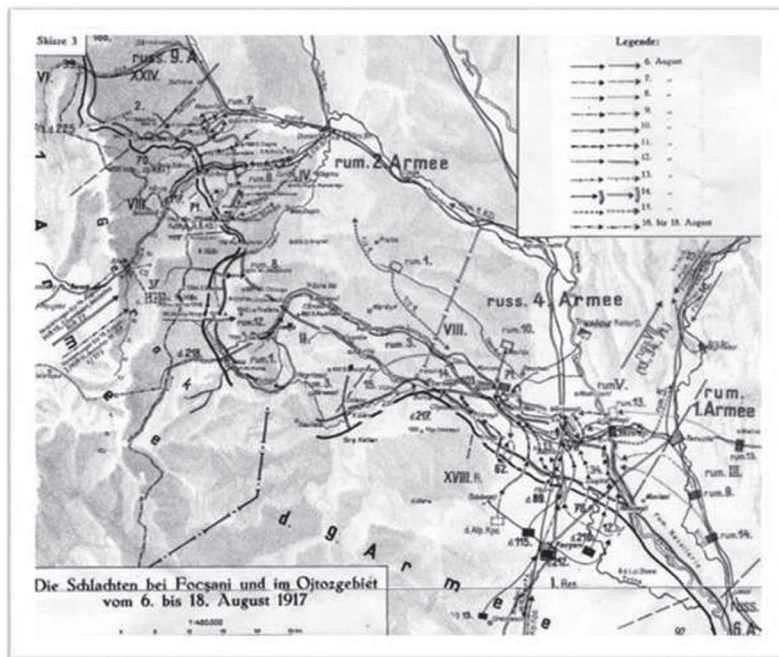
La 20 iulie/2 august 1917, Armata 1 română a primit Instrucțiunile operative nr. 37 ale Marelui Cartier General român, prin care i s-au fixat noile misiuni în condițiile înfrângerii armatelor ruse în Galiția și Bucovina²³.

La 23 iulie/5 august 1917, Armata 1 română a primit ordin „să înlocuiască Armata 4 [rusă - n.n.] pe frontul de operațiune Liești, exclusiv, până la Clipicești, inclusiv”, cu misiunea „să mențină cu orice preț pozițiile ocupate până atunci de Armata 4 rusă”²⁴.

La această dată, Armata 1 română avea în componere: Diviziile 5 și 9 Infanterie/Corpul 6 Armată, Diviziile 13 și 14 Infanterie/Corpul 3 Armată, Divizia 2 Cavalerie, Brigada 1 Călărași, Brigăzile 1 și 2 Roșiori Descălecate și Brigada de Grăniceri. Acestea erau „răspândite pe un front de 30 km lărgime și 20 km adâncime, socotit de la Divizia 5, care se găsea în apropierea sectorului ocupat de Divizia 34 rusă”²⁵.

De reținut că „moralul trupelor noastre era foarte ridicat. Sub directa conducere și supraveghere a generalului Christescu, Armata 1 fusese bine organizată; ea putea corespunde, în vreme de rea cumpănă, tuturor speranțelor puse în vitejia luptătorilor, ca și în capacitatea comandantului ei”²⁶.

În timp ce generalul Christescu își conducea trupele „spre a atinge la timp, zona ce fusese fixată armatei sale [...] s-a produs fulgerător în cursul nopții de 23/24 iulie, în sectorul Diviziei 34 ruse” o puternică lovitură germană, care „reclama din partea

Focșani. August 1917. Schița privind ofensiva germană

comandantului Armatei 1, direct interesat de cele întâmplate în acea zonă, către care înaintau trupele sale, o vedere limpede a situației de ansamblu, o neclintită stăpânire de sine, o voință fermă²⁷. Se intra în prima fază - decisivă - a bătăliei de la Mărășești.

În această situație, stăpân pe sine, generalul Constantin Christescu a ordonat generalului Eremia Grigorescu, comandantul Corpului 6 Armată, la ora 9.31, să se deplaseze la Tecuci, pentru a „lua cunoștință de situația Corpului 7 rus, punându-vă în legătură cu comandamentul rus”, având la dispoziție „pentru moment toată artileria Diviziei 5 spre a veni în ajutorul Corpului 7 rus” și „latitudinea de a lua măsuri preliminare pentru a putea interveni, la timp și cu o parte din infanteria din Divizia 5, dacă situația o va cere”.

Germanii au fructificat succesul și „câteva unități germane au ocupat satul Ciușlea și, după aceea, au înaintat în direcția Bisighești – Străjescu. Situația desenându-se critică, prin ruperea frontului rus, generalul Christescu a luat măsuri grabnice pentru restabilirea situației și menținerea cu orice preț a pozițiilor ocupate de Corpul 7 rus, ca și a podurilor de la Movileni – Ciușlea”. Pentru aceasta, generalul Christescu a ordonat: „Corpul 6 va ocupa direcția Tecuci cu Divizia 9, care se va pune în marș imediat și va ocupa sectorul Movileni – Satul Nou inclusiv, respingând peste Siret fracțiunile inamice, care vor fi trecut pe malul stâng. Va ține frontul grosul Diviziei 5 între Cosmești și Băltărețul, venind în ajutorul Corpului 7 rus cu un regiment de infanterie și un grup de artilerie de câmp. [...] Comandantul Corpului 6 armată va căuta să fină în stăpânirea sa debușarea pe malul drept al Siretului pe toate podurile ce se găsesc în zona sa²⁸”.

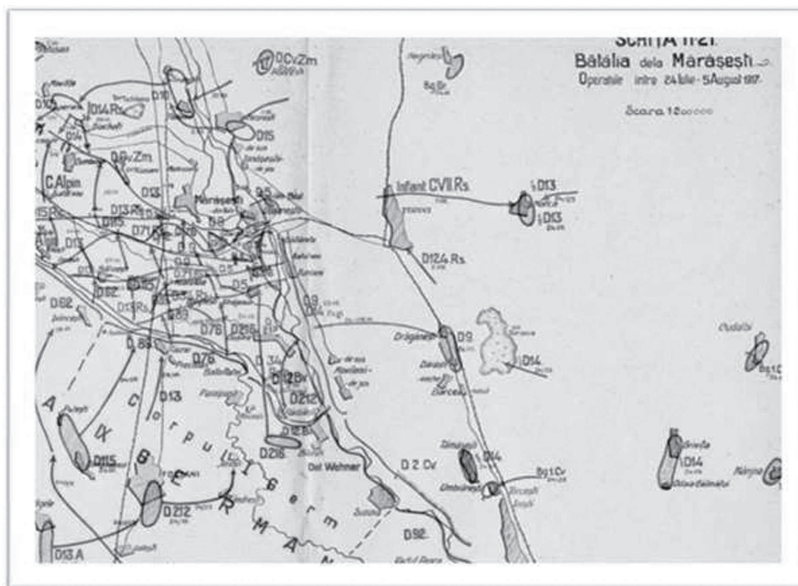
Atacul german de la ora 20, părăsirea pozițiilor de către trupele ruse înaintea sosirii trupelor române au determinat ocuparea satului Străjescu de către trupele germane. În această situație, Marele Cartier General român a decis ca „Armata 1, cu concursul Armatei 4 rusă, trebuie să restabilească cât mai repede situația pe frontul Diviziei 34. [...] Frontul de acțiune al armatei va fi împins între calea ferată Mărășești – Focșani și Siret. Această zonă trece sub ordinele Armatei 1, cu începere de la 25 iulie, ora 23²⁹”.

Generalul Christescu a transmis Corpurilor 3 și 6 Armată, la ora 22, noi dispozițiuni privind menținerea frontului deja ocupat, conform ordinelor anterioare, precum și măsuri de regruparea forțelor: „1. Sectorul Liești – Movilenii de Jos va fi menținut cu trupele care îl ocupă în prezent Divizia 2 Cavalerie, Brigada 1 Călărași, un regiment de infanterie și un grup de artilerie din Divizia 5, sub ordinele generalului Greceanu Petre, care până la noi ordine depinde de stat-majorul Corpului 3 Armată. [...] 2. Diviziile 9 și 5 – mai puțin un regiment de infanterie și un grup de artilerie, ce au fost date sub ordinele generalului Grigorescu -, se vor grupa și menține pe frontul Movileni – Cosmești [...] 3. Divizia 14 va ține o brigadă la Umbrărești, restul la Dorasca. 3. Divizia 13 se va aduna la Matca. Artileria se va pune în marș spre Tecuci, punând la dispoziția generalului Grigorescu un grup de 105 și un grup de 120 și un

alt grup de 120 va primi ordin ulterior, la Tecuci. [...] Aceste mișcări se vor termina până la 25, ora 6 dimineața³⁰”.

În raportul operativ pentru ziua de 24 iulie, adresat Marelui Cartier General [M.C.G.] român, generalul Christescu a arătat că unele dispoziții nu au putut fi executate din cauze obiective și a raportat măsurile „dispozate” pentru ziua de 25 iulie. De asemenea, precaut, a atras atenția că „[...] orice contraofensivă o consider prematură, până când nu se vor avea toate mijloacele tehnice la îndemână, căci altfel toate pierderile nu și-ar găsi nicio justificare. În 26, s-ar putea dezlănțui ofensivă³¹”.

Ziua de 25 iulie 1917 a rămas în istorie ca ziua luptelor de la Doaga și Străjescu. Atacul a început la ora 8.30, când „artileria germană a început să bombardeze întregul sector ocupat de Divizia 5, bătând puternic Moara Albă, Moara Roșie și Doaga. [...] O coloană germană, de forța unui regiment, a înaintat la 9.30, în formațiune de atac, pe valea Putna Seacă, având ca obiectiv Moara Albă – Bizighești. Trupele rusești din Divizia 34 au fugit imediat de pe poziție, descoperind cu totul aripa dreaptă a Diviziei 5. Imediat a intervenit Regimentul 7 Infanterie român, care se găsea în rezervă, înapoia drepte, spre a umple golul produs de fuga rușilor. [...] După amiază, germanii au continuat să atace cu forțe numeroase [...] Trupele noastre din Divizia 5 [...] au respins toate atacurile dinspre Doaga și Străjescu. [...] De la ora 17-19.30, artileria germană a bombardat extrem de violent pozițiile române ocupate de Divizia 5 și îndeosebi satul Doaga (ocupat de un batalion din Regimentul 3 Vânători), precum și terenul de la estul acestui sat până la Siret (ocupat de Regimentul 8 Infanterie). Aceste unități suferind pierderi foarte mari, din cauza bombardamentului, au părăsit Doaga și terenul de la estul satului până în Siret, și au luat poziția la 150 m sud de marginea pădurii Priseaca. Celelalte trupe și-au menținut pozițiile. În cursul nopții de 25-26 iulie, Divizia 5 a făcut legătura cu Divizia 71 rusă (Regimentul 281 rus) la km 16 de pe șoseaua Tecuci – Mărășești, umplând golul produs prin retragerea Diviziei 34 rusă³²”.

Schiță privind bătălia de la Mărășești. Operațiunile desfășurate între 24 iulie și 5 august 1917 [Locotenent-colonel Ioanițiu Alexandru, Războiul României (1916-1918)]

Marele Cartier General român, prin Ordinul operativ nr. 40, a stabilit pentru Armata 1 română următoarele: „b) Armata 1 va aduna cât mai grabnic pe dreapta Siretului o masă suficientă de manevră, care împreună cu rezervele, pe care le va aduna Armata 4 [rusă – n.n.], să poată contraataca viguros forțele inamice care înaintează în lungul Siretului. Pentru acest contraatac, planul va fi întocmit chiar în această noapte, de comun acord cu Comandamentul Armatei 4”³³.

Pentru ziua de 26 iulie, generalul Christescu a ordonat: „Diviziile 5 și 9 și 34 rusă, sub ordinele generalului Grigorescu, în sectorul lăsat de Divizia 34, au însărcinarea de a se opune înaintării inamicului. Divizia 14 română, pe malul stâng al Siretului, va ocupa și apăra sectorul Satul Nou – Biliști, acoperind direcția Tecuci. Divizia 3 Cavalerie, sectorul Liești – Biliști. Rezerva de armată: un regiment din Divizia 14, la Umbrărești; Brigada de Grăniceri la Tecuci; Divizia 13 la Ionășești – Cosmești”. Totodată, generalul Christescu și-a exprimat încă odată prudența: „Intenția și părerea comandantului Armatei 1 rămân neschimbate, adică de a contraataca îndată ce se va dispune de forțe suficiente și după un plan de ansamblu bine chibzuit. Acest contraatac ar putea să se producă în ziua de 27, dacă trupele ruse, care trebuie să coopereze cu Armata 1, se vor găsi în măsură să ia parte la acțiune”³⁴.

În ziua de 26 iulie s-au desfășurat luptele de la Pătrășcani și Valea Șușiței. „De dimineață până la ora 12, artileria germană a bombardat pozițiile noastre; iar artileria noastră a executat trageri de reglare și distrugere”.

De notat că artileria noastră grea se afla grupată astfel:

„A. Gruparea din dreapta (lt. col. Iliescu), compusă din 10 baterii: 1) Grupul Cica: 3 bat. 120 la Cozmeștii din Deal. 2) Grupul Leventi: 2 bat. 155 mm, la Cozmeștii Noi. 3) Grupul Dimitrie: 3 bat. 120 mm la P.T. Cozmești. 4) Grupul Bodnărescu: 2 baterii obuziere 150 la Furceni.

B. Gruparea din stânga, din sud (lt. col. Zvoranu) 1) Grupul Spacu: 2 bat. 105 în Pădurea Nemțeanca. 2) Grupul Marosin: o bat. lungă și o bat. de 155 în pădurea est Movilenii de Sus. 3) Grupul Marinescu: 3 bat. 120, în pădurea est Movilenii de Sus.

Gruparea din dreapta avea ca misiune concentrarea de focuri în satele inamice și bombardarea Pădurii Negre; iar cea din stânga, să hărțuiască pe adversar și să contra-bată zonele: gârla Morilor, Doaga, Străjescu, Ciușlea”³⁵.

După respingerea celor două atacuri germane, pornite la ora 12, „unul la marginea de vest a pădurii Călini și altul pe frontul Diviziei 71 rusă”, generalul Christescu a dat ordin: „Corpul 6 armată (Grigorescu), compus din Diviziile 5 și 9 română și 34 rusă, să mențină cu orice preț sectorul ce ocupau pe Valea Șușița Seacă, dând o deosebită atenție flancului stâng”³⁶.

După mai multe atacuri germane efectuate în după-amiaza zilei, la aripa dreaptă a Diviziei 5, toate respinse cu sprijinul artileriei grele române, la ora 21.25 „infanteria germană, cu forțe superioare, s-a năpustit asupra trupelor rusești din satul Pătrășcani și Valea Șușiței, dându-le peste cap. [...] Cum s-a primit știrea că trupele Diviziei 71 rusă sunt puternic atacate, s-a dat ordin Diviziei 9 să intervină, ca rezervă și cu un grup

de artilerie. Cu mare greutate s-a oprit înaintarea adversarului spre Rădulești”.

În seara zilei de 26 iulie, comandantul Armatei 1 române, generalul Christescu, a dat Ordinul de operații nr. 19 prin care stabilea: „2. Armata 1 a primit misiunea ca, în cooperare cu Armata 4 rusă, să restabilească situația, cucerind teritoriul pierdut. 3. În acest scop, Diviziile 5, 9 și 34 rusă, sub comanda generalului Grigorescu [...] vor ataca mâine de dimineață, 27 iulie, frontul inamicului, limitat la est de cursul Siretului, iar la vest de linia, care plecând de la km 15 (pe șoseaua Focșani – Mărășești), trece pe la marginea de est a satului Bizighești și se termină la cota 63, N-E Precistanu. Obiectivele atacului pentru ziua de 27: 1-ul obiectiv: linia formată de la Valea Șușița – Bizighești – Străjescu”³⁷.

În seara aceleiași zile, generalul Christescu a raportat Marelui Cartier General român, cu nr. 1841, următoarele: „am examinat situația împreună cu dl. general comandant al Armatei 4 ruse și am stabilit proiectul următor: 1. Diviziile 9 și 5 române și Divizia 71 rusă să se mențină cu orice preț pe pozițiile pe care se găsesc în prezent. [...] 3. Mâine, la orele 17, dacă pregătirea atacului va fi găsită suficientă, să se atace cu Diviziile 9 și 5 române și cu 71 rusă, pentru a cuceri terenul pierdut până la Doaga – Străjescu, inclusiv. În cazul contrar, atacul infanteriei va începe în dimineața de 28 iulie. [din nou observăm prudența generalului Christescu - n.n.] 4. Atacul va fi dat cu Diviziile 9 și 5 [...] și cu Divizia 71 rusă”³⁸.

În dimineața zilei de 27 iulie, activitatea germanilor a fost „neînsemnată”, iar artileria română a executat „trageri de reglare”. Totuși, atacul fixat de generalul Christescu pentru ora 17 a fost amânat cu 24 de ore, din următoarele motive: „1) Pregătirea artileriei era insuficientă; 2) Trupele erau obosite prin mișcările executate în ultimele două nopți; 3) Artileria grea nu era în măsură să înceapă o acțiune intensă, decât în dimineața zilei de 28 iulie; 4) Divizia 5 era slăbită în urma marilor pierderi suferite în lupte, iar Divizia 34 rusă era incapabilă de luptă; 5) Germanii aveau în fața noastră 5 divizii, susținute de o numeroasă artilerie grea”³⁹.

După un puternic bombardament de artilerie pe tot frontul Corpului 6 Armată, început la ora 17, infanteria germană a atacat la ora 18.45, concentrând atacul la „punctul de legătură între Diviziile 9 și 5”. Atacul a fost respins inițial de români, dar a fost reluat cu mai multe forțe de către germani. „La ora 19.50, românii au contraatacat, aruncând pe germani înapoi și recucerind terenul pierdut cu puțin timp înainte”.

La 28 iulie 1917, pe frontul bătăliei de la Mărășești, a avut loc „contraofensiva românească”, de câteva zile planificată și tot amânată. Atacul fixat de generalul Christescu a început la ora 14, cu intensificarea bombardamentelor de artilerie, pentru ca la ora 17, românii să pornească „vijelios la atac pe tot frontul, cu toate că germanii deschiseseră un puternic foc de mitraliere cu câteva minute înainte”, un batalion din Regimentul 34 Infanterie/Divizia 9 română reușind să ajungă „la Valea Șușița Seacă – cel dintâi obiectiv”, iar „pe frontul Diviziei 5, trupele noastre au atacat viguros și au înaintat până în satul Doaga, în care au și pătruns”⁴⁰.

Pentru ziua de 29 iulie, generalul Christescu a dat Ordinul de operații nr. 25 în care se prevedea: „[...] 2. Măine, 29 iulie, Armata 1 română și Armata 4 rusă vor continua acțiunea ofensivă contra forțelor dușmane ce au în față. 3. Diviziile 5 și 9, au ca primă misiune să ocupe Valea Șușița Seacă, Păduricea cu cota 59, sud de Pădurea Călini și să pună stăpânire pe toată Valea Șușița Seacă și Valea Jugastru, pentru a-și constitui o bază de plecare în vederea atacului poziției Bizizighești – Străjescu, care va urma potrivit ordinelor ce voi da la timp. [...] 5. Artileria grea și artileria Diviziei 14 vor sprijini acțiunea artileriilor Diviziilor 5 și 9 și vor executa trageri de hărțuială asupra pozițiilor, care se găsesc mai la sud, cu scopul de a lăsa pe dușman în nedumerire. 6. Atacul asupra Văii Șușița Seacă va avea loc mâine dimineață cât mai devreme; ora atacului va fi fixată de comandantul Corpului 6 Armată, când va crede că pregătirea este suficientă, raportând și comandamentului armatei. [...]”⁴¹.

Atacul a fost stabilit pentru ora 7.30, dar din cauza oboselii trupelor a fost amânat pentru ora 16.30. „La ora 11.30, generalul Christescu a dat un ordin de operații prin care fixa ca obiective de atins: Valea Șușița Seacă – satul Doaga. Acțiunea ofensivă trebuia continuată în ziua următoare. În vederea atacului s-a dat ordin artileriei noastre (ora 11.40 a.m.) ca satul Doaga și pădurea de la cota 59 să fie distruse printr-un foc puternic. Când toate preparativele de atac fuseseră luate pe frontul Corpului 6 român, deodată a sosit vestea că o parte din trupele rusești din Divizia 71 au părăsit poziția”⁴². Cu „8 minute înainte de timpul fixat pentru dezlănțuirea atacului în comun, fără să opună vreo rezistență, rușii se retrăgeau grăbiți spre Mărășești. Flancul drept al Diviziei 9 rămăsese complet descoperit. Nu mai încăpea îndoială: de astă dată eram în fața unei lovituri date românilor cu premeditare. [...] Retragerea de pe poziție a rușilor, cu câteva minute abia, înainte de producerea atacului pe tot frontul Corpului 6 român, putea conduce la o catastrofă, deoarece cu greutate s-ar fi putut astupa golul lăsat la dreapta Diviziei 9, odată trupele române angajate în luptă. [...] Comandantul român nu a oprit însă acțiunea ofensivă ordonată Diviziilor 5 și 9; el a luat măsuri spre a face față situației atât de grav compromisă de ruși. [...] În fața acestei situații, generalul Christescu nu și-a pierdut cumpătul. El s-a văzut obligat să modifice planul de acțiune al armatei sale și, în consecință, a dat ordin ca atacul Diviziilor 5 și 9 să se mărginească la ocuparea și stăpânirea solidă a liniei Șușița Seacă, urmând ca celelalte obiective să fie atinse în ziua de 30 iulie [...] Mackensen, căutând să profite de retragerea precipitată a rușilor, împingea trupe spre Mărășești. [...] Atacul hotărâtor dat cu trupe germane proaspete și numeroase a avut la început un succes. [...] În urma măsurilor energice luate de generalul Christescu, germanii au întâmpinat o puternică rezistență pe linia: gara Mărășești – Fabrica de parchete – marginea satului Mărășești, din care cauză înaintarea lor a fost oprită. [...] În luptele crâncene din această zi, trupele Diviziilor 5 și 9 au sângerat mult și n-au cedat inamicului terenul de cât pas cu pas”⁴³.

La ora 24, generalul Christescu a dat Ordinul de operații nr. 27, prin care hotăra ca a doua zi, 30 iulie, să se dea un contraatac viguros pentru recâștigarea terenului pierdut de

ruși: „I. Puternic atacat de Diviziile 5 și 9, inamicul n-a putut realiza niciun progres în fața acestor divizii, însă a putut să câștige teren în fața Diviziei 71 ruse, obligând-o a se retrage până spre nord de linia care unește cotele 129 și 100 (la vest de Mărășești). [...] IV. Corpul 5 Armată are ca misiune să contraatace viguros pe inamic, mâine, 10 iulie, în zorii zilei, spre a restabili situația pe flancul drept al Diviziei 9, căutând a câștiga linia Valea Șușița Seacă și ținându-se în legătură cu stânga Armatei 4 rusă. V. Corpul 6 se va organiza defensiv pe pozițiile ce ocupă și pe care trebuie să le mențină cu orice preț”⁴⁴.

Din păcate, acest ordin „bine chibzuit și care corespundea perfect situației” nu s-a mai executat, generalul Christescu fiind înlocuit de la comanda Armatei 1 române.

Părăsind Comandamentul armatei, generalul Christescu, de la postul său de comandă de la Tecuci, prin Ordinul de zi nr. 83, s-a adresat ofițerilor și trupei: „Din Înalt Ordin al M.S. Regelui, comunicat Armatei 1 cu Ordinul M.C.G. nr. 2666 din 29 iulie, comanda acestei armate este încredințată cu începere de astăzi, 30 iulie, generalului de divizie Grigorescu Eremia. Aducând aceasta la cunoștința comandamentelor corpurilor de trupă și serviciilor, îmi împlinesc o scumpă datorie spunând ofițerilor, subofițerilor, caporalilor și soldaților din Armata 1 că mă despart de ei cu mare durere, dar cu inima pe deplin mulțumită de chipul cum și-au făcut datoria cât timp au fost sub comanda mea. Și mai cu seamă, le mulțumesc, la toți, pentru vitejia și abnegația cu care s-au luptat în cursul celor din urmă 5 zile de biruință neîntreruptă contra unui dușman, care, cu toată superioritatea forțelor sale, n-a izbutit o clipă măcar să clintască din loc viteaza Armată 1. Îmi iau rămas-bun de la toți urându-le sănătate și izbândă continue, strigând din toată inima: Trăiască România Mare! Trăiască M.S. Regele, iubitul nostru suveran!”⁴⁵.

Din analiza desfășurării acțiunilor de luptă, a modului de conducere a Armatei 1 de către generalul Christescu se poate concluziona că „planul de operații al mareșalului Mackensen a fost răsturnat, grație numai intervenției făcute la timp și acțiunii energice a Armatei 1 române”, iar „scopul tactic urmărit de mareșalul Mackensen – zdrobirea forțelor româno-ruse și efectuarea spărturii în direcția Adjud – nu s-a realizat. Criza tactică o putem considera trecută în ziua de 30 iulie”. Aceste succese „de etapă” au fost posibile pentru că „generalul Christescu, apreciind just gravitatea situației și fără să mai aștepte alte ordine, a luat dispoziții, încă din dimineața zilei de 24 iulie, pentru oprirea înaintării armatei germane, atât în direcția Mărășești – Adjud, cât și în direcția Tecuci – Bârlad”, în condițiile în care „în acea zi nu se putea ști precis care este direcția principală de atac a lui Mackensen”⁴⁶.

Adoptând o atitudine defensivă și precaută, dar nu ezitantă, cu un dispozitiv bine articulat în care Divizia 5 Infanterie, trecută pe malul stâng al Siretului, avea misiunea de a interzice direcția Mărășești – Adjud, iar Divizia 9 Infanterie, pe malul drept al Siretului, avea misiunea de a interzice direcția Tecuci – Bârlad, „generalul Christescu a făcut, cu mijloace reduse, față situației și a parat lovitura la timp, cu folos și cu mare pricepere”. Apoi, odată luate măsurile de siguranță, generalul Christescu a pregătit contraofensiva pentru

recucerirea pozițiilor pierdute din cauza lașității rușilor, care a început pe 28 iulie și a continuat și pe 29 iulie. „Fără ajutorul rușilor, românii au putut, după 5 zile și 5 nopți de lupte extrem de sângeroase, să anihileze voința de a învinge a adversarului; să înlăture realizarea planului de operații al feldmareșalului Mackensen; să scutească, de ultragiul unei ocupații, pământul Moldovei. Dispozițiunile judicioase ale comandantului Armatei 1 române, care au fost înțelese și executate în mod strălucit de comandanții celor patru divizii – generalii Razu, Scărișoreanu,

Popescu și Bunescu, ca și vitejia legendară a ostașului român, au condus la acest rezultat, cu atât mai uimitor, cu cât conduita Comandamentului Armatei 4 și a trupelor revoluționare ruse, chemate la cooperare, a echivalat cu o trădare. Pentru întâia dată în istoria războaielor, s-a pus o situație atât de grea unui general și el a fost în măsură să-i facă față cu o perfectă stăpânire de sine și o deplină onoare”⁴⁷.

Acesta a fost bravul general artilerist Constantin Christescu!

Testimonies found. Again about the Role of General Constantin Christescu in the Artillery Training of the Nămolosa Offensive and the first decisive Phase of the Defense Battle from Mărășești

Brigade General (r) prof. univ. Adrian Stroea Ph.D.

Colonel (r) Marin Ghinoiu

Abstract: General Constantin Christescu (1866-1923) has the indisputable merit of the victory from Mărășești. Through a realistic analysis of the conduct of military operations and prudent orders, he succeeded to get over the betrayal of Russian troops and the ruthless attacks of Field Marshal Mackensen. Through an exemplary mobilization, one of the remarkable victories of the Romanian army in the fiery summer of 1917 was achieved.

Keywords: General Constantin Christescu, artillery, Mărășești, 1917, victory.

NOTE

¹ „Unirea Poporului”, Blaj, Anul V, nr. 20 din 27 mai 1923, p. 3.

² „Biserica și Școala”, Arad, Anul XLVII, nr. 19 din 7/20 Mai 1923, p. 4.

³ „Unirea Poporului”, Blaj, Anul V, nr. 20 din 27 mai 1923, p. 3.

⁴ „Gazeta Transilvaniei”, Brașov, Anul LXXXVI, nr. 99 din 11 mai 1923, p. 1.

⁵ „Unirea Poporului”, Blaj, Anul V, nr. 20 din 27 mai 1923, p. 3.

⁶ „Biserica și Școala”, Arad, Anul XLVII, nr. 19 din 7/20 mai 1923, pp. 4-5.

⁷ Vezi „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, Anul XXI, nr. 4 (82)/2018, pp. 28-36.

⁸ Romulus Seișanu, Alexandru Rațiu, *România în timpul războiului 1916-1918*, Fascicola nr. 8, aprilie 1920, p. 132. Romulus Seișanu (14 octombrie 1884, Tecuci – 17 octombrie 1955, închisoarea Văcărești) a fost jurist, istoric și ziarist român – n.n.

⁹ *** *Românii în „Marele Război” - anul 1917. Documente, impresii, mărturii*, Editura Militară, București, 2018, p. 512.

¹⁰ Romulus Seișanu, Alexandru Rațiu, *Op. cit.*, p. 132.

¹¹ Vezi pe larg *** *Românii în „Marele Război”* ..., pp. 195-196.

¹² Romulus Seișanu, Alexandru Rațiu, *Op. cit.*, p. 132.

¹³ *Ibidem*, p. 133.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Vezi pe larg *** *Românii în „Marele Război”* ..., pp. 223-224, documentul nr. 5.

²⁰ Romulus Seișanu, Alexandru Rațiu, *Op. cit.*, p. 133.

²¹ Vezi pe larg *** *Românii în „Marele Război”* ..., p. 218.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, pp. 230-231, documentul nr. 10.

²⁴ Romulus Seișanu, Alexandru Rațiu, *Op. cit.*, Fascicola nr. 9, iunie 1920, p. 146.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 147.

²⁹ *Ibidem*, p. 148.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, p. 149.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 150.

³⁴ *Ibidem*, p. 149.

³⁵ *Ibidem*, p. 150.

³⁶ *Ibidem*, pp. 150-151.

³⁷ *Ibidem*, p. 151.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, p. 152.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 153.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 153-154.

⁴² *Ibidem*, p. 154.

⁴³ *Ibidem*, pp. 154-155.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 156.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 158.

⁴⁷ *Ibidem*.

ALIAȚII ȘI COOPERAREA CU MARELE CARTIER GENERAL ÎN DOBROGEA ȘI DOBROGEA DE SUD (DECEMBRIE 1918-IANUARIE 1919)

Drd. Silviu-Daniel NICULAE¹

Generalul Franchet D'Espèrey

După scoaterea Bulgariei din acțiune, încă din primele zile ale lunii octombrie 1918, generalul Franchet d'Espèrey a întocmit un proiect de exploatare a succesului, cu scopul de a trage toate foloasele politice și strategice rezultate din strălucita victorie de pe Cerna și a nu da timp Puterilor Centrale pentru a-și reconstitui frontul prin forțele pe care le aduceau în grabă din Ucraina, România, Italia și chiar de pe

Frontul de Vest. În linii mari, acest proiect de operațiuni prevedea: o operațiune principală pentru eliberarea Serbiei și pătrunderea în Austria, cu scopul atacării Germaniei pe la sud și o operațiune secundară, prin Tracia, împotriva Constantinopolului. Operațiunea principală trebuia acoperită spre est prin ocuparea parțială a Bulgariei și ajungerea la Dunăre, cu scopul de a opune rezistență unei intervenții a trupelor austro-ungare din România și Ucraina și a uni capacitatea de luptă cu România și, spre vest, de a lansa o operațiune care, plecând din zona Kalkandele – Dibra – Ohrida, să se combine cu acțiunea Corpului 16 Italian, aflat pe aripa stângă a frontului aliat de la Salonic, pentru a elibera Albania, Muntenegru, Bosnia și Herțegovina.

În același timp, pentru a asigura atât flancul drept al operațiunii principale spre Belgrad, cât și flancul stâng al operațiunii secundare spre Constantinopol, contra unei eventuale intervenții a armatelor austro-germane din România și pentru unirea cu aceasta, s-a format Armata de Dunăre, compusă din Divizia 30 Infanterie franceză, Divizia 16 Infanterie colonială și Divizia 26 britanică, sub comanda generalului Berthelot, adus în acest scop de pe frontul de vest, unde comanda Armata 5².

Odată cu decretarea celei de a 2-a mobilizări, guvernul român a hotărât ca trupele române să intre în Muntenia și Dobrogea, pentru a elibera teritoriul ocupat. În acest scop, la data de 28 octombrie/10 noiembrie 1918, Marele Stat Major a ordonat ca, deocamdată, Corpul 3 Armată să ia măsuri imediate pentru ocuparea orașelor Focșani și Brăila. Tot în ziua de 28 octombrie/10 noiembrie 1918, Marele Stat Major a dat ordin Corpului 5 Armată să ia măsuri pentru trecerea imediată, la Tulcea, a unui detașament din garnizoana Ismail. Trupele de grăniceri de pe brațul Sfântu Gheorghe și de la Galați au primit, de la Corpul Grănicerilor, ordinul să treacă Dunărea și să înainteze cât mai mult în Dobrogea. Pentru ocuparea orașului Tulcea s-a dislocat postul de grăniceri din localitatea Regele Carol, alcătuit din 22 de oameni și un ofițer, precum și o companie din Regimentul 33 Infanterie, aflată în aceeași localitate. Plutonul de grăniceri, debarcat la Tulcea în ziua de 29 octombrie/11 noiembrie 1918, a fost capturat de trupele bulgare, care au deschis imediat un viu foc de artilerie, trăgând cu 6 tunuri de câmp, așezate pe înălțimile Tulcei, deasupra satului Regele Carol, surprinzând populația civilă refugiată aici din Dobrogea. Compania din Regimentul 33 Infanterie, care a fost trimisă, în aceeași zi, pe un remorcher la Tulcea, s-a retras și a debarcat pe malul stâng, la scurt timp, după ce artileria bulgară a deschis focul³.

Tot în ziua de 29 octombrie/11 noiembrie 1918, plutonul de grăniceri de la Reni a trecut Dunărea în Dobrogea, îndreptându-se către localitățile Isaccea, Niculițel și Luncavița, însă, întâlnind forțe bulgare superioare, care au opus rezistență, s-a retras pe malul stâng al Dunării, la pichetele Cartal și Satul Nou.

După informațiile pe care le avea comandantul Brigăzii 20 Infanterie, care ocupa sectorul de acoperire pe Dunăre, între Reni și Vâlcov, la această dată se găseau în nordul Dobrogei următoarele forțe bulgare: în zona Isaccea – Tulcea – Mahmudia – Babadag: 1 1/2 brigadă mixtă compusă din Regimentul 9 Infanterie, Regimentul 9 Cavalerie și Regimentul 24 Artilerie; între Tulcea și Babadag: Regimentul 2 Infanterie, Regimentul 4 Cavalerie și o coloană de muniții din Regimentul 3 Artilerie.

În ziua de 29 octombrie/11 noiembrie 1918, când s-a încheiat Armistițiul general de la Spa, Marele Cartier General român a făcut cunoscut trupelor că inamicul, primind condițiile de armistițiu impuse de aliați, a încetat ostilitățile, iar trupele s-au oprit, până la noi ordine, pe linia pe care capetele coloanelor o atingeau în aceeași zi, la ora 13.

În ziua de 27 octombrie/9 noiembrie, generalul Berthelot a sosit la Rusciuc, unde a dispus măsuri energice pentru executarea trecerii Dunării în noaptea de 27/28 octombrie-9/10 noiembrie, ordonând generalilor bulgari să pună imediat la dispoziție materialul necesar. Prin urmare, Comandamentul Berthelot a hotărât ca trecerea să se execute cu mijloace improvizate, pe șlepuri remorcate, prin următoarele puncte: Rusciuc – Giurgiu, Siștov – Zimnicea, Nicopole – Turnu-Măgurele. După executarea trecerii, urma să se ocupe înălțimile situate la 7-8 km de Giurgiu, Zimnicea și Turnu-Măgurele, formând capete de pod pe țărmul stâng al fluviului⁴.

Totodată, cu scopul ca, pe de o parte, diferitele chestiuni teritoriale românești să poată fi rezolvate în deplină înțelegere cu Aliații, iar pe de altă parte să se poată stabili condițiile unei cooperări din partea României cu Aliații, în Ucraina, la data de 13/26 noiembrie 1918, a avut loc la Giurgiu, o Conferință între generalul Constantin Prezan și generalul Berthelot, numit comandantul tuturor Forțelor Aliate, care urmau să desfășoare operațiuni militare în Rusia, cu misiunea de a distruge bolșevismul.

Referitor la problema Dobrogei, în urma intervenției generalului Berthelot și a generalului Franchet d'Espèrey, guvernul francez opinând că anularea Tratatului de la București în baza Armistițiului de la Spa „comportă evacuarea Dobrogei de către bulgari și retragerea trupelor lor la sudul frontierei din 1913”, generalul Berthelot a impus bulgarilor evacuarea completă a Dobrogei și retragerea acestora la sudul frontierei stabilită prin Pacea de la București, termenul de evacuare expirând la 22 noiembrie/5 decembrie⁵.

După retragerea bulgarilor au fost reînstate treptat toate autoritățile românești. În Dobrogea, au rămas două regimente anglo-franceze: regimentul francez a ocupat, cu câte un batalion, Constanța, Medgidia și Cernavodă, iar regimentul englez a ocupat Dobrici, Silistra și Turtucaia.

La data de 2/15 decembrie 1918, dislocarea Armatei de Dunăre era următoarea: Cartierul General al Armatei, Punct Comandă la Divizia 30, Regimentul 4 Vânători Africa, Artileria, Regimentul 40 Infanterie se afla în București, Regimentul 61 Infanterie cu două batalioane și o companie geniu se aflau la Constanța și un batalion la Cernavodă – Medgidia – Tulcea, Regimentul 58 Infanterie cu două batalioane la Iași și un batalion la Galați și Brăila. Punctul de Comandă al Diviziei 16 Infanterie Colonială era la Zimnicea, iar trupele acestei divizii, eșalonate de la Zimnicea la Alexandria cu artileria grea dislocată, un grup la Siștov, un grup la Rusciuc. Divizia 156 Infanterie era în curs de transport la Odessa, iar Divizia 26 Infanterie britanică, în Dobrogea de sud și la Varna⁶.

Diferența dintre atingerea în concret a dezideratelor politico-militare imediate datei încheierii Armistițiului general din toamna anului 1918 și realitățile cotidiene de punere în aplicare a acestora, s-a regăsit în rapoartele trimise de primii reprezentanți ai autorităților românești instalate în Dobrogea și Dobrogea de Sud pe care le prezentăm în continuare, desigur câteva aspecte relevante.

Bazargic și Carapelit

Prin Raportul nr. 5/decembrie 1918, comandantul Companiei Jandarmi Caliacra, căpitanul I. Zănescu informa asupra situației din Dobrogea de Sud: „am onoare a raporta că, în ziua de 13 decembrie 1918, ora 17, am ajuns în gara Bazargic, cu trenul de recunoaștere a liniei, împreună cu autoritățile

Mareșalul Henri Mathias Berthelot

civile și dl. prefect Teodorescu. La gară ne-a întâmpinat căpitanul englez Scherb, care ne-a condus la dl. general Windgat, comandantul brigăzii, căruia ne-am prezentat. Ne-a dat lămuririle necesare relativ la relațiile ce trebuie să avem cu trupele britanice. Noaptea, jandarmii au rămas în vagoane, la gară. A chemat pe primarul orașului, Dimitroff, căruia i-a pus în vedere să dea toate serviciile în primire autorităților române. Acesta a protestat cu indignare, arătându-se foarte revoltat. După cercetările făcute am constatat că acest primar, în cursul nopții, a adunat fruntașii comunei, spunându-le să închidă toată lumea magazinele și să abordeze drapele negre de doliu, iar a doua zi, întregul oraș s-a adunat în Piața Mare, de unde, în cortegiu, a pornit spre Brigada Britanică; în cap [frunte – n.n.] erau trei drapele negre purtate de un român, un turc și un bulgar; s-au oprit în fața comandamentului, unde li s-au luat drapelele negre, iar din mulțime a venit o delegație compusă din: primarul Dimitroff, Princoff – fost ofițer în armata română, interpretul Primăriei de limbă engleză și alții, care s-au prezentat d-lui general spunând că întregul oraș este în doliu și nu vor cu niciun chip să primească autoritățile române. D-l general le-a spus să aibă răbdare până la pacea generală și alții vor decide aceasta. Primarul a ieșit în fața mulțimii, spunându-le să aibă răbdare, fiindcă Dobrogea tot a lor va fi. Mulțimea s-a împrăștiat în liniște, rămânând încă mulți pe străzi. Am anunțat Comandamentul englez că trebuie să intru în oraș, la ora 12 și dacă se va întâmpla vreo manifestație ostilă din partea bulgarilor, voi căuta să-i liniștesc prin orice mijloc, uzând la nevoie și de arme. Am pornit cu compania, în coloană de marș de la gară, am traversat străzile principale până la Piață, apoi m-am înapoiat la Primărie, unde fusese vechea reședință a Companiei Caliacra. Pe tot parcursul, au fost mici incidente de manifestație ostilă, pe care le-am trecut cu vederea. În oraș, deși sunt trupe britanice, nu s-a luat nicio măsură serioasă de pază, deoarece populația bulgară simpatizează foarte mult armata engleză. Mici patrulare, noaptea, traversează străzile, posturi la ieșirile orașului să nu iasă alimente, încolo siguranță foarte slabă. Poliția orașului o face soldați bulgari înarmați.

Am luat următoarele măsuri: am dezarmat imediat poliția bulgară; armele și cartușele s-au depozitat la reședința companiei; am pus posturi fixe pe străzi; patru patrulare în grupe-sectoare, având un plutonier-major șef de sector. Față de această măsură

luată pe străzi, nu se arată nicio mișcare ostilă, în schimb la Clubul din oraș și în berării, zilnic, se fac întruniri, se țin discursuri.

În seara de 15-16 decembrie, a avut loc o masă comună cu fruntașii orașului și cu delegații din diferite comune. M-am dus personal la acel local și le-am pus în vedere că nu pot să facă nicio adunare sau masă oficială fără asentimentul d-lui Prefect. Mi s-a spus că au autorizația d-lui general, comandantul trupelor britanice. Ieri 16, la ora 10 a.m., am fost avizat de patrurile de jandarmi că în localul unei cafenele este o adunare; m-am dus acolo și am vorbit cu președintele societății, mi-a spus că este o adunare socialistă și discută chestiuni la ordinea zilei; am postat santinele la ieșire și am dat ordin să se evacueze sala, ceea ce s-a și făcut.

În ziua de 1 ianuarie 1919 st.n., cu toate că li s-a pus în vedere să nu facă masă comună, la care să participe persoanele oficiale din județ și din oraș, totuși au recurs la dl. general, comandantul brigăzii și le-a acordat [aprobarea], unde au invitat pe toți ofițerii englezi. Lt. român Gussi, interpret de limba engleză, mi-a raportat că, acum câteva zile, înainte de a sosi noi în Bazargic, a avut loc, la Clubul din oraș, un banchet la care a luat parte dl. colonel, comandantul regimentului englez și toți ofițerii englezi, împreună cu dl. general, unde au fost toasturi. În oraș, nu este declarată starea de asediu. Întreaga populație se plimbă pe stradă, stă în cafenele și petrece prin localuri publice, până la ore târzii.

Pentru bunul mers al serviciului, subsemnatul propun: a se mări efectivul de jandarmi cu încă 50 de jandarmi în termen; a se completa efectivul companiei cu un plutonier-major pentru Secția Kurt Bunar, unde nu s-a repartizat și 17 plutonieri – șefi de post, care vor înlocui pe sergenții-instructori, fără experiență de șef de post și a completa locurile vacante.

În ziua de 17 decembrie, am trimis Secția Ghelengic⁷ și, în ziua de 18, Secțiile Karapelit⁸, Kurt-Bunar, Duvaniovași și Șabla. Celelalte secții având lipsă în efective, voi trimite ulterior.

În Secția Ghelengic sunt trupe britanice, posturi de 10 oameni, la Casinchici și Haranac, se mai găsesc posturi britanice la Kurt Bunar (30 oameni și un ofițer), idem la Artumili, la Balcic și Cavoarna.

Comandamentul englez mi-a dat Comitetul de aprovizionare bulgar; pentru un moment ne dă făină și carne. Am luat măsuri a se face pâine la brutari, iar hrana se prepară la noi. Nu se găsește zahăr și ceai, pe care rog a se cere și a ni se trimite.

M-am instalat, provizoriu, în localul Secției Bazargic, unde sunt camere suficiente pentru soldați, grajd de cai și șopron. Necesită mari reparații, deoarece, în doi ani, a fost foarte rău întreținut. Vechiul local, fiind particular, este închiriat unui librar și unui birou de cereale. Sunt în căutarea unui nou local pentru companie.

Ase trimite, cât mai urgent posibil, efectele cerute de Regimentul 2 Jandarmi, cu Raportul nr. 4 din 17.12.1918, deoarece, la plecarea jandarmilor, m-am convins personal că am încălțăminte cu desăvârșire degradată și efectele reformate, fiindcă Companiile Argeș, Dolj, Mehedinți, Romanați, Dâmbovița, Olt și Vâlcea au trimis oamenii cu ce au avut mai rău, luându-le pe cele bune după ei și i-au echipat cu efecte și încălțăminte reformate. Acești oameni umblă cu piciorul gol prin noroi, așa că nu pot să-și execute serviciul de patrulare și transferare și de reparat nu se mai pot repara. În toată compania nu s-au găsit meseriași, deci rog a se

trimite doi croitori și doi cizmari, doi conducători de automobile, doi motocicliști și doi bicicliști. A ni se trimite, cât mai urgent posibil, automobilul și motocicleta companiei, fără de care nu se poate inspecta județul, fiind foarte întins și distanțele între secții și posturi foarte mari, un post având 7-10 sate; în plus lipsesc telefoanele.

Cai și trăsuri, voi căuta a le cumpăra din județ, unde se găsesc în mare parte. Pentru siguranța întregului județ, și mai ales a orașului Bazargic, de unde emană toate ideile revoluționare, propun următoarele și rog a se interveni să fie admise și de Comandamentul englez, care nu le aprobă:

- a se schimba primarul Dimitroff și tot consiliul comunal cu primar român;
- a se interna toate persoanele suspecte, așa cum se procedează și în județele din Oltenia și Muntenia, care prin diferite întruniri surescită poporul;
- a se declara starea de asediu și închide toate localurile la ora 9;
- a nu se permite nicio întrunire sau masă comună, care sub acest titlu atinge ordinea publică;
- a se face perchezii în case și localuri, unde sunt informat că au arme și muniții;
- care încărcate cu vite și grâu sunt duse din Cadrilater în ținutul bulgăresc; a se interveni să se trimită grăniceri, de nu să se trimită jandarmi, în aceeași proporție, să fie postați la pichetele de grăniceri după vechea graniță, spre a împiedica transportul cerealelor și vitelor ce se găsesc în abundență în acest ținut;
- a se trimite personalul CFR pentru a lua gările în primire, deoarece de 8 zile nu avem niciun tren, nicio legătură cu centrul.

Se alătură câte un exemplar din ordonanțele lansate de Prefectura județului Caliacra. Un astfel de raport am trimis și Regimentului 2⁹.

În Telegrama nr. 6/1918 către Brigada 1 Jandarmi, căpitanul Zănescu, comandantul Companiei de Jandarmi Caliacra, preciza faptul că: „în ziua de 18 [decembrie – n.n.], ora 19, primesc raportul Secției Karapelit că în sat au fost întâmpinați de populația înarmată și cu o mitralieră; au fost avizați să evacueze satul astfel vor fi omorâți.

Jandarmii – în număr de 33 și cu Secția Curtlari – 27 s-au retras în marginea satului luând siguranță; bulgarii ocupă satul la intrare și nu permit intrarea jandarmilor. Se trimite un călăreț în satele dimprejur să-i adune. Am raportat cazul domnului comandant al Brigăzii engleze a dispune a aresta capii revoluționari și a-i aduce la Bazargic. A trimis doi ofițeri englezi și un interpret de limba bulgară a cerceta cazul. Măine mă duc personal la Karapelit și voi raporta.

Generalul Toma Dumitrescu

Rog interveniți a se trimite automobil, niciun mijloc de transport. Bulgarii refuză orice, chiar cu plata ridicată. Voi raporta, în fiecare seară, evenimentele din cursul zilei. La 19, pleacă Secția Duvanivovași; comandantul englez a dat ordin trupelor din Balcic să-i întâmpine la Duvanivovași pe jandarmi noștri, spre a-i conduce la posturi¹⁰.

Ofițerul de legătură de la Salonic intervine

La 19 decembrie 1918, Marele Cartier General - Secția Operațiilor transmitea Telegrama nr. 1420, colonelului Toma Dumitrescu, ofițerul de legătură de pe lângă Comandamentul Armatei de Orient, aflat la Salonic, prin care i se ordona să „comunicați generalului Franchet d'Espèrey următoarele: în Dobrogea, marea majoritate a autorităților românești s-a dus la posturile ei. Aceste autorități nu pot funcționa în bune condiții din cauză că în regiune nu domnește ordinea, liniștea și siguranța. Trupele aliate, aflate actualmente în Dobrogea, nu pot domina situația din cauză că sunt insuficiente. Situația aceasta tulbură este provocată de trupele și autoritățile bulgare, care, cu ocazia retragerilor, pe de-o parte au ridicat toate vitele și ultimele rezerve alimentare ce se găseau în Dobrogea, iar pe de altă parte au distribuit arme populației de origine bulgară. Prin ridicarea tuturor disponibilităților alimentare populația suferă și este amenințată de foamete, astfel încât o mare nemulțumire și agitație domnește în mase, iar prin armarea populației de origine bulgară s-a dat acesteia puțință să terorizeze și să jefuiască și acum populația românească. Ce este mai mult, în Dobrogea de Sud, contrabanda cu vite continuă încă pe o scară foarte întinsă. Bande bulgărești armate trec zilnic din Bulgaria în Dobrogea, unde pradă și devastează. Trupele britanice, în neputință de a împiedica aceste jafuri, au cerut, prin generalul Berthelot, să trimită pe frontiera de sud a Dobrogei 3 companii de grăniceri. Comandamentul francez de aici a luat avizul generalului Chrétien, care a răspuns oficial că guvernul bulgar se opune la această măsură. Nu ne explicăm, întrucât nu era necesar avizul guvernului bulgar în această privință, fiindcă acest guvern nu are calitatea de a se amesteca într-o chestiune internă românească, care nu poate privi decât statul român sau cel mult și pe aliații noștri. Prin armistițiul impus germanilor, Tratatul de la București a fost sfârșit. Astfel fiind, Dobrogea în întregime revine de drept României. În aceste condiții, cererea avizului guvernului bulgar într-o chestiune pur românească, înseamnă continuarea, pentru noi, a regimului din timpul ocupației germane, când umilințele cele mai dureroase constituiau singurele roade ale unor suferințe și sacrificii extrem de dureroase. Astfel fiind, cerem încă o dată cu toată insistența:

a) să nu se mai ia avizul guvernului bulgar în chestiunile referitoare la Dobrogea, deoarece legalmente această regiune face parte integrantă din Regatul Român. Orice procedare contrarie este o știrbire dureroasă și gratuită a suveranității noastre;

b) să fim autorizați a trimite imediat unitățile de grăniceri pe frontiera de sud, fiindcă astfel, pe de o parte autoritățile vamale, deja instalate la posturile lor, nu-și pot îndeplini misiunea, iar

pe de altă parte, jafurile și actele banditești, actualmente zilnic semnalate, vor continua și în fine

c) să se ridice restricționarea de a nu trimite trupe române în Dobrogea, fiindcă numai astfel se va putea pune, cu un minut mai devreme, capăt anarhiei și se va evita o revoluție generală a populației.

În legătură cu aceasta, comunicăm că în armată domnește o mare surescitare, prin faptul că soldații originari din Dobrogea nu pot merge în concediu să-și vadă casa și familia.

În conformitate cu autorizația dată de generalul Franchet d'Espèrey, cu ocazia vizitei ce ne-a făcut, trupele noastre au trecut linia de demarcație stabilită de generalul Diaz. Datorită acestei autorizații, am putut ocupa regiunea Dej - Cluj și scăpa sute de mii de români de sub jugul unui asupritor, care n-a respectat niciodată nicio lege omenească. Este necesar să continuăm înaintarea pentru a ocupa cât mai grabnic regiunea Arad - Oradea Mare - Careii Mari.

În concluzie, căutați și obțineți: autorizația de a trece trupele române în Dobrogea și imediat grănicerii. Despre aceștia veți atrage atenția că, împreună cu jandarmii, fac parte integrantă din administrație¹¹.

Brigada 1 Jandarmerie către Marele Cartier General

La 27 decembrie 1918, cu Telegrama nr. 10390, Comandamentul Brigăzii 1 Jandarmerie informa că cele mai multe incidente „s-au întâmplat între 28 noiembrie și 5 decembrie 1918, adică tocmai în perioada de tranziție între stăpânirea bulgară și cea română. S-a dat ordin Comandamentelor Companiilor Tulcea și Constanța să facă, de urgență, ancheta cazurilor semnalate și rezultatul să-l înainteze cât mai neîntârziat. De la instalarea companiilor în Dobrogea și Cadrilater și până în prezent, s-au primit o serie de rapoarte al căror conținut a fost adus la cunoștința Ministerului de Interne, din care reiese, în mod clar, cum că spiritele populației bulgărești sunt foarte agitate și ostile față de autoritățile noastre, pe care le-au primit în toate localitățile, unde urmau să se instaleze, cu focuri de armă din tranșee anume construite la marginea satelor. Pentru a vedea modul cum au fost primite și care sunt dificultățile ce întâmpină autoritățile noastre acolo, am onoarea a reda mai jos în rezumat, câteva date culese din rapoartele primite, care constituie elemente destul de temeinice pentru răspunsul ce se va da referitor la plângerile bulgarilor în contra autorităților noastre.

1) Raportul nr. 107 al Companiei Constanța:

Șeful Secției Cogealac, însoțit de 5 jandarmi, de primar, ajutorul de primar și doi gardiști comunali, a plecat în inspecția satului Iman-Cișme. La 50 de metri de intrarea în sat, a fost somat să se oprească de vreo 30 bulgari, ce ocupaseră din vreme tranșeele de la marginea satului. Totodată, au dat alarma prin suierături și focuri de armă, după care au apărut la fața locului peste 200 bulgari înarmați, care au început să tragă. Șeful secției a cerut să parlamenteze cu căpetenia lor, a apărut un bulgar îmbrăcat nemțește, escortat de 10 santinele, a spus că este din Bulgaria și este însărcinat cu funcția de comandant al satului, nu recunoaște statul român și, ca atare, nici autoritățile române, având ordin

să execute legile bulgare. După această întrevvedere, jandarmii noștri au fost nevoiți să se retragă, fiind urmăriți de bulgari cu focuri de armă. Cazul a fost adus la cunoștința Comandamentului francez, care, în unire cu Comandamentul companiei, a trimis în localitate 2 secții mitraliere și 25 de jandarmi pentru a dezarma și aresta pe preotul și comandantul lor.

2) Raportul nr. 158 al Companiei Durostor:

În ziua de 19 decembrie 1918, ora 14, populația bulgară din comuna Alfatar¹² și împrejurimi s-a adunat în număr mare, armată cu ciomege, pietre, topoare și cu arme, în fața Secției de jandarmi, cerând să plece jandarmii din comună. Ofițerul englez, ce comanda un detașament de 30 de soldați atașați pe lângă secție, nereușind a-i pune în ordine prin sfaturi, a ordonat detașamentului să facă cordon împrejurul secției, pentru a împiedica pe bulgari de a pătrunde în secție. Bulgarii, neținând socoteală de nimeni, au forțat cordonul și au pătruns în curtea secției, unde au început să amenințe pe jandarmi, care erau în imposibilitatea de a se apăra, având ordin de la ofițerul englez să nu facă uz de armă. Bulgarii devenind din ce în ce mai amenințatori, englezii pun baionetele la arme și încep să împungă populația pentru a o forța să părăsească curtea; zidul bulgăresc format din bărbați, femei și copii opun rezistență și cu toți strigau că vor să moară până la unul dacă jandarmii nu pleacă, au început să tragă focuri de revolver. Englezii, văzând pericolul, au deschis focul la care s-au asociat și jandarmii; au fost un bulgar mort și unul rănit. Pentru a nu face vărsare mare de sânge, mai ales că majoritatea era [formată din] copii de școală și femei, englezii ordonă jandarmilor să iasă din comună; au fost escortați de aceștia până la ieșirea din sat, de unde au fost îndreptați spre Silistra. S-au luat măsuri ulterioare de către comandantul companiei, în unire cu primarul și un maior englez, pentru instalarea secției din nou în sat; de data aceasta cu autorizația comandantului englez s-a împănat satul cu patrulă cu ordin de a-i soma de la distanță să se supună; au fost arestați capii rebeliunii, iar restul a fugit în pădure. Păreră comandantului de companie este că s-ar fi evitat de la început toate aceste revolte, dacă detașamentele de englezi detașați pe lângă secție, ar fi procedat mai energic de la început, nepermițând niciun fel de consfătuiri sau întruniri în diferite localități publice.

3) Raportul nr. 18 al comandantului Batalionului Jandarmi:

În comuna Karapelik, județul Caliacra, locuitorii bulgari s-au opus cu focuri de armă la intrarea jandarmilor. În comună, jandarmii nu pot executa niciun fel de serviciu, locuitorii declarând că nu garantează de viața lor, fiind cu toți armați. Comandamentul englez n-a luat măsuri de dezarmare a populației. S-au ținut întruniri, au avut loc banchete, la care au participat chiar și ofițeri și soldați englezi, unde s-a vorbit în contra noastră. Comandantul Batalionului Jandarmi voind să meargă cu căruța de la Bazargic la Silistra, comandantul englez l-a oprit, pe motiv că va fi atacat pe drum și nu garantează de viața sa. În seara de 20/21 decembrie 1918, venind un tren cu funcționari români la Bazargic, ofițerul englez a fost de părere ca trenul cu funcționarii să se întoarcă la Medgidia, căci nu garantează încartuirea și hrana lor.

4) Raportul nr. 315 al Companiei Constanța:

Comandantul Plutonului Cogealac a plecat, împreună cu administratorul de plasă, pentru instalarea jandarmilor. În

comuna Iman-Cișme, la 500 m de intrarea în sat, au fost primiți cu focuri de armă. Trimițând parlamentari, li s-a răspuns că nu primesc pe jandarmii români, nici măcar să treacă prin sat, deoarece dl. comandant al Regimentului 61 francez, prin proclamația pe care a dat-o, prevede că armata română nu poate intra în Dobrogea până la pacea generală și deci, jandarmii, făcând parte din armată, nu pot intra în sat. În comuna Potur, jandarmii au fost primiți tot cu focuri de armă și la parlamentările ce au avut loc ulterior, de asemenea, au invocat proclamația domnului comandant al Regimentului 61 francez.

Mareșalul Constantin Prezan

În localitatea Hamangi, de asemenea, jandarmii au fost primiți cu focuri de armă de la marginea satului; la Ceamurlia de Jos au fost primiți cu focuri de mitralieră. În partea de nord a județului Constanța, propaganda pentru agitație în contra românilor, după declarațiile primarului și notarului din Gargalac, o face preotul Economoff din Constanța, care a colindat toate satele bulgărești ținând predici bulgarilor și îndemnându-i să lupte cu armele date de armata bulgară în retragere în contra românilor, deoarece Dobrogea le va fi dată lor la pacea generală. S-au găsit la perchezițiile ce, eventual, s-au putut face bulgarilor predici scrise în limba bulgară prin care critică administrația românească; de asemenea s-au găsit multe cărți bulgare, care tratează chestia Dobrogei. În rezumat, după declarațiile notarului din Caransuff, cuvântul de ordine la bulgari este de a rezista până la unul. În înțelegere cu Comandamentul francez, s-a trimis în localitățile arătate o coloană franceză pentru a dezarma populația și a aresta pe instigatori. Preotul din Constanța, cap al instigătorilor, a fost arestat și, după completarea actelor, va fi înaintat Siguranței Generale.

5) Raportul nr. 2 al Companiei Durostor:

Toată populația bulgară, de dimineață și până seara târziu, ține întruniri; bărbați, copii, femei, înarmați cu ciomege, topoare, arme, strigă că vor lupta până la cel din urmă copil, numai să nu primească administrația românească. Capii revoltei au fost arestați în nenumărate rânduri, însă au fost puși imediat în libertate de către ofițerii englezi.

6) Raportul comandantului Batalion Jandarmi:

În ziua de 21 decembrie 1918, populația bulgară din toate satele din jurul Turtucaiei s-a ridicat și pornit spre Turtucaia pentru a scoate afară din oraș autoritățile române. Fiind întâmpinată de Detașamentul englez și de 100 de jandarmi, somată, s-a împrăștiat.

În ziua de 22 decembrie 1918, populația bulgară din Alfatar a tăiat cu toporul pe un băiat de țigan, care vânduse alimente jandarmilor.

Față cu cele reportate mai sus, am onoarea a vă ruga să binevoiiți a aprecia dacă plângerile bulgarilor, care fac obiectul corespondenței de față nu cad de la sine, dat fiind marile neajunsuri ce întâmpină administrația românească din partea acestora”¹³.

Spre sfârșitul anului 1918, colonelul Constantin Sterea, Mare Pretor în cadrul Serviciului Marele Pretor al Armatei transmitea Marelui Cartier General că: „la 29.12.1918, colonelul Rosetti, atașatul nostru pe lângă Misiunea Militară Franceză, ne trimite, în copie, Proclamația Comandamentului Britanic din Varna, prin care se arată că opunerea locuitorilor la ocuparea Dobrogei nu se va tolera și că jandarmii români sunt funcționari civili, purtând uniformă numai pentru a fi distinși. Cu Ordinele nr. 252/2.4.1919, 218/3.5.1919 și 2 din 7.1919 ale Comandamentului General Berthelot, se trimit, în copie, plângerile adresate de Ministerul Afacerilor Străine bulgare și de președintele Consiliului Național bulgar din Dobrogea, conținând informațiile asupra unor pretinse ilegalități, banditisme și devastări făptuite de autoritățile și populația română contra bulgarilor din Dobrogea și Cadrilater.

S-au făcut cunoscute faptele de mai sus Președinției Consiliului de Miniștri și s-a cerut anchetarea tuturor cazurilor, în parte pentru a se putea raporta Comandamentului Francez rezultatul. Sentimentele ostile nouă din partea bulgarilor din Dobrogea sunt atâtea prin concursul și directivele date de primarii, preoții și chiar unele persoane cu profesii sociale, toți de origine bulgară, dintre care unii sunt dezertori din armata română.

Din cauza acestei stări de fapte, nu mai merg nici trenurile, asupra cărora sunt absolut stăpâni bulgarii, care au zilnic trenuri spre Varna. Pentru a se preciza mai bine motivul dezordinilor provocate de bulgari e de remarcat că toată populația bulgară este înarmată și s-au găsit chiar autorizații de a purta arme eliberate de autoritățile engleze.

În fața acestor fapte mai sus arătate, situația jandarmilor, precum și a cetățenilor români, fiind într-o nesiguranță continuă, cu onoare vă rog să binevoiiți a interveni pentru luarea măsurilor necesare”¹⁴.

Atât cât poate prezenta acest material adevărul istoric, aliații României din 1918 au făcut eforturi remarcabile ca, împreună cu autoritățile române, să restabilească ordinea în Dobrogea de Sud și Dobrogea. Au existat însă și excepții...

Allies and Cooperation with the General Headquarters in Dobrogea and South Dobrogea (December 1918-January 1919)

Silviu-Daniel Niculae, Ph.D. candidate

Abstract: On November 22/December 1, 1918, the term given by General Berthelot to the Bulgarian authorities for evacuation of the territory and retreat south of the border established by the Peace of Bucharest expired. In Dobrogea, to ensure safety, two Anglo-French regiments remained: the French regiment occupied Constanța, Medgidia and Cernavodă, and the English regiment occupied Dobrici, Silistra and Turtucaia. After the withdrawal of the Bulgarian authorities, the Romanian authorities were gradually reinstated and faced acts of hostility and aggression.

Keywords: 1918, evacuation, authorities and Bulgarian population, incidents, recovery.

NOTE

¹ Școala doctorală a Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

² Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari, Campania armatei române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 41.

³ *Ibidem*, p. 56.

⁴ *Ibidem*, p. 64.

⁵ *Ibidem*, p. 72.

⁶ *Ibidem*, p. 73.

⁷ Ghelengic: astăzi Pobeda, sat în comuna Dobricika, regiunea Dobrici, Bulgaria. Între anii 1913-1940, satul a făcut parte din plasa Casim, județul Caliacra.

⁸ Karapelit: sat în comuna Dobricika, regiunea Dobrici, Bulgaria. Între anii 1913-1940, localitatea a fost reședința plasei Stejarul, din județul Caliacra, România, fiind ulterior inclusă în plasa Ezibei, același județ.

⁹ Arhivele Militare Române, (în continuare AMR), Fond Microfilme, rola F.II. 1.2590, cd. 390-391.

¹⁰ *Ibidem*, cd. 377.

¹¹ *Ibidem*, cd. 393-396.

¹² Alfatar: oraș în Obștina Alfatar, regiunea Silistra, Dobrogea de Sud. Între anii 1913-1940, a făcut parte din plasa Curtbunar, județul Durostor.

¹³ AMR, Fond Microfilme, rola F.II. 1.2590, cd. 378-383.

¹⁴ *Ibidem*, cd. 384.

CONTRIBUȚIA LOCUIȚORILOR FOSTULUI JUDEȚ ALBA DE JOS (ALBA INFERIOARĂ) LA «FONDUL JERTFELOR LINIEI DEMARCAȚIONALE» (1919), REFLECTATĂ ÎN PRESA VREMII

Dr. Vasile MĂRCULEȚ¹
Dr. Alexandru BUCUR²

Unirea Transilvaniei cu România, proclamată solemn de Marea Adunare a Națiunii Române, desfășurată în 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, a determinat o puternică efervescență națională în rândul tuturor locuitorilor români ai provinciei. Pe plan extern, actul de la Alba Iulia, recunoscut de Puterile Aliate, a fost puternic contestat de statul maghiar, care a recurs inclusiv la folosirea forței armate pentru împiedicarea lui.

Înființarea și evoluția Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale

Oprirea ofensivei armatei române, în urma dispozițiilor Comandamentului Aliat, a încurajat forțele maghiare să reia acțiunile antiromânești, încălcând cu bună-știință hotărârile internaționale. Profitând de oprirea ofensivei armatei române în Transilvania, forțele armate ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație stabilită de Aliți. Scopul acestor acțiuni este clar semnalat de Constantin Kirițescu, care consemna că „recăștigarea Ardealului este acum obiectivul principal al eforturilor lor”³.

Regimul de ocupație a avut un pronunțat caracter antiromânesc. El a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat⁴. Presa românească a vremii, din Transilvania îndeosebi, a semnalat, de altfel, atrocitățile la care au fost supuși locuitorii români indiferent de statutul lor social⁵.

În aceste momente dificile, solidaritatea românilor de pretutindeni avea să se manifeste cu pregnanță. În sprijinul fraților lor din zona liniei de demarcație, năpăstuiți de ocupanții unguri, locuitorii din restul provinciei au venit, atât prin strângerea de fonduri în bani, cât și prin donații de bunuri materiale și de produse alimentare.

Inițiativa colectării de fonduri bănești și de ajutoare materiale, în scopul ajutorării românilor din zona liniei de demarcație, supuși represiunilor maghiare, a revenit femeilor române din Sibiu și din împrejurimi. În adunarea *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu* din 18 martie 1919, acestea au decis înființarea *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale* sau *al Liniei de Demarcație*. Scopul fondului, care urma să se constituie din „colecte, chete, daruri ori alte ofrande de la locuitorii întregii țări românești, precum și de la oficii publice, bisericești, institute particulare și de umanitate”, era acela de a veni în ajutorul victimelor violențelor maghiare⁶.

Administrarea fondului era încredințată Institutului Financiar și de Credit (Banca) „Albina” din Sibiu, către care trebuiau trimise „direct toate ofrandele”⁷. Acceptarea de către Banca „Albina” a solicitării adresate în acest sens de Catinca Bârseanu, președinta Reuniunii Femeilor Române din Sibiu este confirmată de un proces-verbal, încheiat în Ședința VIII din 25 martie 1919, la care au participat factorii de decizie ai instituției: Ilie Beu (președinte), Iosif Lissai (referent), Ion Vătășan (notar), Andrei Bârseanu, Vasile Bologa, Ion I. Lapedatu, Ioan Lupaș, Gavril Precup și Ioan Stroia (membri) și Octavian Russu (jurist-consult)⁸.

Cu privire la solicitarea făcută de Comitetul Executiv al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, prin glasul președintei sale, în procesul verbal se precizează: „Doamna Catinca Bârseanu, în numele Comitetului Executiv al Femeilor Române din Sibiu și jur cere ca institutul să primească administrarea fondului de ajutorare a jertfelor sălbăticiilor ungurești săvârșite asupra populațiunii românești dincolo de linia de demarcație și să încredințeze un funcționar, care să prezinte Comitetului Executiv în fiecare săptămână un tablou despre încasări”⁹.

Exprimându-și acordul cu privire la solicitarea femeilor din Sibiu și jur, participanții la ședință puneau următoarea rezoluție: „Institutul primește administrarea fondului în sensul dispozițiilor fixate de comitetul femeilor române și încredințează cu purtarea socotelilor pe funcționarul Enea Hocman”¹⁰.

Distribuirea ajutoarelor colectate în fond urma a se realiza „prin Comitetul Executiv cu ajutorul organelor ce va afla de cuviință”, iar termenul final de încheiere a strângerii contribuțiilor era fixat pentru 1 mai 1919¹¹. Însă, așa cum informațiile o vor arăta, această dată avea să fie prelungită ulterior, fără a mai fi stabilită una finală.

De asemenea, în acțiunea de strângere a colectelor s-au implicat activ patru ziare din Transilvania: „Telegraful Român”, „Patria”, „Renașterea Română” și „Unirea Poporului”. Acestea li s-au adăugat unele ziare locale, precum „Oltul” din Făgăraș. De altfel, din paginile lor dispunem de cele mai consistente informații cu privire la evoluția *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale*, la modul cum s-a constituit acesta, la valoarea donațiilor, la felul în care au fost folosite acestea și cine au fost beneficiarii lor.

Primul organism care a deschis seria contribuțiilor a fost Corpul Voluntarilor Ardeleni. Membrii săi au contribuit cu suma de 10.000 de coroane¹². În scurt timp, contribuțiile au început să curgă de pe întreg spațiul locuit de români,

astfel că, în conformitate cu cifrele publicate în „Telegraful Român” nr. 29 din 12/25 martie 1919, în numai câteva zile de la înființare se strânseseră în fond 34.362 de coroane¹³.

Inițiativa femeilor din Sibiu a generat o adevărată efervescentă în întreg spațiul românesc. Au răspuns imediat apelului *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, alte reuniuni ale femeilor, simplii particulari, asociații profesionale, comunități locale, instituții ale administrației publice, instituții religioase, juridice, științifice și culturale, societăți comerciale și financiare, atât din Transilvania, cât și din Vechiul Regat, sau chiar din afara granițelor (Ungaria), dar și eșaloane ale armatei și jandarmeriei.

Parcursul presei ne arată faptul că strângerea de fonduri pentru victimele atrocităților maghiare din zona liniei de demarcație nu s-a oprit la 1 mai 1919, așa cum fusese stabilit inițial, ci a continuat și după această dată. La începutul lunii iulie 1919, moment de la care dispunem de ultimele informații transmise presei cu privire la situația donațiilor pentru *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, suma acestora se ridică la 545.689 coroane și 5 de filleri¹⁴.

De la începutul lunii iulie 1919 nu mai dispunem de informații, provenite din presă, cu privire la noi colecte pentru *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*. Nici documentele Băncii „Albina”, respectiv majoritatea registrelor pe anul 1919, solicitate Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale, nu ne-au fost accesibile. În consecință, ne-am văzut siliți să admitem ca sumă finală, intrată în contul *Fondului jertfelor liniei demarcaționale*, cea de „peste 700.000 coroane”, avansată de Catinca Bârseanu și V. Bologa în *Raportul general pe anii 1917/18 și 1918/19*, al Comitetului Executiv al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu, publicat în 1919¹⁵.

Pe baza informației din raport suntem în măsură să conchidem că acțiunea de strângere de fonduri pentru *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale* a continuat și după începutul lunii iulie 1919. Suma exactă strânsă nu o cunoaștem, dar un simplu calcul ne arată că ea a fost de aproximativ 160.000 coroane.

Alături de bani, în *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, s-au colectat și unele bunuri materiale și produse alimentare. Ziarul „Telegraful Român” nr. 59 din 26 iunie 1919, spre exemplu, înregistrează faptul că locuitorii din satul Boian, județul Târnava Mică (azi, în județul Sibiu) au mai predat Comitetului Executiv „61 feldere de porumb și diverse albituri”¹⁶. Întrucât o ferdelă de porumb cântărește 13-14 kg, putem estima că donația locuitorilor din Boian s-a ridicat la circa 800-850 kg.

Contribuția fostului județ Alba de Jos (Alba Inferioară)

Printre locuitorii care au răspuns apelului *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, de a contribui la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, s-au numărat o serie de reuniuni ale femeilor române din diverse localități, persoane particulare, membrii unor instituții administrativ-teritoriale și juridice, membrii unor instituții de credit și economii rurale din fostul județ Alba de Jos sau Alba Inferioară. Facem precizarea că în anul 1919, fostul județ Alba de Jos număra 178 de localități, dintre care 174 rurale și 4 urbane, anume: Aiud (reședința

județului), Alba Iulia, Abrud și Ocna Sibiului¹⁷. Localitățile rurale erau organizate în 8 plăși, 14 secretariate comunale și 54 secretariate cercuale¹⁸. Populația județului se ridică la 214.962 locuitori, din care 173.106 români, 29.847 maghiari, 7.143 germani, 3.562 evrei și 1.304 alte naționalități¹⁹.

Informațiile referitoare la contribuția locuitorilor din fostul județ Alba Inferioară la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*, se regăsesc în patru cotidiane transilvănene, care apăreau în cursul anului 1919, anume „Telegraful Român”, „Patria”, „Renașterea Română” și „Unirea Poporului”.

Parcursul informațiilor din presa amintită ne relevă faptul potrivit căruia, contribuția fostului județ Alba Inferioară la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale* a fost una care s-a încadrat, atât ca număr de donații, cât și ca valoare a acestora, în nivelul celor făcute de cele mai importante județe ale Transilvaniei. Ea s-a compus din 13 donații.

Autorii celor 13 donații au fost: reuniunile de femei din patru localități – 5 donații²⁰; persoane particulare din trei localități rurale – 3 donații²¹; instituții juridice din trei localități urbane – 3 donații²²; o instituție a administrației publice locale – 1 donație²³; o instituție de credit și economii rurală – 1 donație²⁴. Cele 13 donații au fost făcute după cum urmează:

- 6.657 coroane – Reuniunea Femeilor Române din Blaj²⁵;
- 5.220 coroane – Reuniunea Femeilor Române din Alba Iulia²⁶;
- 369 coroane și 80 filleri – Reuniunea Femeilor Române din Țapu²⁷;
- 80 coroane – Reuniunea Femeilor Române din Blaj²⁸;
- 1.177 coroane și 60 filleri – Reuniunea Femeilor Române din Crăciunel de Jos²⁹;
- 320 coroane – preotul Ioan Crăciun și primarul Samoilă Puțan din Șpring³⁰;
- 460 coroane – preotul Petru Chirion din Ighiu³¹;
- 163 coroane – Ioan Frâncu și preotul Nicolae Muntean din Cetea³²;
- 700 coroane – Tribunalul Alba³³;
- 215 coroane – Judecătoria de Ocol Ocna³⁴;
- 335 coroane – Judecătoria de Ocol Abrud³⁵;
- 56 coroane și 80 filleri – Primăria Roșia³⁶;
- 100 coroane – Institutul de Credit și Economii „Patria” din Teiuș³⁷.

Suma totală strânsă prin intermediul celor 13 donații s-a ridicat la 15.919 coroane și 20 filleri. Ea reprezenta aproximativ 2,92 % din totalul celei intrate în contul *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale* la data de 1 iulie 1919 și 2,27% din cea precizată în *Raportul Comitetului Executiv al Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, din 7 iulie același an. Valoarea donațiilor făcute poate fi defalcată astfel:

- 13.504 coroane și 40 filleri – donații ale unor *Reuniuni ale femeilor române*;
- 943 coroane – donații ale unor persoane particulare;
- 1.250 coroane – donații ale unor instituții juridice;
- 56 coroane și 80 filleri – donație a unei instituții a administrației publice locale;
- 100 coroane – donație a unei instituții de credit și economii rurale.

Considerații finale

Definitivarea prezentului demers ne-a permis formularea mai multor concluzii, cu privire la subiectul abordat:

1. Pe fondul opririi ofensivei armatei române în Transilvania, forțele militare ale Ungariei au ocupat întinse regiuni din vestul provinciei, situate în zona liniei de demarcație stabilită de Aliați. Regimul de ocupație maghiar a supus populația românească unor violențe și abuzuri greu de imaginat.

2. La 18 martie 1919, din inițiativa *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu* era înființat *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale*. Scopul acestuia era să vină în sprijinul locuitorilor români căzuți victime ale atrocităților maghiare din zona liniei de demarcație.

3. Apelului adresat de femeile române din Sibiu de a contribui cu colecte și donații la *Fondul Jertfelor Liniei Demarcaționale* au răspuns, între alții, și o serie de reuniuni ale femeilor române din diverse localități, persoane particulare, membrii unor instituții administrativ-teritoriale și juridice, membrii unor instituții de credit și economii rurale din fostul județ Alba de Jos sau Alba Inferioară.

4. Suma totală strânsă prin intermediul celor 13 donații s-a ridicat la 15.919 coroane și 20 filleri, reprezentând aproximativ 2,92 % din totalul celei intrate în contul *Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale* la data de 1 iulie 1919 și 2,27% din cea precizată în Raportul Comitetului Executiv al *Reuniunii Femeilor Române din Sibiu*, din 7 iulie același an.

The Contribution of the Inhabitants of former Alba de Jos (Lower Alba) County to the Border Line Victim's Fund (1919), reflected in the Press Vasile Mărculeț, Ph.D., Alexandru Bucur, Ph.D.

Abstract: At the end of 1918 and the beginning of 1919, Hungary was occupying a series of Romanian territories from the western part of Transylvania that were situated in the border line area. The Romanians that felt under the Hungarian domination were victims to such atrocities that are hard to imagine. As a response to the Hungarian violence, on March 18th 1919, at the initiative of the Reunion of Romanian women from Sibiu was established the Border Line Victim's Fund. Through it the victims of the Hungarian oppressions were about to get help.

The inhabitants of former Alba de Jos (Lower Alba) County donated to the Border Line Victim's Fund a total sum of 15.919 crowns and 20 fillers. The amount was composed of 13 donations. The authors of these 13 donations were: the Reunion of Romanian women from Blaj – 6.657 crowns; the Reunion of Romanian women from Alba Iulia – 5.220 crowns; the Reunion of Romanian women from Țapu – 369 crowns and 80 fillers; the Reunion of Romanian women from Blaj – 80 crowns; the Reunion of Romanian women from Crăciunelul de Jos – 1.177 crowns and 60 fillers; the priest Ioan Crăciun and the mayor Samoilă Puțan of Șpring – 320 crowns; the priest Petru Chirion of Ighiu – 460 crowns; Ioan Frâncu and the priest Nicolae Muntean of Cetea – 163 crowns; Alba Court – 700 crowns; Court of Detour Ocna – 215 crowns; Court of Detour Abrud – 335 crowns; City hall of Roșia – 56 crowns and 80 fillers; Credit and Savings Institute "Patria" Teiuș – 100 crowns (Theodora Mărculeț).

Keywords: Border Line Victim's Fund, Alba de Jos (Lower Alba) County, 1919, Press, crowns.

NOTE

¹ Colegiul Tehnic „Mediensis”, Mediaș.

² Alexandru Bucur, colonel în rezervă, Sibiu.

³ C. Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II, București, 1989, p. 417.

⁴ D. Preda, V. Alexandrescu, C. Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, București, 1994, p. 163.

⁵ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 27 din 7/20 martie 1919, p. 2; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 47 din 20 mai 1919, pp. 2-3.

⁶ *Ibidem*; Cf. V. Mărculeț, Al. Bucur, *Constituirea și funcționarea Fondului Jertfelor Liniei Demarcaționale (1919), reflectată în presa românească din Transilvania în revista „Misiunea”*, anul V, 1(5), 2018, pp. 167-180.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sibiu, Fond „Albina”, inventar 47, Inventarul registrelor Banca „Albina” Sibiu, 1871-1951, registrul nr. 21, f. 92.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 27 din 7/20 martie 1919, p. 2.

¹² *Ibidem*, p. 3; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 29 din 12/25 martie 1919, p. 3.

¹³ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 29 din 12/25 martie 1919, p. 3; „Patria”, anul I, nr. 33 din 25 martie 1919, p. 3; „Renașterea Română”, anul I, nr. 55, din 13/26 martie 1919, p. 2.

¹⁴ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 61 din 1 iulie 1919, p. 3.

¹⁵ Catinca A. Bărsceanu, V. Bologa, *Raport general pe anii 1917/18 și 1918/19*, în *Anuarul Reuniunii Femeilor Române din Sibiu pe anii 1917/19 și 1918/19*, Sibiu, 1919, p. 15; Cf. Valeria Șoroștineanu, *Reuniunea Femeilor Române din Sibiu în anii Primului Război Mondial*, în „Astra Sebesiensis”, anul II, 2016, p. 69.

¹⁶ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 59 din 26 iunie 1919, p. 6.

¹⁷ C. Martinovici, N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj, 1921, p. 6; *Anuarul Statistic al României, 1922 / Anuaire Statistique de la Roumanie, 1922*, București, 1923, p. 12.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 23.

²⁰ „Renașterea Română”, anul I, nr. 73 din 16 aprilie 1919, p. 2; „Renașterea Română”, anul I, nr. 77 din 20 aprilie 1919, p. 5; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 38 din 19 aprilie 1919, p. 3; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 39 din 24 aprilie 1919, p. 3;

„Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 46 din 17 mai 1919, p. 6; „Unirea Poporului”, anul XXIX, nr. 89 din 1 mai 1919, „Poporal”, nr. 14, p. 5.

²¹ „Renașterea Română”, anul I, nr. 95 din 16 mai 1919, p. 2; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 46 din 17 mai 1919, p. 6; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 47 din 20 mai 1919, p. 3; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 48 din 24 mai 1919, p. 7.

²² „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 54 din 14 iunie 1919, p. 6; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 60 din 28 iunie 1919, p. 7; „Renașterea Română”, anul I, nr. 117 din 15 iunie 1919, p. 3.

²³ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 50 din 31 mai 1919, p. 6; „Renașterea Română”, anul I, nr. 106 din 1 iunie 1919, p. 3.

²⁴ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 46 din 17 mai 1919, p. 6.

²⁵ „Renașterea Română”, anul I, nr. 73 din 16 aprilie 1919, p. 2; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 38 din 19 aprilie 1919, p. 6.

²⁶ „Renașterea Română”, anul I, nr. 77 din 20 aprilie 1919, p. 5; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 39 din 24 aprilie 1919, p. 3.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 46 din 17 mai 1919, p. 6; Cf. „Unirea Poporului”, anul XXIX, nr. 89 din 1 mai 1919, „Poporal” nr. 14, p. 5; Cf. V. Mărculeț, I. Mărculeț, *Contribuția locuitorilor din Crăciunelul de Jos (jud. Alba) pentru întraajutorarea românilor aflați sub ocupație maghiară în 1919*, în „Alt-Schaessburg. Istorie. Patrimoniu”, VIII, 2015, pp. 133-139.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 47 din 20 mai 1919, p. 3.

³² „Renașterea Română”, anul I, nr. 95 din 16 mai 1919, p. 2; „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 48 din 24 mai 1919, p. 7.

³³ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 54 din 14 iunie 1919, p. 6; „Renașterea Română”, anul I, nr. 117 din 15 iunie 1919, p. 3.

³⁴ *Ibidem*.

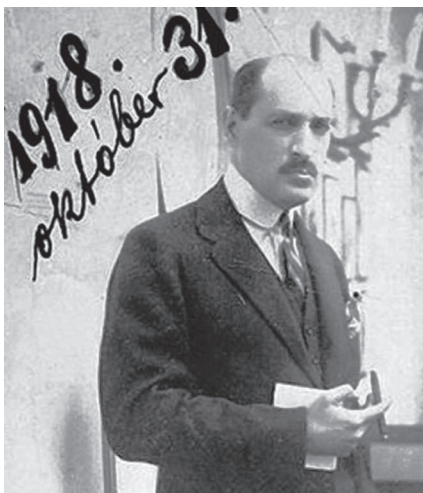
³⁵ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 60 din 28 iunie 1919, p. 7.

³⁶ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 50 din 31 mai 1919, p. 6; „Renașterea Română”, anul I, nr. 106 din 1 iunie 1919, p. 3.

³⁷ „Telegraful Român”, anul LXVII, nr. 46 din 17 mai 1919, p. 6.

ORGANIZAREA ARMATEI BOLȘEVICE UNGARE (IUNIE 1919)

Lector universitar asociat Dr. Alin SPÂNU¹

Contele Karolyi Mihaly de Nagykaroly

La jumătatea anului 1919, relațiile dintre România și Ungaria erau extrem de complexe. Guvernul ungar condus de Karolyi Mihaly² (octombrie 1918 - ianuarie 1919) a acceptat cu greu condițiile impuse de Antanta prin Convenția de la Belgrad (13 noiembrie 1918), însă nu s-a împăcat cu pierderea de teritorii în favoarea unor state vecine. Atunci când nemulțumirile interne au atins un prag critic, premierul Karolyi a predat puterea comuniștilor (21 martie 1919). Aceștia, puțini la număr, dar foarte vocali, au atras de partea lor păturile sociale defavorizate (muncitori, funcționari, o parte din militari și țărani) și au început să pună în aplicare măsuri radicale, după modelul din Rusia bolșevică (naționalizări de bunuri, confiscări de terenuri, arestări etc.). Chiar dacă unele măsuri erau utile, modalitatea de impunere, prin violență, a creat resentimente în rândul mai multor categorii sociale. Pe plan extern, noul guvern condus oficial de Sandor Garbai (președinte și premier), dar în care deciziile erau luate de Bela Kun³ (comisar al poporului pentru afaceri externe), și-a dorit recunoașterea internațională și menținerea a cât mai multe teritorii avute în fostul Imperiu Austro-Ungar.

Practic, guvernul bolșevic a mizat pe palierul militar pentru o coeziune internă. În primă fază (martie 1919) armata ungară a atacat trupele cehoslovace (cu succes) și cele române (fără succes), Bela Kun fiind obligat să solicite armistițiul (mai 1919). Pe de altă parte, statele Antantei aveau, fiecare, propriile interese față de Ungaria sau de zona central-estică a Europei, ceea ce a complicat și mai mult lucrurile. La Paris, în Consiliul Suprem Aliat, unii erau în favoarea recunoașterii cabinetului bolșevic, alții pentru eradicarea prin forță. Aceste puncte de vedere diferite au permis Ungariei să se (re)înarmeze (din Italia au fost achiziționate tunuri de mare calibru) și să (re)devină o amenințare pentru vecini.

În acest context, fiecare stat interesat a utilizat structurile informative pentru a se edifica asupra potențialului militar al Ungariei. România și-a trimis agenți care, uneori, au colaborat cu „omologi” trimiși de statele Antantei. La finalul lunii iunie 1919, un agent al Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale trimite la București un amplu material despre organizarea și echipamentele Armatei Roșii ungare (Anexa). Totuși, materialul nu era obținut de român, ci de maiorul francez Sadi Menier,

care îl destina Ministerului de Război de la Paris. Cum a fost obținut materialul? „Am profitat de ocazie că maiorul se afla într-o completă stare de ebrietate la domiciliul său, intenționat provocată de mine, și astfel am putut fi în posesia acestui document. L-am tradus ca obiect de curiozitate, întâi de felul cum guvernul francez era informat și apoi pentru știința noastră, cum era organizată armata roșie ungară”⁴ - a scris cu sinceritate agentul.

Interesant, materialul a fost alcătuit din surse publice, dar și din informații secrete. De pildă, în privința organizării cavaleriei, deficitară din cauza lipsei de cai, se menționează că, la un moment dat, s-a decis organizarea unui regiment la fiecare divizie. „Nu cunosc divizia și efectivul unui asemenea regiment, dat fiind că ordinele respective au fost adresate numai comandantului respectiv al regimentului”⁵ - a scris francezul, ceea ce înseamnă o pătrundere informativă destul de adâncă în organismul militar maghiar. De asemenea, succesele contra cehilor, în special cucerirea orașului Miskolc, au fost posibile deoarece ordinele către unitățile adverse „au fost transmise clar în limba italiană pe calea radio-telegrafică”⁶, ceea ce a permis luarea de contramăsuri. În concluzia sa, ofițerul francez a scris că „cu un mic ajutor exterior s-ar putea răsturna guvernul, căci 95% din populație era contra lui. Sunt destule arme, lipsesc numai mitraliere, tunuri și organizarea. Dacă nu se produce o schimbare înaintea noii recolte, sistemul s-ar menține până în primăvară și ar rămâne un pericol continuu, căci se face o propagandă mare, în special în statele slave din sud”⁷.

Acest material, împreună cu altele, au constituit baza documentară pentru analiștii militari români, care au anticipat atacul Armatei Roșii ungare (20 iulie 1919). Un atac care s-a dovedit fatal, căci după câteva zile de ofensivă a început contraofensiva română, care a ajuns la Budapesta (3-4 august 1919) și granița cu Austria. Astfel, regimul comunist ungar a fost nimicit, iar focarul de bolșevism extirpat. Se părea că pacea și liniștea o să se aștearnă pe aceste teritorii din centrul și estul Europei. A fost iluzie, căci la Budapesta s-a instalat un guvern de dreapta, care va continua și accentua politica de revizuire a tratatelor de pace de la Paris. După două decenii de dezinformări și acțiuni de influență în medii de interes de pe toate continentele, Budapesta își va vedea, parțial, reconstituite granițele din 1918. O iluzie care a durat câțiva ani, a provocat multă suferință minorităților dominate și s-a revenit la normal tot printr-o pace și tot la Paris, în 1946.

Anexa

„Raport

Cum era organizată Armata și Garda roșie ungară

Întreaga armată a Ungariei se compune din:

A. Armata Roșie și

B. Garda Roșie.

A. Armata Roșie

1. După Revoluția din Octombrie 1918 au fost reținute, respectiv chemate din nou sub drapel, contingentele

1895-1900. Deoarece printre acestea se manifesta o mare nemulțumire și, deci, disciplina neputându-se stabili, s-a ordonat – după desființarea prealabilă a mai multor regimente (de exemplu Regimentul I.18 Sopron-Ödenburg și Regimentul I.19 Kaposvár), prin Decretul nr. 2669/VI din februarie a.c., formarea unei armate de mercenari. Această armată se compunea din șase divizii a trei brigăzi. Detașamentul din secui (Transilvania) forma un grup independent sub comandamentul colonelului Kratochwill⁸. Diverse brigăzi au fost împărțite în mai multe batalioane, ca de exemplu Brigada 20 în nouă batalioane, din care s-au format Regimentele 20, 47 și 49.

Această organizare ar fi trebuit să fie efectuată în 20 martie a.c., dată la care ar fi trebuit, de asemenea, să se înlocuiască la linia de demarcație contingentele 1895-1900 de către armata mercenară. O parte din ofițeri s-a prezentat la serviciu, dar o mare parte și-a dat demisia. Dintre soldații care serveau în armată numai 10% s-au prezentat. Armata se afla în această stare în momentul venirii comuniștilor. Recrutarea indicată mai sus a soldaților mercenari a încetat și, în schimb, s-a început cu recrutarea Armatei Roșii.

Din centrele industriale s-au prezentat soldați, în schimb în provincie și la țară recrutarea n-a avut succes. Ofițerii nu s-au prezentat deloc, în afară de câțiva ofițeri de rezervă, care făceau parte dintr-o corporație socialistă. Guvernul a fost, deci, silit să decreteze că toți ofițerii de carieră vor trebui să intre în Armata Roșie, indiferent dacă la acea epocă aveau serviciu sau nu. Cu privire la soldați, s-a decretat că toți acei ce serveau actualmente în armată vor trebui să treacă în mod automat în Armata Roșie și că vor fi chiar siliți să iscălească o înrolare. Acești soldați au intrat, deci, forțați în Armata Roșie, însă au refuzat de a iscăli această înrolare. În aceste condiții organizarea armatei progresa în mod rapid.

Când pe la sfârșitul lunii aprilie a.c., ofensiva româno-cesoslovacă a început, s-au format regimente compuse din batalioane de lucrători de uzine, care au fost trimiși pe front. S-au numărat 12 regimente de lucrători, care sunt numerotate succesiv cu celelalte regimente.

2. În ultimul timp armata a avut de suferit în mai multe rânduri noi organizări, până ce finalmente se compunea din: 48.100 de puști, 83 de tunuri de campanie a 8 cm, 65 de tunuri de campanie a 10 cm, 8 tunuri de artilerie grea a 15 cm, 5 tunuri de artilerie de munte a 7 cm, un obuzier a 30,5 cm, 800 de soldați de cavalerie, 500 de mitraliori, 9 trenuri blindate, 23 de avioane. În afară de acestea posedă 6 monitoare (din care două în construcție, care vor fi probabil terminate în luna iulie a.c.), 4 vapoare auxiliare și câteva bărci de patrulare.

3. Comandantul suprem Wilhelm Böhm⁹, șeful Statului Major, colonelul Stromfeld¹⁰, șef de stat-major. Sediul: vechiul castel din Gödöllő, lângă Budapesta.

4. Diviziunea armatei: cinci corpuri de armată formate în mod variat și diferit:

- Corpul I, comandamentul la Kecskemét, comandant necunoscut;

- Corpul II, comandamentul la Székesfehérvár, comandant dr. Josef Pogány;

- Corpul III, comandamentul în împrejurimile orașului Kassa/Košice, comandant Landler, șef de stat-major locotenent-colonel Julier;

Vilmos Böhm

- Corpul IV, comandamentul în împrejurimile orașului Érsekújvár, concentrat abia în iunie a.c.

Actualmente sunt 8 divizii compuse din diferiți soldați. Diviziile 7 și 8 au fost formate abia pe la mijlocul lunii iunie a.c.

Felul armelor:

1. Infanterie

Au fost 48 de regimente de infanterie purtând numerele până la 69. Regimentele 54-68 n-au existat. În afară de acestea mai erau două regimente de marină pedestră ca brigadă a marinei. Regimentele posedau la început 1.400 puști, dar acest efectiv a scăzut în mod rapid, deoarece era imposibil de găsit întăriri.

Divizia

Regimentele de infanterie a 3 batalioane, a 3 companii de infanterie și o companie de mitraliori. Compania de infanterie avea 150 de puști, compania de mitraliori 5-8 mitraliere. Era imposibil de format o companie de infanterie tehnică din cauza lipsei de trupe proprii. Companiile de mitraliori au fost complet lipsite de cai.

2. Cavalerie

Din cauza lipsei de cai nu s-a putut forma decât la sfârșitul lunii mai a.c. un escadron de cavalerie, făcând parte din Brigada 20. Astfel, Comandamentul Suprem a trebuit să renunțe la proiectul său de a forma 18 escadroane de cavalerie și 4 escadroane de mitraliori călări și nu s-a decretat decât o formațiune de 8 escadroane din fiecare speță de arme (un escadron de fiecare divizie). Un ordin emis mai târziu (mijlocul lunii iunie a.c.) a ordonat ca în loc să se formeze aceste escadroane de cavalerie și 8 escadroane de mitraliori, să se formeze regimente din întreaga cavalerie și care să fie atașate la toate corpurile. Această formațiune nici până azi nu este terminată. Nu rămâne, deci, decât o patrulă formată din 10 cavaleri pentru fiecare divizie.

Regimentul Corpului II Armată se găsea la Polgárdi, în apropiere de Székesfehérvár. Comandantul este maiorul Weoreos din vechiul Regiment 7 Honvezi. Nu cunosc divizia și efectivul unui asemenea regiment, dat fiind că ordinele respective au fost adresate numai comandantului respectiv al regimentului.

3. Artilerie

Artileria n-a putut fi formată așa precum se intenționa, din cauza lipsei de baterii și de cai. Nu existau unități de

1919. Soldați unguri

regimente, dat fiind că bateriile pe dată ce sunt completate și în momentul când sunt gata să plece, se trimit pe front, astfel că în nicio divizie nu se găsește numărul de baterii de artilerie care ar trebui să fie. Materialul artileriei era foarte uzat. Foarte greu se înlocuiau piesele necesare, în special în ce privește instrumentele optice. Șansa pentru formarea celorlalte baterii este foarte slabă, dat fiind că uzinele din Győr abia sunt în stare să fabrice material nou, cu atât mai puțin că resorturile de retragerea unei piese de artilerie și resortul de frână sunt produse străine din care nu mai există rezerve. Astfel, numărul de baterii indicat mai sus nu va mai spori, din contra, e foarte probabil ca să se micșoreze.

4. Trupe tehnice

a) Nu s-au format Compania 18 Săpători și Compania 19 Lucru, deoarece soldații destinați acestor formațiuni nu s-au prezentat. S-a aglomerat, deci, totul, în 8 companii de săpători (una de fiecare divizie) și 4 companii de lucru. Comandanții de corp de armată au fost însărcinați cu întreaga organizare exterioară.

b) Regimentul de Căi Ferate, cât și acela de Telegraf, sunt subordonate direct comandantului de armată, care detașează grupuri după trebuințe. Aceste două regimente sunt departe de a fi complete.

c) Aviația – sunt 6 companii de aviatori, dispunând de 23 de aeroplane. Numărul aeroplanelor de care dispune fiecare companie diferă (de exemplu Compania 2 nu are decât unul).

5. Instituții

S-a proiectat crearea unei coloane sanitare, unei brutării și unui tren de fiecare brigadă, dar a trebuit să se renunțe la aceasta din cauza lipsei de cai. Anumite corpuri de trupă au brutăria lor stabilă.

B. Garda Roșie

Istoric: După revoluția comunistă s-a creat, în afară de Armata Roșie, destinată pentru serviciul frontului, o «gardă roșie». Ea se recruta din:

- Garda Națională existentă;
- Jandarmerie;
- Poliția de frontieră;
- Poliția municipală din diferite orașe.

Garda Roșie a fost destinată pentru menținerea ordinii în interior și pentru supravegherea frontierei. Se dăduse ordin de a o supune regimentului, când cehii și românii au

atacat și au adus astfel o modificare în organizarea și modul de întrebuințare a acestor trupe. Garda Roșie a fost apoi subîmpărțită în trei grupuri:

- Garda Roșie pentru supravegherea frontierei;
- Garda Roșie pentru serviciul orașelor;
- Garda Roșie pentru serviciul de siguranță extern.

Garda Roșie pentru supravegherea frontierei se compunea din 16 batalioane distribuite în 4 sectoare și aparținând armatelor sătești. Un batalion se compune din patru companii de infanterie la 150 de puști și din două mitraliere la fiecare batalion. Ei fac serviciul de-a lungul frontierei austriece și de-a lungul Dunării. Sediile comandamentelor sunt: 1) Districtul din Kaposzvár; 2) Districtul din Zalaegerszeg; 3) Districtul din Szombathely; 4) Districtul din Győr.

Aceste batalioane sunt foarte rău înarmate, incomplet echipate și sunt inapte la lupta de mișcare dat fiind lipsa de trenuri. Soldații aparțineau, în majoritate, claselor mai vechi și sunt mai puțin capabili în serviciu și puțin exercitați. Aceia care au aparținut vechii poliții a frontierei au fost bine echipați și buni soldați, în cea mai mare parte subofițeri cu vechime. Comandanții erau, în majoritate, ofițeri de jandarmi și de poliție, iar foarte puțini au fost ofițeri pe front.

Garda Roșie a serviciului municipal face serviciul Poliției.

Garda Roșie pentru serviciul siguranței externe a fost însărcinată cu serviciul vechii jandarmerii.

C. Material

1. Armament

Este o lipsă simțitoare de arme. Trupele reîntoarse de pe front, în noiembrie 1918, au adus puține arme îndărăt; depozitele nu conțineau decât o cantitate foarte mică de arme; fabricația era insuficientă. Toate formațiunile nu au putut fi completate cu mitraliere; armele de mână (revolvere, pistolete) lipseau foarte mult. Populația a ascuns mult armament, pe care nu-l eliberează cu toate ordinele cele mai severe.

2. Muniții

Au fost îndeajuns și se fabricau încontinuu. La Ostffyasszonyfa era un depozit mare de muniții (pe drumul Szombathely – Győr) și, de asemenea, la Zalaegerszeg un depozit destul de important. În această din urmă localitate se aflau 4 vagoane, toate încărcate, cu rezervă mobilă.

3. Echipament de soldați

În general bun. Totuși, în cea mai mare parte, își vând soldații hainele lor sau își comandă haine civile. Stocurile sunt reduse într-atât că pe la mijlocul lunii mai a.c. Cartierul General a emis o circulară de a nu se mai cere îmbrăcăminte, căci stocurile fiind epuizate, din lipsă de bumbac, nu se mai pot fabrica haine. În lenjerie era criză mare. Ghetetele erau bune și existau în număr suficient.

4. Cai. Nu erau decât foarte puțini. Toți caii au fost rechiziționați.

5. Material tehnic. Există foarte puțin. Se recurge la improvizări foarte îndemânatic.

6. Aprovizionare. Armata a fost bine aprovizionată, ceea ce se făcea pe spezele Hinterlandului, unde erau foarte mulți nemulțumiți de acest lucru.

D. Chestiune de tactică

Cifrele arătate mai sus referitor la efectivele trupelor sunt scoase din publicațiile oficiale din 1 iunie a.c. Cum erau însă pierderi pe front, care n-au fost înlocuite, cifrele actuale trebuie să fie mai mici.

La începutul lunii mai a.c., au fost 51.300 de puști pe front. În cursul lunii mai a.c., 8 batalioane de lucrători au plecat din Budapesta pe front și cu toate acestea efectivul nu cuprindea decât 48.100 de puști în iunie a.c. Până în 27 iunie a.c. nu se vedeau pe linia Drau - Mur, la frontiera austriacă și de-a lungul Dunării decât detașamente ale Gărzii Roșii. Au fost împrăștiate pe toată linia și nu dispuneau de rezerve. Batalioanele Gărzii Roșii au sectoare foarte întinse și nu numai că sunt în stare a le asigura, dar chiar a le supraveghea.

1. În spațiul Dunării, lângă Bátaszék până la localitatea Gyékényes, sunt 4 batalioane.

2. Plus 4 batalioane de la Gyékényes până la Vashidegkút, lângă Radkersburg.

3. De la Radkersburg până la Gyanafalva (pe Raab, lângă Gehring) 1 batalion.

Ca artilerie se găsesec în acest spațiu total 3 piese de 8 cm md. 1914, tunuri de campanie germane (fără mijloc de punctare) cu 2.000 de lovituri și 3 piese de 9 cm md. 1914, aruncătoare de mine cu 270 de lovituri. Acestea sunt așezate în poziție lângă Kisszombat (lângă Muraszombat), pentru a ataca minele de lângă Potanc.

Până la începutul lunii iunie a.c., au fost în Zalaegerszeg trei batalioane de infanterie (două din Regimentul 20 linie, unul din Regimentul 47 linie) și două baterii de obuziere de 10 cm; la Szombathely două batalioane din Regimentul 18 Linie și o baterie; la Keszeg un batalion și o baterie de rezervă. Dar aceste formațiuni au fost deplasate, în perioada 8-12 iunie a.c., la Esztergom și întrebuintate în luptele de lângă Érsekújvár. La Esztergom Regimentele 20 și 47 au fost subordonate Brigăzii 44. Tot conform informațiilor sosite de atunci, aceste regimente au fost distruse în așa chip, că s-a format un batalion din Regimentele 20, 44 și 47. De altfel, multe unități au fost dizolvate de atunci. Situația tactică de atunci încoace nu mi-e cunoscută.

E. Moralul trupelor

O dată cu sistemul consiliilor s-a micșorat disciplina foarte mult. Toate posturile de comandament au fost prevăzute cu ofițeri, s-au trimis ofițeri de la Statul Major General la toate statele majore. Comandanții n-au mai fost aleși de trupă, ci peste tot numiți. Ei primiră dreptul de pedeapsă și li s-au remis din nou insigne.

Numai la câțiva soldați s-a putut observa entuziasmul pentru guvernul consiliului. Majoritatea soldaților sunt lucrători agricoli și nu servesc decât forțați; alții servesc de dragul soldei ridicate (1.800-2.000 coroane pe lună); numai o mică parte de soldați servește din convingere. Corpul ofițerilor servește foarte silit, însă face serviciul său în mod conștiincios, căci se află deasupra fiecărui batalion un plenipotențiar politic (comunist), care supraveghează peste tot.

La câțiva demoralizarea e așa de mare, încât ei părăsesc direct pozițiile lor. Astfel, comandamentul armatei a scris, într-un raport de situație din luna iunie a.c., destinat comandamentelor superioare, că Regimentul 8 Lucrători a fugit îngrozit dinaintea unei unități cehe și a refuzat se a se mai reurca în poziție. Același raport spune că trupele din Brigada 69 au părăsit pozițiile de mișcare lor proprie și prin aceasta a făcut imposibilă urmărirea adversarului în regiunea Léva. Că [sic!] cu toate forțele puțin importante și lipsa de entuziasm, s-ar fi obținut astfel de succese, aceasta nu se poate atribui decât bune

directive și talentului de organizare a conducătorilor.

F. Diverse

Dacă adversarii Armatei Roșii doresc să obțină succese e necesar, între altele, ca măsurile privitoare la operațiuni să fie ținute secret. Înainte de izbucnirea contraofensivei, dispozițiile batalioanelor cehe au fost transmise clar

Aurel Stromfeld

în limba italiană pe calea radio-telegrafică. Comandamentul ungar a bazat pe aceasta planul său de luptă și a reluat Miskolc. În plus, deplasările trupelor Antantei sunt binecunoscute de către unguri grație serviciului lor de înștiințare, care funcționează foarte bine.

Neînțelegerile dintre croați și sârbi sunt exploatare în mod foarte abil în acest scop. Ofițerii croați reînțorși din captivitatea rusă cu tendințe bolșeviste aduc servicii foarte mari. În partea croată se află o centrală de înștiințare în serviciul ungarilor, care le dă lămuriri asupra tuturor mișcărilor. Șeful acestui serviciu de spionaj este un căpitan numit Dragotinovic, comandant în garnizoana croată Muraszerdahely. Acesta a trimis, în ziua de 20 iunie a.c., Biroului de Informații din Zalaegerszeg, o scrisoare în care scrie că «se prepară ceva în dosul frontului». El trimisese deja patru spioni (toți bolșevici) la Steinbruck Laibach, Zabreg și spre est. Pe urmă, mai vorbește de un mic dalmat cu binoclu mare, care e așezat în partea stângă și că e câștigat, de asemenea, în cauză.

Dragutinovic a trimis, în noaptea de 17/18 iunie a.c., pe un locotenent înainte în apropierea podului de peste Muraszerdahely la unguri. Acesta a făcut cunoscut că s-a preparat, lângă Raczkánisza, un regiment dalmat, care trebuia să avanseze spre Mur în ziua de 18 iunie a.c., la orele 4 dimineața. Ridicarea acestei formațiuni și retragerea de pe front ar fi o necesitate urgentă, căci s-au auzit chiar voci pentru a da ungarilor trecere.

G. Politica

Cu privire la situația politică e puțin de raportat, într-un cuvânt, în provincie, se știe puțin relativ la evenimentele capitalei, căci nu apar decât trei jurnale: «Pester Lloyd», «Nepszava» și «Vörös Ujság». Moralul țării e în ultimul grad de disperare. Însuși lucrătorii sunt contra guvernului Consiliului și contra comunismului; nu sunt și n-au fost decât foarte puțini comuniști în Ungaria. În ziua revoluției, partidul comunist nu număra mai mult de 172 de membri. Dar acest partid se sprijinea pe invalizi, pe cei fără ocupație, pe leneși și pe guvernul Karolyi.

Am aflat din partea unui inițiat cum a fost, totuși, posibil de a ajunge la o răsturnare. Pe la mijlocul lui martie a.c., s-au auzit din ce în ce mai tare vocile care, în țară, cereau promulgarea de alegeri noi. Toate partidele se preparau foarte bine pentru aceste alegeri. Adversarii guvernului Karolyi, Partidul Kovaszy, Partidul Burghiez Democrat, Partidul Creștin Socialist au fost de acord pentru a se lupta în bloc, adică să prezinte în comun

în fiecare arondisment un singur candidat, care ar aparține partidului care, în district, avea numărul cel mai mare de partizani. Din calcule a rezultat că [sic!] Comuniștii, Karolyi, Social-democrații și Partidul Radicalilor n-ar fi putut obține în total mai mult de 10% din mandate și că o schimbare de sistem s-ar fi produs cu siguranță. Pentru a împiedica aceasta, Karolyi a predat guvernul comunist-socialiștilor, care au proclamat imediat dictatura.

Diversele decrete sunt foarte bine cunoscute. Nu vreau să insist deloc asupra lor, se înțelege bine furia populației. Chiar lucrătorii, care și-au pus speranțe mari în dictatură, sunt nemulțumiți în așa chip, că au avut loc scene grave în cursul diverselor ședințe. Însă guvernul ținea tot în stăpânire prin banii și trupele teroriste. S-au stabilit salarii mari de tot, care se plăteau în argint. Populația căuta să scape de bani, astfel că s-a produs o necesitate colosală de marfă, ceea ce a avut ca urmare că prăvăliile erau toate goale și că exista o scumpire cum n-a existat niciodată, căci nu era nici producție, nici import.

E caracteristică că, după calculul specialiștilor, fabricația unei piese [monede - n.n.] de 20 de heller costa statul 94 de heller. Nemulțumirea era generală. Agricultorii nu dădeau nimic orașului, negustorii en-gros și marii proprietari – adică adevărații producători – făceau grevă. Era imposibil de a se scăpa de această povară prin forțele sale proprii, cu toate că toată țara e contrarevoluționară. Armele sunt în mâinile

lucrătorilor și a trupelor teroriste. Aceștia din urmă formează o gardă guvernamentală destul de tare și se compune numai din criminali și din aventurieri. Comandantul lor este Tibor Szamuely¹¹ care, după părerea generală, e un sadic. Contrarevoluțiile locale au fost la ordinea zilei, dar n-a fost nimeni pentru a-i uni pe toți spre a proceda de acord. N-am amănunte

Tibor Szamuely

precise relativ la încercarea de bătaie prin lovituri de mână din Budapesta din 24 iunie a.c., dar cred că o anumită parte n-a mai putut umbla din cauze necunoscute.

Cu un mic ajutor exterior s-ar putea răsturna guvernul, căci 95% din populație era contra lui. Sunt destule arme, lipsesc numai mitraliere, tunuri și organizarea. Dacă nu se produce o schimbare înaintea noii recolte, sistemul s-ar menține până în primăvară și ar rămâne un pericol continuu, căci se face o propagandă mare, în special în statele slave din sud¹².

The Organization of the Hungarian Bolshevik Army (June 1919) Assistant Professor Alin Spănu, Ph.D.

Abstract: In the complicated context of 1919, each interested state used intelligence structures in order to find out Hungary's military potential. Romania sent agents that collaborated with counterparts sent by the Entente states. At the end of June 1919, an agent of the Police and General Security Directorate sent to Bucharest an extensive material on the organization and equipments of the Hungarian Red Army obtained from French Major Sadi Menier, destined for the Ministry of War in Paris. The report was based on public sources and intelligence.

Keywords: 1919, Police and General Security Directorate, report, organization, Hungarian Bolshevik Army.

NOTE

¹ Facultatea de Istorie, Universitatea București.

² Contele Karolyi Mihaly de Nagykarolyi (n. 4 martie 1875, Fot, Ungaria – d. 20 martie 1955, Vence, Franța) a intrat în viața politică în 1910, când a fost ales în Parlament. La finalul Primului Război Mondial a format Consiliul Național Ungar, care a promis drepturi democratice, dar și integritatea statului ungar. A devenit prim-ministru în perioada 31 octombrie 1918-11 ianuarie 1919 și președinte (11 ianuarie-21 martie 1919), când s-a retras, lăsând puterea comuniștilor conduși de Bela Kun și a plecat în exil. A revenit în viața politică ungară la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, fiind numit ambasador la Paris (1947-1949).

³ Bela Kun (n. 20 februarie 1866, Cehu-Silvaniei – m. 29 august 1938, URSS), membru al Partidului Social-Democrat din Ungaria (1902), director al asigurărilor muncitorești din Cluj, participant la Primul Război Mondial și prizonier în Rusia (1914-1918), fondator al ziarului „Gazeta Roșie” și al Partidului Comunist din Ungaria (1918), comisar al poporului pentru afaceri externe în timpul Republicii Sovietice Ungare (martie-august 1919). A emigrat în Austria și URSS, unde a devenit membru în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste (1921). În perioada epurărilor staliniste a fost deportat în Siberia (mai 1937), unde a fost condamnat și executat pentru legături cu troțkismul.

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), Colecția 50, dosar nr. 520, f. 42.

⁵ *Ibidem*, f. 46.

⁶ *Ibidem*, f. 51.

⁷ *Ibidem*, f. 53.

⁸ General Karoly Kratochvil/Kratochwill (n. 13 decembrie 1869, Brno – d. 19 septembrie 1946, Budapesta) ofițer în armata austro-ungară în Primul Război Mondial, a comandat Regimentul 4 Infanterie Honvezi și Brigada 39

Infanterie Honvezi. A rămas în cadrele militare ale Ungariei și a comandat Divizia Secuiască, creată pe structura Diviziei 39 Infanterie Honvezi din Cluj. În perioada interbelică s-a aflat în conducerea mișcării revizioniste ungare.

⁹ Wilhelm/Vilmos Böhm (n. 6 ianuarie 1880, Budapesta – d. 28 octombrie 1949) militant social-democrat, a fost locotenent în Primul Război Mondial, se alătură revoluției din Ungaria (octombrie 1918) și este numit ministrul apărării (ianuarie 1919). Se atașează de bolșevici și este numit comandantul Armatei Roșii (aprilie 1919), apoi ambasador la Viena (iulie 1919). Rămâne în Austria și devine liderul social-democrațiilor unguri, se mută în Cehoslovacia (1934) și Suedia (1938). În decembrie 1945, revine în Ungaria, de unde este numit ambasador în Suedia (1 mai 1946-1948).

¹⁰ Aurel Stromfeld (n. 19 septembrie 1878, Budapesta – d. 10 octombrie 1927, Budapesta) ofițer de carieră în armata austro-ungară. În timpul Primului Război Mondial a fost șef de stat-major la Corpurile de Armată 13 (aprilie-mai 1915), Henriquez/Hadfy (august 1915-aprilie 1917) și 26 (aprilie 1917-noiembrie 1918). În perioada martie-iulie 1919, a fost șeful Marelui Stat Major al Armatei Roșii ungare.

¹¹ Tibor Szamuely (n. 27 decembrie 1890, Nyiregyhaza – d. 2 august 1919, Wiener Neustadt) a fost soldat în Primul Război Mondial și a căzut prizonier la ruși (1915). Atras de ideologia bolșevică a organizat, împreună cu Bela Kun, la Moscova, un grup comunist din prizonieri maghiari, cu care s-a alăturat Armatei Roșii și a luptat în războiul civil. În decembrie 1918, este în Germania, alături de comuniștii locali, iar în 3 ianuarie 1919, revine la Budapesta și este ales în conducerea Partidului Comunist Ungar. La 20 februarie 1919, pleacă în exil, dar revine la 21 martie 1919, când comuniștii preiau puterea și este numit comisar pentru afaceri militare. S-a remarcat prin brutalitate, violență și execuții în numele revoluției. La căderea regimului bolșevic a încercat să fugă în Austria, dar a fost recunoscut și s-a sinucis.

¹² ANIC, Colecția 50, dosar nr. 520, ff. 43-53.

MEMORIE ȘI CINSTIRE: 100 DE ANI DE LA READUCEREA CAPULUI LUI MIHAI VITEAZUL LA MĂNĂSTIREA DEALU (1920-2020)

Profesor Dr. Cornel MĂRCULESCU

Personalitatea marelui voievod român a preocupat cronicari și istorici străini de-a lungul secolelor, ale căror aprecieri și puncte de vedere au constituit izvoare istorice deosebit de prețioase². Istoria și viața eroului român se dezvoltă cu o repeziciune nemaipomenită: începutul este așa de aproape de sfârșitul ei, leagănul așa de aproape de mormânt. Și cu toate acestea, în scurta domnie a celor 8 ani, ce îngrămădire de fapte aruncate unele peste altele, ce material imens pentru istoric! Păstor, „*bun și creștin și iubitor de săraci și cu frica lui Dumnezeu*”³, Mihai Viteazul a fost un strălucit strateg militar, un bun politician, dar și un domn evlavios, dăruindu-și sabia pentru apărarea credinței, susținând Biserica Ortodoxă și promovând, pentru prima dată, unitatea noastră națională⁴.

Readucerea capului marelui voievod Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu, la 26 august 1920, se înscrie în ceea ce istoriografia românească a denumit „*odiseea relicvei sacre a neamului românesc*”. Pentru a înțelege acest proces istoric, se cuvine să precizăm unele aspecte care au precedat acest eveniment, odată cu intrarea României în Primul Război Mondial și decizia istorică de a se muta craniul sfânt al voievodului Mihai Viteazul, depus, încă din 1601, la Mănăstirea Dealu, cu scopul de a fi salvat din calea ocupanților germani.

În august 1916, intra în Primul Război Mondial și România, alături de Antanta, cu scopul declarat de a îndeplini principalul deziderat al tuturor românilor: desăvârșirea unității naționale, operă începută de Mihai Viteazul încă din 1600. După entuziasmul creat de primele succese ale armatei române, a urmat, începând cu 9 decembrie 1916, ocupația germană, sub conducerea generalului de infanterie Tülff von

4 iunie 1912. Craniul lui Mihai Viteazul dispus pe un chivot de bronz, în formă de turn, cu ferestre neogotice, înalt de 76 cm, semnat A. Zemle și așezat pe un postament de marmură

dintre colaboratorii lui Ion I.C. Brătianu nota în memoriile sale: „*În sfârșit, tot atunci s-a întâmplat și episodul referitor la capul lui Mihai Viteazul. Precum se știe, acesta era păstrat într-o cutie de metal frumos lucrată la Mănăstirea Dealu. Auzind că pe acea parte sunt trupe ungare, ne-am temut că ele, ocupând Târgoviștea, să nu profaneze rămășițele eroului care cucerise Ardealul și întrupase visul românismului, pe care noi încercăm să-l îndeplinim azi pentru vecie. Ne-am hotărât deci, să luăm acest cap, care era și simbolul unității noastre naționale și să-l păstrăm alături de drapelul țării, cât timp va bate peste noi furtuna restriștii. Astfel, capul lui Mihai Viteazul a fost transportat în ajunul invaziei la Iași și așezat în biserica Mitropoliei*”⁶.

În același context, marele istoric Nicolae Iorga nota: „*în 1916, la pătrunderea inamicului în țară, doi profesori evlavioși au considerat că trebuie să apere racla sfântă de noua pângărire, au dus-o la Iași unde au depus-o la Mitropolie*”⁸, întorcându-se astfel, din nou în Iașul unde, ca și în Suceava, Mihai își făcuse intrarea triumfală în iunie 1600⁹.

Tscheppe und Weidenbach, avându-l ca șef de stat-major pe colonelul Heutsch. Acest lucru a determinat armata română să se retragă în Moldova, lăsând sub ocupația Puterilor Centrale mare parte din teritoriul României, inclusiv capitala. În aceste momente dificile pentru poporul român, pentru a nu fi capturat și batjocorit craniul lui Mihai Viteazul de către trupele austro-ungare, care ocupaseră cea mai mare parte a județului Dâmbovița prin Etapa 266 prusiană, al cărei Comandament (*Etappen-Kommandantur*) a fost instalat la Târgoviște, în localul Primăriei, s-a luat decizia istorică de a fi salvată relicva sfântă a neamului românesc⁵.

Fiind părtaș la tragicele evenimente, ministrul cultelor I.G. Duca, unul

La îndemnul lui Nicolae Iorga, dascălilor Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu - preotul Alexandru Dolinescu (profesor de religie între anii 1912-1924) și Theodor Naum (profesor de limba română între anii 1914-1919) - le-a revenit misiunea istorică de a salva craniul lui Mihai Viteazul, în condiții foarte grele, pricinuite de evacuarea liceului în Moldova la Dorohoi și ulterior la Iași¹⁰.

Transportul prețioasei relicve la Iași prin București s-a realizat de către preotul Alexandru Dolinescu¹¹, care a înfășurat-o „într-o veche stofă bisericească și apoi într-o alta obișnuită”, ascunsă într-o cutie din lemn de cireș căptușită cu o catifea roșie. Acest episod este amplu descris de către soția profesorului Alexandru Dolinescu: „Iorga a obținut la București autorizația de la Mitropolie și de la Ministerul de Război și a rezervat biletul pentru un compartiment dintr-un tren special. Toate acestea le-a trimis direcției liceului. Pe la sfârșitul lui octombrie 1916, Alexandru Dolinescu mi-a adus o cutie frumoasă din lemn de cireș, am învelit țeasta într-o stofă bisericească și am așezat-o în cutia aceea pe care am vârat-o într-un geamantan, iar împrejurul ei am pus lucrurile copiilor (aveam trei copii, cel mare de 5 ani).

26 august 1920. Pictură din pronaosul bisericii care prezintă momentul readucerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu

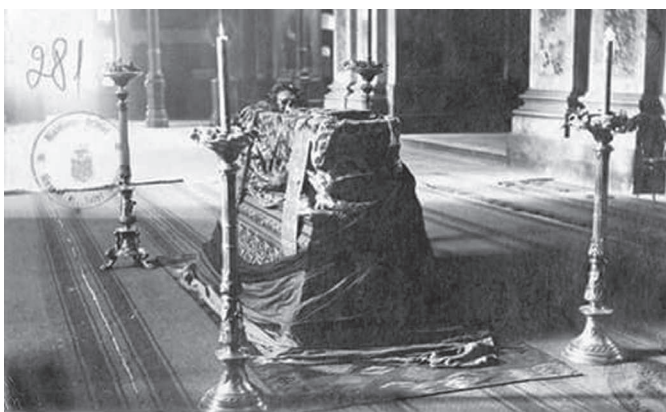
preotul Alexandru Dolinescu, profesorul Theodor Naum și protosinghelul Policarp Luca: „Se constată de noi prin acest jurnal că astăzi, duminică 17 octombrie 1916, ora 3 după amiază, a sosit la Iași părintele Alexandru Dolinescu, preot și profesor la Școala Militară de la Mănăstirea Dealului și ne-a predat capul Voievodului Mihai Viteazul, din două piese, țigva și maxilarul de jos, așezat într-o cutie de lemn încuiată”¹⁴. După ce relicva

Directorul de studii Ion Pavelescu ne-a dat mașina școlii și un soldat, ajutor la bagaje și am plecat, cu ce am putut lua în grabă, la București. Ajunsesem în capitală înainte de prânz, iar trenul a plecat seara pe la zece. Era o aglomerație de nedescris, mii de oameni se refugiau. Am ajuns la Iași a doua zi, pe la 11, din gară, Alexandru a mers la Mitropolie să predea capul”¹².

În dimineața zilei de duminică 17/30 noiembrie 1916, preotul Dolinescu a fost întâmpinat în gara din Iași de către profesorul Naum (acesta făcuse deplasarea în capitala Moldovei mai devreme, cu scopul de a prezenta adresele oficiale privind prevenirea autorităților locale), cei doi profesori predând țigva sacră Mitropoliei Moldovei și Sucevei¹³. Cu această ocazie, a fost semnat Jurnalul nr. 3512 de către mitropolitul Pimen (1909-1934),

1940. Biserica Sfântul Nicolae de la Mănăstirea Dealu care adăpostește craniul sacru al neamului românesc

Relicva sfântă a lui Mihai Viteazul depusă la 8 noiembrie 1918, în mijlocul Mitropoliei din Iași, cu ocazia împlinirii a 317 ani de la moartea voievodului, când a fost ridicat și împodobit un catafalc de către Regina Maria, pictorul Horațiu Dumitrescu și arhitectul Duiliu Marcu

a fost depusă într-o tainiță pe peretele de răsărit al sfântului altar, în grija ecleziarhului Mitropoliei, Policarp Luca¹⁵, a fost semnat actul de predare de către cei implicați, fiind redactat în trei exemplare: unul a rămas în custodia Mitropoliei, iar celelalte două au fost predate, de către profesorul Theodor Naum, ministrului Cultelor - I.G. Duca și ministrului de Război - Vintilă Brătianu¹⁶.

Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul avea să continue în vara „tripticului” an 1917, când țeasta voievodului a fost strămutată la Kerson, un orașel de lângă gurile Niprului din sudul Ucrainei¹⁷. Pentru efectuarea acestei operațiuni secrete, ministrul Cultelor, I.G. Duca, i-a însărcinat pe administratorul Casei Bisericii, Petre Gârboviceanu¹⁸ și pe directorul Seminarului „Sf. Grigore Decapolitul” din Craiova, Grigore Popescu Breasta¹⁹, cerându-i acestuia din urmă s-o aibă în grijă și să aducă înapoi intactă relicva atât de prețioasă²⁰.

Acest episod al pribegiei craniului lui Mihai Viteazul este magistral descris de I.G. Duca în memoriile sale: „*Epopoea lui Gârboviceanu cu craniul marelui voievod în Rusia revoluționară merită să fie scrisă, istorica relicvă ascunsă în cutii de pălării spre a nu deștepta atenția agenților bolșevici, spaima perpetuă a conului Petrache, conștiința răspunderii ce i se încredințase, lupta aceasta de-a ascunselea este o adevărată tragi-comedie*”²¹. La Kerson, preotul Grigore Popescu-Breasta a ascuns cutia cu craniul voievodului sub poala acoperământului Sfintei Mese a Altarului și a ținut predici în șapte spitale, salvând aproximativ 1.800 răniți români de la executare de către trupele germane²².

Din memoriile preotului Grigore Popescu-Breasta, publicate de fiica sa în 1977, aflăm că pribegia voievodului Mihai în Ucraina s-a sfârșit la 3/16 aprilie 1918, când Petre Gârboviceanu și Grigore Popescu-Breasta s-au întors la Iași, iar peste două zile au predat relicva sfântă mitropolitului Pimen al Moldovei²³.

Un pios omagiu de recunoștință era adus lui Mihai Viteazul la 8 noiembrie 1918²⁴, cu ocazia împlinirii a 317 ani de la moartea voievodului, când, în mijlocul Mitropoliei din Iași a fost ridicat și împodobit un catafalc de către regina Maria, pictorul Horațiu Dumitrescu și arhitectul Duiliu

Marcu²⁵, regina pregătind și îngrijind cu meticulozitate sicriul²⁶. Momentul solemn este descris cu măiestrie de Nicolae Iorga: „*Capul, sacra tigvă din care scăpăraseră luminile fulgerătoare, a fost așezat, încununat de lauri, într-un sicriu de stejar, umplut cu cele mai vechi bucăți de brocard pe care le cuprindea veșmintăria Mitropoliei*”²⁷.

Tigva sacră a neamului românesc a rămas în capitala Moldovei, până la data de 23 august/5 septembrie 1920, timp în care „*națiunea română spre a câștiga și a-și păstra independența a trebuit s-o pună sub ocrotirea puterii sale*”²⁸. În acest context, Conferința de Pace de la Paris (1919-1920) nu a creat un stat român întregit, ci a recunoscut doar justetea unui act pe care poporul român îl realizase deja prin lupta sa: unitatea națională²⁹.

Această perioadă coincide cu eforturile lui Nicolae Iorga de a readuce țeasta lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu, în sarcofagul care îl aștepta încă din 1913, și de unde, forțat de împrejurări plecase a doua oară în pribegie³⁰. Deși a înaintat scrisori oficiale guvernelor conduse de Arthur Văitoianu și Alexandru Averescu privind readucerea relicvei lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu, totuși, în memoriile sale, Nicolae Iorga avea să noteze cu amărăciune: „*În ultimul moment, o notă a generalului Râmniceanu, șeful Casei Regale anunța amânarea fără termen a solemnității pentru Mihai Viteazul*”³¹.

Pentru cinstirea și sărbătorirea marelui voievod a fost conceput un itinerar, la 15 noiembrie 1919, pe care tigva sacră a neamului românesc urma să-l străbată pentru a fi redepus la Mănăstirea Dealu, un traseu ce trebuia parcurs simbolic prin toate provinciile istorice românești: Suceava, Cluj, Alba Iulia, Câmpia Turzii, Sibiu, Șelimbăr, Târgoviște³². Traseul fusese străbătut în același an de regele Ferdinand care, în mod simbolic, se oprise la ipoteticul loc unde ar fi fost îngropate osemintele voievodului pe Câmpia Turzii, un mister încă nedeslușit³³.

Pentru vizita din 24 august 1920 de la Șelimbăr, Comandamentul Corpului 6 Armată pregătise chiar și o cruce de lemn înaltă de 1,50 m închinată „*Marelui Erou și Domn,*

*Mihai Viteazul. Noi, Ferdinand I, Regele tuturor Românilor, prin brațul poporului nostru, am înfăptuit visul tău din 1599 și ți-am slăvit memoria prin această cruce, astăzi 24 august 1920*³⁴.

Ulterior, traseul a fost de mai multe ori modificat, alegându-se cea mai scurtă cale de transport între Iași și Târgoviște, lucru ce l-a iritat pe marele istoric Nicolae Iorga, care, siderat, nota în jurnalul său: „regele contramandea serbările pentru Mihai Viteazul. Va fi o simplă strămutare a moaștelor de la Iași la Târgoviște între 23 și 24 august 1920. Colonelul Manolescu și ministrul de război sunt rău impresionați. Ei atribuie decizia unui anume cerc de la Palat”³⁵.

Astfel, după mai multe amânări, la 23 august 1920, la Mitropolia din Iași a fost oficiat un serviciu religios de către mitropolitul primat al României, Elie Miron Cristea și mitropolitul Pimen al Moldovei, în timp ce la Institutul de Anatomie al Facultății de

26 august 1920. Solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu, având în centru figura regelui Ferdinand

Medicină din Iași, relicva sfântă a Voievodului a fost remodelată deoarece începuse să se dezintegreze³⁶. Pentru acest deosebit eveniment, orașul a îmbrăcat un aer de sărbătoare, cursurile școlare au fost suspendate, serviciile și instituțiile publice și-au întrerupt activitatea³⁷, după care, un cortegiu impresionant a străbătut străzile Ștefan cel Mare, Piața Unirii și s-a îndreptat spre gară³⁸. Atmosfera de la Iași, încărcată de istorie, este foarte bine reflectată în presa vremii: „Sunt reprezentate toate armele. Ținuta marțială a soldaților provoacă admirația generală. Școlile merg spre locul indicat. Se remarcă cu deosebire școlile comerciale și speciale de fete. Nu mult după aceea trec societățile culturale și filantropice, fiecare cu drapelul ei. Oficialitatea e în ținută de gală. Ofițerimea e în mare ținută”³⁹.

În vederea readucerii prețioasei relicve la locu-i de odihnă de la Mănăstirea Dealu, s-a luat decizia transportării acesteia în condiții de maximă siguranță, amenajându-i-se astfel un vagon special: „S-a hotărât, în deplin acord, constituirea unui tren special, cu un vagon anume amenajat, în care feasta eroului să fie așezată pe catifeaua unei mese proporționate, păzită de două santinele militare. În convoiul celorlalte vagoane călătorea o delegație ad-hoc în frunte cu mitropolitul primat Miron Cristea și istoricul Nicolae Iorga”⁴⁰.

Din cauza amânărilor succesive ale readucerii capului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu, la Târgoviște, s-a aflat destul de târziu despre acest important eveniment ce avea să devină o adevărată sărbătoare națională pentru toți

românii. Așa cum reiese din Adresa nr. 473 a Serviciului Tehnic al Primăriei orașului Târgoviște către primar, datată în 13 august 1920, se preciza că „din auzite, în ziua de 26 august urma să se aducă la Mănăstirea Dealu capul lui Mihai Viteazul, recomandându-se măsuri urgente de curățenie și reparare a pavajului pe unde va trece cortegiul, precum și amenajarea pe cât posibil a drumului de la gară până la podul Mihai Bravu, prin curățirea Bulevardului și repararea pavajului străzii Libertății, Calea Rădulescu, Calea Domnească între Spital și strada Mihai Bravu și strada Mihai Bravu care sunt deteriorate... pentru aceasta, întrucât timpul

este foarte scurt, ar trebui angajat un număr mare de lucrători spre a putea termina lucrarea la timp”⁴¹.

Prin Ordinul ministrului de interne nr. 30541 înaintat Prefecturii Dâmbovița în aceeași zi, se preciza faptul că guvernul României a hotărât organizarea unei serbări naționale la Mănăstirea Dealu

în ziua de 26 august 1920, solicitând „luarea unor măsuri de organizare a serbărilor, făcând întinse publicațiunile pentru ca poporul să participe în număr cât mai mare la aceste serbări naționale”⁴².

Prin Adresa nr. 4282 înaintată de Primăria orașului Târgoviște către Ministerul de Război, se „solicită programul serbărilor privind aducerea craniului lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu”⁴³, cerând lămuriri în legătură cu desfășurarea ceremoniei din 26 august 1920, pentru a lua de urgență măsurile care se impuneau⁴⁴.

În plus, prin Telegrama nr. 2953 a Prefecturii Dâmbovița din 21 august 1920 către ministrul de interne, Z. Georgescu, se cerea alocarea unei sume de 20.000 de lei pentru preîntâmpinarea cheltuielilor marelui eveniment, și, în special, pentru masa dată pentru oficialitățile ce iau parte la solemnitate⁴⁵.

Întregind tabloul, Prefectura Dâmbovița adresa în aceeași zi Telegrama cu nr. 2967 către administratorii plășilor Ghergani, Bilciurești, Titu, Bogați, Găești, Pucioasa și Voinești cerându-le acestora să fie prezenți în gara Târgoviște, în ziua de 26 august 1920, la ora 8, precum și a tuturor veteranilor și invalizilor de război din cuprinsul acelor plăși⁴⁶. În plus, toți primarii împreună cu notarii din respectivele plăși trebuiau să fie prezenți în curtea Prefecturii pentru a lua parte la solemnitate, dar și în sala de arme unde urma să aibă loc o conferință dedicată importantului eveniment.

La 22 august 1920, Primăria orașului Târgoviște, Prin adresa nr. 4435, solicita poliției locale ca toate prăvăliile și localurile publice să fie închise „... pe timpul cât va dura solemnitatea”, iar „... prin sergenții de stradă, se va anunța negreșit din casă în casă populația orașului, ca la orele 9 dimineața, să vină în număr cât mai mare la gara locală și să ia parte la ceastă măreață sărbătoare”⁴⁷.

Prefectura Dâmbovița, prin Telegrama nr. 2980 din 22 august 1920, către poliția locală din Târgoviște, solicita să se înființeze posturi de pază în gara locală din oraș cu scopul „menținerii ordinii la sosirea personalităților oficiale însărcinate cu aducerea capului voievodului, străzile să fie curățate și udare, iar toate magazinele de orice fel să fie închise în ziua de 26 august 1920 începând cu ora 8”⁴⁸.

În același scop, se cerea în diferite adrese ale primăriei către poliție, să se ia cu împrumut scânduri de brad lungi de 8-10 metri necesare decorării

orașului, să fie pavoazate străzile, să se construiască arcuri de triumf, iar cinci căruțe să participe la curățenia orașului⁴⁹.

Prin Telegrama cu nr. 208 din 17 august 1920 a ministrului Z. Georgescu înaintată primarului orașului, se comunica trimiterea programului detaliat al serbărilor ocazionate de aducerea capului eroului Mihai Viteazul, către Prefectura Dâmbovița, cu Ordinul ministrului nr. 30551/1920⁵⁰, iar prin cea din 16 august 1920 adresată primăriei Târgoviște, se transmitea același program Garnizoanei Târgoviște, precum și serbările școlare ce urmau să se desfășoare la Mănăstirea Dealu⁵¹.

La 23 august 1920, trenul a pornit la drum prin Podul Iloaiei spre Ruginoasa, apoi a trecut prin Târgu Frumos și Pașcani, oprindu-se, în noaptea de 23 spre 24 august, în gara Mircești, de unde, cortegiul s-a îndreptat către mormântul bardului neamului românesc, Vasile Alecsandri. Martori la aceste evenimente, Ion Petrovici și Nicolae Iorga, profitând de prezența unui ziarist-fotograf, au insistat pe lângă văduva lui Alecsandri, o doamnă venerabilă nonagenară, să se fotografieze împreună⁵².

Ziua de 24 august 1920 a însemnat peregrinarea trenului special prin gările Roman și Bacău, oprindu-se la Focșani, după care întregul convoi s-a deplasat la Mărășești, apropiindu-se astfel de cetatea de scaun a Țării Românești,

prin Râmnicu Sărat, Buzău și Ploiești, în toate orașele unde s-a oprit, având loc manifestații entuziaste, la care au luat parte mii și mii de oameni⁵³.

În același timp, Prefectura Dâmbovița, prin Adresa nr. 2996 din 24 august 1920, anunța programul desfășurării evenimentelor prilejuite de readucerea capului lui Mihai Viteazul, următoarelor autorități locale: Tribunalul Local, Primăria Târgoviște, Spitalul Județean, Compania de Jandarmi, Ocolul Silvic, Regiunea Minieră, Baroul Dâmbovița,

Societatea Vulturul, Banca Națională Dâmbovița, Banca Comercială, Administrația Plășii Târgoviște, Societatea „Filantropia”, Societatea „Albina”, Societatea „Steala”, Crucea Roșie Dâmbovița, Societatea Invalizilor, Societatea „Cântarea României” - filiala Târgoviște⁵⁴.

În organizarea evenimentelor s-a implicat și Liceul Militar Mănăstirea Dealu, care, prin

Adresa nr. 194 către Garnizoana orașului Târgoviște semnată de comandantul liceului, colonelul Camil Olteanu, și, în conformitate cu Ordinul ministrului de război nr. 4255, preciza că, pe 26 august 1920, vor avea loc serbări cu ocazia aducerii capului „marelui erou și domn Mihai Viteazul, cu care ocazie vor avea loc serbări, la care vor participa membri ai Parlamentului, miniștri și atașați militari străini și, după câte avem informații, și membri ai familiei regale”⁵⁵.

Fiind fixată ziua de 26 august 1920 pentru readucerea relicvei sfinte a neamului românesc acolo unde îi era locul, primarul orașului Târgoviște a luat măsuri speciale pentru udarea străzilor incluse în traseul stabilit și aleii Mănăstirii Dealu, pavoazarea orașului și ridicarea a patru arcuri de triumf: la gară, la Mitropolie, la intersecția străzii Calea Domnească cu strada Mihai Bravu și la podul Mihai Bravu⁵⁶.

Noaptea de 25 august 1920, trenul special, cu întreg convoiul ce-l însoțea, a petrecut-o în satul Nucet, în apropiere de Târgoviște⁵⁷. Astfel, după trei zile de la plecarea din Iași, trenul a intrat în gara Târgoviște la 26 august 1920, unde, într-un pavilion special amenajat, a fost oficiat un serviciu religios de către mitropolitul primat Miron Cristea, Pimen - mitropolitul Moldovei, Nicolae Bălan - mitropolitul Ardealului, protoiereul județului Ilfov, Traian Vintilescu și de către toți membrii clerului din localitate⁵⁸.

26 august 1920. Solemnitatea aducerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu, având în centru figura istoricului Nicolae Iorga

Sarcofaful pentru craniul lui Mihai Viteazul, realizat în 1912 de către sculptorul Frederick Storck și definitivat în 1913, cu sprijinul financiar al lui Nicolae Filipescu și sub stăruința lui Nicolae Iorga. A fost realizat din marmură de Carrara, având inscripții în carioaje geometrice și îmbogățite cu motive florale, fiind vegheat de două splendide sfeșnice din bronz, realizate și ele în turnătoria fraților Storck din București.

Descrierea atmosferei și a evenimentelor desfășurate cu un ceremonial fastuos la Târgoviște și Mănăstirea Dealu a fost amplu descrisă de către participanții la manifestare: Nicolae Iorga, Ion Petrovici și Miron Cristea. Ulterior, evenimentul a fost amplu tratat de aceia care s-au ocupat în istoriografia românească de această problematică în a doua jumătate a secolului XX și la începutul secolului XXI: Constantin Rezachevici, Maria Munteanu-Breasta, Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, Scarlat Porcescu, Nicolae I. Șerbănescu, Constantin Cârjan, Constantin I. Stan, Mihai Oproiu, Marian Curculescu, Iulian Oncescu și Cornel Mărculescu⁵⁹. Fără a exclude importanța și contribuția acestor articole și studii ale istoriografiei românești asupra readucerii la Mănăstirea Dealu a „relicvei sacre a neamului românesc”, există și o serie de documente menționate de unii istoricii și care se află la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dâmbovița: Fond Prefectura Dâmbovița⁶⁰, Fond Primăria orașului Târgoviște⁶¹.

După oficierea serviciului religios în gara din Târgoviște, relicva a fost așezată pe un afet de tun drapat cu Drapelul național, tras de șase cai și, în sunetul clopotelor tuturor bisericilor din oraș, a pornit spre Mănăstirea Dealu, însoțită de un alai impresionant, conform programului stabilit: Bulevardul Carol, strada Libertății până la Prefectură și de aici pe strada Calea Domnească, strada Mihai Bravu până la Mănăstirea Dealu⁶². „De-a lungul bulevardului, târgoveștii și țărani din împrejurimi, bătrâni, femei și copii, cu același sentiment de pioasă adorare, se înșiruie pe ambele părți ale străzii până departe de alee, pe serpentine, spre mănăstire. Se așteaptă trecerea Sfântului. De-a lungul drumului se aruncă flori”⁶³.

Programul de detaliu al serbărilor cu ocazia transportării capului lui Mihai Viteazul de la Iași prin Ardeal la Târgoviște și Mănăstirea Dealu, s-a desfășurat conform Adresei nr. 2982 din 22 august 1920 a Garnizoanei Târgoviște către primăria

orașului: „În ziua de 26 august 1920, se va ridica capul lui Mihai Viteazul de la gară, la ora 9.30 și se va transporta la Mănăstirea Dealu, cu următorul ceremonial:

1. Se va oficia, la plecarea din gară, o rugăciune cu preotul din Târgoviște. Vor lua parte: a) autoritățile militare, civile și clerul din localitate; b) Liceul Militar Mănăstirea Dealu; c) trupele din garnizoană cu drapel și muzică; d) toate societățile cu drapel și muzică; e) școala cu corurile din localitate.

2. După oficierea rugăciunii, lădița ce poartă capul marelui erou național se va depune pe un afet de tun, care va fi drapat cu drapel național cernit și pregătit din vreme, sub îngrijirea Corpului 2 Armată teritorială.

3. Toate autoritățile arătate la punctul 1 vor însoți relicva până la Mănăstirea Dealu, unde se va face din nou un serviciu religios.

4. Cortegiul ce va însoți relicva eroului va fi format în ordinea următoare: a) un pluton de infanterie va deschide cortegiul; b) toate corurile din Târgoviște vor cânta imnuri religioase și naționale pe tot parcursul drumului; c) clerul; d) școlile, elevii Liceului Militar Mănăstirea Dealu; e) compania de onoare cu toate drapelurile din garnizoană și garnizoanele vecine și cu drapelul Regimentului 6 Infanterie «Mihai Viteazul»; f) afetul de tun cu relicva; g) autoritățile militare și civile și toți ofițerii din garnizoană; h) toate societățile culturale care vor fi invitate la ceremonie în acest scop; i) publicul ce va lua parte la oficierea serviciului religios; j) trupele cu muzică militară vor încheia cortegiul.

5. Parada se va comanda de un general din Corpul 2 Armată.

6. Pe tot parcursul drumului, afetul de tun va fi escortat de către ofițerii superiori din localitate, de preferință din cei decorați cu Ordinul «Mihai Viteazul».

7. În tot acest timp, clopotele de la toate bisericile vor suna.

8. Ajuns la biserica Mănăstirii Dealu, se va depune capul la vechiul loc, cu onorurile cuvenite, se va oficia slujba religioasă și se vor ține cuvântări ocazionale.

9. După depunerea capului, comisiunea și invitații se vor înapoia la București cu trenuri speciale”⁶⁴.

Sărbătoarea națională a tuturor românilor de la Târgoviște și Mănăstirea Dealu este descrisă cât se poate de original de către reputatul filosof Ion Petrovici, în amintirile sale, astfel: „În gara Târgoviște nu se mai făcu nicio ceremonie oratorică, dar așteptau sosirea garniturii noastre câteva zeci de cetățeni, în frunte cu demnitarii orașului, iar la un pas înaintea lor, reprezentantul guvernului, generalul Ioan Rășcanu⁶⁵, ministrul de război. De cealaltă parte a gării, un car frumos împodobit aștepta prețioasa relicvă pentru a o transporta la vechiul ei lăcaș de unde plecase în pribegie. Cortegiul format aici a parcurs pe jos distanța până la Mănăstirea Dealu, pe traseul: Bulevard, str. Libertății până la Prefectură, Calea Domnească, str. Mihai Bravu, podul cu același nume, Aleea Mănăstirii până sus pe platoul pe care a fost construit impunătorul edificiu de către Radu cel Mare. Ajunși la destinație, cei prezenți s-au orânduit pe două rânduri pentru a asista la desfășurarea ceremoniei”⁶⁶.

Însoțit de generalul Paul Angelescu, regele Ferdinand a sosit în gară două ore mai târziu, de unde, împreună cu alaiul ce-i însoțea, au pornit în automobile spre Mănăstirea Dealu⁶⁷.

În curtea Mănăstirii Dealu, au oficiat o slujbă religioasă mitropolitul primat Miron Cristea, împreună cu mitropoliții Pimen Georgescu al Moldovei și Sucevei și Nicolae Bălan al Ardealului, cinstind memoria sufletelor voievozilor Radu cel Mare, Pătrașcu cel Bun și Mihai Viteazul⁶⁸.

Un pios omagiu i-a fost adus „conducătorului revanșei și restaurației bizantine” și de către regele Ferdinand: „Cu evlavie și plini de admirație ne descoperim și ne plecăm capetele înaintea ta, Viteze Mihai, care ne-ai fost o stea lucitoare în timpuri de grea încercare și un izvor neseecat de îmbărbătare pentru ostașul nostru în toiul luptei, iar pentru întregul neam românesc ai fost mai mult decât atât: simbolul viu și glorios al unității naționale”⁶⁹. Celor prezenți, Întregitorul de neam li s-a adresat: „Vouă vă este dată credincioasă pază a acestei sfinte rămășițe. Fiți vrednici de această mare cinste!”⁷⁰. Alocuțiunea regelui Ferdinand s-a încheiat cu un mesaj adresat elevilor Liceului Militar de la Dealu, care aveau deosebita misiune de a asigura paza relicvei sfinte a neamului românesc: „Acea patriotică inimă românească, prin stăruința căreia s-a înființat școala voastră lângă locul de odihnă a lui Mihai Viteazul, s-a

gândit cu drept cuvânt că tinerele voastre suflete se vor încălzi de faima și aureola acestui Mare Domnitor și că învățămintele vieții sale, atât de bogată în fapte de vitejie, se vor sădi mai adânc, în inimile viitorilor conducători ai iubitei noastre armate. Voi sunteți bucuria pururea înnoită a măreței umbre care vă ocrotește”⁷¹.

La solicitarea lui Nicolae Iorga⁷², înainte de a fi depus capul voievodului în mormânt, regele Ferdinand și-a desprins de pe piept insigna albastră a Ordinului Militar de Război „Mihai Viteazul”, a așezat-o pe fruntea primului unificator, după care a cimentat cu mortar alb capacul de marmură al sarcofagului⁷³. După serviciul divin, au rostit discursuri, începând cu Nicolae Iorga⁷⁴, mitropolitul Miron Cristea⁷⁵, profesorul universitar Ion Petrovici⁷⁶ - din partea Camerei Deputaților, generalul ardelean Herbay - din partea Senatului, profesorul Ioan Lupaș⁷⁷ - din partea Senatului Universitar Cluj⁷⁸, profesorul Vasile Tarnovschi - rectorul Universității din Cernăuți, profesorul Marin Ștefănescu - din partea Societății Caselor Naționale, profesorul Florin Ștefănescu-Goangă - din partea Universității din Cluj, profesorul Vasile Haneș - în numele Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu și Cezar Partenie - din partea studențimii⁷⁹.

Ineditul sărbătorii naționale din 26 august 1920 este dat de participarea la procesiunile din gara din Târgoviște și de la Mănăstirea Dealu, pe lângă personalitățile amintite, a prințului moștenitor al împăratului Hinhito al Japoniei, viitorul împărat Hirohito - Shōva⁸⁰ (1926-1989), cel care solicita informații despre funcționarea Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu, cu scopul de a realiza ceva asemănător în țara soarelui răsare⁸¹.

Însumând ceea ce au reprezentat serbările prilejuite de aducerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu, ziarul „Dacia” nota în nr. 217 din 28 august 1920: „Și tot înțelesul acestor zile de sărbătoare e această mulțime credincioasă, românească, crescută pe pământul Moldovei. E, cu alte cuvinte, mai presus de orice altă considerație, mai aparentă în fond, mai neînsemnată ca realitate - e simbolul pe care-l reprezintă pentru popor Mihai Viteazul. Acest simbol e păstrat în adâncul sufletului. Și cum Dumnezeu e însăși natura, simbolul reprezentat de craniul lui Mihai Viteazul e însăși unitatea națională sintetizată într-o formulă”⁸².

Memory and Honor: 100 Years since the Return of the Head of Mihai Viteazul to the Dealu Monastery (1920-2020)

Prof. Cornel Mărculescu, Ph.D.

Abstract: In 1916, priest Alexandru Dolinescu and professor Theodor Naum were given the task of evacuating the skull of Mihai Viteazul and depositing it at the Metropolitan Cathedral from Iași. After a short period spent in Kerson (Ukraine), in the care of Father Grigore Popescu-Breasta, in 1920, the skull of Mihai Viteazul, through a lavish ceremony was placed in the crypt of Dealu Monastery.

Keywords: Mihai Viteazul, skull, Iași, ceremony, Dealu Monastery.

NOTE

¹ Școala Gimnazială Dora Dalles Bucșani, județul Dâmbovița.

² Dimitrie Onciul, *Din Istoria României*, București, 1909, p. 69; Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, Partea I, Ediția a IV-a, București, 1943, pp. 258-407; A.D. Xenopol, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul*, București, 1915, pp. 8-9; Idem, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. III, ediția a IV-a. *De la moartea lui Petru Rareș până la Matei Basarab și Vasile Lupu. Epoca lui Mihai Viteazul*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1988, pp. 124-305; P.P. Panaitescu, *Unificarea politică a Țărilor Române în epoca feudală*, în *Studii privind Unirea Principatelor*, București, 1960, pp. 70-76; Idem, *Mihai Viteazul*, Fundația Regelui Carol I, București, 1936, pp. 43-59; Nicolae Iorga, *Istoria poporului românesc*, Ediție îngrijită de Georgeta Penelea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp. 431-442; Idem, *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria*, Ediție îngrijită de Georgeta Penelea, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1989, pp. 137-158; Idem, *Histoire des Roumains et de la roumanité orientale*, vol. V, București, 1940, pp. 316-450; Ion Sîrbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul domnul Țării Românești*, Ediție Damaschin Mioc, Editura Facla, Timișoara, 1976, pp. 15-26; I. Kara, *370 ani de la moartea lui Mihai Viteazul. Știri puțin cunoscute despre voievod*, în *Acta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii*, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1972, pp. 171-174; Robert W. Seton-Watson, *O istorie a românilor din perioada romană până la desăvârșirea unității naționale*, Editura Istros - Muzeul Brăilei, Brăila, 2009, pp. 50-59; Mihai Berza, *Mihai Viteazul și unirea țărilor române*, în volumul *Pentru o istorie a vechii culturi românești*, Culegere de studii editată cu o introducere și note de Andrei Pippidi, Editura Eminescu, București, 1985, pp. 44-52; Pompiliu Teodor, *Incurșium în istoriografia română a secolului XX*, Fundația Culturală „Cele trei Crișuri”, Oradea, 1995, p. 161; Elena Muscă, *Mihai Viteazul în istoriografia externă*, în „Alma Mater Porolissensis”, Zalău, II, nr. 4, iulie 2001, pp. 75-79; Ion I. Nistor, *Istoria Românilor*, vol. I, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2002, Ediție îngrijită de Florin Rotaru, pp. 450-453; *Dicționarul domnilor Țării Românești și ai Moldovei*, coordonator Vasile Mărculeț, Editura Meroonia, București, 2009, pp. 115-119; Mihai Oproiu, Eduardt Samoilă, *33 de voievozi și domni de Târgoviște*, Editura Transversal, Târgoviște, 2009, pp. 122-132; *Enciclopedia orașului Târgoviște*, coord. Honorius Moțoc, Mihai Stan, George Coandă, Victor Petrescu, Mihai Oproiu, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2011, pp. 292-293; Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, Editura Humanitas, București, 2011, pp. 72-77; Ștefan Ștefănescu, *Mihai Viteazul primul făuritor al „Daciei Românești”*. *Dimensiunea diplomatică*, în *Destin de istoric. In Honorem Dinu C. Giurescu*, Editori: Cezar Avram, Dinică Ciobotea, Vladimir Osiac, Cuvânt înainte de Dan Claudiu Dănișor, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, pp. 111-120; Î.P.S. Irineu Popa, *Mihai Viteazul simbol al unității politice românești și apărător al creștinătății europene*, în *Destin de istoric...*, pp. 121-136.

³ Ion Sîrbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul domnul Țării Românești*, Editura Facla, Timișoara, 1976, pp. 66-67; Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. V, *Vitejii*, f.e., București, 1937, pp. 260-261; Ion Lupaș, *Lecturi din izvoarele istoriei române*, f.e., Cluj, 1928, p. 126.

⁴ Cornel Mărculescu, *Memorie și cinstire: Mănăstirea Dealu - un reper cultural și spiritual pentru relicva lui Mihai Viteazul (1601-1916)*, în volumul *100 de ani de la Marea Unire. Momente ale desăvârșirii României moderne*, coord. Agnes Erich, Alexandru Ștefănescu, Irina Cârșina, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2018, p. 229.

⁵ Mihai Oproiu, Părvan Dobrin, *Târgoviște. Orașul și împrejurimile sale între 1821-1918*, Vol. II, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2001, p. 157; Cornel Mărculescu, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu în vreme de război*, în „Curier. Revistă de cultură și bibliologie”, An XXIV, nr. 1(47), Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2018, p. 26.

⁶ I. G. Duca, *Memorii*, vol. III, *Războiul. Partea I (1916-1917)*, Ediție și indice de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1994, pp. 83-84.

⁷ Invadatorii germani pângăriseră mormântul lui Mircea cel Bătrân de la Mănăstirea Cozia și craniul lui Radu cel Mare de la Mănăstirea Dealu crezând că este al lui Mihai Viteazul.

⁸ Nicolae Iorga, *Mormintele domnilor noștri*, în *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Ediția I, Editura Ramuri, Craiova, 1921, p. 331.

⁹ Nicolae Iorga, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul: Idei dintr-o conferință ținută la Iași și discursul rostit la Mănăstirea Dealului în numele Academiei Române și al Ligii Culturale cu prilejul aducerii capului lui Mihai Viteazul*, București, 1920, p. 20; Neculai I. Staicu-Buciumeni, *Colegiul Național „Nicolae Filipescu”*, Galați, 2006, p. 11.

¹⁰ Marin Gr. Năstase, *Destinul unui militar*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2004, p. 29; Cornel Mărculescu, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu în vreme de război...*, p. 26.

¹¹ Alexandru Dolinescu, *Ridicarea capului Marelui Voievod Mihai Viteazul de la Mănăstirea Dealu în octombrie 1916*, în „Neamul Românesc”, an XV (1920),

nr. 185, joi 26 august, p. 1; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești ale marelui domnitor Mihai Viteazul*, în: *Dimensiunea religioasă a personalității domnitorului Mihai Viteazul (1593-1601) - premise și argumente pentru canonizare-*, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2011, pp. 258-260

¹² Ilie Dumitrescu, Constantin Cîrjan, *Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, anul X (1976), nr. 8(113), august, p. 23; Nicolae Roboiu, Sorin Enescu, *Odiseea capului Viteazului*, în: *Șoimii de la Mănăstirea Dealu. Amintiri despre Liceul Militar Nicolae Filipescu 1912-1948*, (f.e.), București, 1993, p. 21.

¹³ Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, în „Alma Mater Porolissensis”, Zalău, II, nr. 4, iulie 2001, p. 80; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul, de la Turda la Târgoviște*, în vol. *Arheologie și istorie în spațiul carpato-balcanic*, coordonator Denis Căprărioșu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, p. 331; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*, în „Revista Hristica. Editată de militarii din Garnizoana Târgoviște” nr. 9, Târgoviște, 2011, p. 19.

¹⁴ Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, pp. 262-263; Scarlat Porcescu, *Capul domnitorului Mihai Viteazul la Iași în 1916-1920*, în „B.O.R.”, CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1308; Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, *Op. cit.*, pp. 23-24.

¹⁵ Constantin Nițescu, *Mănăstirea Dealu și Liceul Militar Nicolae Filipescu*, Tipografia „Viitorul” Petre G. Popescu, Târgoviște, 1932, p. 64; Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, *Op. cit.*, pp. 23-24; Scarlat Porcescu, *Craniul voievodului Mihai Viteazul*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol Iași”, tom XIV, 1977, p. 298; Octav Onicescu, *Memorii*, vol. I, București, 1982, pp. 190-191; Nicolae I. Șerbănescu, *Creștinul Mihail, mare voievod ce au fost domn Țării Românești și Ardealului și Moldovei - 375 de ani de la moartea lui Mihai Viteazul*, în „Mitropolia Olteniei”, XXVIII, 1976, nr. 9-10, p. 694; Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu*, în volumul lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice *Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam*, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2003, p. 61; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, p. 262.

¹⁶ Alexandru Dolinescu, *Op. cit.*, p. 1; Scarlat Porcescu, *Capul domnitorului Mihai Viteazul la Iași, în 1916-1920*, în „B.O.R.”, CXVI (1978), nr. 11-12, p. 1308; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, p. 263; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul...*, p. 331; Idem, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași. Refugiul la Kerson (Ucraina) și revenirea la Iași (1916-1920)*, în „Curier. Revistă de cultură și bibliologie”, An XIX, nr. 2(38), Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2013, p. 17.

¹⁷ Cornel Mărculescu, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul și readucerea lor la Mănăstirea Dealu (1916-1920)*, în „Patmos. Revistă de studii interdisciplinare”, Editată de Centrul de Cercetări Științifice Interdisciplinare „Dimitrie Stăniloae” al Universității Valahia din Târgoviște, nr. 11, Anul VI/1, București-Târgoviște, Valahia University Press, decembrie 2017, p. 112; Idem, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași...*, p. 17.

¹⁸ Petre Gărboviceanu (1862-1938) a fost colaborator apropiat al lui Spiru Haret, doctor în teologie și filosofie, fost deputat de Mehedinți în Parlamentul României, fost director al Seminarului Central și al Școlii Normale din București, redactor al revistei „Biserica Ortodoxă Română”, administrator general al „Casei Bisericii”, director general al „Casei Școalelor”, membru în comisia Monumentelor Istorice, editor, alături de C. Rădulescu-Motru, G. Coșbuc, I. Otescu, P. Dulfu, G. Adamescu, N. Nicolaescu, Const. C. Pop-Tașcu și V. Stoicescu al revistei „Albina”, fondată de Spiru Haret la 5 octombrie 1897, autorul traducerii celebrei „Didactica Magna” a lui Comenius.

¹⁹ Grigore Popescu-Breasta (1875-1955), studiază la Seminarul „Veniamin” din Iași și la Facultatea de Teologie din București (1898-1902), Seminarul pedagogic și universitar (1909), completându-și studiile în Germania (1909-1910), după care a absolvit Facultatea de Drept din București. Profesor în Râmnicu Vâlcea (1902-1903), funcționar la Administrația Casei Bisericii și în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii (1903-1907), defensor eclesial (1907-1909), preot la Bisericele „Sfântul Ilie” și „Madona Dudu” din Craiova (1909-1940), profesor de Religie și Română la diferite licee din Craiova (1909-1938), un timp revizor eparhial în Episcopia Râmnicului, inspector general al Seminarilor și al învățământului religios (1919), unul dintre fondatorii Institutului de Arte grafice „Ramuri” din Craiova (1922); întemeietor, director și profesor al Seminarului Teologic „Sf. Grigorie Decapopolit” din Craiova (1922).

²⁰ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Editura Mitropolitană Trinitas, Iași, 2008, p. 318.

²¹ I.G. Duca, *Amintiri politice*, Colecția „Memorii și mărturii”, vol. II, München, Jon Dumitru-Verlag, 1981, p. 211.

²² Maria Munteanu-Breasta, *Completări la Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, XI (1977), nr. 3, p. 32; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și*

- cinstirea rămășițelor pământești..., p. 265; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 332; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*..., p. 20.
- ²³ Constantin Cârjan, *Din nou despre Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, XXIX (1995), nr. 8, pp. 38-39; Scarlat Porcescu, *Craniul voievodului Mihai Viteazul*, p. 298; Idem, *Capul domnitorului Mihai Viteazul la Iași*..., p. 1308; Maria Munteanu-Breasta, *Op. cit.*, p. 32; Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, în „Alma Mater Porolissensis”..., p. 81.
- ²⁴ Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești*..., pp. 267-274.
- ²⁵ I.G. Duca, *Memorii*, vol. IV, *Războiul. Partea a II-a (1917-1919)*..., p. 175; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești*..., p. 269.
- ²⁶ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. II, Editura Națională S. Ciornei, București, f.a., p. 113.
- ²⁷ Nicolae Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, Ediție îngrijită de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu. Studiu introductiv, note și indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1976, p. 342.
- ²⁸ Dan Berindei, *Mihai Viteazul în viziunea generației făuritorilor româniei moderne*, în *Mihai Viteazul. Culegere de studii*, Editura Academiei, Ediție îngrijită de Paul Cernovodeanu și Constantin Rezachevici, București, 1975, p. 46; Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. II, București, 1953, p. 175.
- ²⁹ *** *Desăvârșirea unificării statului național român* (sub redacția Miron Constantinescu, Ștefan Pascu), Editura Academiei, București, 1968, p. 524; *Unirea Transilvaniei cu România* (sub redacția Ion Popescu-Puțuri și Augustin Deac), ediția a III-a, Editura Politică, București, 1978, p. 740; Constantin Botoran, Ion Calafeteanu, Eliza Campus, Viorica Moiscu, *România și Conferința de Pace de la Paris (1918-1920). Triumful principiului naționalităților*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 414.
- ³⁰ Alexandru A. Vasilescu, *A 317 aniversare a morții lui Mihai Viteazul. Discurs ținut la Liceul Militar „Mănăstirea Dealu”, Tipografia „Viitorul”* Petre G. Popescu, Târgoviște, 1919, p. 12; Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. II, București, f.a., p. 113; Idem, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul*..., p. 21; Idem, *Politica lui Mihai Viteazul*, în *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968, p. 411; Idem, *Comemorarea lui Mihai Viteazul la Academia Română*, în *Ibidem*, pp. 412-419; Idem, *Soarta faimei lui Mihai Viteazul*, în *Ibidem*, pp. 425-426; Nicolae I. Șerbănescu, *Creștinul Mihail, mare voievod*..., p. 694; Ion Agrigoroaiei, Gheorghe Buzatu, *Iașii serbează unirea*, în „Magazin Istoric”, XVII, 1983, nr. 12, p. 53; Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu*..., p. 67.
- ³¹ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. II, Editura Națională S. Ciornei, București, f.a., p. 264; Cornel Mărculescu, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași*..., p. 18.
- ³² Mihai Oproiu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu*, în *Târgoviște, două decenii de democrație (1918-1938)*, Târgoviște, 2005, p. 384.
- ³³ Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, *Op. cit.*, p. 24; Cornel Mărculescu, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*, în volumul *Voievozi de Târgoviște. Controverse și adevăr istoric*, coord. Alice Maria Stana, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019, p. 52.
- ³⁴ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dâmbovița (se va cita în continuare, S.J.A.N. Dâmbovița), Fond Prefectura Dâmbovița, dosar nr. 32/1920, f. 28; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 333; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*..., p. 21; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul*..., p. 118; Idem, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*..., p. 52.
- ³⁵ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. III, Editura Națională S. Ciornei, București, f.a., p. 61.
- ³⁶ Ion Petrovici, *Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu (1920)*, în *De-a lungul unei vieți. Amintiri*..., Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 280.
- ³⁷ Gheorghe Buzatu, A. Karețchi, Dumitru Vitcu, Ion Agrigoroaiei, *Aspecte ale luptei pentru unitate națională: Iași 1600-1859-1918*, Editura Junimea, Iași, 1983, p. 369; Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*..., p. 82.
- ³⁸ Nicolae Iorga, *Memorii*, vol. III..., p. 281.
- ³⁹ Marian Cuclevescu, *22-26 august 1920. Readucerea la Mănăstirea Dealu a capului voievodului Mihai Viteazul reflectată în mentalitatea colectivă*, în *Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii - 19 -*, Târgoviște, 2006, p. 189.
- ⁴⁰ Ion Petrovici, *Op. cit.*, p. 281.
- ⁴¹ S.J.A.N. Dâmbovița, *Fond Primăria orașului Târgoviște*, dosar nr. 1/1920, f. 30; Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor*
- românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu (26 august 1920)*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice *Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam*, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2003, p. 80; Mihai Oproiu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu*, în *Târgoviște două decenii de democrație (1918-1938)*, Editura Transversal, Târgoviște, 2005, p. 384; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 335; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*..., p. 23.
- ⁴² S.J.A.N. Dâmbovița, Fond Prefectura Dâmbovița, dosar nr. 32/1920, f. 23.
- ⁴³ Idem, Fond Primăria orașului Târgoviște, dosar nr. 1/1920, f. 31.
- ⁴⁴ *Ibidem*; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 335; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*..., p. 24.
- ⁴⁵ S.J.A.N. Dâmbovița, Fond Prefectura Dâmbovița, dosar nr. 32/1920, f. 17.
- ⁴⁶ *Ibidem*, f. 18.
- ⁴⁷ Idem, Fond Primăria orașului Târgoviște, dosar nr. 1/1920, f. 32.
- ⁴⁸ Idem, Fond *Prefectura Dâmbovița*, dosar nr. 32/1920, f. 19; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 336.
- ⁴⁹ Mihai Oproiu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor*..., p. 385.
- ⁵⁰ S.J.A.N. Dâmbovița, Fond Primăria orașului Târgoviște, dosar nr. 1/1920, f. 33.
- ⁵¹ *Ibidem*, f. 34; Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Op. cit.*, p. 81; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 336; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*..., p. 24.
- ⁵² Ion Petrovici, *Op. cit.*, p. 284; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 333; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*..., p. 22; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul*..., p. 120.
- ⁵³ Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Readucerea capului marelui voievod Mihai Viteazul la Mănăstirea Dealu (26 august 1920) - o sărbătoare națională a tuturor românilor*, în volumul lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice *Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam*, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2004, p. 80; Cornel Mărculescu, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*..., p. 53.
- ⁵⁴ S.J.A.N. Dâmbovița, Fond Prefectura Dâmbovița, dosar nr. 32/1920, f. 20.
- ⁵⁵ *Ibidem*, f. 35; Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Op. cit.*, pp. 80-81; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul*..., p. 336.
- ⁵⁶ *Ibidem*, f. 37.
- ⁵⁷ Nicolae Iorga, *Memorii. Tristețea și sfârșitul unei domnii*, vol. III, București, f.a., p. 62; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești*..., pp. 286-289; Cornel Mărculescu, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*..., p. 54.
- ⁵⁸ Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești*..., p. 289.
- ⁵⁹ A se vedea în acest sens, următoarele lucrări: Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice *Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam*, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2003, pp. 57-69; vezi pentru readucerea relicvei sfinte de la Iași la Târgoviște (Mănăstirea Dealu) în august 1920, pp. 67-69; Maria Munteanu-Breasta, *Completări la Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, XI (1977), nr. 3; Ilie Dumitrescu, Constantin Cârjan, *Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, X (1976), nr. 8, pp. 23-24; Scarlat Porcescu, *Craniul voievodului Mihai Viteazul*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A.D. Xenopol»”, Iași, XIX, 1977; Nicolae I. Șerbănescu, *Mihai Viteazul domn al Țării Românești și al Ardealului și al Moldovei - 390 de ani de la martirica sa moarte - (1601-9/19 august-1991)*, în volumul „*Biserica Ortodoxă Română*”, CIX, 7-9, 1991, pp. 99-140; Studiul a fost republicat în 2011 sub forma unui capitol – intitulat *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești ale marelui domnitor Mihai Viteazul - al lucrării lui Nicolae I. Șerbănescu, Dimensiunea religioasă a personalității domnitorului Mihai Viteazul (1593-1601) - premise și argumente pentru canonizare -*, Arhiepiscopia Târgoviștei, Târgoviște, 2011, pp. 237-305; vezi pentru readucerea relicvei sfinte de la Iași la Târgoviște (Mănăstirea Dealu) în august 1920, pp. 285-305; Constantin Cârjan, *Din nou despre Odiseea capului Viteazului*, în „Magazin Istoric”, XXIX (1995), nr. 8; Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916-1920)*, în „Alma Mater Porolissensis”, Zalău, II, nr. 4, iulie 2001, pp. 80-83; Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor: readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu (26 august 1920)*, în vol. lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice *Mihai Viteazul, domn creștin, strateg militar și întregitor de neam*, Târgoviște, 7-8 septembrie 2001, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2003, pp. 79-83; Mihai Oproiu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor:*

readucerea capului marelui voievod la Mănăstirea Dealu, în vol. *Târgoviște două decenii de democrație (1918-1938)*, Editura Transversal, Târgoviște, 2005, pp. 384-386; Marian Curculescu, *22-26 august 1920. Readucerea la Mănăstirea Dealu a capului voievodului Mihai Viteazul reflectată în mentalitatea colectivă, în Valachica. Studii și cercetări de istorie și istoria culturii - 19 -*, Târgoviște, 2006, pp. 189-193; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul, de la Turda la Târgoviște*, în vol. „Arheologie și istorie în spațiul carpato – balcanic” (coordonator Denis Căprăroiu), Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, pp. 319-338; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920*, în *Revista Hristica*, Editată de militarii din Garnizoana Târgoviște, Nr. 9, Târgoviște, 2011, pp. 15-26; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul și readucerea lor la Mănăstirea Dealu (1916-1920)*, în „Patmos”. Revistă de studii interdisciplinare, Editată de Centrul de Cercetări Științifice Interdisciplinare Dumitru Stăniloae al Universității Valahia din Târgoviște, Numărul 11, Anul VI/1, București-Târgoviște, Valahia University Press, decembrie 2017, pp. 109-123; Idem, *Mutarea capului lui Mihai Viteazul de la Târgoviște la Iași. Refugiul la Kerson (Ucraina) și revenirea la Iași (1916-1920)*, în „Curier. Revistă de cultură și bibliologie”, An XIX, nr. 2 (38), Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2013, pp. 16-21; Idem, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*, în vol. „Voievozi de Târgoviște. Controverse și adevăr istoric”, coord. Alice Maria Stana, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019, pp. 31-56; Iulian Oncescu, *Memorie și cinstire: readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (1920) în istoriografia românească* în „Analele Universității din Craiova”, Istorie, Anul XVI, nr. 2(20), 2011, Noiembrie, Editura Universitaria, Craiova, 2011, p. 317- 320; Idem, *Istoriografia românească despre readucerea capului lui Mihai Viteazul la Târgoviște (august 1920)*, în volumul *Români în istoria Europei*, vol. I, coord. Marusia Cârstea, Sorin Liviu Damean, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013, pp. 359- 365; Idem, *Memorie și cinstire: cuvântări și discursuri rostite la readucerea capului lui Mihai Viteazul (26 august 1920)*, în volumul *În amintirea unui istoric român. Nicolae Ciachir*, Editura Etnologică, București, 2016, pp. 765-772.

⁶⁰ Dosar 32/1920.

⁶¹ Dosar 1/1920.

⁶² S.J.A.N. Dâmbovița, Fond Prefectura Dâmbovița, dosar nr. 32/1920, f. 20. ⁶³ Dinu Dumbravă, *O sărbătoare a sufletului românesc*, în „Dacia”, I, nr. 217 din 28 august 1920, p. 1; Marian Curculescu, *Op. cit.*, p. 192.

⁶⁴ S.J.A.N. Dâmbovița, Fond Prefectura Dâmbovița, dosar nr. 32/1920, f. 38; Mihai Oproiu, Iulian Oncescu, *Op. cit.*, pp. 81-82; Mihai Oproiu, *Prima mare sărbătoare națională a tuturor românilor...*, pp. 385-386; Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul...*, pp. 336-337; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920...*, p. 25.

⁶⁵ Ioan Rășcanu (1874-1952), a făcut studii militare: Școala de Ofițeri - București (1891-1893), Școala de Artilerie și Geniu - București (1895-1897), Școala Superioară de Război (1898-1900) și a parcurs toate treptele ierarhice până la cea de general: sublocotenent - 1893, locotenent - 1896, căpitan - 1903, maior - 1910, locotenent-colonel - 1914, colonel - 1916, general de brigadă - 1917, general de divizie - 1922, general de corp de armată (r) - 1942. S-a distins ca strateg în luptele de la Mărășești și apoi a participat la menținerea ordinii administrative în Basarabia, după unirea cu România. Generalul Ioan Rășcanu a fost atașat militar la Berlin (1907-1911), ofițer de legătură cu Statul Major Francez în 1916, comandant de brigadă în bătălia de la Mărășești în 1917, secretar general al Ministerului Apărării (1918-1919), Ministru al Apărării Naționale (27 septembrie 1919-1 martie 1920; 12 martie 1920-15 decembrie 1921), ministru pentru Basarabia și Bucovina (1927); comisar superior al guvernului în Basarabia și Bucovina (1931); ministru de stat (1931-1932); primar al orașului Vaslui (1938-1942); primar al Bucureștiului (octombrie 1942-august 1944).

⁶⁶ Ion Petrovici, *Op. cit.*, ediție 1966, p. 287.

⁶⁷ Cornel Mărculescu, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul...*, p. 121; Idem, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*..., p. 54.

⁶⁸ Idem, *Liceul Militar Nicolae Filipescu de la Mănăstirea Dealu (1912-1940) - loc de pelerinaj pentru personalitățile vremii*, în „Analele Universității Hyperion. Studii și comunicări”, Editura Victor, București, 2016, pp. 108-109.

⁶⁹ „Neamul românesc” nr. 187, 30 august 1920, p. 1; George Coandă, *Istoria Târgoviștei. Cronologie enciclopedică*, Ediția a II-a, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2007, p. 279; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, p. 290; Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916 - 1920)*..., p. 83; Cornel Mărculescu, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920...*, p. 23; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul...*, p. 122.

⁷⁰ *Cuvântări de Ferdinand I Regele României (1889-1922). Din publicațiile „Fundației culturale - Principele Carol”*, București, 1922, p. 87; Nae A. Vasilescu, *Cuvântări regale 1889-1926*, Brăila, 1931, pp. 137-139; Ioan Scurtu, *Regele Ferdinand (1914-1927). Activitatea politică*, Editura Garamond, București, 1995, pp. 168-169, anexa 21; Martha Bibescu, *Un sacrificiu regal. Ferdinand al României*, Cuvântări și documente ale regelui Ferdinand, Traducere de Maria Brăescu, Editura Compania, Colecția „Figuri și clipe”, București, 2000, pp.108-110; Constantin I. Stan, *Odiseea craniului lui Mihai Viteazul (1916 - 1920)*..., p. 83; Ioan Scurtu, *Istoria Românilor în timpul celor patru regi...*, p. 79; Neculai Moghior, Ion Dănilă, Vasile Popa, *Ferdinand I văzut de contemporanii săi*, Editura Militară, București, 2006, pp. 243-244; Constantin I. Stan, *Patriarhul Miron Cristea - O viață - un destin*, Colecția de studii și eseuri-istorie, Editura Paideia, București, 2009, p. 245; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, pp. 290-291.

⁷¹ *Cuvântări de Ferdinand I Regele României (1889-1922)*..., pp. 88-89.

⁷² Nicolae Iorga, *Memorii...*, p. 63; Constantin Rezachevici, *Capul lui Mihai Viteazul și Mănăstirea Dealu...*, p. 68; Nae A. Vasilescu, *op. cit.*, p. 139.

⁷³ Cornel Mărculescu, *Odiseea relicvei lui Mihai Viteazul...*, p. 334; Idem, *Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și readucerea capului marelui Voievod Mihai Viteazul în 1920...*, p. 23; Idem, *Strămutarea rămășițelor pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul...*, p. 123; Idem, *Drumurile capului voievodului unificator Mihai Viteazul (1601-1920)*..., p. 56.

⁷⁴ Nicolae Iorga, *Discursul rostit cu prilejul aducerii capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu, în Pagini din Istoria Academiei Române (1866-1948). Acte, donații, discursuri, portrete și evocări academice*, volum îngrijit de Dorina N. Rusu, Editura Academiei Române, București, 2007, pp. 179-180; Idem, *Soarta rămășițelor lui Mihai Viteazul...*, pp. 25-30; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, pp. 296-298; Iulian Oncescu, *Memorie și cinstire: cuvântări și discursuri rostite la readucerea capului lui Mihai Viteazul (26 august 1920)*, pp. 770-771.

⁷⁵ Constantin I. Stan, *Patriarhul Miron Cristea - o viață - un destin*, Colecția de studii și eseuri - istorie, Editura Paideia, București, 2009, p. 246; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, pp. 292-295.

⁷⁶ Ion Petrovici (1882-1972) s-a născut la Tecuci, însă își face studiile medii la Colegiul „Sf. Sava” din București între anii 1892-1899, după care se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, devenind în 1905 primul doctor în filosofie al unei universități românești cu teza *Paralelismul psiho-fizic*. Între anii 1905-1906, frecventează cursuri de filosofie la Leipzig și la Berlin, iar în 1912 este definitivat ca profesor la Universitatea din Iași. La 28 mai 1935, este ales membru al Academiei Române, doi ani mai târziu este numit ministru al educației naționale în guvernul condus de Octavian Goga (1937-1938), pentru ca în 1941 să devină ministru al culturii naționale în guvernul condus de Ion Antonescu. Vezi: Ion Petrovici, *Readucerea capului lui Mihai Viteazul de la Iași la Mănăstirea Dealu (1920)*, în *De-a lungul unei vieți. Amintiri*, Ediție revizuită, Colecția: *Memorii, jurnale și corespondență*, Editura Ideea Europeană, București, 2007.

⁷⁷ Ioan Lupaș (1880-1967), studii la Liceul de Stat din Sibiu (1892-1899) și la Liceul ortodox Andrei Șaguna” din Brașov (1899-1900), la Facultatea de Litere și Filosofie (Istorie și Latină) a Universității din Budapesta (1900-1904), cu doctoratul în 1905, specializare la Universitatea din Berlin (1904-1905). Militant pentru unirea Transilvaniei cu vechea Românie, fiind delegat la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, membru în „Marele Sfat al Națiunii Române” și secretar general al „Resortului Culte și Instrucțiune Publică” din Consiliul Dirigent și deputat al Săliștei în primul Parlament al României întregite. Membru corespondent (1914), apoi activ (1916) al Academiei Române, mai târziu președinte al secției istorice a Academiei (1932-1935), membru în Comitetul Central și președinte al Secției Istorice a Astrei, fondator și codirector al „Institutului de Istorie Națională” din Cluj (1920-1945), publicând cele zece „Anuare” ale acestuia. Deputat în mai multe legislaturi, ministru al sănătății și ocrotirilor sociale (1926-1927), apoi al cultelor și artelor (1937-1938).

⁷⁸ Apud Ioan Lupaș, *Capul lui Mihai Viteazul. Cuvânt rostit la Mănăstirea Dealu la 13/26 august 1920*, în „Studii, conferințe și comunicări istorice”, vol. I, București, 1927, pp. 131-137; Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, pp. 299-303.

⁷⁹ Nicolae I. Șerbănescu, *Soarta și cinstirea rămășițelor pământești...*, pp. 303-304.

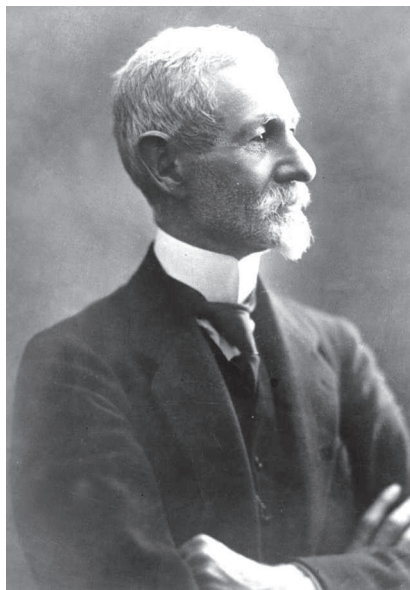
⁸⁰ Nicolae Roboiu, Sorin Enescu, *Op. cit.*, p. 24; Ion Benone Petrescu, *Mihai Viteazul: comemorare (1601-2001)*, Editura Domino, Târgoviște, 2001, p. 18.

⁸¹ Ion Benone Petrescu, *Mănăstirea Dealu. Cinci secole de dănuire (1501-2001)*, Editura Domino, Târgoviște, 2001, p. 12, Idem, *Liceul militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu 1912-1940 (1948)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2002, p. 67; Idem, *De la Mănăstirea Dealu la Tokyo*, în *Târgoviștea în vitralii*, Editura Domino, Târgoviște, 2003, pp. 54-56.

⁸² Dinu Dumbravă, *Op. cit.*, p. 1; Marian Curculescu, *Op. cit.*, p. 192.

GENERALUL ALEXANDRU AVERESCU ȘI RECUNOAȘTEREA DE CĂTRE ITALIA A UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA (1920)

Conferențiar universitar Dr. Constantin I. STAN¹

Alexandru Averescu

După mai mult de amânări, la 28 octombrie 1920, Marile Puteri: Franța, Imperiul Britanic, Italia și Japonia, deci lipseau Statele Unite ale Americii, pe de o parte și Regatul Român, pe de altă parte, au semnat Tratatul privind recunoașterea Unirii Basarabiei cu țara-mamă. Documentul sublinia că: „Din punct de vedere geografic și etnografic, istoric și economic,

Unirea Basarabiei cu România este pe deplin satisfăcută, iar populația Basarabiei a manifestat dorința de Unire cu România”. Înaltele Părți Contractante declară că „recunosc suveranitatea Regatului Român asupra teritoriului Basarabiei cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat din vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia și acest vechi hotar”.

Articolul 2 prevedea ca în termen de 15 zile cu începere de la punerea în vigoare a Tratatului, să se înființeze o comisie formată din trei membri: dintre care unul va fi numit de principalele Puteri Aliate, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor, pe seama Rusiei, spre a fixa pe teren noua linie de frontieră a României.

Articolul 7 stipula că „Înaltele Părți Contractante recunosc că gura Dunării, numită gura Chiliei, trebuie să treacă sub jurisdicția Comisiei Europene a Dunării”.

România își asuma, prin Articolul 8 al Tratatului, responsabilitatea pentru partea proporționată ce revine Basarabiei din datoria publică a Rusiei, precum și din celelalte angajamente financiare ale statului rus.

Articolul 9 era deosebit de important întrucât stabilea: „Înaltele Părți Contractante vor invita Rusia să adere la Tratatul de față de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele”.

Inițial, actul din 28 octombrie 1920 înscris dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor, eventualele probleme pe care le-ar ridica cabinetul bolșevic. Ca urmare a intervenției hotărâte a lui Nicolae Titulescu, în textul final, se preciza: „Fruntașii diferite de acest Tratat, precum și suveranitatea României pe care le cuprinde, nu vor putea fi puse în discuție”².

Guvernele Aliate, care au semnat acest Tratat, au recunoscut pe rând puterea sovietică, dar au omis să ceară ratificarea de către URSS (din 1922) a actului din 28 octombrie 1920. Acest fapt a dus practic la accentuarea stării de tensiune și neîncredere între România și statul sovietic.

Încheierea Tratatului de la Paris privind Unirea Basarabiei cu țara-mamă a fost totuși un succes al diplomației românești. Astfel s-a înlăturat în mare parte starea de ambiguitate și nesiguranță de până atunci³. De menționat că Statele Unite au semnat acest act important, pe motiv că iscălirea lui „nu avea nicio importanță în chestiunea Basarabiei”⁴. Autoritățile americane priveau altfel lucrurile, ele considerau că Rusia trebuie consultată în această problemă. Astfel SUA au intrat deseori în conflict cu Italia, dar mai ales cu Franța, la Conferința de Pace. Woodrow Wilson se dorea un arbitru în cadrul deciziilor luate de forumul internațional de la Paris.

Rusia bolșevică, dar și Ucraina Sovietică, au precizat în cadrul unei *Note speciale* difuzată imediat, că ele nu recunosc valabilitatea Tratatului de la Paris, deoarece el a fost încheiat fără consultarea și participarea lor⁵.

În data de 1 noiembrie 1920, guvernul de la Moscova a lansat o declarație oficială în care critica foarte dur actul din 28 octombrie 1920, arătând că nu poate recunoaște legalitatea unui asemenea document⁶.

Atitudinea ofensivă agresivă a Rusiei Sovietice a fost favorizată și de faptul că în acordul de la Paris din 28 octombrie 1920, Marile Puteri învingătoare semnatare, nu-și asumau practic nicio garanție. Acest lucru era dezvăluit și de un diplomat italian, martor al evenimentelor, Tomaso Tittoni, care nota, într-un articol publicat în coloanele revistei „Convorbiri Literare” la mijlocul anului 1927, că „Puterile Antantei nu-și iau nicio obligație de a interveni în caz de conflict”⁷.

Față de atitudinea dură a autorităților bolșevice, generalul Alexandru Averescu în calitatea sa de prim-ministru al României și Take Ionescu ca ministru de externe au prezentat, pe 10 noiembrie 1920, poziția fermă a guvernului de la București arătând: „Unirea Basarabiei cu România este o chestiune definitiv rezolvată și cabinetul român nu o mai poate pune în discuție, chestiunile secundare care se referă la vreo schimbare de suveranitate, sunt singurele care rămân a se preciza între România și Rusia”⁸.

Autoritățile de la Moscova căutau să profite de situație, urmărind să obțină unele avantaje de pe urma unei eventuale recunoașteri a Unirii Basarabiei cu România. Ele propuneau, în septembrie 1921, țării noastre ca în schimbul ratificării Tratatului din 28 octombrie 1920, să achite o cotă parte din sumele datorate de această fostă gubernie la Datoria Publică a Imperiului Rus, respectiv contravaloarea armamentului rusesc aflat pe teritoriul basarabeian, dar și banii pentru unele bunuri domeniiale din Basarabia⁹.

Take Ionescu

Aflat la începutul carierei sale politice, Mihail Manoilescu, susținea în amintirile sale că, în 1925, la Iași, Alexandru Averescu a făcut niște destăinuiri potrivit cărora, în anul 1921, „rușii au făcut o propunere cu această condiție a recunoașterii Rusiei Sovietice, pe care generalul a voit s-o primească, dar pe care Take Ionescu, ministrul său de externe, o respingea. Regele Ferdinand a supus controversa arbitrajului

[...] lui Ionel Brătianu, care s-a raliat la părerea lui Take Ionescu și astfel propunerea rusească a căzut! Rusia Sovietică – conchidea Mihail Manoilescu – era la vremea aceea atât de generoasă cu noi, fiindcă avea nevoie să creeze precedente pentru recunoașterea ei de către Marile Puteri”¹⁰.

La rândul său, Constantin Argetoianu pretinde în amintirile sale că a avut prima ciocnire cu Take Ionescu pe la sfârșitul lui septembrie sau începutul lui octombrie 1921. Ministrul de externe se afla în străinătate, iar interimatul îl ținea Alexandru Averescu. „Cu câteva zile înainte de înapoierea lui Take la Ministerul de Externe a primit o comunicare radiofonică din partea Sovietelor, prin care ni se propunea o înțelegere pe chestiunea Basarabiei. Moscova se declara gata să recunoască alipirea ținutului dintre Prut și Nistru, dacă la rândul nostru recunoșteam și plăteam Sovietelor daunele datorate drept cotă-parte a Basarabiei la Datoria Publică a Imperiului Rus, ca și sumele ce reprezentau valoarea armamentului rusesc preluat de noi și bunurilor domeniiale din provincia anexată, bunuri intrate în patrimoniul Statului român”. Constantin Argetoianu susține mai departe că a fost chemat imediat de Alexandru Averescu și mărturisește: „ca și dânsul am fost pentru primirea propunerilor sovietice, și am socotit că putem face un mare pas înainte cu puternicul vecin din răsărit”.

Șeful diplomației românești nu a fost de acord cu propunerea venită de la Moscova. Același martor ocular releva mai departe: „Take a sărit ca ars și a declarat că ar fi un act de trădare față de Franța și de Anglia, să luăm contactul cu bolșevicii; cu Moscova nu putem trata decât prin Paris și Londra”. Acest diferend a fost de fapt „un prim semn al crizei”, care se prefigura. „Take a mers până la demisie. [...] Ca să evite prăbușirea imediată a Guvernului Averescu, a primit sugestia Regelui de a supune cazul la arbitrajul lui Brătianu, coborând astfel prima treaptă de la înălțimile pe care se socotea stăpân. [...] Bineînțeles Brătianu a dat dreptate lui Take Ionescu”¹¹.

Relațiile între generalul Alexandru Averescu și ministrul său de externe nu s-au normalizat, ci dimpotrivă au devenit tot mai încordate. Regele Ferdinand I a promis lui Take Ionescu că va fi numit prim-ministru și de aceea și-a depus demisia din funcția de ministru al afacerilor străine, deși Constantin Argetoianu l-a sfătuit să nu facă acest lucru¹². În felul acesta s-a declanșat criza de guvern. Președintele Partidului Conservator Democrat a făcut jocul liberarilor și al

Suveranului. Constantin Argetoianu notează în amintirile sale cu ironia-i binecunoscută, următoarele: „Primind să facă jocul lui Brătianu, Take Ionescu s-a sinucis politicește și chiar dacă n-ar fi murit de tifos la Roma, în prima primăvara anului 1922, [în realitate a decedat ca urmare a unei boli necunoscute - n.n.] este puțin probabil că ar mai fi putut juca un rol important. Ar fi trecut și el în magazinul de accesorii a lui Brătianu, utilizabil ca și Averescu, pentru scurte interimate. Take Ionescu urmărise însă o viață întreagă rangul și titlul de prim-ministru, care pe vremea lui mai însemna ceva în ierabia noastră”¹³.

Într-adevăr, la 17 decembrie 1921, s-a format un guvern prezidat de Take Ionescu, care obținea această funcție pentru prima oară în lunga sa carieră politică. Noul cabinet pregătea venirea liberalilor la putere. Alexandru Averescu considera noul minister ca având un caracter de tranziție spre o soluție național-liberală¹⁴. La rândul său, un alt contemporan al tumultoaselor evenimente, Sterie Diamonde recunoștea într-una din lucrările sale că Take Ionescu „nu încredința puterea decât în vederea unui singur scop, acela de a o încredința liberalilor în prima ocazie și în timpul cel mai scurt”¹⁵.

Caracterul de tranziție al noului cabinet era demonstrat și de faptul că proaspătul președinte al Consiliului de Miniștri nu a primit decretul de dizolvare a Corpurilor Legiuitoare din partea șefului statului, fapt care se întâmpla pentru prima oară în istoria politică a țării. Poziția regelui Ferdinand se explica prin dorința lui de a aduce la conducerea țării cât mai curând posibil un guvern prezidat de Ion I.C. Brătianu. Într-adevăr, președintele Partidului Național Liberal se pregătea să preia conducerea țării. Sesizând acest lucru Nicolae Iorga consemnează cu vădită ironie, foarte concis, în amintirile sale, următoarele: „Take Ionescu simțea dogoritoarea patimă de stăpânire a lui Ion I.C. Brătianu”¹⁶. [...] „Pentru a contracara influența lui Ionel Brătianu, noul prim-ministru a încercat să ia o serie de măsuri economice, mai ales contracararea unui împrumut extern având sprijinul marii finanțări occidentale”¹⁷.

Concomitent Partidul Poporului, prezidat de generalul Alexandru Averescu, a făcut involuntar jocul liberalilor. La cererea conducerii centrale a formațiunii politice, înalții funcționari din ministere și prefectii și-au prezentat demisiile din funcțiile deținute¹⁸. De altfel, conducătorii Partidului Poporului îl acuzau pe Take Ionescu de lipsă de loialitate. Unul din membrii marcantă ai formațiunii condusă de Alexandru Averescu, Mihail Manoilescu, arată în memoriile sale: „Take Ionescu, ministrul de externe al generalului, îl trădase ca să facă un guvern ridicol de 30 de zile și să lase locul adevăraților stăpâni ai țării, liberalilor, care se instalaseră cu brutalitate la putere în ianuarie 1922”¹⁹.

La exact o lună după depunerea jurământului, pe 17 ianuarie 1922, noul premier a trebuit să se prezinte în fața Parlamentului, pentru a solicita votul de încredere, întrucât expira termenul de prorogare a Corpurilor Legiuitoare. Partidele politice fiind convinse de iminenta cădere a cabinetului „takist” au avansat mai multe soluții guvernamentale: fie un guvern prezidat de Nicolae Iorga, fie unul condus de Alexandru Marghiloman²⁰. Cea mai plauzibilă era însă desemnarea ca premier a lui Ion I.C. Brătianu. Potrivit lui Alexandru Vaida Voevod, Octavian Goga a propus de la tribună „votul de neîncredere” deși el era socotit „satelitul cel mai bugetafog al fondurilor lui Take Ionescu și adoratul cel mai gălăgios în consecință”²¹. Moțiunea de cenzură a fost votată cu o largă majoritate de voturi în Adunarea

Deputaților, adică: 190 voturi pentru și doar 81 împotriva, din cei 271 deputați prezenți. Astfel, drumul spre putere al președintelui PNL era deschis²². Într-adevăr, la 19 ianuarie 1922, s-a constituit un guvern „pur liberal”. Declarația noului cabinet, publicată în presă sub semnătura lui Ion I.C. Brătianu, la 25 ianuarie 1922, reitera între altele: „vom închina toate puterile noastre consolidării unității naționale. Vom da României întregite Constituția așteptată. Vom face o politică de dreptate socială [...]”. Vom desăvârși pentru țărani aplicarea reformei agrare și vom veghea la îmbunătățirea stării lor materiale, culturale și morale²³.

Fiind dizolvate Corpurile Legiuitoare de către rege, guvernul Ionel Brătianu a organizat, în martie 1922, alegeri parlamentare. Având largul concurs al administrației centrale și locale, PNL a obținut o majoritate confortabilă: 60,3 % din mandate, Partidul Țărănesc a dobândit 14% din voturi, iar Partidul Național 8,5%. De remarcat că Partidul Poporului a câștigat doar 2,5%, Partidul Național Democrat aproape 2%, iar Partidul Conservator Democrat 1%²⁴.

În aceste condiții, la 3 aprilie 1922, Senatul României a ratificat tratatul din 28 octombrie 1920, cu unanimitate de voturi prin aclamație. La fel s-a procedat, pe 7 aprilie 1922, în Camera Deputaților, când s-a discutat problema rectificării documentului privind recunoașterea Unirii Basarabiei cu Patria-Mamă²⁵.

Prima dintre puterile învingătoare, care a ratificat acordul de la Paris, a fost Marea Britanie, la 19 mai 1922. Franța a făcut același lucru pe 11 mai 1924, dar Italia a amânat această procedură²⁶. Sub presiunea Uniunii Sovietice, Japonia nu a ratificat niciodată documentul. În anul 1925, Imperiul Japonez s-a înțeles cu URSS în privința Insulei Sahalin, semnând un acord. Potrivit acestui act, Japonia se angaja să nu ratifice Tratatul privitor la Basarabia²⁷. Pentru a intra în vigoare documentul din 28 octombrie 1920 trebuia ratificat de Italia. Lucrurile nu erau de loc simple, deoarece Sovietele încercau să convingă pe Benito Mussolini și guvernul lui că e mai bine să nu semneze ratificarea.

La 27 martie 1926, conform Constituției din 1923, cabinetul Brătianu și-a încheiat mandatul. Naționali și țărăniști erau aproape siguri că vor fi aduși la putere. De aceea, în casa lui Nicolae Iorga din București, gazda împreună cu Iuliu Maniu și Ion Mihalache purtau negocieri febrile pentru formarea noului cabinet²⁸. Aflat în mijlocul evenimentelor, Constantin Argetoianu consemnează în amintirile sale, următoarele: „Maniu era de părere să nu discutăm distribuirea portofoliilor și să așteptăm să fie însărcinat cu alcătuirea guvernului. Iorga n-a vrut să audă de așa ceva și a declarat că nu se prezintă Regelui fără o listă în mână. Și cum sosise și Mihalache a început târgul”.

După tratative intense și dificile s-a alcătuit în final o listă provizorie pentru diferite ministere „unde erau câte două sau trei nume”²⁹. În timpul derulării negocierilor, în mod surprinzător, generalul Alexandru Averescu a fost chemat la Palatul Regal și însărcinat cu formarea noului guvern. La 30 martie 1926, el a depus jurământul în fața suveranului. Rememorând aceste tumultoase evenimente, jurnalistul Ion Constantinescu releva în memoriile sale, după aproape cinci decenii, cu destulă ironie între altele: „După o criză care a durat aproape două săptămâni [...], Regele Ferdinand, care asigurase pe toți șefii din opoziție de aprecierea pe care le-o acorda, a chemat la putere din nou pe generalul Averescu, care nu mai avea decât o umbră de partid și câțiva prieteni credincioși și atât. [...] Surpriza a

fost într-adevăr mare. Popularitatea se măcinase de multă vreme, partidul se destrămasse, reforma aproape se terminase”³⁰.

La rândul său, Mihail Manoilescu, aflat atunci în tabăra averescană, recunoaște în amintirile sale că: „Partidul Poporului, din punct de vedere constituțional, nu prevedea nicio îndreptățire la succesiune, având în Cameră abia patru deputați. În schimb, Partidul Țărănesc de sub șefia lui Ion Mihalache și Partidul Național de sub șefia lui Maniu, erau foarte populare și chiar înaintea fuziunilor destul de solidare între ele”³¹.

Aducerea la conducerea țării a partidului condus de Alexandru Averescu a reprezentat un succes al lui Ion I.C. Brătianu ale cărui manevre de culise au reușit. Liderii naționali și țărăniștilor - Ion Maniu, Nicolae Iorga și Ion Mihalache - informați despre noua formulă guvernamentală „au transmis tot disprețul lor față de această lovitură de stat”³².

Guvernul averescan a continuat pe plan extern politica predecesorului său. El și-a propus să normalizeze relațiile cu Italia, căci ea nu ratificase Tratatul din 28 octombrie 1920. La încordarea acestor raporturi a contribuit, desigur, și găzduirea în colonele unor ziare și reviste italiene a diverse articole antiromânești, semnate cu precădere de Cristian Racovski³³.

În epocă, se lansase supoziția conform căreia ar exista o înțelegere secretă sovieto-italiană, menită să tergiverseze tratativele între Italia și România. Regatul Italian se depărta tot mai mult de foștii aliați din Primul Război Mondial și se orienta pe plan extern. Un rol important în această direcție l-a avut preluarea conducerii țării de dictatorul Benito Mussolini. Nu putem să neglijăm nici faptul că România avea datorii la unele bănci italiene, cifrate la 90 milioane de lire³⁴. Guvernele de după 1918 nu au acționat pentru stingerea acestei datorii.

De asemenea, unele cercuri politice italiene erau nemulțumite de faptul că negocieri româno-franceze se aflau într-un stadiu foarte avansat, iar la 10 iunie 1926 s-a semnat un Tratat de amicitie între România și Franța³⁵. Articolul 4 al acordului prevedea că dacă „cu toate intervențiile sincere, pacifiste ale guvernelor român și francez, România sau Republica Franceză ar fi atacate fără provocare din partea lor, ambele guverne vor conveni neîntârziat asupra acțiunilor respective ce ar urma să exercite în cadrul Pactului Societății Națiunilor. Demn de subliniat este faptul că acest Tratat cuprindea o anexă conținând Protocolul Pactului de neagresiune permanent a României față de URSS, în care se arăta că țara noastră este de acord cu un acord definitiv de neagresiune față de Uniunea Sovietică, bazat pe respectarea statu-quo-lui teritorial”³⁶.

Guvernul de la Moscova a protestat energic față de Tratatul franco-român. Ministrul plenipotențiar al Uniunii Sovietice la Paris, Cristian Racovski, a declarat presei că URSS consideră semnarea de către Franța a Tratatului de garanție cu România,

Mihail Manoilescu

Constantin Argetoianu

drept un „*act inamică îndreptat contra intereselor Sovietelor, cât și împotriva intereselor poporului din Basarabia*”³⁷.

În noul context, cabinetul prezidat de generalul Alexandru Averescu și-a îndreptat atenția către Italia, atât datorită afirmațiilor față de această țară a premierului, dar și ca urmare a tergiversărilor de către guvernul de la Roma a ratificării *Tratatului din 28 octombrie 1920*.

Dictatorul italian Benito Mussolini, sprijinit de unele cercuri politice britanice, căuta să atribuie Ungariei un rol preponderant în Europa Centrală și de Sud-Est. Nu exista însă din fericire un aranjament cu Sovietele³⁸.

În iunie 1926, un apropiat colaborator al generalului Alexandru Averescu, Mihail Manoilescu, secretar de stat la Ministerul de Finanțe, a fost trimis la Roma pentru a negocia și semna unele aranjamente financiare în vederea acordării unui împrumut în valoare de 200 de milioane de lire italiene pentru consolidarea datoriei de război a României în Italia. Împrumutul a fost contractat în cont curent la Societatea „*Azziendo Generali Italiana di Petroli*”, în monedă nestabilizată cu o dobândă de 7%, amortizabil în zece ani și rambursabil în lire italiene ori în produse petroliere. Din acest împrumut se achitau vasele de război, armamentul, vagoanele de călători - toate comandate în Peninsula³⁹.

Peste ani, Mihail Manoilescu înfățișează în amintirile sale, prima vizită întreprinsă în Italia, după cum urmează: „*la Roma am fost primit excepțional de bine, nu grație mie, care abia eram cunoscut, ci poziției cu totul extraordinare pe care o avea acolo generalul. [...] Din prima zi am fost primit de Mussolini. Ce tânăr era, mi-o arată fotografia cu declarația pe care mi-a dat-o atunci [...]. Mussolini a fost amabil, prietenos, simplu și precis. De la prima întâlnire, am fost de acord asupra tuturor punctelor de principiu. Tratatul financiar le-am dus cu ministrul de finanțe, contele Volpi de Misurata [...]. Bunul și vechiul nostru diplomat Alexandru Lahovary, ministrul nostru la Roma mi-a dat plin de curtoazie și bunătate, concursul lui [...]*”⁴⁰.

Manoilescu prezintă în continuare avantajele împrumutului obținut pe piața italiană, în valoare de 200 de milioane de lire, aproape 2 miliarde de lei, cu 7% (taxa) scontului Băncii Italiene pe zece ani. „*În afară de aceasta, un împrumut fără dobândă în material de 100 de milioane lire, din care s-a comandat submarinul «Delfinul», singurul nostru submarin, care a adus neprețuite servicii țării*”⁴¹.

În vederea definitivării și semnării Pactului de amiciție româno-italian, generalul Alexandru Averescu a desfășurat, între 9-16 septembrie 1926, o vizită oficială la Roma. Premierul României a fost însoțit de ministrul de externe Ioan Mitițiu⁴². La gara „*Termini*” din capitala Italiei, Averescu a fost întâmpinat de subsecretarul de stat Dino Grandi,

precum și de Alexandru Lahovary, șeful Legației României, respectiv primul secretar al acesteia - Raoul Bossy. Acesta din urmă descrie în amintirile sale momentele vizitei generalului Alexandru Averescu: „*Pentru a perfectă Alianța italo-română, însuși primul ministru român și-a anunțat sosirea la Roma, pentru luna septembrie 1926. Lahovary și cu mine, ne-am dus firește la gara «Termini» ca să-l întâmpinăm, unde i se pregătise de altfel o primire oficială, Mussolini fiind reprezentat de subsecretarul de stat de la Palazza Ghigi, Dino Grandi. Era primul meu contact cu marele nostru erou național de la Mărășești, generalul (mai târziu mareșalul) Alexandru Averescu*”⁴³.

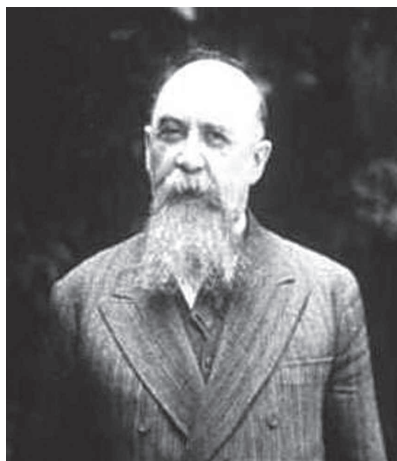
Convorbirile bilaterale Benito Mussolini - Alexandru Averescu au avut drept rezultat semnarea „*unui tratat de prietenie și colaborare cordial*”, pe 16 septembrie 1926. Pactul cuprindea un preambul și șase articole. Articolul 3 prevedea ca, în cazul când siguranța și interesele uneia din părțile contractante sunt amenințate de pe urma unor incursiuni violente din afară, cealaltă parte se obliga a-i da binevoitorul sprijin, ajutorul său politic și diplomatic, în scopul de a face să înceteze cauza externă a acelei amenințări”. Deci nu se preciza de niciun ajutor din partea Italiei în cazul unei agresiuni îndreptată împotriva României. Articolul 4 preciza următorul fapt: „*Înaltele Părți Contractante se obligă să supună la noi proceduri de conciliere sau arbitraj chestiunile ce le-ar despărți eventual și care n-au putut fi rezolvate prin proceduri diplomatice obișnuite*”⁴⁴.

Tratatul italo-român a reprezentat desigur un important pas înainte, contribuind esențial la consolidarea relațiilor între România și Italia. Existau, din păcate, unele imperfecțiuni, neclarități. Sesizând acest lucru, Mihail Manoilescu arăta în amintirile sale: „*Cu toată primirea excepțională făcută generalului și cu toate declarațiile lui Mussolini, pactul avea un mare defect de frumusețe [...], el nu prevedea mult așteptata recunoaștere a Unirii Basarabiei de către Italia, iar generalul primea de la Benito Mussolini numai o declarație scrisă că ratificarea «nu va avea loc decât când se va putea face, fără prejudicierea intereselor de ordin general ale Italiei*”⁴⁵.

În realitate „*Ducele*” încerca să întreprindă un joc dublu, nedorind să prejudicieze relațiile cu Uniunea Sovietică. Dictatorul fascist l-a informat, chiar în 16 septembrie 1926, pe regele Victor Emanuel al IV-lea despre semnarea tratatului bilateral cu România subliniind, conform unor surse că documentul „*permite Italiei să joace încă pe cartea rusă*”⁴⁶. De aceea partea, italiană a amânat ratificarea tratatului din 28 octombrie 1920.

Pentru a grăbi acest proces, generalul Alexandru Averescu l-a trimis la Roma pe Mihail Manoilescu. Acesta mărturisește, în amintirile sale, că a plecat spre capitala Italiei, la 19 ianuarie 1927, pentru semnarea „*celel dintâi convenții de comerț de după război cu Italia*”. Tratatul economic au fost încredințate directorului general de la Ministerul Industriei și Comerțului. Mihail Manoilescu s-a ocupat mai mult de ratificarea de către guvernul de la Roma a Unirii Basarabiei cu România. În acest scop demnitarul român s-a întâlnit cu mareșalul Badoglio, care era de părere „*ca noi să insistăm continuu pe lângă Mussolini, ca să se pătrundă și el de necesitatea în care se găsește România și guvernul dumneavoastră de a obține ratificarea*”⁴⁷.

Demersuri similare a întreprins pe lângă autoritățile italiene și Alexandru Lahovary. La 4 martie 1927, ministrul plenipotențiar al României la Roma, aducea la cunoștința

Nicolae Iorga

prim-ministrului Alexandru Averescu, că a solicitat o audiență la Benito Mussolini. Dino Grandi l-a informat însă pe diplomatul român că „ratificarea tratatului privind Basarabia este o chestiune de zile sau cel mult săptămâni”⁴⁸. Informațiile furnizate de Alexandru Lahovary s-au dovedit reale, căci pe 7 martie același an, el telegrafia cu deplină

satisfacție lui Alexandru Averescu că, la 8 martie 1927, mult așteptatul decret de ratificare semnat cu o zi mai înainte, va fi publicat de presa italiană și va fi depus pe biroul Camerei Deputaților pentru a fi aprobat. Alexandru Em. Lahovary a precizat, totodată, că Benito Mussolini i-a remis o notă șefului Legației URSS de la Roma, Lev Borisovici Kamenev, avizându-l că „față de refuzul Moscovei de a recunoaște unirea Basarabiei cu România, guvernul italian nu poate amâna mai mult ratificarea tratatului din 20 octombrie 1920. Ambasadorul sovietic a luat notă, fără a face nicio protestare”⁴⁹.

Reacția autorităților bolșevice s-a dovedit a fi destul de confuză. Într-un raport, înaintat pe 20 noiembrie 1927, din Moscova, de G. Manzoni lui Benito Mussolini, se arată că pe 4 septembrie 1926 „Gheorghi V. Cicerin, declarase că *Tratatul italo-român nu afectează relațiile între Italia și Uniunea Sovietică. În data de 6 octombrie, același an, șeful Legației Sovietice din Roma, înainta o energică notă de protest cabinetului italian. Se observă deci o răcire considerabilă a relațiilor italo-sovietice*”⁵⁰.

La 7 martie 1927, regele Italiei Victor Emanuel al IV-lea și Benito Mussolini au semnat Decretul-lege privind aprobarea Tratatului referitor la Unirea Basarabiei cu România. Documentul conține două articole. Primul dintre ele prevede: „Este aprobat Tratatul relativ la Basarabia, încheiat la Paris, în 28 octombrie 1920 între Italia, Imperiul Britanic, Franța, Japonia, principalele Puteri Aliate și România”. Articolul 2 stipulează că „prezentul decret va fi prezentat Parlamentului pentru validare prin lege. Ministrul propunător fiind autorizat să prezinte proiectul de lege corespunzător”⁵¹.

Ratificarea de către Italia a Tratatului din 28 octombrie 1920 a fost un succes remarcabil al diplomației românești. Ea nu s-a realizat de o manieră facilă. Autoritățile române au depus eforturi considerabile finalizate în timpul guvernului prezidat de generalul Alexandru Averescu, el însuși fiu al plaiurilor basarabene. Ratificarea s-a bucurat de aprobarea unor cercuri largi ale opiniei publice din Centrul Europei. Ziarele austriece evidențiază importanța evenimentului, dar tind să prezinte lucrurile ca o lovitură de imagine dată de Italia, în jocul ei de rivalitate cu Franța, împotriva „Micii Înțelegeri”. Ele sugerează României pactizarea directă cu Uniunea Sovietică. Destul de bine a fost primit actul din 7 martie 1927 și de guvernul german⁵².

Ministrul plenipotențiar al României la Stockholm, Radu Lecca, notează, într-o telegramă înaintată, pe 11 martie 1927, generalului Alexandru Averescu: „Sovietele au considerat în

schimb, ratificarea Tratatului referitor la Basarabia, ca o acțiune inamică făcută sub impulsul Angliei”. Diplomatul român reiterează totodată: „ziarele comentează favorabil gestul Italiei, arătând că puterile europene consideră Rusia ca inamic, comun”⁵³.

În România, ratificarea de către Italia a actului din 28 octombrie 1920 s-a bucurat de o primire favorabilă. Ea a fost anunțată, în plenul Senatului, de prim-ministrul Alexandru Averescu la deschiderea ședinței din 9 martie 1927. Președintele Partidului Poporului spera că nu va reuși să dea semne de slăbiciune. Vorbitorul sublinia că: „Am adus un pact de amicitie și două scrisori”. Premierul României dorea să fie primit cu entuziasm, căci mărturisea: „spre marea mea surprindere am văzut că [sic!] convingerea mea nu era întâmpinată cu ecoul care mă așteptam”, recunoscând astfel existența „unui oarecare dezacord între sentimentul meu și sentimentul din țară”⁵⁴. Dezamăgirea generalului Alexandru Averescu era reală, așteptările sale fiind altele. El se declarase un admirator al regimului instalat de Benito Mussolini în Italia, iar pe teritoriul României politica acestuia nu se bucura de popularitate în rândurile opiniei publice, inclusiv în Parlament.

Tot acum plenul Camerei Deputaților a fost informat în legătură cu fericitul eveniment de către ministrul de externe, Ioan Mitileneu⁵⁵. În aceeași zi membrilor Adunării Deputaților li s-a adus la cunoștință că ministrul plenipotențiar al Italiei la București, marchizul Durazzo, a notificat mai întâi verbal, apoi în scris, faptul că Parlamentul italian, luând în dezbatere tratatul de la Paris din 28 octombrie 1920, l-a aprobat în unanimitate⁵⁶. Câteva zile mai târziu, pe 11 octombrie 1927, președintele Adunării Deputaților, profesorul Petre P. Negulescu a mulțumit, printr-o telegramă, omologului său de la Roma „pentru unanimitatea și căldura cu care Parlamentul Italiei a adoptat propunerea de ratificare a Tratatului privitor la Unirea Basarabiei cu Patria Mamă”⁵⁷.

Din partea PNL, Ion I.C. Brătianu a făcut o serioasă analiză a ratificării de către Italia a Tratatului din 28 octombrie 1920. Decizia guvernului de la Roma era într-un fel tardivă, după opinia șefului liberalilor, dar ea va contribui „la restabilirea unei atmosfere morale internaționale de care avea nevoie statul nostru, ca și liniștita pace a lumii”⁵⁸. În fond Ionel Brătianu, aflat în opoziție, avea tot interesul să diminueze contribuția guvernului prezidat de generalul Alexandru Averescu, la normalizarea și întărirea relațiilor româno-italiene. Creșterea popularității cabinetului averescan nu era pe placul conducătorului PNL.

Poziții favorabile ratificării Tratatului din 28 octombrie 1920 de către Italia au exprimat în discursurile lor parlamentare și alți membri ai opoziției. Mihail Manoilescu subliniază în amintirile sale că: „Vaida Voevod, fostul prim-ministru de la 5 decembrie 1919 la 13 martie 1920, care obținuse Tratatul rămas până atunci neratificat și dr. Nicolae Lupu, mulțumesc guvernului”⁵⁹. Atitudini asemănătoare ar fi afișat Pantelimon Halippa și G. Mironescu din partea Partidului Național Țărănesc, Alexandru C. Cuza, Iosif Sandor de la Partidul Maghiar, respectiv Francisc Blașoviu din partea Partidului German⁶⁰.

Pe teritoriul Basarabiei, evenimentul de care ne ocupăm, a fost primit cu bucurie și mândrie. Locuitorii meleagurilor basarabene exprimau satisfacția față de atitudinea sorei mai mari – Italia. Primarul orașului Reni, a convocat, în ziua de 17 martie 1927, Consiliul Comunal. Cu acest prilej, cei prezenți au salutat actul întreprins de guvernul italian pe 7 martie 1927. Tot acum s-a decis ca Strada Poștei să poarte, în semn de

omagiu și aleasă prețuire, numele de „Regele Victor Emanuel”, Strada „Dunării” denumirea de Strada „Benito Mussolini”, iar Strada „Pescăriei” se va numi „General Badoglio”⁶¹.

Generalul Alexandru Averescu era omagiat în întreaga Basarabie. La 10 aprilie 1927, de pildă Consiliul Orașenesc Hotin, reședință a județului cu același nume, întrunindu-se în ședință extraordinară, „expunea recunoștința noastră în numele populației Hotinului, domnului general Averescu, cu prilejul recunoașterii alipirii Basarabiei pe veci la Patria mamă, de către Italia, sora noastră mai mare și aliata noastră de ieri, de astăzi din totdeauna”. Semnatarii documentului evidențiau faptul că acest succes „se datora în cea mai mare parte muncii și priceperii domnului general Averescu, președintele Consiliului de Miniștri”. Membrii Consiliului Comunal Hotin urau șeful guvernului „viață lungă și fericită”⁶².

La rândul său, Consiliul Județean Cahul, întrunit în ședință extraordinară, a hotărât: „ridicându-se în picioare și prin strigăte, urale și aclamațiuni ca generalul Alexandru Averescu să fie declarat cetățean de onoare al județului. [...] înalta diplomă acordată să fie înmănată președintelui Consiliului de Miniștri de către o delegație compusă din domnii parlamentari ai județului, prefectii județului, președintele Consiliului Județean și primarul orașului”⁶³.

La 22 martie 1927, Consiliul Județean Cahul, întrunit în ședință extraordinară, a hotărât: „ridicându-se în picioare și prin strigăte, urale și aclamațiuni ca generalul Alexandru Averescu să fie declarat cetățean de onoare al județului. [...] înalta diplomă acordată să fie înmănată președintelui Consiliului de Miniștri de către o delegație compusă din domnii parlamentari ai județului, prefectii județului, președintele Consiliului Județean și primarul orașului”⁶⁴.

Consiliul Comunal Soroca, întrunit în ședință extraordinară la 31 martie 1927, a evidențiat faptul că generalul Alexandru Averescu „a făcut un act patriotic în dreptul istoric al românismului”. Totodată s-au remarcat „străduințele depuse în cheștiunea ratificării Tratatului privitor la alipirea Basarabiei la Patria-Mamă, România Mare, de către Italia”. Având în vedere aceste calități primarul orașului Soroca a propus, iar Consiliul Comunal a aprobat, ca generalul Alexandru Averescu să devină cetățean de onoare al orașului. Strada Calea „Băltului” urma să se numească Strada „General Averescu”, iar Strada „Țăranilor” - strada „Mareșal Badoglio”⁶⁵.

Numeroase comune pe întreg cuprinsul Basarabiei au ținut să-și exprime satisfacția în legătură cu recunoașterea de către Italia a Tratatului din 28 octombrie 1920. Consiliul Comunal Căprești din județul Soroca convocat în ședință extraordinară, la 26 martie 1927, a decis cu unanimitate de „voturi” proclamarea

„domnului general Averescu ca cetățean de onoare al comunei Căprești”. Forul local de conducere motiva decizia astfel: „în semn de înaltă recunoștință pentru serviciile de o mare importanță aduse cauzei românești în general și în special provinciei Basarabiei, cu ocazia ratificării de către Italia a Unirii Basarabiei cu Patria Mamă”⁶⁶.

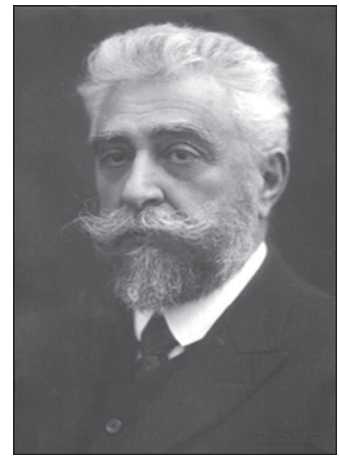
De asemenea, în ședința extraordinară a Consiliului Comunal Călinești, județul Bălți, din 4 aprilie 1927, după ce primarul localității a adus la cunoștință celor prezenți recunoașterea de către Italia a Unirii Basarabiei cu România, având în vedere faptul că „acest act important se datorește patriotismului și înțelepciunii domnului prim-ministru general Averescu, pe baza dispozițiilor prevăzute la articolul 51 aliniat V, din Legea pentru unificarea administrativă, am decis în semn de recunoștință proclamarea domnului prim-ministru, general Averescu, drept cetățean de onoare al comunei noastre”⁶⁷.

Japonia nu a ratificat Tratatul din octombrie 1920, deși era parte semnatară. Atitudinea ei a fost determinată de Uniunea Sovietică. În anul 1925, cele două state s-au înțeles în privința Insulelor Curile și Sahalin. Imperiul Japonez, printr-un acord secret cu URSS, și-a luat angajamentul ca în schimbul nepunerii în discuție a insulelor respective, să nu ratifice Tratatul asupra Basarabiei⁶⁸.

La rândul lor, Statele Unite au recunoscut, abia în anul 1933, actul din 28 octombrie 1920, deși nu l-au semnat. Astfel marile puteri ale lumii recunoșteau desăvârșirea unității naționale românești.

Drumul cel mai lung în acest sens l-a avut de străbătut Tratatul de la Paris privind Unirea Basarabiei cu România. Ratificarea lui s-a făcut în etape de statele semnatare. Recunoașterea pe plan internațional a Unirii Basarabiei cu România nu a fost un dar al Aliaților, ci rodul luptei românilor basarabeni în decursul celor peste 100 de ani de dominație țaristă.

Din nefericire, înfăptuirea României Mari, cu imense sacrificii umane și materiale, nu a fost de lungă durată. În neagra vară a anului 1940, ca urmare a ultimatumului sovietic, Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța au fost încorporate cu forța la URSS. Din păcate, ele nu s-au întors încă la sânul Patriei-Mame.

Ion I.C. Brătianu

General Alexandru Averescu and the Recognition by Italy of the Union of Basarabia with Romania (1920)

Associate professor Constantin I. Stan, Ph.D.

Abstract: The Romanian diplomacy made great efforts to ratify the Treaty signed on October 28, 1920, by the official representatives of France, Great Britain, Italy, Japan and Romania on the international recognition of the Union of Basarabia with Romania. The rivalry between the great European powers for the political and economic award of the Danube Balkans space denied all attempts made by the Romanian politicians. It was only in 1926 that General Alexandru Averescu Government succeeded in concluding friendship treaties with France and Italy. Yet, Italy delayed the ratification of the 1920 Treaty till March 7, 1927. The event was received at Bucharest with joy and hope both by the Romania leadership and the population.

Keywords: Alexandru Averescu, treaty, international recognition, union, Basarabia.

NOTE

- ¹ Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați.
- ² Andrei Kerețki, Adrian Precop (editori), *Lacrima Basarabiei*, Chișinău, 1993, pp. 126-129, doc. 13; Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studiu și documente*. Ediție de Dan Jumara, Iași, 2001, pp. 278-282; anexa CXC VII.
- ³ Constantin I. Stan, *Rusia și România, la Conferința de Pace de la Paris (1919-1920)* în „Revista istorică”, Serie nouă, Tom. XII, nr. 1-2, ian.- apr. 2001, p. 24.
- ⁴ D. Th. Părvu, *Problema Basarabiei în lumina principiilor și actelor juridice internaționale*, București, 1943, p. 291.
- ⁵ Alexandru V. Boldur, *Istoria Basarabiei*. Ediție de Victor Frunză, București, 1922, p. 514.
- ⁶ Alexandru Cretzianu, *La politique de la pais de la Roumanie à l'égard de l'union Sovitique*, Paris, 1954, p. 5.
- ⁷ Tomaso Tittoni, *Basarabia, România și Italia*, București, 1927, p. 21 (extras din „Convorbiri Literare”. Mai-august 1927).
- ⁸ Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României 1919-1940*, București, 1991, p. 239.
- ⁹ Alexandru Boldur, *La Basarabie et les relations russo- roumaines*, Paris, 1927, p. 193 și urm.
- ¹⁰ Mihai Manoilescu, *Memorii*, Vol. I, Ediție îngrijită de Valeriu Dinu, București, 1993, p. 45.
- ¹¹ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, Vol. VI/6 (1919-1922). Ediție de Stelian Neagoe, București, 1996, pp. 139-140.
- ¹² Biblioteca Națională a României (în continuare B.N.R.), Colecții speciale, Fond Saint Georges, Arh. Take Ionescu, pachet XCVIII, dosar nr. 9, ff. 140-141.
- ¹³ Constantin Argetoianu, *Op. cit.*, Vol. VI/6, p. 281; Anastasie Iordache, *Take Ionescu*, Ediția a II-a, București, 2008, pp. 439-440.
- ¹⁴ Alexandru Averescu, *Limpezirea unei Situațiuni*, Alba Iulia, București, 1928, p. 6.
- ¹⁵ Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici*, Ediția a II-a, București, 1991, p. 135; C.I. Stan, *Sfârșitul carierei politice a lui Take Ionescu. Fuziunea Partidului Conservator Democrat cu Partidul Național Român*, în „Adunarea de științe istorice”, Ploiești, Tom. IX/1997, p. 151.
- ¹⁶ N. Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, Ediția I, Vol. III, București, 1934, p. 71.
- ¹⁷ B.N.R., Colecții Speciale, Fond Saint Georges, Arh. T. Ionescu, pachet XCVIII, dosar nr. 9, f. 106.
- ¹⁸ „Îndreptarea”, IV, nr. 292 din 18 decembrie 1921.
- ¹⁹ M. Manoilescu, *Op. cit.*, vol. I, p. 43.
- ²⁰ Constantin I. Stan, *Decembrie 1921. Împrejurările părăsirii puterii de către guvernul condus de Alexandru Averescu în „Străjer în calea furtunilor”*, III, nr. 5 din 9 martie 2009, p. 64.
- ²¹ Alexandru Vaida Voevod, *Memorii*, Vol II, Ediție de Alexandru Șerban, Cluj-Napoca, 1995, p. 96.
- ²² I. Ciupercă, *Opoziție și putere în România anilor 1922-1928*, Iași, 1997, p. 52.
- ²³ „Viitorul”, XIV, nr. 4160 din 25 ianuarie 1922.
- ²⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Fond Ministerul Afacerilor Interne, dosar nr. 82/1922, ff. 119-125, Constantin I. Stan, *Puterea și opoziția în alegerile parlamentare din martie 1922*, în „Apulum”, XXXIV/1997, p. 594.
- ²⁵ A. Kerețki, A. Precop (editori), *Op. cit.*, p. 125, doc. 12.
- ²⁶ Louis Fischer, *Les Soviets dans les affaires mondiales. Trad de l'anglais*, Paris, 1933, p. 458; Alexandru V. Boldur, *Istoria Basarabiei*, Ediția a II-a de Victor Frunză, București, 1922, p. 514.
- ²⁷ Pavel Milioukov, *La politique exterieure des Soviets*, Paris, 1935, p. 235.
- ²⁸ „Universul”, XLIV, nr. 96 din 28 aprilie și nr. 97 din 29 aprilie 1926.
- ²⁹ C. Argetoianu, *Op. cit.*, vol. VII/6 (1923-1926). Ediție de S. Neagoe, București, 1990, p. 282.
- ³⁰ Ion Constantinescu, *Din însemnările unui fost reporter parlamentar*, București, 1973, p. 182.
- ³¹ M. Manoilescu, *Op. cit.*, vol. II, p. 55.
- ³² Constantin I. Stan, *Relațiile lui Nicolae Iorga cu monarhia 1925-1927*, în „Revista istorică”, Serie nouă, Tom. X, nr. 3-4, Mai-August 1999, p. 380.
- ³³ Zezi Adina Berciu-Drăghicescu, Lidia Brâncescu (editoare), *Unirea Basarabiei cu România 1918-1927. Documente*, București, 1993, pp. 35-38, doc. 6.
- ³⁴ Biblioteca Academiei Române, Serviciul Manuscrise – Carte rară, Arh. G.T. Kirileanu, mapa XXII, varia 2, mss./8.
- ³⁵ Constantin Iordan, *Despre negocierile privind încheierea alianței franco-române (10 iunie 1926)*, în „Revista de istorie”, tom. 29, nr. 2/1976, pp. 223-232.
- ³⁶ Ion Scurtu (coord.), *Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente*, București, 1982, pp. 376-377.
- ³⁷ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare Arh. M.A.E.), Fond 71/U.R.S.S., 1921-1933, vol. 134, f. 5.
- ³⁸ A.N.I.C., Fond Familia Kretzulescu, dosar nr. 717/1898-1926, f. 108.
- ³⁹ Cf. Mihai Rusenescu, Ion Saizu, *Viața politică în România 1922-1928*, București, 1979, p. 208.
- ⁴⁰ M. Manoilescu, *Op. cit.*, vol. I, pp. 63-65.
- ⁴¹ *Ibidem*.
- ⁴² A.N.I.C., Fond Alexandru Averescu, dosar nr. 51, f. 1 și urm.; Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu, militarul, omul politic, legendă*, București, 2005, p. 340.
- ⁴³ Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică (1918-1940)*, verf., (1918-1937). Ediție și studiu introductiv de S. Neagoe, București, 1993, p. 119.
- ⁴⁴ Nicolae Dascovici (editor), *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional*, Iași, 1936, pp. 125-127.
- ⁴⁵ M. Manoilescu, *Op. cit.*, vol I, pp. 67-68.
- ⁴⁶ *I. Documente Diplomatici Italiani. Setima Serie 1922-1935* (în continuare se va cita D.D.I.7), vol. IV, Roma, 1936, P. 332, doc. 428.
- ⁴⁷ M. Manoilescu, *Op. cit.*, vol I, pp. 78-79.
- ⁴⁸ Arh. M.A.E., Fond 71/Italia, E.2, 1923-1927, vol. 22, f. 227.
- ⁴⁹ *Ibidem*, f. 285.
- ⁵⁰ Constantin Iordan, *Din istoria unei ratificări: Italia și Tratatul privind Unirea Basarabiei cu România*, în Colectivul Național de Istorie – Cotroceni 20-22 iunie 1996, vol. V, București, 1997, p.174.
- ⁵¹ Arh. M.A.E., Fond 71/Italia, E.2, 1923-1927, vol. 22, f. 411; Adina Berciu Drăghicescu, Lidia Brâncescu (editoare), *Op. cit.*, p. 110, doc. 39.
- ⁵² Arh. M.A.E., Fond 71/Italia, E 2, 1923-1927, vol. 22, f. 263.
- ⁵³ *Ibidem*, f. 275; Constantin I. Stan, *Recunoașterea internațională a Unirii Basarabiei cu România (1920-1927)*, în „Sargeția”, Vol. XXVI/2 1995-1996, nr. 41, Ședința din 9 martie 1927, pp. 767-768.
- ⁵⁴ „Dezbaterile Senatului”, Sesiunea 1926-1921, nr. 41, Ședința din 9 martie 1927, pp. 767-768.
- ⁵⁵ „Dezbaterile Adunării Deputaților” (în continuare D.A.D.). Sesiunea 1926-1927, Ședința nr. 62 din 9 martie 1927, pp. 1779-1782.
- ⁵⁶ *Ibidem*; Ion Bitoleanu, *Politica externă a României Mare în dezbaterile Parlamentului 1919-1939*, Constanța, 1995, p. 317.
- ⁵⁷ D.A.D., Sesiunea 1926-1927, Ședința nr. 64 din 11 martie 1927, p. 1799.
- ⁵⁸ *Ibidem*.
- ⁵⁹ M. Manoilescu, *Op. cit.*, p. 81.
- ⁶⁰ D.A.D., Sesiunea 1926-1927, Ședința nr. 64 din 11 martie 1927, pp. 1800 ș.u.; I. Bitoleanu, *Op. cit.*, p. 317.
- ⁶¹ Cf. Adela Herban, *Aspecte ale relațiilor diplomatice româno-italiene în deceniul III al secolului XX*, în „Sargeția”, Vol. XXI-XXIV/1988-1999, p. 528.
- ⁶² A.N.I.C., Fond Alexandru Averescu, dosar nr. 121/1927, f. 1.
- ⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 126/1927, f. 4.
- ⁶⁴ *Ibidem*, dosar nr. 117/ 1927, ff. 1-2.
- ⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 125/1927, f. 1.
- ⁶⁶ *Ibidem*, f. 14.
- ⁶⁷ *Ibidem*, dosar nr. 116/1927, f. 16.
- ⁶⁸ P. Milioukov, *Op. cit.*, p. 235.

UN OFIȚER ROMÂN VIZITEAZĂ ȚARA CELOR 1.000 DE LACURI

Dr. Oana Anca OTU¹

Raoul Bossy, ministru plenipotențiar
la Helsinki în perioada 1934-1936

finlandezi, făcând parte din armata rusă, au luptat pe frontul românesc³.

Relații româno-finlandeze în anii interbelici

Sfârșitul Primului Război Mondial a adus cu sine crearea statului finlandez și desăvârșirea unității naționale a României.

Ambele țări au parcurs o perioadă extrem de dificilă a construcției lor statale, datorită imploziei Imperiului Rus și a situației lor în prima linie a ofensivei noului regim, declanșată în „numele revoluției comuniste mondiale”. Cu toate acestea, cele două state au procedat la recunoașterea reciprocă și la stabilirea de relații politice, diplomatice, economice, culturale dar și militare.

La 18 februarie 1920, însărcinatul cu afaceri al României la Stockholm, C. Arion, se adresa primului ministru cu rugămintea de a examina posibilitatea recunoașterii imediate a independenței Finlandei, România fiind singura dintre aliați, în afară de Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, care nu a făcut acest lucru. Solicitarea venea în urma unei întrevederi a diplomatului român cu ministrul Finlandei în capitala suedeză⁴.

La începutul lunii aprilie 1920, C. Arion a revenit, cu o nouă telegramă prin care ruga guvernul să accelereze recunoașterea Finlandei. Demersuri similare a făcut în aceeași perioadă și ministrul român la Varșovia, Alexandru G. Florescu⁵. Asemenea eforturi conjugate au avut, în cele

Așezați la extremitățile geografice ale continentului european, românii și finlandezii au avut destule contacte de-a lungul timpului. În secolul al XIX-lea acestea au devenit mai strânse, unul din canalele de cunoaștere reciprocă fiind reprezentat de ofițerii finlandezi, din armata rusă participanți la războaiele dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman². Situația este valabilă și pentru anii 1916-1917, când o serie de ofițeri

din urmă, rezultatul scontat. La 5 aprilie 1920, Ministerul Afacerilor Externe al României, condus de către scriitorul Duiliu Zamfirescu, a trimis telegrame identice legațiilor noastre din Paris și Varșovia, prin care acestea erau rugate să informeze că guvernul de la București a recunoscut Finlanda ca stat independent.

La data de 29 mai 1920, Vaino Tanner, profesor de geografie la Universitatea din Helsinki, a fost numit însărcinat al Finlandei în capitala României. La 30 iulie 1920, acesta a fost primit în audiență de către Take Ionescu, ministrul de externe, căruia i-a exprimat gratitudinea guvernului de la Helsinki pentru gestul României de a recunoaște Finlanda ca stat independent⁶. La 14 mai 1921, diplomatul finlandez a fost ridicat la rangul de ministru plenipotențiar⁷.

Numirea unui diplomat finlandez la București a fost urmată de înființarea, începând cu data de 15 februarie 1921, legației românești la Helsingfors (Helsinki) sub conducerea unui trimis extraordinar și ministru plenipotențiar. În acest post a fost desemnat ziaristul Dimitrie Plesnilă⁸.

Rapoartele sale de la Helsinki descriu în amănunt realitățile finlandeze, opțiunile clasei politice din această țară în domeniul politicii interne și externe⁹.

Cu toate acestea, guvernul român a decis, la data de 22 martie 1922, desființarea legației de la Helsinki, prin același document fiind desființate și legațiile din Portugalia, Spania, Olanda, Norvegia, Japonia, precum și agenția diplomatică și consulatul general din Egipt. Decizia avea în primul rând o motivație economică, iar guvernul finlandez a fost nemulțumit de decizia Bucureștilor. Vaino Taner scria, în martie 1922, despre regretul profund de a vedea întrerupte relațiile directe „atât de fericit întreținute reciproc până acum între regat și republică. În același timp, guvernul meu m-a însărcinat să fac demersuri pe lângă guvernul regal, pentru ca relațiile directe între București și Helsinki să nu fie decât provizoriu suspendate”¹⁰.

Într-adevăr, închiderea legației nu a însemnat, însă și întreruperea totală a relațiilor, reprezentarea intereselor românești fiind transferată legației din Stockholm. Ministrul român în capitala suedeză lucra câte șase săptămâni pe an la Helsinki, rezolvând problemele curente.

A fost o soluție care, însă nu a asigurat dezvoltarea raporturilor bilaterale fapt ce a determinat ca, în 1934, după doisprezece ani, guvernul român să reinființeze legația din capitala Finlandei.

O familie nobilă, un ofițer distins

Aici a fost numit, la 1 februarie 1934, un diplomat cu experiență, în persoana lui Raoul Bossy¹¹, care și-a desfășurat activitatea la Helsinki până la data de 1 noiembrie 1936, când a predat postul lui Caius Brediceanu¹².

Raoul Bossy era membru al unei vechi familii boierești din Moldova, originile strămoșilor săi urcând mult în vechime, până în vremea lui Ștefan cel Mare¹³. Tatăl său, Vasile Bosie (1853-1939) a activat în Partidul Conservatorilor, mai precis în aripa junimistă, fiind ales în Parlamentul României (1884-1890) și desemnat secretar general al Ministerului de Justiție (octombrie 1892-octombrie 1893).

Viitorul diplomat s-a născut la 31 octombrie 1894, la București. A urmat Liceul „Gheorghe Lazăr” și a continuat studiile la Paris în cadrul Facultății de Drept (licența fiind obținută în 1916) și mai apoi la Înalta Școală de Științe Politice.

Ulterior, el a fost unul dintre câștigătorii unui concurs pentru atașării de legație ai Ministerului Afacerilor Străine și, la 16 februarie 1918, a fost cooptat în corpul diplomatic român. Prima sa misiune a fost de secretar în cadrul Legației române de la Roma (1921-1923), fiind, în același timp, membru al delegației României la Liga Națiunilor.

Au urmat mai multe misiuni atât în țară – consilier politic la Oficiul Primului Ministru în perioada mandatului lui Ion I.C. Brătianu (1923-1926); secretar general al Regenței (1927-1930) – revenind apoi la cariera diplomatică pe postul de consilier al Legației Române din Viena (1931-1934). După misiunea din capitala Finlandei, a îndeplinit funcția de șef al Legațiilor României la Budapesta (1936-1939), Roma (1939-1940), Berna (1940-1941), Berlin (1941-1943).

Numirea sa ca ministru plenipotențiar al României la Helsinki a însemnat strângerea legăturilor dintre poporul român și cel finlandez. „*Suntem două națiuni vecine – România și Finlanda, întrucât avem o frontieră comună – frontiera rusească*”, acestea sunt cuvintele președintelui Finlandei, P.S. Svinhufvud, rostite la 14 aprilie 1934, la ceremonia pentru luarea în primire a noului post.

De altfel, într-un raport trimis în țară, la începutul anului 1935, el a evidențiat faptul că înființarea legației a fost de bun augur pentru cunoașterea reciprocă a celor două popoare și dezvoltarea relațiilor dintre ele.

Planurile ilustrului diplomat vizau atât dezvoltarea relațiilor politice și economice, dar mai ales a celor științifice și culturale. El avea intenția, între altele, să creeze, la Helsinki o asociație a „Prietenilor României”, urmată de una similară la București, „Prietenii Finlandei”. Asociațiile vor invita reciproc ziariști și personalități intelectuale și artistice spre a ține conferințe, a organiza expoziții și concerte¹⁴.

O altă realizare însemnată a fost înființarea la Catedra de limbi romanice a Universității din Helsinki a unui Curs de limbă română. La inaugurare, Raoul Bossy a precizat, în timpul cuvântării sale, nevoia intensificării relațiilor culturale dintre cele două țări, îndepărtate geografic, dar cu multe interese comune¹⁵.

În acest context al dezvoltării relațiilor bilaterale a avut loc și vizita fratelui său, Robert Bossy, în Finlanda.

Robert Constantin Bossy era cu doi ani mai tânăr, el fiind născut la 28 mai 1896, tot la București¹⁶. A urmat opt clase de liceu și, conform tradiției familiei sale, a absolvit cu

licență Facultatea de Drept. Ca și fratele său, a dobândit o educație aleasă, el cunoscând la perfecție limbile engleză, franceză și germană, lucru ce i-a permis îndeplinirea unor importante funcții încă de la începutul carierei¹⁷.

Destinele celor doi frați au fost influențate de izbucnirea la 15/28 iulie 1914, a Primului Război Mondial, conflict care a măcinat Europa timp de peste 51 de luni.

Robert Bossy s-a înrolat voluntar și a urmat cursurile Școlii Militare Pregătitoare de Artilerie pentru Ofițeri de Rezervă, iar la terminarea acesteia, a primit gradul de sublocotenent în rezervă și a fost repartizat la Regimentul 23 Artilerie. După două săptămâni, respectiv la 15 octombrie 1915, a fost mutat în Regimentul 1 Artilerie Grea, comandant de colonelul Dumitru Limburg, unitate în care a activat la începutul carierei¹⁸ (și fratele său, Raoul, s-a înscris tot voluntar la declanșarea conflictului mondial, lucrând la cenzura militară¹⁹).

Robert Bossy participă la confruntările de la Nămolosa și Mărășești (iulie-august 1917), superiorul său reținând comportarea deosebită pe timpul desfășurării acțiunilor militare. Pentru conduita sa, a fost decorat cu Ordinul „Coroana României” clasa a V-a cu spade și panglică de Virtute Militară și Ordinul rus „Sfântul Stanislav” clasa a V-a. Concluzia suna astfel: „Este un prea bun ofițer și va deveni un excelent comandant de baterie”²⁰.

La 15 ianuarie 1918, a fost primit în rândurile cadrelor active ale armatei, optând pentru cariera militară, spre deosebire de fratele său mai mare, Raoul, care așa cum am precizat anterior a devenit membru al corpului diplomatic român.

După reîntrirea României în război la 10 noiembrie 1918, eveniment care a avut loc în contextul ajungerii Armatei Aliate la Dunăre și în sudul României, locotenentul Robert Bossy, cunosător al limbii engleze, a fost detașat pe lângă Misiunea Militară Engleză, condusă de generalul maior Walter Howart Greenly.

Recunoașterea contribuției sale în această funcție a venit din partea locotenent-colonelului H.I. Hilton-Greenly, comandantul Regimentului 10th Devons. În notarea din 19 aprilie 1919, ofițerul britanic menționa că în timpul detașării ca ofițer de legătură pe lângă această unitate „a probat că este un ofițer foarte capabil. El și-a îndeplinit însărcinările, adesea în împrejurări grele, cu mare tact și stăruință și a fost de mare ajutor batalionului în timpul ocupării Turtucaiei. El posedă bine limba engleză și e un bun călăreț, iar modul său

Robert Constantin Bossy, un ofițer distins

de purtare și caracterul lui cel bun l-au făcut foarte iubit de toate gradele”²¹.

Între 1 aprilie-15 octombrie 1926, a fost ajutor al atașatului militar român de la Roma, unde a probat din nou calitățile sale deosebite. În caracterizarea pentru această perioadă se aprecia că: „în scurt timp a câștigat simpatia atașatilor militari străini din Roma, iar prin cunoștințele sale solide în materie de organizare militară și chestiunile de actualitate în diferite țări, a făcut o impresie admirabilă în cercurile diplomației Române, care, în mod normal se răsfrânge asupra armatei române.”²²

A revenit în țară și a fost încadrat în aparatul Ministerului de Război, având însărcinarea de a conduce două birouri: cel al atașatilor militari și cel al legăturii cu Parlamentul. S-a achitat în condiții foarte bune de aceste sarcini, astfel încât colonelul Alexandru Tătărescu, șeful de cabinet, l-a caracterizat elogios, fiind un „ofițer destoinic, de toată nădejdea, cult, caracter ales [...] o podoabă a camarazilor săi din arma artileriei”²³.

Între 1 noiembrie 1933-31 octombrie 1934, maiorul Robert Bossy (a obținut acest grad la 25 martie 1928, după un examen la care a ieșit primul dintre candidați²⁴) a îndeplinit funcția de adjutant al ministrului de război²⁵, aprecierea fiind din nou foarte elogioasă²⁶. La 1 noiembrie 1934, a fost numit șef de cabinet al mareșalului Prezan de care s-a achitat cu același devotament. Mareșalul Prezan l-a caracterizat astfel: „Este un an de când am pe maiorul Bossy ca șef de cabinet și, cu o deosebită plăcere, adaug și eu aceleași aprecieri elogioase ca unanimitatea șefilor săi din trecut. Este un ofițer distins sub toate raporturile și nu pot decât să mă felicitez că-l am pe lângă mine”²⁷.

A rămas ca șef al cabinetului mareșalului Prezan până la 31 martie 1936, iar cu data de 1 aprilie 1936 a fost avansat locotenent-colonel și mutat în Regimentul 1 Apărarea Contra Aeronavelor, ca șef al Divizionului de mitraliere²⁸.

În anul 1935, când a ocupat funcția de șef de cabinet al mareșalului Prezan, el a efectuat o călătorie de studii în Finlanda, țară în care fratele său reprezenta interesele diplomatice ale României și pe care puțini ofițeri români au vizitat-o. A fost primit la Marele Stat Major finlandez, a vizitat insula întărită Sveaborg, iar în onoarea lui și a soției sale, mareșalul Carl Gustaf von Mannerheim a oferit un dîneu²⁹. Impresiile sale au fost publicate în revista Marelui Stat Major, „România Militară” sub titlul *Armata finlandeză*³⁰. **Este, după cercetările noastre, singurul studiu despre forțele militare finlandeze apărut într-o publicație militară românească în perioada interbelică.**

De altfel, în „Foaia calificativă” din anul 1937, colonelul Sion, comandantul Regimentul 1 Apărare Contra Aeronavelor, remarcă educația distinsă a ofițerului cu o putere remarcabilă de muncă, ocupându-se îndeaproape de instrucția ofițerilor. În același timp este interesat și de desăvârșirea instrucției sale în toate domeniile, citind foarte mult. Comandantul sublinia, în continuare, activitatea publicistică a ofițerului, care colaborează cu diferite reviste, printre care „România Militară”, unde publică studiul despre armata finlandeză și „Revista Artileriei” în paginile căreia se regăsesc diverse articole referitoare la artileria grea³¹.

Robert Bossy și-a continuat cariera militară și în cursul celui de-Al Doilea Război Mondial. La 20 septembrie 1940, colonelul Bossy³² a fost mutat în Comandamentul Apărării Antiaeriene, fiind însărcinat cu organizarea unei noi Grupări „Dobrogea”, pe care a și comandat-o câteva săptămâni. A colaborat cu Misiunea Militară Germană sosită în România, la 12 octombrie 1940, în cadrul Școlii de Pândă și Alarmă, care avea sediul la Giurgiu.

Colonelul Robert Bossy, grad obținut la data de 8 iunie 1940

Odată cu declanșarea ostilităților, a comandat până la 11 octombrie 1941, Gruparea „Siret” apoi Gruparea 6 Apărare Contra Aeronavelor „care a sprijinit Armata 4 în acțiunile sale. Mijloacele puse la dispoziție au constant în 35 de baterii antiaeriene încadrate în șase grupări³³. Colonelul Bossy a luat parte la luptele pentru trecerea Prutului (Albița și Fălciu), la cele din Basarabia și Transnistria și în prima parte a bătăliei Odessa. În tot acest interval, ofițerul a dovedit o înaltă pregătire tehnică și tactică, întrebunțând logic și cu un randament ridicat mijloacele puse la dispoziție. În cursul acestor lupte, bateriile de sub comanda sa au doborât 98 de avioane inamice³⁴.

Pentru faptele de arme, colonelul Bossy a fost decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade, clasa a III-a cu panglică de Virtute Militară și Medalia „Aeronautică” cu spade clasa a III-a³⁵.

În perioada 1 noiembrie 1942-1 aprilie 1943, a fost șef al Serviciului Înzestrării Aeronauticii, sarcină de care s-a ocupat în condiții foarte bune. De la 1 aprilie 1943 până la 31 iulie același an, a exercitat funcția de șef al Secției de legătură cu misiunea militară germană și atașați aeronautici. Grație cunoașterii la perfecție a limbilor germană, italiană, engleză și franceză și calităților sale alese, a adus o contribuție de mare valoare la menținerea unui climat optim de muncă în raporturile cu aliații³⁶.

La 31 august 1943, prin Înaltul Decret nr. 2426, colonelul Robert Bossy a fost numit adjutant al regelui Mihai I, funcție deținută până la 23 august 1944, când a fost numit șef al Casei Militare a regelui Mihai, înlocuindu-l pe Constantin Sănătescu, devenit prim-ministru al României.

A rămas în serviciul Casei Regale, într-o perioadă de mari încercări pentru țară și pentru familia regală, până la 16 iunie 1945, când a fost numit comandant al Brigăzii 1 Artilerie A.A. Între timp, la 1 aprilie 1945, a fost avansat la gradul de general. Avansarea pe ultima treaptă a ierarhiei militare l-a obligat să părăsească postul în Casa Regală pentru a exercita comanda

Filă din memoriul original al ofițerului Robert Bossy

corespunzătoare noului statut³⁷. Rămâne totuși legat de aceasta, deoarece, la 13 iulie 1945, a fost investit consilier onorific al regelui Mihai I.

În noua funcție de comandant al Brigăzii 1 Artilerie Antiaeriană a avut sarcina de a reorganiza marea unitate, dar s-a preocupat și de reorganizarea armeei, potrivit

Decretului Regal nr. 2530 din 13 august 1945, care prevedea noua structură organizatorică a armatei române³⁸.

Activitatea sa din această poziție este cel mai bine reflectată de cuvintele comandantului Artileriei Antiaeriene de la acea dată, generalul de divizie Gheorghe Marinescu: „În mijlocul lipsurilor, privațiunilor și descurajărilor de tot felul, cu care unitățile art. a.a au avut de luptat în cursul acestei veri [1945 – n.n], generalul Bossy³⁹ a fost nu numai șeful mereu prezent la datorie, dar și prietenul subordonaților săi, al căror moral a știut să-l mențină prin vorbă, prin faptă și, mai ales, prin atitudinea sa plină de încredere în viitorul Instituției și al Patriei. Format în spiritul celor mai curate și nobile tradiții ale armatei noastre – continua generalul Marinescu – legat sufletește de artileria a.a prin nepieritoarele izbânzi pe care în capul unității sale le-a înscris în Cartea de Aur a acestei arme, dotat cu eminente calități de spirit și de inimă, generalul-adjutant Bossy este chemat să joace un rol de frunte în cadrul Instituțiunii Armatei”⁴⁰.

Această profeție nu s-a împlinit, destinul lui Robert Bossy, ca al multor alți generali și ofițeri români, fiind tragic. La 17 septembrie 1946, a fost trecut din oficiu în cadrul disponibil, creat special pentru îndepărtarea ofițerilor incozi pentru noul regim care se instaura în România sub oblăduirea sovieticilor⁴¹.

Abdicarea regelui Mihai I, la 30 decembrie 1947, a înrăutățit situația lui Robert Bossy și a familiei sale, iar la începutul anului 1948, Robert Bossy a reușit să fugă din România, întrucât era pe lista celor ce urmau a fi arestați⁴².

Redăm, în continuare, articolul realizat de către ofițerul român, care furnizează la începutul studiului o serie de date istorice privind primele formațiuni militare ale poporului finlandez, apoi punctează evoluția organismului militar și se concentrează, ulterior, pe descrierea fiecărei componente a acestuia.

Studiul a fost publicat în revista „România militară”, nr. 1 din luna ianuarie 1936.

„ARMATA FINLANDEZĂ

de maior BOSSIE ROBERT

În timpul călătoriei mele în Finlanda în anul ce a trecut, mi-am putut procura – grație amabilității camarazilor din acea armată – diferite date asupra istoricului și organizării armatei finlandeze, pe care le cred interesante a le reda în rândurile ce urmează:

I. Istoricul armatei finlandeze

În istoria națională și politică a Finlandei se deosebesc 4 perioade importante și anume:

1 - Prima perioadă, până în anul 1200, timp în care diferitele triburi ale poporului finlandez erau independente, însă fără coeziune politică.

2 - Perioada dominației suedeze, de la 1200 până la 1809.

3 - Perioada dominației rusești, 1809-1918.

4 - Perioada statului finlandez independent.

În toate aceste perioade diferite, poporul finlandez a suferit diferite înrăuriri, care s-au manifestat atât asupra existenței sociale a poporului, cât și asupra forțelor sale militare.

În epoca primitivă, fiecare bărbat era un luptător [dator] a-și servi țara, iar diferitele expedițiuni din acele [vremuri], numită epoca „Vikingilor”, care aveau mai mult [rol] de prădăciune, se oglindesc în faimoasa lor epopee națională numită „Kalevala”.

În timpul de la 1154-1293, suedezii întreprind trei incursiuni în Finlanda și de atunci rezultă uniunea politică între Suedia și Finlanda. Aceasta are ca rezultat legătura culturală și comercială între popoarele vestice.

Influența rusească nu reușește în acea epocă să se întindă asupra Finlandei.

Forțele de apărare ale Suediei și ale Finlandei erau reprezentate de soldați pe care-i întrețineau seniorii și burghezii, iar în caz de primejdie se făcea apel la orice om valid. Pe la începutul evului modern însă, forțele armate ale celor două țări încep a se despărți. Pe când în celelalte țări se adoptă principiul armatei permanente, în Finlanda – din cauza influenței familiei domnitoare suedeze Vasa – se continuă sistemul primitiv.

Abia în timpul regelui Gustav Adolf II (1611-1632) și mai ales al regelui Carol al XI-lea (1660-1697) se începe organizarea unor activități militare, care purtau numele de „Cete”. Unele domenii se împărțeau atunci între soldați, care, în schimbul proprietății ce o dobândiseră, erau obligați a servi în armată, venind cu tot echipamentul lor. Același principiu se aplicase și forțelor marinei, care apărau coastele. Astfel, se creează o armată națională, care va contribui mult în numeroasele războaie purtate de suedezi în secolul al 16-17-lea. Armata finlandeză ia parte la războiul de 30 de ani și se dezvoltă din ce în ce, așa încât ajunge, în anul 1644, la 18.000 de oameni.

O contribuție importantă a fost dată de armata finlandeză pe timpul războaielor lui Carol al XII-lea în Austria, Polonia, Saxonia și Ucraina. După cum am arătat mai sus, în aceste perioade războinice se organizează armata, luând naștere regimentele, din care unele mai sunt și astăzi în ființă.

Corpul de trupă sau serviciu
 Cabinet Mareșal Prezan
 7) Gradul, numele și promeritul
 No. 47
 No. 47

FOAIE CALIFICATIVĂ
 Pe anul 1935 (1. XI. 1934 - 31. X. 1935) -

Nota comandantului corpului de trupă sau șefului de serviciu	Notele șefilor ierarhici superiori
<p>Este un om de cămășă am pe Nicolae Hossy ca șef de Cabinet și cu o deose- bită plăcere absoț și cu aceiași aprecieri elogiante, ca marșalul de război tăi din trecut. Este un ofi- țer distins sub toate rap- porturile și nu pot să cît la viața feliicită că l am pe câmpa mării. El propune la înaintarea la alegere, pe care o consider eu necesară.</p> <p>Prezan</p>	<p>Pe anul 1935/1936 în fost caracterizat de consiliul superior al armatei. <i>alegea</i></p> <p>Mareșal Prezan</p> <p>Prezan</p>

Foaie calificativă din memoriul original al maiorului Robert Bossy, cu aprecierea mareșalului Constantin Prezan

Est contra puterii tot mereu crescânde a Rusiei. Se creează noi regimente, artileria se organizează, se înființează o școală militară, așa încât, la începutul secolului al 18-lea, armata număra 22.000 oameni.

În timpul războiului din anii 1808-1809, Rusia năvăli în Finlanda, iar la încheierea păcii, Suedia fu silită să o cedeze învingătorului.

La începutul dominației rusești, se părea că Finlanda va începe o perioadă fericită; așa se poate aminti recunoașterea autonomiei finlandeze de către țarul Alexandru I și trimiterea în Parlament a unui reprezentant al poporului finlandez.

Finlanda nu este încorporată în Imperiul Rusesc ca o provincie, ci se bucură de autonomie, păstrându-și legile și organizarea de stat, iar țarul purta titlul de Mare Duce al Finlandei. Grație acestei rânduieli, țara poate progresa, armata însă va suferi mult de pe urma noii stări politice.

Până în anul 1812, Finlanda nu mai posedă armată proprie, totuși în timpul războaielor napoleoniene, se creează 3 regimente ale căror batalioane se organizează mai târziu în „Batalioane de pază”. Armata este însă dizolvată aproape în întregime în anul 1830, sub domnia țarului Nicolae I.

În timpul războiului din Crimeea se organizează din nou cele 9 batalioane de pază, care se vor desființa în anul 1867, armata nemairămânând decât cu garda și școala militară. Trebuie amintit că batalionul de gardă a luat parte la războiul ruso-turc din 1877. Întrucât în toate armatele din Europa se introduseseră serviciul militar obligatoriu, Finlanda adoptă același sistem. În anul 1878, prin Legea privitoare la armată, cele 9 batalioane de pază se trec la armata activă.

M a i t â r z i u , p u t e r e a S u e d i e i scade, este înfrântă în război, iar Finlanda este ocupată de Rusia. Totuși, la încheierea păcii, cea mai mare parte din Finlanda este restituită Suediei, iar organizarea apărării țării este din nou asigurată. Armata are să lupte p e n t r u a p ă r a r e a g r a n i Ț e i d e E s t c o n t r a

Mai târziu se înființează un regiment de dragoni, iar efectivul total al armatei din timp de pace se urcă la 5.500 de oameni. La această armată activă se adaugă companiile de rezervă, care se asemănau cu trupele teritoriale și al căror rol era de a mări numărul batalioanelor active și de a servi de cadre pentru batalioanele de milițieni.

În anul 1890, forțele reacționare ale Rusiei încearcă să desființeze autonomia Finlandei și nu încetară până în anul 1917, căutând tot mereu să rusifice țara.

O primă consecință a fost dizolvarea armatei în anul 1901. Războiul mondial a găsit așa Finlanda fără armată proprie și puternic ocupată de trupele rusești. Curentul contra Rusiei și pentru dobândirea independenței Finlandei luă proporții în tot timpul războiului; 2.000 de tineri se angajară ca voluntari în armata germană pentru a căpăta instrucția militară și armele necesare punerii în aplicare a planului lor. În Germania formară Batalionul nr. 27 Vânători, care a fost sâmburele armatei independente finlandeze.

Revoluția rusească întinzându-se și în Finlanda, armata se orândui sub numele de „Organizațiunea Corpului de Apărare” și sub comanda generalului (astăzi mareșal) Mannerheim începe, la 28 ianuarie 1918, războiul de independență.

La sfârșitul războiului, Finlanda posedă 20 de regimente de infanterie (afară de cele în curs de formare), multe unități de artilerie și trupe speciale.

După terminarea războiului de independență, armata a fost demobilizată, organizându-se armata activă de timp de pace, care consta din: 3 divizii, o brigadă independentă și trupe speciale. Se creează, în special, trupe de grăniceri, flotă și artileria de coastă. De asemenea, se înființează școli pentru ofițeri și subofițeri.

La începutul anului 1919, începu să funcționeze școala militară, iar în anul 1924, Școala Superioară de Război.

II. Forțele de apărare ale Finlandei

Apărarea statului finlandez este organizată în conformitate cu Legea din 30 iunie 1932. Tinerii finlandezi sunt recrutați la 20 de ani și își încep serviciul militar la 21 de ani; după terminarea lui trec în rezervă până la vârsta de 40 de ani. Ofițerii de rezervă sunt menținuți în rezervă până la 60 de ani, iar subofițerii și funcționarii civili până la 55 de ani.

Serviciul militar are o durată de 350 de zile, iar pentru tinerii care urmează cursurile pregătitoare de ofițeri de rezervă de 440 de zile.

Denumirea oficială a organizației apărării Finlandei este „Forțele de Apărare ale Republicii” și constă din următoarele părți: Armata, Organele subordonate Ministerului Apărării Naționale, Organizațiunea Corpului de Apărare, Trupele de Grăniceri de Uscat și de Mare.

Șeful suprem al forțelor de apărare este Președintele Republicii, în chestiunile administrative însă, Armata, Organele subordonate Ministerului Apărării Naționale și Corpul de apărare depind de acest minister, iar Trupele de Grăniceri de Uscat și de Mare depind de Ministerul de Interne. Fiecare parte din forțele de apărare au câte un șef. Armata are un comandant al ei, organele subordonate Ministerului Apărării Naționale sunt conduse de titularul acestui

departament, Corpul de Apărare are un șef al său, iar Trupele de Grăniceri au un comandant pentru unitățile de Uscat și de Mare. Armata constă din: armata de uscat, forțele maritime, forțele aeriene, organizațiile teritoriale (Școala de Război, diferite stabilimente militare etc.). Organul de direcție al armatei, care servește totodată de stat-major comandantului său, este Marele Stat Major. Armata de Uscat formează un corp de armată și este formată din infanterie, cicliști, cavalerie, artilerie, pionieri, trupe de informații și serviciul sanitar. Acest corp de armată este format din trei divizii și o brigadă de cavalerie. Comandantul corpului de armată este și comandantul Armatei de Uscat și are un stat-major de corp de armată.

Armata de Uscat cuprinde următoarele unități:

Infanterie: 9 regimente, 1 companie independentă de tancuri, 1 companie independentă de transmisiuni.

Cicliști: 4 batalioane independente.

Artilerie: 4 regimente de artilerie de câmp, 1 regiment de artilerie contra avioanelor, 1 baterie călăreață independentă.

Pioneri: 1 batalion independent de pionieri, 1 companie independentă de pionieri.

Trupe de informații: 1 batalion independent de informații, 1 companie independentă de câini dresați pentru luptă.

Serviciul Sanitar: 1 batalion independent sanitar, 1 companie automobile independentă.

Forțele Navale cuprind: flota pentru apărarea coastei și artileria de coastă cu un arsenal naval.

Flota cuprinde:

1 flotilă de cuirasate (2 cuirasate)

1 flotilă de torpiloare

1 flotilă de submarine

1 companie a porturilor

Artileria de coastă cuprinde:

3 regimente de artilerie de coastă

2 divizioane de artilerie de coastă independente

Aviația cuprinde unități de luptă, de observație și de zbor îndepărtat. În toate aceste unități există, afară de materialul de război, și avioane de școală pentru instrucția personalului.

Escadrelile de aviație sunt grupate în unități superioare numite „Stațiuni de Aviație” și care în prezent sunt în număr de 6.

În afară de stațiunile aviatice, forțele aeriene mai cuprind anumite școli, parcul aviației și depozitul central al aviației.

Forțele teritoriale, care sunt împărțite pe regiuni militare, au un rol important în apărarea țării în caz de război și se ocupă în timp de pace cu lucrările pregătitoare pentru mobilizarea armatei.

Forțele teritoriale se mai ocupă cu rechizițiile, instrucția rezerviștilor, supravegherea depozitelor de materiale de război, precum și alte chestiuni de administrație și instrucție.

În armata finlandeză funcționează următoarele școli: Școala Superioară de Război; Școala Tehnică de Război; Școala de Administrație Militară; Școala Pregătitoare de Ofițeri; Școala Pregătitoare de Ofițeri de Rezervă; Școala Navală; Nava-școală „Suomen ioutsen”; Școala Militară de Aviație; Școala de Gaze; Școala de Potcovari, precum și diferite cursuri, care au loc la anumite epoci ale anului.

Armata mai posedă diferite instalațiuni: fabrici de material de război, parcuri, spitale etc., care depind de Ministerul Apărării Naționale.

Organizațiunea Corpului de Apărare este un organ foarte puternic al apărării naționale și cuprinde aproximativ 100.000

de oameni, care în mod benevol vin pentru a căpăta instrucția militară necesară.

Membrii acestei organizațiuni sunt băieți tineri, care primesc o instrucție militară înainte de a-și începe serviciul militar și care vor forma viitorii luptători pentru forțele teritoriale ale armatei.

Organizațiunea aceasta este împărțită în 22 de regiuni și este condusă de un comandant ajutat de un stat-major.

Paralel cu ea se dezvoltă organizațiunea feminină „Lotta Svärd”, care cuprinde 72.000 de femei și care cooperează cu multă eficacitate în anumite direcțiuni la apărarea națională.

Grănicerii de Uscat sunt elemente complet militarizate și au, în afară de misiunea de supraveghere a frontierei pentru a înlătura contrabandele și trecerile clandestine, aceea de a lupta în caz de război pentru apărarea țării.

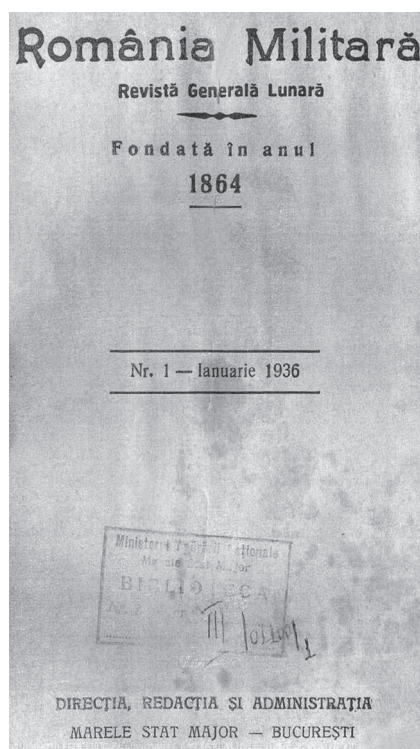
Aceste trupe sunt împărțite, din punct de vedere militar, în patru regiuni de pază, care au fiecare câte un batalion independent. Regiunile de pază se împart, la rândul lor, în companii și plutoane.

Grănicerii de Mare au aceeași misiune ca și cei de Uscat și dispun de vase și avioane.

Comanda supremă a armatei o are Președintele Republicii, care are la dispoziție sa ca organ consultator „Consiliul Apărării Țării”. Acest consiliu are datoria de a-și da părerea și de a face propuneri asupra diferitelor chestiuni: planuri operative, organizarea armatei, planuri de mobilizare și concentrare a armatei, armamentul armatei, bugetul apărării naționale, instrucțiunile și regulamentele armatei.

Membrii Consiliului sunt: Comandamentul Armatei, Comandamentul Grupului de Apărare, șeful Marelui Stat Major și doi generali. Cei doi generali sunt numiți de către Președintele Republicii, după propunerea ministrului Apărării Naționale, pentru un interval de 3 ani. Președintele Consiliului este unul din membrii, desemnat de către Președintele Republicii.

În sfârșit, în ce privește instrucția trupeii, timpul se împarte în mai multe perioade; o perioadă așa numită a recruților, a doua perioadă în timpul căreia se desăvârșește instrucția oamenilor, dându-se o mare dezvoltare gimnasticii și sporturilor, o perioadă de vară, în timpul căreia trupele sunt duse în tabere (în prezent există 3 tabere), unde se face instrucția armelor întrunit și care se termină prin manevrele din perioada de toamnă și de iarnă, executate în cadrul diviziei sau pe întreaga armată”.

Coperta numărului 1 din ianuarie 1936 al revistei „România Militară”

A Romanian Officer visits the Land of a Thousand Lakes

Oana Anca Otu, Ph.D.

Abstract: Under the title *The Finnish Army*, Major Robert Bossie signed in the pages of *Military Romania*, the magazine of the Romanian Headquarter, a study of the military forces from the Land of a Thousand Lakes. The article was written as a result of the Romanian officer's visit in this northern country, in 1935. The author depicted the history of the Finnish forces from the beginning to the modern days, presented a lot of details and particular elements of the military frame and organization. In the same time, he included a series of pictures which offered a few glimpses of the most important moments of the army.

This paper is the only analysis regarding the Finnish military forces printed in a Romanian military publication, during the interwar period.

Keywords: The First World War, Finland, Raoul Bossy, Marshall Constantin Prezan, Colonel Robert Bossy.

NOTE

¹ Arhivele Militare Naționale Române.

² A se vedea în acest sens Raoul V. Bossy, *Mărturii finlandeze despre România*, Editura Cartea Românească, București, 1937.

³ Cel mai proeminent dintre ofițerii finlandezi a fost generalul Carl Gustav Mannerheim, viitor mareșal și conducător al statului finlandez. Memoriile sale au fost publicate și în limba română, Mareșalul Finlandei, Carl Gustav Emil Mannerheim, *Memorii*, cuvânt înainte de general-locotenent Ernei Kanninen, președinte de onoare al Comisiei Finlandeze de Istorie Militară, ediție îngrijită de Dumitru Preda, Adrian Pandeia, Editura Militară, București, 2003.

⁴ Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (în continuare Arh. M.A.E.), Fond 71/Finlanda, 1914, dosar nr. 5, f. 172.

⁵ Ibidem, f. 173.

⁶ Arh. M.A.E., Fond 71/România, 1920-1944, dosar C 14, f. 14.

⁷ *80 years of Diplomatic relations between Romania and Finland*, Helsinki, 2000, p. 12.

⁸ Arh. M.A.E., fond 71/Finlanda 1920-1944, dosar nr. 14, f. 1. Împrejurările numirii acestuia sunt lămurite de Constantin Argetoianu în excelențele, dar cinciile sale memorii (Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. VI, p. 134.

⁹ Arh. M.A.E., fond Probleme militare, 1920-1933, dosar nr. 30, ff. 24-50.

¹⁰ Idem, fond 71/Finlanda, 1920-1944, dosar nr. 14, f. 2.

¹¹ Pentru activitatea acestuia a se vedea Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică*, vol. I-II, ediție și indice de Stelian Neagoe, Editura Humanitas, București, 1993.

¹² Ion Mamina, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică 1866-1938*, Editura Enciclopedică, București, 2000, pp. 352, 356, 360.

¹³ Detalii despre familia Bossie (Bossy) în *Familile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică, vol. II, Boian-Buzescu*, coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza, Editura Simetria, București, 2011, pp. 81-105.

¹⁴ Arhivele Istorie Centrale (în continuare A.N.I.C.), fond Ministerul Propagandei. Presa Externă, dosar nr. 278/1934-1940, f. 2.

¹⁵ Arh. M.A.E., fond 71/Finlanda 1920-1944, dosar nr. 14, f. 1.

¹⁶ Unele documente menționează că Robert Bossy s-a născut la 26 mai același an. Cf. *Anuarul ofițerilor activi ai Armatei Române pe anul 1930-1931*, București, 1932, p. 472.

¹⁷ Detalii despre cariera sa militară au fost prezentate în lucrarea *Robert Bossy – voluntar în Războiul de Reîntregire* la Conferința internațională „Contribuția Armatei Române și a elitelor la apărarea și recunoașterea internațională a Marii Uniri (1919-1920)”, Iași, 20-22 iunie 2019.

¹⁸ Arhivele Militare Naționale Române (în continuare A.M.N.R.), fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 19.

¹⁹ A.N.I.C., fond Bossie Vasile, pachetul VIII, actul 2, f. 1. De pe front, Robert Bossy îi scria fratelui său Raoul, în noiembrie 1916, că este mulțumit să aștepte ca este numit într-o funcție, unde trebuie să fie foarte amuzant să citești toate scrisorile oamenilor”.

²⁰ A.M.N.R., fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 16.

²¹ Ibidem, f. 24.

²² Ibidem, f. 33.

²³ Ibidem, p. 35 revers.

²⁴ Cf. *Anuarul ofițerilor activi ai Armatei Române pe anul 1930-1931*, p. 472.

²⁵ În acest interval, miniștrii de război ai României au fost generalul Nicolae Uică (14 noiembrie 1933-1 iunie 1934), Gheorghe Tătărescu (1 iunie-26 iulie 1934) și generalul Paul Angelescu (26 iulie 1934-8 august 1937).

²⁶ A.M.N.R., fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 45.

²⁷ Ibidem, f. 47.

²⁸ Ibidem, f. 48 a/r.

²⁹ Raoul Bossy, *Amintiri din viața diplomatică, vol I (1918-1937)*, ediție și studiu introductiv de Stelian Neagoe, Humanitas, București, 1993, p. 245-246.

³⁰ „România Militară” nr. 1/1936, pp. 3-16. Detalii despre istoricul și evoluția publicației a se vedea Doru Ungureanu, *Din trecutul revistei „România militară”*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, an VI, nr. 2-3 (24-25)/2004, pp. 15-17.

³¹ Dintre studiile publicate în „Revista Artileriei” amintim, *Reflexii asupra detașamentelor de legătură; Considerațiuni asupra artileriei de însoțire imediată; Grupările de artilerie grea* (A.M.N.R, fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 48).

³² Avansat la gradul de locotenent-colonel la data de 1 aprilie 1936 și la gradul colonel la data de 8 iunie 1940 (A.M.N.R, fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 70).

³³ A.M.N.R, fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 57 revers.

³⁴ Ibidem, f. 58.

³⁵ Ibidem, f. 58 revers.

³⁶ Ibidem, f. 63.

³⁷ A.M.N.R., fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 65.

³⁸ *Documente privind istoria militară a poporului român, 13 mai 1945–31 decembrie 1947* (în continuare, DIMPR), Editura Militară, București, 1988, p. 117-119. Unitățile de artilerie antiaeriene erau grupate într-o divizie de artilerie antiaeriană, cu 2 brigăzi a câte 2 regimente și un centru de instrucție.

³⁹ Avansat la gradul de general de brigadă la data de 1 aprilie 1945 (A.M.N.R, fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 70).

⁴⁰ A.M.N.R., fond D.C.I./1974, dosar nr. 1915, f. 66 avers.

⁴¹ Prin trecerea „cadru disponibil”, ofițerilor epurați li se acorda o perioadă de tranziție de un an de zile, până la trecerea lor în rezervă. La 9 februarie 1946, Raoul Bossy, aflat în Elveția, primea știrea că fratele său, Robert, se temea că va fi scos din cadrele active. Vestea scoaterii lui Robert din armată i-a fost comunicată lui Raoul de către regina-mamă Elena. (Cf. Raoul Bossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940-9 iulie 1969)*, prefață de Florin Constantiniu, membru corespondent al Academiei Române, ediție îngrijită de Ion Mamina, Editura Enciclopedică, București, 2001, pp. 301, 337).

⁴² După o călătorie plină de peripeții, s-a reîntâlnit cu fratele său, Raoul, la data de 3 mai 1948, dar nu au rămas prea mult timp împreună, plecând în America de Sud. În 1950, Raoul avea vești de la el, el fiind în Argentina. Câțiva ani mai târziu se găsea în Brazilia, pentru ca, în vara anului 1964, cei doi frați să se întâlnească la New York și să călătorească împreună la Paris. După unele informații ce se cer confirmate, Robert Bossy a încetat din viață în luna noiembrie 1973 la Rio de Janeiro (Raoul Bossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940-9 iulie 1969)*..., pp. 375, 411).

EPOPEEA ESCADREI DE DUNĂRE (1907-1937)

Comandor (r) Dr. Marian MOȘNEAGU¹

Marina Română a luptat în Războiul de Întregire pe Dunăre cu patru monitoare tip „Brătianu” și opt vedete de siguranță tip „Maior Șonțu”. Aceste nave de luptă au fost opera vizionarului locotenent-comandor Petre Demetriade² care, în calitate de director al Marinei pe lângă ministrul de Război, generalul Gheorghe Manu, a reușit, în anul 1905, să comande la Trieste patru monitoare și la Londra opt vedete, nave care vor constitui nucleul Escadrei de Dunăre.

Monitoarele și vedetele Escadrei de Dunăre aveau să aducă țării prețioase servicii în operațiunile combinate pe Dunăre și în Delta Dunării, apărând cu succes întregul parc național de nave comerciale retras pe Canalul Chilia.

- deplasament = 680 tone
- lungime = 63,5 metri
- lățime = 10,16 metri
- pescaj = 1,60 metri
- forța motoare = 2 mașini cu triplă expansiune, de 800 C. P.
- viteză = 24 km/h în apă calmă
- echipaj = 110 marinari
- armament = 3 tunuri de 120 mm calibru L/25, md. 1907 Skoda, în turele (în borduri și la pupa)
- (fiecare monitor)
 - 1 obuzier de 120 mm calibru md. 1907, dispus pe puntea de comandă
 - 4 tunuri de 47 mm calibru, md. 1907, „Skoda”
 - 2 mitraliere de 6,5 mm calibru
 - 2 proiectoare de 50-60 mm
 - blindaj: - 76 mm, în borduri, 25 mm pe punte, 50-75 mm turelele tunurilor.

La rândul lor, vedetele aveau următoarele caracteristici tehnico-tactice:

- deplasament = 45 tone
- lungime = 30 metri
- lățime = 4 metri
- pescaj = 0,90 metri
- puterea mașinii = 600 C. P.
- viteza = 33 km/h în apă calmă
- echipaj = 20 de marinari
- armament (pentru o vedetă)
 - 1 tun de 47 mm calibru a.a.
 - 1 mitralieră de 6,5 mm „Maxim”
 - 2 tuburi schelet pentru lansat torpile automobile, în borduri
 - 2 școndri port-torpilă în prova
 - 2 proiectoare³.

La 19 septembrie 1907, două monitoare fiind gata, iar celelalte două în faze avansate de asamblare, noile bastimente au fost botezate de regele Carol I, împreună cu cele opt vedete de siguranță comandate Șantierului „Thames Iron Works” din Londra, aduse din Anglia la Galați, prin Rotterdam, via Rin – Main – Dunăre.

Străji la paza Țării

În primăvara anului 1907, la Arsenalul Marinei din Galați începeau lucrările de asamblare a primelor patru monitoare românești. Întrucât, conform prevederilor tratatelor de pace, trecerea prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele a navelor de război de orice tip era interzisă, corpul și mașinile furnizate de Șantierul Naval italian „Stabilimento Technico-Triestino” fuseseră aduse pe mare, iar tunurile și turelele lucrate la uzinele Skoda-Werke din Pilsen – Germania pe calea ferată. Acestea aveau următoarele caracteristici tehnico-tactice:

„La această serbare au asistat M.M.L.L. Regele și Regina, A.S.R. Principesa Maria, Principesa Elisabeta și Principele Carol, primul ministru D.A. Sturdza, miniștrii Ioan Brătianu, Spiru Haret, generalul Alexandru Averescu, Toma Stelian și Vasile Morțun, întreaga Casă Regală și doamnele de onoare, generalul de divizie Panait Warthiadi, comandantul

Corpului III Armată, generalul Constantin Crăiniceanu, șeful Marelui Stat Major, contraamiralul Vasile Urseanu, fost inspector al Porturilor, contraamiralul Emanoil Koslinski, comandantul Marinei Militare, locotenent-comandorul Petre Demetriade, directorul Marinei

din Ministerul de Război, precum și un mare număr de ofițeri superiori, delegați ai Comisiei Europene a Dunării, membri ai corpului consular și reprezentanții autorităților din localitate.

Sosirea Suveranilor la debarcaderul din curtea Arsenalului Marinei este salutată cu 21 de lovituri de tun de la crucișătorul «Elisabeta» și întâmpinată de uralele echipajelor bastimentelor Marinei, aflate în linie de șir în fața Arsenalului.

Familia regală ia loc în pavilionul regal, iar solemnitatea începe printr-un serviciu divin oficiat de către P.S.S. episcopul Pimen al Dunării de Jos și clerul episcopal.

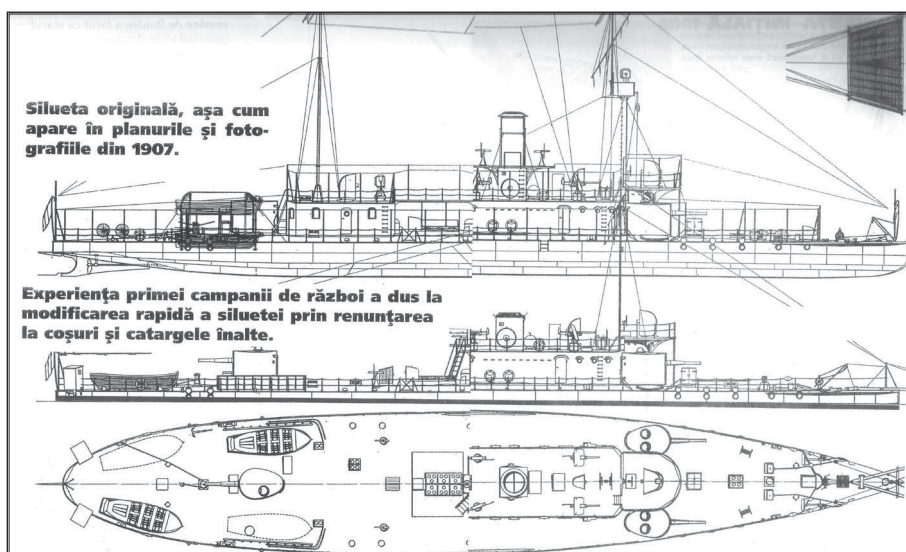
Cu acest prilej, P.S.S. episcopul Pimen cuvântează următoarea rugăciune:

Rugăciune citită la sfințirea apei cu care s-au stropit patru monitoare și opt vedete. Botezul lor în prezența M.M. L.L. Regele și Regina în ziua de 19 septembrie 1907, în portul Galați:

«Doamne Dumnezeul nostru, care cu negrăita bunătate și înțelepciunea Ta ai ocrotit neamul nostru românesc și asemenea poporul celui oarecând ales, l-ai povățuit prin greutatea veacurilor, ca dintr-însul să faci un popor Ție ales, și i-ai dat lui spre moștenire Țara aceasta România și ai întemeiat într-însa Biserica Ta, întru care se proslăvește sfânt Numele Tău, și prin ea ai sfințit pe strămoșii noștri și încă din cele mai depărtate vremuri ai ridicat din mijlocul lor voievozi plini de credință și de înțelepciune și i-ai înconjurat de sfetnici pricepuți și de oșteni viteji; iar în zilele acestea de pe urmă ai trimis povățuitor acestui popor pe unsul Tău, Prea Înălțatul nostru Domn și Rege Carol I, căruia încă i-ai făcut parte de sfetnici credincioși și muncitori pentru neam și Țară și i-ai dat lui și viteji care s-au luptat și prin izbânzi războinice s-a ridicat România alături de popoare cu nume mari ale lumii, când chemau ei ajutorul și îndrumările Tale asupra lor și asupra Țării aceștia, așa și acum auzi-ne pe noi;

Tu însuși dar, iubitorule de oameni, Doamne, vino prin umbrirea sfântului Tău Duh și sfințește apa aceasta (de trei ori).

Și prin stropirea ei revarsă binecuvântarea și puterea Ta asupra noilor vase de război menite a apăra hotarele Țării

1907. Planurile de construcție ale monitoarelor clasa „Brătianu”

noastre, așa ne rugăm Ție, bunule Împărate, ascultă și împlinește cererea noastră pentru rugăciunile Prea Curatei, Prea Binecuvântatei Stăpânei noastre, Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria, ale celui între sfinți Părintelui nostru Nicolae și ale tuturor sfinților Tăi;

Și păzește Doamne pe prea înălțatul și de Cristos iubitorul, Domnul nostru Carol I, Regele României (de trei ori);

Și-i fii lui pururea într-ajutor. Caută, Doamne îndurate, asupra vaselor care acum se vor stropi cu apă sfințită și le întărește a sluji ca străji la paza Țării;

Adu-ți aminte, Doamne și de adormiții robii Tăi: Ioan C. Brătianu, Lascăr Catargiu, Alexandru Lahovari, Mihail Kogălniceanu, pe care Tu i-ai ales și i-ai orânduit ca să muncească cu pricepere la ridicarea neamului, și de adormiții robii Tăi: Constantin (maior Ene), Dimitrie (maior Giurescu), Gheorghe (maior Șonțu), Nicolae (maior Grigore Ioan), Valter (căpitan Mărăcineanu), Nicolae (căpitan Lascăr Bogdan), Mihail (căpitan Romano) și Dimitrie (locotenent Călinescu) – pe care i-ai întărit să lupte cu vitejie și să-și verse sângele pentru Lege, Țară și Tron;

Și precum noi am înscris numele lor cu litere de aur pe aceste vase de apărare, așa și Tu, Milostive, rânduiește ca numele lor să fie înscrise pentru veșnicie în cer;

Adu-ți aminte, Doamne, de Armata noastră de uscat și de apă, și insuflă ei duhul vitejiei și al credinței către patrie și tron, ca (sic!) cu mână tare și cu braț puternic să apere Țara și neamul nostru și așa să fie ei vrednici urmași ai oștenilor lui Mircea și Ștefan.

Adu-ți aminte, Doamne, și de tot neamul nostru românesc, și precum în trecut totdeauna l-ai ocrotit, așa și de acum să fii lui scut de apărare și pavăză de mântuire.

Că tu ești împăratul măririi și Ție laudă înălțăm Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în Vecii Vecilor – Amin.

Evanghelia de la Matei

În vremea aceea intrând Isus în Corabie, au urmat după el ucenicii lui; și iată s-a ridicat furtună înfricoșată pe mare, încât se acoperea Corabia de valuri; iar El dormea și venind ucenicii lui, l-au deșteptat zicând: «- Doamne, mântuiește-ne, că pierim!».

Atunci el le-a zis: «- Pentru ce sunteți tulburați puțin credincioșilor?».

Și sculându-se a certat vântul și marea și s-a făcut liniște. Iar oamenii cei ce erau în Corabie s-au mirat, zicând: «- Cum este aceasta, că vântul și marea ascultă de Dânsul?»».

După sfârșirea slujbei, dl. ministru de Război a dat citire următorului act de amintire a serbării botezului:

«Noi,
Carol I,

Prin grația lui Dumnezeu și Voința națională
REGE AL ROMÂNIEI,

În a 19-a zi a lunii septembrie, anul mântuirii 1907 și al 41 al Domniei Mele, s-a desăvârșit în portul Galați, binecuvântarea a 12 vase de război, pe care le-am botezat eu însumi, dând celor 4 vase mai mari numele:

Ion C. Brătianu,

Lascăr Catargiu,

Alexandru Lahovari și

Mihail Kogălniceanu,

care au muncit pe timpuri grele și anevoioase la fundarea regatului român, iar celorlalte vase mai mici numele vitejilor Mei soldați:

Maior Constantin Ene,

Maior Dimitrie Giurăscu,

Maior Gheorghe Șonțu,

Maior Nicolae Grigore Ioan,

Căpitan Valter Mărăcineanu,

Căpitan Nicolae Lascăr Bogdan,

Căpitan Mihail Romano și

Locotenent Dimitrie Călinescu,

care și-au jertfit viețile în Războiul cel Mare pentru neatârănarea Patriei.

Au luat parte la serbările zilei de azi, prea iubita Mea soție, M.S. Regina Elisabeta, iubiții Mei nepoți A.A.L.L.R.R. Prințesa Maria, Principele Carol și Prințesa Elisabeta, fiind înconjurați de P.S. Episcopul Pimen al Dunării de Jos, de Consiliul de Miniștri, de înalții demnitari ai Statului, de un mare număr de cetățeni ai regatului.

Acest document se va păstra în arhiva statului și se va înscrie în registrele de bord ale vaselor»⁷⁴.

După discursul ministrului de Război, M.S. Regele Carol I a răspuns astfel:

„Ascultând cu viu interes darea de seamă a dumneavoastră, care îmbrățișează aproape o jumătate de veac, privesc cu un simțământ de mândrie acest lung șir de ani în care tânăra noastră Marină s-a dezvoltat într-un mod așa de îmbucurător.

Numai prin Războiul Neatârării, care ne-a făcut stăpâni pe gurile Dunării și ne-a deschis Marea, puterea noastră navală a putut lua o ființă serioasă. Prin urmare, avem datoria ca să o întărim și să o înmulțim treptat spre a putea înfăptui înalta noastră misiune pe acest falnic fluviu.

Salut dar cu bucurie sporirea Marinei noastre prin noile vase botezate cu numele acelor bărbați de stat cu care am făurit Statul Român și al acelor ostași care și-au jertfit viața pentru Patrie.

Domnia Mea este așa de strâns legată de aceste nume, scumpe inimii mele, încât ele trebuie să fie întipărite în

1913. Regele Carol I și principele Ferdinand pe monitorul „Lascăr Catargiu”

mintea tuturor și veșnic păstrate ca o pildă înălțătoare pentru generațiile viitoare.

Sunt cu deosebire mulțumit că aceste frumoase vase au fost montate la Galați, în acest port însemnat, căruia îi doresc să se ridice din an în an mai mult.

Avântul comerțului țării a luat proporții așa de mari încât toate porturile noastre pot participa cu folos la export ca și la import. Pentru acest sfârșit însă, ele trebuie să fie înzestrate cu toate mijloacele necesare spre a grăbi și a înlesni multiplele manipulări.

Mulțumind pentru sentimentele credincioase arătate nouă cu atâta căldură de întregul oraș, urez din suflet ca tânăra noastră Marină să fie vrednică de înalta noastră situație, pe care România a dobândit-o nu numai în Orient ci și în lumea întregă, prin politica sa leală și cumpănită”.

Cuvântarea M.S. Regelui e primită cu repetate și puternice aplauze.

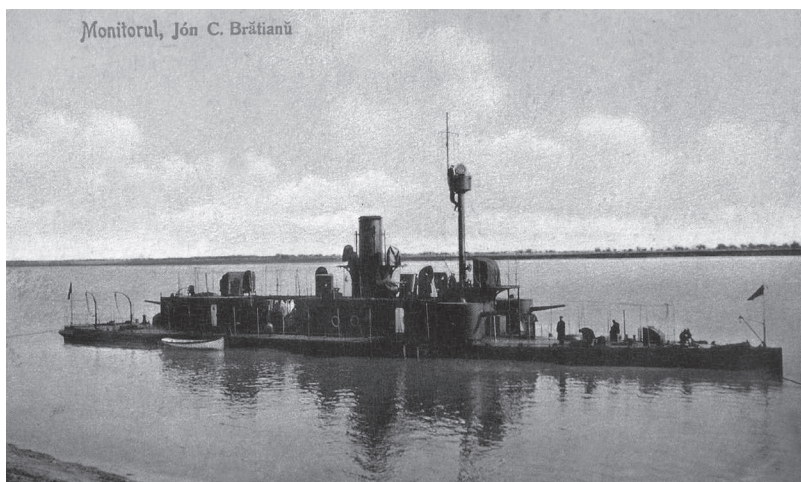
Apoi M.S. Regele, primind securea de argint de la cavalerul von Huttelbroth, președintele Consiliului de administrație al stabilimentului tehnic triestin, șantierul unde s-au construit monitoarele, s-a îndreptat către cala de lansare pe care se afla bastimentul «Ion Brătianu» și, tăind legătura ce-l reținea pe sanie, a făcut ca vasul să pornească către apă. Marele și frumosul monitor își luă iuțeală și alunecă maiestuos în apă, ridicând în momentul intrării un val uriaș, ce parcă voia să-l acopere.

De îndată însă și-a reluat echilibrul și a rămas plutitor și mândru în ancoră, lângă șirul de vase împodobite care salutau cu lovituri de tun sosirea noului confrate.

Operația lansării, deși destul de grea, față de modul cum vasul a plecat pe lat în fluviu, a reușit de minune, fiind condusă de inginerul stabilimentului tehnic, dl. Napoli.

După lansare, dl. Huttelbroth prezintă M.S. Regelui medalia comemorativă de aur a serbării, iar Familiei regale în argint; aceeași medalie în bronz se împarte domnilor miniștri și generalilor aflători de față.

După aceasta, dl. cavaler von Huttelbroth, în urma înaltei încuviințări a Majestății Sale, a ținut o cuvântare, mulțumind pentru onoarea ce i s-a făcut stabilimentului triestin de a

Monitorul „I.C. Brătianu”

fi invitat la serbare. Arată câtă grijă a pus pentru a aduce noile monitoare la cel mai înalt grad de perfecțiune ca (sic!) construcție, neluând în seamă niciun interes material al șantierului ce reprezintă.

Se arată fericit de rezultatele probelor de iuțeală (viteză – n.n.) ale monitoarelor, care sunt o dovadă de modul cum sunt lucrate aceste vase și termină, rugând cerul ca aceste vase de război să fie binecuvântate și încununare cu izbândă, sub victoriosul pavilion al Majestății sale, iar destinul să le conducă spre mărirea puterii și prosperității României.

Majestatea Sa trece la celelalte două monitoare încă în stare de montare și, în timp ce P.S.S. episcopul le stropește cu agheasmă, le botează «Mihail Kogălniceanu» și «Alexandru Lahovary».

M.M.L.L. și întreaga Familie regală se întreține puțin cu persoanele de față și apoi se îndreaptă spre debarcaderul lângă care se află barca regală «Carmen Sylva», unde se îmbarcă, însoțite de P.S.S. episcopul Pimen al Dunării de Jos, domnii miniștri, comandantul Corpului III Armată și comandantul Marinei Militare.

Barca regală s-a îndreptat spre monitorul «Lascăr Catargiu», unde M.S. Regele, împreună cu familia regală și episcopul Pimen, după ce primește onorurile cuvenite, săvârșește botezul ca și la celelalte trei vase.

Apoi se reîmbarcă din nou (sic!) în barca regală și trecând în revistă pe dinaintea vaselor Diviziei de Dunăre, acostează la fiecare din cele opt vedete, săvârșind botezul și dându-le numele «Maior Nicolae Ioan», «Maior Ene», «Maior Șonțu», «Maior Giurăscu», «Căpitan Nicolae Bogdan», «Căpitan Valter Mărăcineanu», «Căpitan Romano» și «Locotenent Călinescu», spre amintirea veșnică a acestor eroi ce s-au stins pe câmpul de onoare pentru binele Patriei.

La vedeta «Nicolae Ioan», barca regală apropiindu-se, dl. ministru de Război a povestit M.S. Regelui un mare act de bravură săvârșit de sergentul adjutant mecanic Ciocănescu, aflat pe vedetă, și anume: întâmplarea ivită în timpul când

vedetele noastre treceau pe Marea Nordului remorcate de un vas și rupându-se remorca vedetei «Nicolae Ioan», sergentul adjutant nepierzându-și deloc curajul, a făcut presiune la mașină și a rezistat cu vedeta timp de 12 ore contra valurilor și a furtunii, ajungând cu bine în portul Rotterdam.

În urma acestei povestiri, dl. ministru de Război voi să-l decoreze, însă M.S. Regele interveni și luând însuși Medalia «Bărbăție și Credință», o pusese pe pieptul tânărului adjutant, zicând: «- Regele lui să-l decoreze pentru acest frumos act de bravură!».

După săvârșirea acestei ceremonii, M.M.L.L. s-au îmbarcat pe monitorul «Lascăr Catargiu» care, ridicând ancora, a pornit încet prin fața crucișătorului «Elisabeta», ce dete salutul de tunuri convenit și pe dinaintea celorlalte vase, unde oamenii salutară cu urale trecerea Familiei regale.

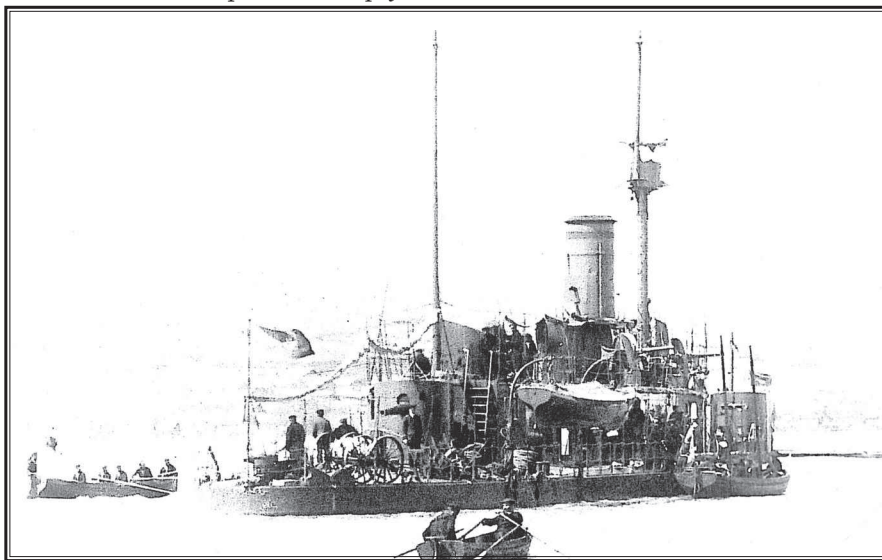
Monitorul «Lascăr Catargiu» își ia drumul spre Cernavodă, iar celelalte vase și reiau locul de mai înainte.

Astfel sfârșește această măreață serbare navală, lăsând în inimile tuturor să nască un avânt de dragoste pentru unele bătrânului fluviu, pe ale cărui ape vor veghea neadormite de acum înainte aceste noi santinele ale hotarului nostru.⁷⁵

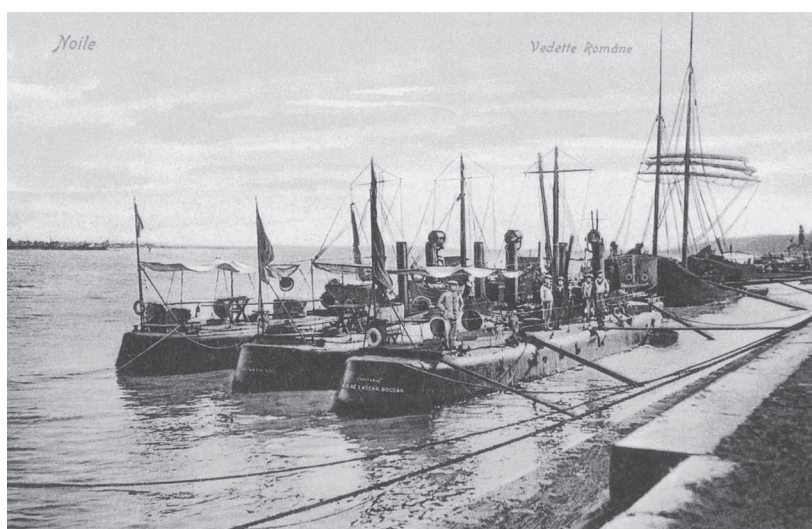
Nucleul Diviziei de Dunăre

Finalizate la 1 aprilie 1908, cele patru monitoare au intrat în serviciu, formând Divizia de Dunăre, sub comanda comandorului Sebastian Eustațiu⁶. Primii comandanți ai monitoarelor au fost căpitan-comandorul Ioan Spiropol („Brătianu”), locotenent-comandorul Zaharia Ionescu („Catargiu”), căpitan-comandorul Paul Rădulescu („Lahovari”) și locotenent-comandorul Constantin Niculescu-Rizea („Kogălniceanu”).

În cursul acestui an s-au efectuat diferite probe de marș și trageri, fiind completate inventarele navelor și instruite primele echipaje.

1916. Monitorul „Alexandru Lahovari”

Vedetele fluviale de siguranță în portul Galați

La 6 mai, bastimentele au fost vizitate de regele Carol I, cu ocazia unei serbări date în onoarea navei italiene „Galileo”, iar la 9 iunie, la Giurgiu, de prințul Ferdinand.

În anul 1909, Divizia de Dunăre a luat numele de Escadra de Dunăre, fiind pusă sub comanda comandorului Constantin Bălescu⁷.

Instrucția monitoarelor și vedetelor a început la 1 aprilie, prin armarea navelor și a continuat cu marșuri și staționări în diferitele porturi sau ostroave de la Turnu Severin la Sulina. Perioada și durata acestor campanii de navigație și pregătire tactică a variat de la un an la altul. De regulă, s-a urmat același program în fiecare an, program care se încheia cu trageri de calibru executate la Mahmudia sau Topalu, cu aducerea navelor la Galați, punerea lor la iernat în Bazinul Docurilor și pregătirea acestora pentru viitoarea campanie.

În timpul iernii, la Galați, aveau două sau trei luni de dezarmare, timp în care echipajelor li se acordau concedii, iar navelor li se efectuau reparațiile sau îmbunătățirile necesare campaniilor care urmau. Acest program a fost urmat până în campania din 1913, cu mici modificări datorate fie unor vizite regale, vizite de nave sau înalți demnitari străini, fie unor manevre importante.

Astfel, în anul 1910, navele au schimbat vizite cu nava austriacă „Taurus”, nava germană „Lorelei” și crucișătorul „Barham”. În mai același an, navele au fost vizitate de prințul Ferdinand, iar la 1 septembrie de primul ministru Ion I.C. Brătianu.

În luna octombrie comanda Escadrei a fost preluată de comandorul Ion Spiropol⁸.

În anul 1911, navele au primit vizita navei italiene „Galileo” și au însoțit Familia regală într-un marș de la Brăila la Sulina și retur.

Evenimentele politice externe din anul 1912 obligă navele să-și execute instrucția astfel încât să fie gata pentru orice eventualitate și, mai ales, să fie pregătite pentru a coopera cu armata de uscat în sudul țării.

Campania anului 1913 începe sub comanda comandorului Dumitru Poenaru. În luna aprilie se schimbă vizite cu

contratorpilorul rus „Căpitan Sakeu”, iar în mai cu canoniera rusă „Cubaneț”.

La data mobilizării din 21 iunie 1913, Escadra de Dunăre se afla la Corabia, unde finaliza ultimele pregătiri de război. Prin vedetele ce le însoțesc, se informează în susul și în josul Dunării, iar monitoarele întreprind dese recunoașteri fie pentru propria lor siguranță, fie pentru a informa armata de uscat.

La 1 iulie, escadra asigură transbordarea trupelor de la Bechet la Rahova și ocuparea Rahovei. Tot Escadra păzește podul de vase făcut la Corabia.

La 3 iulie, regele Carol I, însoțit de principii Ferdinand și Carol, trec cu navele Escadrei și inspectează trupele de uscat. Navele au ajutat la operațiunile de debarcare în Bulgaria a diferite materiale și au continuat să apere podul de vase, până la încheierea păcii – 28 iulie 1913. Ulterior, au dat tot concursul repatrierii trupelor și materialelor ce le însoțeau în Bulgaria, operațiuni care, din cauza timpului nefavorabil, au durat până la 20 august, încheindu-se cu o serbare patronată de principele Carol.

La 31 august, întreaga armată a fost trecută pe picior de pace, astfel încât Escadra și-a reluat instrucția ca și în anii precedenți.

Campania anului 1914 a început cu andocări de nave, primirea recruților și marșuri de probă.

La sfârșitul lunii aprilie, Escadra i-a însoțit pe regele Carol I și regina Elisabeta într-o plimbare efectuată de familia regală pe Dunăre cu yachtul regal „Ștefan cel Mare”, de la Silistra în Delta Dunării și înapoi, până la Galați.

În luna iulie, situația externă, cât și un incident la frontiera Bulgariei a făcut ca Escadra să plece pregătită de război în regiunea Silistra – Turtucaia, unde a staționat ca o afirmare a forței noastre combative pe Dunăre, până la sfârșitul lunii august.

Apoi, în continuarea instrucției, a staționat la Silistra, unde a găsit-o moartea regelui Carol I, la 27 septembrie 1914.

La sfârșitul lunii octombrie, comandant al Escadrei a fost numit comandorul Alexandru Cătuneanu⁹.

Pe timpul iernii, navele au staționat, prin rotație, la Călărăși, iar celelalte la Galați pentru reparații și refacerea personalului.

Odată cu dezghețul Dunării, în martie 1915, navele au revenit în regiunea Cernavodă – Turtucaia, unde au demarat programul de instrucție. În aprilie navele sunt vizitate de principii Carol și Nicolae.

În restul anului, navele și-au continuat instrucția în regiunea Silistra – Turtucaia, unde au rămas și pe timpul iernii. Pentru mărirea posibilităților de luptă, a fost demontat careul comandantului de la fiecare monitor.

În primăvara anului 1916 navele și-au continuat programul, urmărind cunoașterea amănunțită a regiunii Turtucaia.

Monitoarele în Războiul de Întregire

Tot în regiunea Turtucaia se găseau monitoarele, pregătindu-se pentru a serba Ziua Marinei, când s-a declarat mobilizarea în noaptea de 14 august 1916.

La începutul campaniei, la comanda celor patru monitoare se aflau căpitan-comandorul Dumitru Lupășcu („Brătianu”), locotenent-comandorul Alfons Sion („Catargiu”), căpitan-comandorul Vasile Toescu („Lahovari”) și locotenent-comandorul Constantin Miclescu („Kogălniceanu”).

Escadra și-a luat imediat toate măsurile impuse într-o asemenea situație, pentru care s-a pregătit în permanență: baraje, estacade, plâși, muniții, cărbuni, pregătiri de tragere reală.

S-a intrat în legătură directă cu comandamentul armatei de uscat din această zonă pentru a le da tot concursul. Escadra a stat continuu sub presiune și, din când în când, câte un monitor sau două treceau mai sus de Turtucaia pentru a cerceta regiunea și a căuta să intervină prompt în ajutorul armatei de uscat, a cărei situație se agravează începând din seara de 21 august.

În zilele de 22 și 23 august, escadra își dă toată silința pentru a mai salva cât se putea din dezastrul de la Turtucaia.

În ziua de 24 august, s-a încins un duel de foc continuu între tunurile Escadrei și diferite baterii inamice, care trăgeau de pe dealurile Turtucaiei. Escadra a cautat din proprie inițiativă să acopere retragerea dezastruoasă a trupelor.

Căpitanul Constantin Dumitrescu și sublocotenentul Ion Ghiculescu de pe vedeta nr. 6 și locotenent-comandorul Eugen Stih, secund pe monitorul „Kogălniceanu” cad eroic în această zi tristă¹⁰.

Escadra se retrage odată cu ultimele coloane spre Silistra. O oprire de două zile la Silistra, escadra la rând cu trupele din ariergardă continuă retragerea.

Escadrei i se raliază și navele rusești care au bătaie mai mare.

În retragere se mai oprește la Oltina, la Rasova – unde este chiar bombardată – și continuă să ajute trupele din Dobrogea fie prin artileria sa, fie prin recunoașterile pe care le face, fie transmitând ordine de la un comandament la altul.

Între Cernavodă și Fermecat, Escadra stă de la 3 septembrie la 11 septembrie. Tot pentru susținerea trupelor din Dobrogea, în ziua de 8 septembrie, navele execută o trecere forțată prin fața bateriilor inamice. Deși monitorul „Lahovari” este lovit, misiunea este executată, fiind bombardată o baterie de pe un deal de lângă Rahova. Au urmat alte misiuni de bombardare.

Ulterior Escadra s-a împărțit, două monitoare intrând pe Borcea pentru a împiedica o debarcare a inamicului la Călărași, iar celelalte două au rămas la Cernavodă, pentru a acoperi o altă retragere.

La 12 octombrie, frontul dobrogean a cedat din nou, astfel încât Escadra a fost obligată să se retragă.

Navele de pe Borcea revin în Dunăre și, paralel cu ultimele patrulă, se retrag la gura Gârliței.

La 27 octombrie, navele dau ajutor la o debarcare la Hârșova, apoi își iau ca loc de ancoraj linia infanteriei noastre, Topalul. Aici rămân până la 25 noiembrie, timp în care au executat diferite recunoașteri, și-au făcut instalațiile de goniometrie la turele și s-au piturat special, pentru a nu fi descoperite de avioanele inamice care căutau aproape zilnic să rezeze pozițiile noastre.

La 25 noiembrie iar retragere. Monitoarele se mai opresc la Vadu Oii, unde s-a făcut și un pod de vase, continuă retragerea și, la 4 decembrie, Escadra este pe Canalul Măcinului, la Pecineaga, pe linia frontului dobrogean.

În zilele de 5 și 6 decembrie, de acord cu trupele ruse, pregătesc trageri, pe care le execută în zilele de 7 și 8, împotriva trupelor și bateriilor inamice care înaintau spre Măcin.

Deoarece frontul fusese rupt între Tulcea și Isaccea, în seara zilei de 8 decembrie, navele primesc ordin de retragere spre Ismail.

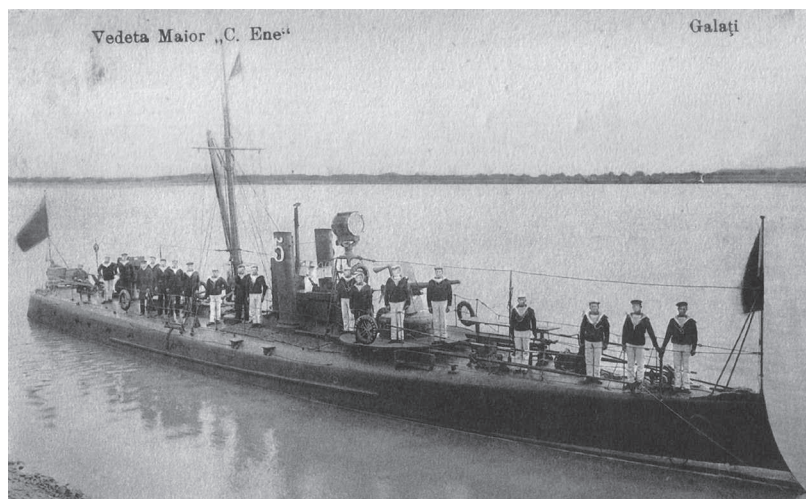
La 10 decembrie, Escadra începe să dirijeze trecerea spre Ismail – Chilia a întregului parc de nave aflate în susul Dunării. Cu ocazia trecerilor prin fața Isaccei și Tulcei, ocupate de inamic, navele au fost bombardate de bateriile inamice, fiind chiar lovite, fără a le cauza avarii grave.

La sfârșitul lunii decembrie, două monitoare se aflau la Galați – Reni, iar alte două la Ismail – Pătlăgeanca.

La 5 ianuarie 1917, toată Escadra intră în Canalul Chilia, unde navele vor face de gardă pe rând la Ceatalu – Ismail, dând ajutor trupelor rusești să respingă o încercare inamică de trecere a Dunării la Tulcea.

La sfârșitul lunii ianuarie, navele intră pentru iernat pe Canalul Tătaru, unde staționează până la 25 martie, când revin la Pătlăgeanca cu noi cunoștințe asupra tragerilor indirecte învățate de la francezi.

În această zonă navele vor face de gardă până la sfârșitul anului. În acest timp, au executat diferite trageri indirecte – cu observator din balon sau din avion – asupra bateriilor inamice de pe dealurile Tulcei și și-au mărit bătaia, mărindu-și ambrazurile de la turele.

Galați. Vedeta „Maior Constantin Ene”

Inamicul a tras asupra lor în repetate rânduri, însă navele noastre nu au fost atinse, aflându-se foarte bine camuflate.

În toamna anului 1917, a început defecțiunea rusească, Escadra rămânând singură în apărarea acestei regiuni.

În luna ianuarie 1918, începe lupta cu Escadra rusă bolșevizată, inițial la Chilia și apoi la Ismail, unde căutau fie să răzvrătească populația, fie să jefuiască.

La 25 ianuarie, monitoarele protejează ocuparea Chilie Noi, iar la 26, urmărește Escadra rusă, care se retrăgea la Vâlcov.

La 1 februarie, navele de pe Canalul Cernovca poartă un duel de artilerie cu canonierele rusești de la Vâlcov, care sunt puse pe fugă.

La 3 februarie, Escadra intră în Vâlcov.

Până la începerea celei de-a doua campanii a războiului – 28 octombrie 1918 –, navele staționează la Vâlcov sau Chilia, pregătindu-se asiduu. La reluarea ostilităților, Escadra se afla în Delta, unde și-a reluat instrucția, inamicul nefiind în apropiere.

Prin prezența lor activă în Delta Dunării în cursul anului 1919, monitoarele au menținut ordinea, reprimând câteva încercări de răzvrătire.

La sfârșitul verii, o parte din nave au intrat în Arsenalul Marinei pentru reparații mai mari, în timp ce altele asigurau ordinea la Vâlcov, concomitent cu executarea instrucției de specialitate.

În cursul iernii, Escadra și-a efectuat din nou voiajul anual de instrucție la Turnu Severin, cu escale în diferite locuri de pe Dunăre pentru a trage învățăminte din războiul abia încheiat.

Situația de pe Nistru nefiind clară, în cursul acestei ierni Escadra a menținut nave armate gata pentru orice eventualitate¹¹.

Renașterea interbelică

La 1 aprilie 1920, navele și-au reluat programul de instrucție obișnuit din timp de pace, cu modificarea locului de tragere care, prin unirea cu Basarabia, a putut fi mutat la Polunojnoe.

Escadra s-a mărit prin venirea celor trei monitoare austriece „Bucovina”, „Basarabia” și „Ardeal” care, începând din 1922, au înlocuit, în campaniile de vară, parte din monitoarele vechi, intrate pentru perioade mai lungi în Arsenal.

De altfel, în anii 1921, 1922 și 1923, Escadra s-a limitat în a avea numai două sau trei monitoare armate și abia în anul 1924 s-au armat din nou patru monitoare.

În toamna acestui an, Escadra a concurat la reprimarea încercării de bolșevizare a Basarabiei în regiunea Tatar Bunar – Vâlcov.

Navele au mai rămas armate pe timpul iernii, reluându-și programul de instrucție la 1 aprilie 1925, sub comanda comandorului Ioan Bălănescu¹².

În primăvara anului 1925, Escadra nu mai avea decât două monitoare armate, cu care a continuat programul consacrat. Din acest an, escadra nu a mai armat decât câte două monitoare, pe care le dezarma toamna.

Programul a rămas același, cu mențiunea că marșurile anuale au fost micșorate.

Instrucția, îndeosebi cea artileristică, s-a perfecționat continuu, învățămintele din Marele Război evidențiind, de la un an la altul, faptul că materialul trebuia schimbat: monitoarele trăgeau puțin și se deplasau din ce în ce mai greoi.

În iunie 1930, echipajele au depus jurământul de credință față de regele Carol al II-lea.

În anul 1933, cele patru monitoare vechi au intrat în clasare generală pentru a fi modernizate. Astfel, li s-au schimbat fundul – două la Arsenalul Marinei, două la Șantierele Navale din Turnu Severin –, li s-au montat tunuri cu bătaie mai mult decât dublă, le-au fost schimbate căldările, au fost dotate cu artilerie antiaeriană – tunuri de 37 mm, „Rheinmetall” și mitraliere calibru 13,2 mm tip „Hotchkiss” – și stații de telegrafie fără fir „Lorentz”, capabile să corespundă noilor cerințe ale războiului.

Căldările și pompele principale și auxiliare au fost construite și înlocuite de Uzinele „Concordia” din Ploiești. Noile motoare asigurau viteza originală și o mare rază de acțiune, înlocuind arderea cu cărbuni prin cea cu păcură.

Artileria compusă din tunuri de 120 mm, livrate de Uzinele Skoda din Pilsen, asigurau o bătaie net superioară vechilor piese¹³.

Astfel modernizate, primele patru monitoare românești aveau să-și reia integral programul de instrucție, după 30 de ani de la lansare, în toamna anului 1937.

În aceste condiții, vreme de aproape jumătate de secol, România a dispus de cea mai modernă și puternică forță fluvială pe Dunăre.

The Story of Danube Squadron (1907-1937) Captain (N, r) Marian Moșneagu, Ph.D.

Abstract: The Romanian monitors „Brătianu”, „Catargiu”, „Kogălniceanu” and „Lahovari”, built at Stabilimento Technico Triestino were disassembled and transported at Galați. These ships were assembled in only 8 months at the Fernic Shipyard of Galați. The monitors operated in a close cooperation with the 8 Thornicroft torpedo-boats, build at London.

In 1937, all four monitors were rebuilt and modernized in Romanian shipyards. The main artillery was replaced with modern 120 mm guns.

The new oil boilers were installed by the Metallurgic factory Concordia of Ploiești. Once the modernization ended in 1937, the monitors started training campaigns in 1937.

Together, the river monitors and torpedo-boats formed the Danube Squadron, which successfully participated in the Balkan wars and the two world wars.

Keywords: Romanian Danube monitors, the river torpedo-boats, Danube Squadron, 1907-1930.

¹ Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”.

² Petre Demetriade (n. 18 februarie 1868 – d. 29 noiembrie 1907), locotenent-comandor. A absolvit Școala Fiilor de Militari Craiova (1885), Școala de Ofițeri de Infanterie din București (1887) și Școala Politehnică Franța. A fost ambarcat pentru două campanii de navigație în Extremul Orient și o alta cu Escadra de Nord, pe navele franceze „Iphigenie”, „Caledonia”, „Marengo” și „Bien-Hoa”, ca ajutor al ofițerului secund. În anul 1892, a urmat cursurile Observatorului Astronomic „Montsouris” din Paris. A activat la Depozitul Flotei și în Administrația Centrală a Războiului (de la 30 august 1893). Între 1894 și 1902 a fost comandant al canonierei „Rahova”, șalupei „Opanez”, torpilorului „Zmeul”, puitorului de mine „Alexandru cel Bun”, canonierei „Fulgerul”, navei „România” și canonierei „Grivița”. În 1895, a participat ca ofițer cu navigația la voiajul crucișătorului „Elisabeta” la Kiel. În anul 1896, a fost comandantul companiei și al navei „România”. Din luna octombrie 1897, a fost mutat la Inspectoratul Porturilor. La 1 octombrie 1898, a fost numit șef de stat-major al Diviziei de Mare, iar de la 1 iulie 1899, a fost mutat în cadrul Comandamentului Marinei Militare. După o scurtă perioadă petrecută la Administrația Centrală a Războiului, în anul 1901, a îndeplinit simultan funcția de comandant al canonierei „Grivița”, Companiei Sulina și comisar maritim al portului Sulina. În prima parte a anului 1903, a revenit în C.M.M., în luna octombrie fiind detașat de aici la Serviciul Maritim Român, comandant al cargoului „Constanța”, cu care a navigat pe linia Galați – Rotterdam. La 1 aprilie 1905, a revenit în cadrul Administrației Centrale a Războiului, fiind numit director al Marinei în Ministerul de Război. A fost promotorul primei Legi de organizare a marinei comerciale române, promulgată la 12 februarie 1907. Este considerat întemeietorul Flotei de Dunăre. Este autorul unui studiu intitulat „Marina Română de la 1866 la 1906”, rămas nepublicat, fiind răpus de o boală la numai 39 de ani. [Marian Moșneagu, „Dicționarul marinarilor români”, Editura Militară, București, 2008, pp. 138-139]

³ Comandor (rtr) Nicolae C. Petrescu, *Marina Militară Română în războiul pentru Întregirea României. File de istorie*, Editura și Tipografia Europroduct, Pitești, 2004, pp. 5 și 8.

⁴ Marian Moșneagu, Gabriel-Octavian Nicolae, *Marina Militară Română 1860-1960*, Editura Ovidius University Press, Constanța, 2010, pp. 80-84.

⁵ Locotenent Ioan Bălănescu-Danubian, *Serbarea navală de la Galați. Lansarea monitorului „Ioan Brătianu” și botezul noilor vase ale Marinei*, în „Buletinul Armatei și Marinei”, Anul III/XVIII, nr. 10/ octombrie 1907, pp. 165-168.

⁶ Sebastian Eustațiu (n. 1 decembrie 1856, București – d. 1943, București), viitor contraamiral, fost comandant al Marinei Militare între 1 aprilie 1909 și 8 ianuarie 1917. De la 1 aprilie 1910, a îndeplinit prin cumul și funcția de director superior în Ministerul de Război, iar de la 1 aprilie 1911, pe cea de inspector general al Marinei [Marian Moșneagu, *Amiralii României. Dicționar enciclopedic*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2017, pp. 183-188].

⁷ Constantin Bălescu (n. 12 ianuarie 1864, Turnu Severin – d. 1929, București), viitor viceamiral. Începând cu 28 iunie 1911, a fost numit șef al Secției Marinei din cadrul Ministerului de Război, funcție pe care a îndeplinit-o atât în timpul campaniei militare din 1913, cât și în primul an de război, 1916-1917. Pe 1 iunie 1918, a fost numit director superior și inspector general al Marinei. A fost președinte al Comisiei Româno-Ruse și a semnat, la 14 ianuarie 1918, la Brăila, Convenția Specială a Comisiei de Armistițiu a Puterilor Centrale (Armistițiul de la Focșani), condusă de viceamiralul V.A. Hopmann. În luna octombrie 1918, fiind decretată a doua mobilizare, la ordinul său navele au îndeplinit misiuni de capturare a materialului naval german și de alungare a echipajelor inamice. La 1 noiembrie 1920, a demisionat, predând comanda Marinei

la 3 noiembrie 1920 [Marian Moșneagu, *Op. cit.*, pp. 60-66].

⁸ Ion Spiropol (n. 1 mai 1864, București – d. ?), viitor contraamiral. La începutul campaniei din 1916, a fost numit șef de stat-major în cadrul Comandamentului Marinei Militare. Fiind numit comandant al flotei de transport puse în serviciul armatei ruse, a fost detașat ulterior pe lângă amiralul rus Vessolkin din Delta Dunării. În 1917, a primit misiunea să supravegheze evacuarea navelor la Odessa și mai târziu la Kerson. În vara anului 1918, a fost desemnat comandant al Diviziei de Dunăre. În luna aprilie 1919 a fost trecut în rezervă [Marian Moșneagu, *Op. cit.*, pp. 476-478].

⁹ Alexandru Cătuneanu (n. 17 octombrie 1862, București – d. 31 decembrie 1916, Ciurea – Iași). A fost comandant pe remorcherul „România” (1 august-20 septembrie 1892), puitorul de mine „Alexandru cel Bun” (1-24 octombrie 1892), ofițer la bordul crucișătorului „Elisabeta” (25 aprilie-16 octombrie 1894), comandant al canonierei „Oltul” (1 aprilie-1 noiembrie 1895), căpitan de port clasa I la Constanța, în cadrul Inspectoratului Navigației și Porturilor (1 aprilie 1896-8 iulie 1897), comandant al bricului „Mircea” (8 iulie-27 septembrie 1897; 1 august 1899-1 aprilie 1900; 16-20 octombrie 1900), canonierei „Grivița” (1 iunie-15 octombrie 1900; 5-10 octombrie 1900) și comandant secund pe crucișătorul „Elisabeta” (1 ianuarie-1 martie 1901; 1 mai 1901-1 aprilie 1902). În anul 1900, a fost numit comandant al Apărării Porturilor Maritime. În următorii trei ani a revenit în funcția de căpitan al portului Constanța. La 1 aprilie 1905, a fost mutat la Divizia de Dunăre, iar la 5 aprilie 1907, la Comandamentul Marinei Române. La 15 aprilie 1909, a preluat comanda crucișătorului „Elisabeta”. La 16 octombrie 1910, a fost numit comandant al Diviziei de Mare, iar în luna octombrie 1910, a fost mutat la Ministerul de Război. La 26 septembrie 1914, a fost numit comandant al Diviziei de Dunăre, iar la 17 martie 1916, a preluat comanda Depozitelor Generale ale Marinei. A murit într-un accident de tren, în gara Ciurea. [Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, pp. 85-86].

¹⁰ Marian Moșneagu, *Eroii Marinei Române*, Editura Alpha MDN, Buzău, 2009, pp. 50, 53 și 75-78.

¹¹ Detalii la Virgil Alexandru Dragalina, *Escadrila de Nistru*, Ediție îngrijită de Adrian Pandea și Dumitru Roman, Cuvânt-înainte de Ion Bulei, Editura Militară, București, 2011.

¹² Ioan Bălănescu (n. 9 iulie 1878, comuna Marginea, jud. Giurgiu – d. 1946, București), viitor viceamiral. A fost comandant al vedetei fluviale „Călinescu” (8 aprilie 1910-1 aprilie 1912), comandant al vedetei „Maior Giurescu” (1-25 aprilie 1912), secund pe monitorul „Catargiu” (25 aprilie-1 decembrie 1912, 1 aprilie-1 octombrie 1913, 1 martie-1 aprilie 1914). Ulterior a fost comandant al monitorului „Catargiu” (1 aprilie 1914-1 aprilie 1916), detașat ca ofițer de stat-major la M.St.M. (1 aprilie 1916-25 august 1917), comandant al crucișătorului „Elisabeta” (25 august 1917-18 ianuarie 1919), director al Direcției Marinei din Ministerul de Război (14 februarie 1919-5 mai 1923), comandant al Forței Navale Fluviale (5 mai 1923-1 aprilie 1924), în Inspectoratul General al Marinei (1 aprilie 1924-1 octombrie 1930) și comandant al Diviziei de Mare (1 aprilie 1931). În a doua parte a anului 1932, a deținut prin cumul funcția de comandant al Marinei. La începutul anului 1933, după reluarea comenzii Marinei de către viceamiralul Vasile Scodrea, a rămas în continuare la comanda Diviziei de Mare. Între 13 ianuarie 1934 și 1 noiembrie 1937 a fost comandant al Marinei Regale [Marian Moșneagu, *Amiralii României. Dicționar enciclopedic*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2017, pp. 51-57].

¹³ Ion Ionescu, Georgeta Borandă, Marian Moșneagu, *Noi contribuții la istoria Marinei Militare Române*, Editura Muntenia & Leda, Constanța, 2001, pp. 191-197.

APARIȚIA RADIOLOCAȚIEI ÎN ARMATA ROMÂNĂ – FACTOR DE PROGRES PENTRU ARTILERIA ANTIAERIANĂ

General-maior (r) prof. univ. Dr. Visarion NEAGOE¹

La 24 octombrie 1939, „Ziarul Științelor și Călătoriilor” a anunțat că: „în Anglia s-a descoperit un procedeu nou de detectare a aeroplanelor prin emisii de unde radio”. După numai un an de la această știre, la 15 septembrie 1940, primul ministru al Marii Britanii, W. Churchill, a asistat la desfășurarea serviciului operativ într-unul din primele centre de supraveghere aeriană, instalat pe coasta de sud a insulei.

Elascoapele, vestitele aparate de ascultare a zgomotelor, au început treptat, treptat să ia calea muzeelor. Una era „să lucrezi” pentru detectarea aeronavelor cu un instrument ce „cerceta” cu o viteză de 300.000 km/sec și alta cu una de 340 m/sec.

Descoperirea „ecoului radio” și, în final, a radiolocatorului, fapt atribuit lui Robert Watson-Watt, a avut o influență deosebită asupra modului de ducere a războiului, în special asupra confruntărilor dintre forțele aeriene și antiaeriene. Bătăliile pentru Anglia, pentru Europa, ca și cele din Atlantic și Pacific nu pot fi despărțite de existență în prim-plan a acestui mijloc de luptă discret, rapid, precis și cu o mare rază de acțiune, numit simplu „radiolocație”.

Dacă în Primul Război Mondial, aviația și artileria antiaeriană au constituit armele „recrut” în arsenalele beligerante, în cel de-Al Doilea Război Mondial, acest gen de arme recrut sau surpriză s-au numit radiolocația și rachetele. Se înțelege că nu au fost luate în calcul armele atomice.

În România, studiile și cercetările privitoare la întrebuintarea undelor ultra-scurte, deci a frecvențelor ultra-înalte, în detecția electromagnetică și televiziune au parcurs aceleași etape ca și în țările dezvoltate, cu deosebirea că specialiștii români cu astfel de preocupări, ca și cei din alte domenii de activitate, nu au avut „sufiu financiar” și sprijinul necesar finalizării lor.

În anul 1937, în cadrul Facultății de Științe din București, a fost efectuată prima transmisie cu circuit închis din România, iar în perioada 1937-1939, au avut loc, sub conducerea profesorului Theodor V. Ionescu, experiențe de laborator în domeniul detecției electromagnetice.

În același scop, în anii 1941-1942, un grup de ofițeri din Comandamentul Artileriei Antiaeriene pentru apărarea Capitalei, îndrumați de profesorul universitar Emil Giurgea, au trecut la efectuarea probelor în vederea construirii aparatelor de detecție electromagnetică necesare artileriei antiaeriene.

Evenimentul a fost consemnat într-un raport al colonelului Ion Rudeanu - comandantul artileriei antiaeriene din zona Capitalei, adresat generalului de brigadă Gheorghe Părvulescu comandantul Brigăzii 3 Artilerie Antiaeriană, prin care solicita autorizarea experiențelor, adică dreptul de a folosi în spațiu anumite game de frecvență. Iată conținutul raportului:

„Rog să interveniți a se aproba experiențele ce le facem în vederea construirii de aparate cu detecție electromagnetică, aparate care, în caz de reușită, urmează a fi întrebuintate de artileria antiaeriană în trageri pe timpul nopții, ceață, plafon de nori jos etc. Experiențele constau în emisii și recepții de unde ultrascurte și le facem din laboratorul domnului profesor Emil Giurgea, în comuna Roșu”².

Sir Robert Watson-Watt

Intensificarea loviturilor aeriene executate de aviația anglo-americană asupra obiectivelor de pe teritoriul României, în special asupra zonelor București, Ploiești, Câmpina, ca și lipsa resurselor pentru finalizarea cercetărilor și fabricarea aparatelor de detecție electromagnetică românești au determinat autoritățile militare să apeleze pentru procurarea unor astfel de mijloace din import. Cum partea germană a refuzat să satisfacă această cerere, sub pretextul că „Armata Română nu este în măsură să folosească aparatură antiaeriană complicată”, s-a convenit în cele din urmă, ca bateriile de artilerie antiaeriene achiziționate din Germania să nu cuprindă în inventarele lor stații de radiolocație, dar în realitate acestea să existe, să participe la acțiunile de luptă, încadrate fiind însă cu echipaje germane.

Această situație a durat din 12 octombrie 1940, când trupele Wehrmacht-ului au început să sosească în România, până la 15 septembrie 1943, când Adolf Hitler personal, la cererea expresă a mareșalului Ion Antonescu, a aprobat ca 20 de stații de radiolocație Wurtzburg-39 T(C și D) să fie transferate Armatei Române contra cost.

Recepția acestor aparate, înscrierea în evidență și încadrarea cu echipaje românești a început la 15 septembrie 1943 și s-a terminat la 15 ianuarie 1944. Echipajele, totalizând 180 militari din care 60 cadre, au fost instruite la centre de instrucție din Germania, în perioada iunie-august 1943.

Putem deci afirma că data intrării în înzestrarea armatei române a tehnicii de radiolocație și înscrierii în tabelele de funcții militare a specialității de „radiolocatorist” (operator pentru detecția electromagnetică a țintelor) a fost 15 septembrie 1943.

Începând cu această dată, radiolocația a constituit o prezență activă și permanentă în structura armatei române, chiar dacă

din punct de vedere cantitativ și calitativ a cunoscut ritmuri de dezvoltare diferite.

Totodată, trebuie reținut faptul că, începând cu anul de învățământ 1943-1944, în programele de pregătire ale școlilor militare de profil și Centrului de Instrucție a fost introdusă disciplina „Aparatura pentru reperaj electromagnetic”.

Pe măsura intrării în compunerea de luptă a artileriei antiaeriene române a celor 20 de radiolocoatoare Wurtzburg și cu participarea celor aflate în înzestrarea trupelor germane staționate în România (9 stații de radiolocație FREYA - pentru cercetare aeriană îndepărtată și 17 stații Wurtzburg - pentru artileria antiaeriană), în perioada august 1943-februarie 1944 a fost definitivat sistemul unic teritorial de cercetare a spațiului aerian, de alarmare și conducere a acțiunilor de luptă a aviației și artileriei antiaeriene.

În structura sistemului a fost inclusă și rețeaua teritorială de pândă și alarmă aeriană în înzestrarea căreia intra aparatură optică și de ascultare.

Sistemul cuprindea trei „centuri de supraveghere și alarmare aeriană” dispuse concentric în jurul principalelor centre (obiective) de apărare antiaeriană și asigura:

- în prima fază, cercetarea spațiului aerian și transmiterea către punctele de comandă a semnalelor de avertizare despre pericolul atacului aerian;

- în faza a doua, pe timpul luptei, asigura cu date de radiolocație artileria antiaeriană și aviația de vânătoare.

Prima „centură”, formată din zonele de cercetare a 9 stații de radiolocație tip FREYA, se afla la 200 km față de centrul sistemului, considerat a fi la jumătatea distanței dintre București și Ploiești.

La descoperirea țintelor, operatorii transmiteau prin rețelele de informare primul semnal de avertizare numit „ATENȚIE ÎNDEPĂRTATĂ”.

Când țintele se apropiau de a doua „centură de supraveghere”, formată din posturi de pândă, observare și ascultare aeriană, și aflată la o distanță de 120 km de centrul sistemului, se transmitea semnalul „ATENȚIE - PREALARMĂ AERIANĂ”.

În final, când țintele ajungeau în zona celei de a treia „centuri de supraveghere”, constituită din zonele de descoperire a 9 grupe de stații de radiolocație tip Wurtzburg, aflată la o distanță de 75-80 km de presupusul centru al sistemului, se transmitea semnalul „ALARMĂ AERIANĂ”.

Aliniamentul Fetești - Cernavodă - Constanța era asigurat în mod independent cu stații de radiolocație Wurtzburg, care „acopereau” cu unde electromagnetice întregul traseu al „aurului negru” din zonele de extracție până la prima poartă maritimă a țării.

Este de la sine înțeles că, la primirea acestor semnale de avertizare, trupele din apărarea antiaeriană a teritoriului aplicau măsurile regulamentare de ridicare a capacității de luptă, iar autoritățile publice pe cele de protecție civilă.

În ultimii ani de război, sistemul și-a dovedit utilitatea.

După război, existența radiolocației în armata română a fost confirmată prin Legea nr. 206 din 21 iunie 1947 în care la Capitolul III „CORPURI DE TRUPĂ”, Art. 50 ARME se specifica: „ARTILERIA ANTIAERIANĂ este organizată

pe regimente, regimentele constituite pe divizioane, divizioanele constituite pe baterii, iar bateriile constituite din: un număr variabil de guri de foc; secție de proiectoare; secție aparate de detecție electromagnetică; alte formațiuni”.

Secțiile aparate de detecție (radiolocație) au rămas în compunerea de luptă a bateriilor de artilerie antiaeriană, primind ulterior denumiri ca: stații de ochire pentru tunurile antiaeriene (S.O.T.), stații de radiolocație pentru trageri antiaeriene (S.R.T.).

În perioada 15 septembrie 1948-31 decembrie 1948, în plin proces de reorganizare a apărării antiaeriene a teritoriului, studiile asupra modului de întrebuițare a radiolocației au ocupat un loc prioritar. Atunci s-a conturat pentru prima dată o concepție unitară la nivelul întregului teritoriu, care a cuprins: structura sistemului de cercetare a spațiului aerian; modul de obținere și exploatare a informațiilor de radiolocație; asigurarea nemijlocită cu date de radiolocație a artileriei antiaeriene și modul de organizare a învățământului de specialitate.

Punerea în aplicare a propunerilor rezultate din aceste studii a fost favorizată și de înființarea, la 10 aprilie 1949, a Comandamentului Apărării Antiaeriene a Teritoriului, organ unic în atribuțiile căruia au fost înscrise tocmai clarificarea acestor aspecte.

La 1 august 1949, a luat ființă în București-Băneasa **prima companie de radiolocație** din Armata Română destinată în mod expres pentru pregătirea radiolocatorilor (operatorilor) necesari artileriei antiaeriene și constituirea ca nucleu al unui viitor batalion de radiolocație³. Comandantul companiei a fost numit căpitanul Ilie Petre Ciupagea care, potrivit statutului de organizare, avea în subordine 8 ofițeri, 8 maiștri militari și 93 militari în termen, iar ca tehnică specială 3 aparate Wurtzburg model 39 T(D). Până la 31 decembrie 1950, compania a mai primit încă 3 stații de radiolocație de diferite tipuri.

În perioada 1 martie-30 iunie 1951, s-a desfășurat primul curs de specializare în radiolocație urmat de ofițeri din alte arme și care, după absolvire parte a format grupa de specialiști ce au participat la organizarea și înființarea, primei instituții de învățământ militar din armata română cu profil de radiolocație, iar o altă parte a încadrat funcții în eșaloanele de comandă operative.

Întrucât nevoia de cadre specializate în radiolocație a crescut substanțial după 1949, în perioada 22 octombrie 1951-1 martie 1952, a fost organizat un al doilea curs de calificare în această specialitate, urmat de 39 ofițeri, 12 subofițeri și un maestru civil.

Absolvenții acestui curs au fost încadrați în unitățile nou înființate și au completat corpul de comandă și didactic din instituțiile militare de învățământ.

La 12 aprilie 1951, a fost înființat, în cadrul Școlii de Ofițeri de Transmisiuni de la Sibiu, Batalionul 5 elevi radiolocație⁴ care, după organizarea și desfășurarea examenelor de admitere și-a început cursurile la 2 iulie 1951. Cifra de școlarizare a fost de 300 elevi pentru seria 1951 și 104 elevi pentru seria 1952. Întregul efectiv de elevi a fost pregătit pentru apărarea antiaeriană a teritoriului.

În cadrul învățământului de specialitate, au fost însușite stațiile de radiolocație tip S.C.R.-527A și AN/T.R5-3 destinate

Theodor V. Ionescu

cercetării spațiului aerian și Wurtzburg 39T(D) destinată tragerilor antiaeriene.

La 13 noiembrie 1952, Batalionul 5 elevi radiolocație din Școala de Ofițeri de Transmisiuni a fost transformat în Școala de Ofițeri de Radiolocație, cu dislocarea în garnizoana Sibiu⁵.

După numai cinci luni, la 7 aprilie 1953, s-a revenit asupra acestei decizii și, cu organizarea inițială de batalion elevi, întregul

efectiv a fost integrat în structura Școlii de Ofițeri de Artilerie Antiaeriană din Brașov cu păstrarea profilului de radiolocație⁶.

La 20 august 1953, prima promoție de ofițeri cu această specialitate, pregătită unitar pentru toate categoriile de forțe ale armatei a luat drumul unităților.

Din cifra de școlarizare realizată în urma examenului de admitere desfășurat în anul 1951 - respectiv 300 elevi -, 148 au promovat toate examenele și au fost avansați la gradul de locotenent, din care 132 activi și 16 rezervă; 24 au promovat parțial examenele de absolvire și în raport de rezultate au fost avansați: 14 la gradul de sublocotenent activ, 3 la cel de sublocotenent în rezervă și 7 la gradul de sergent; 95 de elevi au constituit pierderi pe parcursul anilor de învățământ. Pentru a avea o imagine completă asupra primei promoții de ofițeri de radiolocație, subliniem faptul că, odată cu cei 132 de locotenenți activi avansați la 20 august 1953 au primit acest grad și cei 33 de colegi din aceeași promoție, care din nevoi operative au fost avansați ca sublocotenenți la 16 ianuarie 1953 și repartizați în dispozitive de luptă astfel încât promoția a întrunit în final 165 locotenenți activi.

Repartiția acestor ofițeri a fost următoarea: 60% în unitățile de artilerie antiaeriană, 27% în cele din sistemul O.I.L.A. și 13% în unitățile de aviație.

Detalierea situației acestei promoții a reieșit din nevoia de a sublinia două aspecte și anume: importanța ce i s-a acordat radiolocației în urma studiilor efectuate în perioada 1948-

1950, pornind chiar cu formarea cadrelor și faptul că această promoție a fost singura care a cuprins în rândurile ei specialiști pentru toate genurile de armă care întrebuițau sau urmau să întrebuițeze astfel de mijloace. Începând cu anul 1955 (în 1954 nu a fost promoție), artileria antiaeriană și terestră, aviația militară și marina, iar după 1959 și rachetele antiaeriene, și-au format specialiști pentru exploatarea mijloacelor de radiolocație specifice în propriile lor instituții de învățământ.

În Școala Militară de Ofițeri de Radiolocație, reînființată la 25 august 1955, în București, sub comanda locotenent-colonelului Sui Gheorghe Buritz, s-au format în continuare cadre numai pentru tehnica de radiolocație, aparatura de automatizare și de luptă radioelectronică specifică sistemului de cercetare-informare asupra situației din spațiul aerian și de asigurare cu date de radiolocație a artileriei, rachetelor antiaeriene și aviației.

Ținând seama că, în anul 1916, au intrat în serviciul armatei primele tunuri antiaeriene, iar în anul 1928 primul aparat central pentru sincronizarea tragerilor antiaeriene, putem aprecia că începând cu anul 1943, odată cu introducerea în compunerea de luptă a bateriilor de artilerie antiaeriană a stațiilor de radiolocație, aceste subunități s-au transformat în sisteme de trageri contra aeronavelor.

Artileria antiaeriană a făcut primul pas în apariția în structura armatei a noii arme radiolocația. Un pas mic, dar decisiv. Ceea ce a urmat s-a numit diversificare, modernizare, automatizare, într-un cuvânt: perfecționare. Și încă o remarcă: **armata română a fost printre primele din lume care a întrebuițat radiolocația în scop de apărare** și care și-a conceput și realizat un sistem zonal de cercetare aeriană și conducere a acțiunilor antiaeriene prin radiolocație la nivelul celor mai apreciate sisteme practice pe timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Apariția radiolocației în structura artileriei antiaeriene române și a specialiștilor pregătiți, deopotrivă, și în cunoașterea gurilor de foc și a aparatului de calcul i-a ridicat cota de complexitate în executarea misiunilor și a înscris-o definitiv în rândul armelor moderne. De aici înainte, în modelarea și integrarea celor trei stâlpi de rezistență ai unui sistem artileristic antiaerian, respectiv: mecanica aplicată, unda electromagnetică și calculatorul, aveau să-și spună cuvântul noile tehnici și tehnologii apărute în cea de-a doua jumătate a secolului XX.

The Apparition of Radiolocation in the Romanian Army - Progress Factor for Anti-Aircraft Artillery Major-general (r) prof. univ. Visarion Neagoe, Ph.D.

Abstract: In 1939, the British Robert Watson-Watt announced the discovery of the radio echo, the basis of the apparition of the radio locator, successfully used in the great battles of the Second World War. The first devices of this kind were brought to Romania from Germany. September 15, 1943 is the date of entry into the endowment of the Romanian army of the radiolocation technique and the registration in the functions tables of this new military specialty (operator for electromagnetic detection of targets).

Keywords: Robert Watson-Watt, 1939, 1943, radiolocation, anti-aircraft artillery.

NOTE

¹ Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

² Arhivele Militare Române, Fond Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului, dosar nr. 193/1942. Raportul nr. 341 din 1 decembrie 1942.

³ Ordinul Marelui Stat Major nr. 46.642 din 26 iulie 1949.

⁴ Ordinul Ministerului Apărării Naționale nr. 00316495 din 12 aprilie 1951

(Arhiva Ministerului Apărării Naționale, Registrul de evidență a dosarelor și ordinelor, p. 142).

⁵ Ordinul Ministerului Apărării Naționale nr. JD0161740 din 13 noiembrie 1952.

⁶ Ordinul Ministerului Apărării Naționale nr. C.L. 003966 din 7 aprilie 1953.

1944. UN APRILIE DE FOC. PAȘTE SUB BOMBE. 34 DE ZILE ȘI NOPTI MAI MULTE ORAȘE DIN ROMÂNIA AU FOST BOMBARDATE

Conferențiar universitar Dr. Florian BICHI¹

In primăvara anului 1944, războiul era pentru români o chestiune îndepărtată, aproape un concept. În 4 aprilie 1944 a început bombardarea masivă și sistematică a țării de către Puterile Aliate. Supliciu nu a încetat decât odată cu lovitură de stat de la 23 august 1944. Impactul asupra populației a fost teribil². Nu mai puțin de 34 de zile și nopți, mai multe orașe din România au fost bombardate în primăvara și vara anului 1944. Tîrurile au început în perioada Postului Paștelui, care a avut loc în acel an la 16 aprilie, au continuat de Sfintele Sărbători și s-au oprit la 31 iulie.

Acest studiu încercă să facă lumină într-unul dintre cele mai negre capitole din istoria aviației militare românești: bătălia aeronautică din 21 aprilie 1944, când au căzut la datorie cei mai buni piloți de vânătoare români.

Evitat cu obstinație de regimul comunist, pentru care Al Doilea Război Mondial începea după 23 august, episodul din trista zi de vineri 21 aprilie rămâne un element de referință pentru istoria națională.

La începutul anului 1944, americanii au început bombardamentele sistematice asupra obiectivelor strategice românești. Bombardamente au urmat într-un ritm îngrozitor. Numai în luna aprilie au avut loc 10 bombardamente de zi: București (4 aprilie), Ploiești (5 aprilie), București și Ploiești (15 aprilie), Brașov și Turnu Severin (16 aprilie), București și Turnu Severin (21 aprilie), București și Ploiești pe 24 aprilie – și un bombardament experimental de noapte, 15-16 aprilie, la Turnu Severin³.

Istoricul Alesandru Dușu a cercetat la Arhivele Militare Române dosarele cu dările de seamă întocmite lunar referitoare la bombardamentele anglo-americe. Iată, într-o prezentare cronologică, succesiunea bombardamentelor: 4 aprilie 1944 – București și Ploiești; 5 aprilie 1944 – Ploiești, în cinci valuri succesive; 15 aprilie 1944 – Ploiești și București; 15/16 aprilie 1944 – Turnu Severin (Grupul 205 Aerian britanic); 16 aprilie 1944 – Brașov; 21 aprilie 1944 – București și Turnu Severin; 24 aprilie 1944 – București și Ploiești; 3/4 mai 1944 – București și Câmpina; 5 mai 1944 – Ploiești, Moreni și Turnu Severin; 5/6 mai 1944 – București și Câmpina; 6 mai 1944 – Turnu Severin, Craiova, Ploiești, Câmpina, Brașov și Pitești; 6/7 mai 1944 – București și Câmpina; 7 mai 1944 – București; 7/8 mai 1944 – București și Câmpina; 18 mai 1944 – Ploiești; 31 mai 1944 – Ploiești 6 iunie 1944 – Ploiești, Brașov, Pitești, Râmnicu Vâlcea și Craiova; 10 iunie 1944 – Ploiești; 11 iunie 1944 – Focșani, Galați și Giurgiu; 23 iunie 1944 – Ploiești; 24 iunie 1944 – Ploiești și Craiova; 28 iunie 1944 – București și Chitila; 2/3 iulie 1944 – București și Giurgiu; 3 iulie 1944 – București, Timișoara și Arad; 4 iulie 1944 – Pitești și Brașov; 9 iulie 1944 – Ploiești; 15 iulie 1944 – Ploiești; 16/17 iulie 1944 – Timișoara; 22 iulie 1944 – Ploiești; 23/24 iulie

1944 – București; 26/27 iulie – Ploiești; 27/28 iulie – București; 28 iulie 1944 – Ploiești; 28/29 iulie 1944 – Giurgiu; 31 iulie 1944 – Târgoviște, Buzău și Ploiești.

Operațiunile au fost executate de Forța 15 Aeriană a USAAF, dislocată în Italia și aflată sub conducerea general-locotenentului Nathan Twining. Încă din septembrie 1943, după ocuparea sudului

Generalul Nathan Twining

Italiei de către Aliați, această flotă aeriană a primit misiunea de a acționa și de a ataca centrele industriale din sudul Europei, de a distruge zona petroliferă Ploiești, ca și nodurile de cale ferată din Balcani⁴.

Primul atac a avut loc pe 4 aprilie, când vânătorii români au reușit să facă față inamicului. Și asta pentru că bombardierele americane au venit fără protecția avioanelor de vânătoare. În următoarele atacuri, din 5, 15 și 16 aprilie, aparatele americane de vânătoare P-38 Lightning vor însoți bombardierele, stânjenind atacurile piloților de vânătoare români și ale aliaților germani. Astfel, bombardierele B-17 și B-24 reușesc să lovească rafinăriile de la Ploiești și Câmpina, Triajul și Gara de Nord din București, Uzinele „IAR” din Brașov și instalațiile portuare de la Turnu Severin.

Veterani ai campaniilor din Africa de Nord și Italia, zburătorii americani din cadrul Grupului 31 Vânătoare (unitate creditată pentru intervalul august 1942-martie 1944, cu aproape 200 de victorii aeriene) au fost aduși să lupte împotriva escadrilelor românești și germane. În primele zile ale lui aprilie 1944, membrii grupului au intrat în componența Forței 15 Aeriene și au făcut trecerea de pe avioanele tip Spitfire pe P-51B Mustang, considerate letale pentru aviația inamică pe Frontul de Vest. Escadrilele 307, 308 și 309 din cadrul Grupului 31 Vânătoare au fost amplasate la San Severo, în Italia⁵.

„Alarmă! Toată lumea în aer!”

În prima parte a zilei de 21 aprilie, patru straturi de nori acopereau soarele, ascunzând parcă un pericol iminent. La ora 9.44, eșaloanele superioare ale aviației de vânătoare române și germane au fost informate că „mai multe sute de avioane inamice au decolat din regiunea Brindisi și se îndreaptă spre coasta Dalmației”. Între 10.10 și 10.43, formațiunile au trecut peste Dubrovnik și s-au îndreptat, în două valuri, spre România.

La 11.06, primul val a pătruns pe la Moldova Nouă, a survolat zona Oravița-Reșița, iar la vest de Pitești se scindează: o grupare atacă zona petroliferă, iar cealaltă capitala. La ora 11.25, al doilea val a pătruns pe la Calafat, a ocolit Craiova pe la sud și, de asemenea, s-a divizat. O grupare s-a îndreptat spre Ploiești, iar cealaltă spre București. Concomitent, 130 de avioane românești și germane primesc ordin să intre în luptă. Primii care s-au ridicat în aer au fost zburătorii Grupului 1 Vânătoare de la Roșiori de Vede, unitate aflată sub comanda căpitanului comandor Ioan Sandu. Cele 26 de IAR-uri 81A (Escadrilele 43, 63 și 64) au primit ordin de decolare la 11.20 și, câteva minute mai târziu, se aflau la 2.000 m, la nivelul plafonului inferior al norilor. La 11.35, au primit ordin de zbor și Grupul 2, format din 34 de avioane IAR 81C, precum și Grupul 6, cu 30 aparate de zbor. Grupul 2 Vânătoare s-a ridicat de pe aerodromul Pipera, iar Grupul 6 de pe Popești-Leordeni. Germanii au trimis în luptă 40 de aparate de zbor, 39 Me-109 G.6 și un Ju-88⁶.

Măcelul din văzduh

Deasupra României se aflau trei tipuri de avioane americane: bombardierul B-24 Liberator și aparatele de vânătoare P-38 Lightning și P-51 Mustang. Atacul fusese minuțios organizat, pentru ca rezultatele lui să fie cât mai dezastruoase. Avioanele de bombardament păstrau formația cu orice preț și reacționau cu foc numai la distanțe mici. Vânătorii deschideau lupta de la 4-500 m, cu rafale scurte, urmărind avioanele românești „*până la doborâre sau până dispăreau în nori*”. Dacă pilotul se salva parașutându-se, încercau să-l mitralieze în aer, chiar dacă exista cutuma ca omul din parașută să fie lăsat să trăiască. Evitau lupta când erau izolați și atacau numai în formații de 2, 4 și chiar mai mari. În schimb, piloții români, deși buni trăgători și manevrieri, atacau de multe ori individual, cu foarte mult elan, fără să-și coordoneze eforturile cu ceilalți. Pentru șefii de formații era foarte greu să-i stăpânească, fapt care s-a dovedit fatal. Mai mult, au făcut grava eroare de a confunda Mustang-ul cu avionul german Me-109 și nu l-au atacat, ba multă vreme nici măcar nu s-au ferit de el.

Schimbare de tactică

În general, luptele aveau loc la 6-8.000 m altitudine, adică la nivelul de zbor al bombardierelor. Piloții români trebuiau să atace bombardierele grele ale USAAF până la lansarea bombelor.

Și asta pentru că, după ce scăpau de încărcătură, acestea deveneau mai ușoare și apropierea de ele necesita mai mult timp, interval când micul avion de vânătoare era expus unui foc încrucișat devastator. O schimbare de tactică a americanilor a avut un deosebit succes: din 21 aprilie 1944, vor trimite înainte cu o jumătate de oră la vânătoare liberă monomotoarele de tip Mustang, care vor angaja în condiții foarte avantajoase de înălțime și viteză IAR-urile românești, atrăgându-le la o înălțime, care depășea posibilitățile de manevrabilitate a acestora. Strategia de luptă americană urmărea ca atunci când bombardierele ajungeau deasupra obiectivelor, avioanele românești să fie deja la limita de muniție sau în pană de benzină. Deși piloții de pe Mustang-uri vor doborî mai multe IAR-uri 81, ei vor raporta că au dat jos fie un Focke Wolf 190 german, fie un Fiat-50 italian, confundându-le.

4 aprilie 1944. Stingerea unui incendiu pe bulevardul Dinicu Golescu

Pierderi grele

Cele mai grele pierderi le-au suferit cei din Grupul 1 Vânătoare: 5 morți și 2 răniți (aproape o treime din efectivul apt de luptă), iar 6 IAR-uri 81A au fost distruse și avariate alte 4 (toate aterizaseră forțat și erau recuperabile). O întreagă patrulă, compusă din 4 aparate, condusă de căpitanul aviator Grigore Musică, a fost surprinsă de Mustang-uri deasupra Snagovului și doborâtă în câteva secunde, fără ca zburătorii români să reușească măcar să reacționeze. Alături de căpitan au murit adj. maj. av. Andrei Ciobănaș, adj. stg. av. Ioan Marchis și adj. stg. av. Mircea Cătană. Scena a fost văzută de la distanță de un aviator izolat, sublocotenentul Mihai Vieru, care se salvează sărind cu parașuta.

După un timp, când camarazii vor merge la mormântul căpitanului Musică, vor constata că acesta fusese înmormântat fără cruce și că peste mormânt erau urme de camion. Un alt erou al Grupului 1 a fost slt. av. Alexandru Totoiu, al cărui IAR 81A s-a izbit de pământ lângă gara Crivina, iar slt. av. Cristu I. Cristu, care a fost atacat de câteva Lightning-uri, a fost rănit și a aterizat forțat la Boteni. Escadrila 63, condusă de cpt. av. Parsifal Ștefănescu, nu a întâlnit inamicul. La finalul misiunii, grupul a pretins două avioane inamice doborâte sigur și unul probabil.

O luptă inegală

Grupul 2 Vânătoare a primit ordin să se ridice deasupra norilor, la aproape 8.000 de metri. IAR-urile s-au dispersat, nefiind amenajate pentru zborul instrumental. Doar Escadrila 58 a venit în contact cu formațiile masive de bombardiere și a început asaltul, dar într-un mod neorganizat. A fost foarte ușor pentru Mustang-uri să intervină prin atacuri fulgerătoare,

Generalul Ermil Gheorghiu

depașit cele patru straturi succesive de nori. Au întâlnit mai multe grupuri de bombardiere B-24 și le-au atacat. Au fost obținute cinci victorii sigure și două probabile. În luptă și-au pierdut viața patru aviator români: slt. av. Victor Arapi, adj. av. Nicolae Mănea, adj. av. Dumitru Gheorghe și adj. av. Ion Oprea, ultimul ucis în parașută.

Grupul 6 nu a raportat răniți, în schimb, patru avioane IAR 81C au fost distruse și alte trei avariate.

Raportul „dezastrului”

La câteva zile după evenimente, generalul Ermil Gheorghiu⁷, șeful Statului Major al Aerului, înaintează șefului aviației, generalul Gheorghe Jienescu, raportul cu pierderile. Jienescu pune pe raport următoarea rezoluție: „Dezastru! (...) Nici 2 atacuri și suntem desființați. Rog Statul Major al Aerului a întocmit un studiu asupra acțiunilor aeriene inamice începând cu 4 IV '944 și a trage concluziile ce rezultă...”.

Conformându-se ordinului, doi ofițeri de stat-major au vizitat unitățile implicate în luptă și au constatat că „aviatorii Grupurilor 1 și 2 nu sunt instruiți să lupte pe grup, lipsindu-le

chiar în spatele vânătorilor români izolați. Adj. av. Constantin Coman a fost doborât în flăcări, iar slt. av. Spiridon Matei a fost mitraliat în timp ce încerca să se salveze cu parașuta. Alți patru piloți ai Grupului 2 Vânătoare au fost răniți. Grupul 2 a declarat patru aparate distruse și unul recuperabil. De asemenea, au fost raportate patru victorii aeriene, toate aparatele doborâte fiind bombardiere. Și cei din Grupul 6 Vânătoare s-au dispersat după ce au

coeziunea și spiritul de echipă” și că „vânătoarea română și cea germană colaborează deficitar. Concentrarea întregii aviații nu s-a realizat pentru că germanii apără în primul rând zona petroliferă, iar românii capitala”. Totodată, aceștia observau că „atacul contra aviației de vânătoare nu se poate decât din față, dacă aceasta acceptă lupta, pentru că avioanele americane au calități net superioare și se pot eschiva oricând de la luptă”.

În raportul Statului Major s-a constatat și că mulți piloți au fost doborâți din cauza lipsei de radio la bord. „Echipierii care au văzut pe acești piloți în pericol nu au fost în măsură să-i anunțe pentru a degaja...”, se arată în raportul citat. Dacă avioanele inamice puteau rămâne deasupra României cel puțin două ore, avioanele românești, după un angajament de 20-25 de minute, rămâneau în pană de benzină. Avionul IAR-81 nu putea utiliza rezervoare suplimentare, pentru că acestea intrau în funcțiune doar la 40 de minute de la decolare, adică tocmai în momentul întâlnirii cu inamicul, când pilotul trebuia să le largheze pentru a căpăta maximum de manevrabilitate...

La 19 august 1944, într-un raport ultrasecret adresat Berlinului, von Killinger a lansat un ultim apel disperat, arătând faptul că apărarea regiunii petrolifere nu mai era în stare să facă față atacurilor aliate. El își argumenta opinia relevând că, în data de 18 august, doar 50 de avioane de vânătoare germane și române au putut interveni în fața a 1.100 de avioane inamice și avertiza că: „în cazul în care nu sunt aduse mai multe avioane de vânătoare și artilerie antiaeriană de o calitate superioară, zona petroliferă nu mai poate fi menținută”⁸.

Previțiunea diplomatului german avea să se adevărească în scurt timp, evenimentele consumate la 23 august 1944 însemnând nu numai ieșirea României din războiul dus alături de Germania împotriva Națiunilor Unite, ci și pierderea bătăliei pentru petrolul românesc de către cel de-al III-lea Reich, ceea ce a constituit un nou dezastru economic și militar pentru mașina de război germană.

Un bilanț statistic arată că de-a lungul celor 17 de bombardamente aeriene, începând cu cel din 4 aprilie 1944, executate de americani și englezi cu aproximativ 3.640 de avioane de bombardament de diferite tipuri, însoțite de circa 1.830 de avioane de vânătoare pe timp de zi, au fost uciși 5.524 de locuitori, răniți 3.373, iar 47.974 au rămas fără adăpost, devenind sinistrați.

1944. April in Fire. Easter under the Bombs. 34 Days and Nights several Cities in Romania were bombed Associate professor Florian Bichir, Ph.D.

Abstract: On April 4, 1944, the Allied Powers began the massive and systematic bombardment of the country, which ceased with the coup d'état on August 23, 1944. For 34 days and nights, several cities in Romania were bombed, starting with the Easter Lent (April 16), they continued on the Holy Holidays and stopped on July 31, with a dramatic effect on the population.

Keywords: Bombardment, Air Fighting, Bombardment Aviation, Fighter Aviation, Allied Powers.

NOTE

¹ Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, cercetător științific al Academiei Române-Centrul de Istorie și Civilizație Europeană Iași, membru al Comisiei Române de Istorie Militară.

² Mihai Pelin, *Raidul escadrei trădate: bombardamente asupra României 1941-1944*, Editura Elion, 2005.

³ Lucian Dobrovicescu, *Aprilie 1944. Moartea vine din cer: Bombardamentele Aliate asupra României*, „Historia”/24 aprilie 2015.

⁴ Aurel Pentelescu, *Bombardamentele aeriene anglo-americane asupra teritoriului României în perioada aprilie-august 1944. Atitudinea lui Gheorghe I. Brătianu față de acestea*, în *Istoria și teoria relațiilor internaționale. Studii*, coordonator Cătălin Turliuc, Iași, 2000, p. 310.

⁵ Florian Bichir, *Ziua aripilor frânte*, „Evenimentul Zilei”/20 aprilie 2005.

⁶ Alexandru Armă, Sorin Turturică, *Misiuni de sacrificiu – Grupul 1 Vânătoare în apărarea teritoriului național, aprilie-iunie 1944*, Editura Militară, 2011.

⁷ Ermil Gheorghiu (n. 13 februarie 1896, Botoșani - d. 14 ianuarie 1977, București) a fost un general aviator român, șef de stat-major al Forțelor Aeriene. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a fost numit la comanda Corpului Aerian Român (21 noiembrie 1942), ulterior fiind avansat ca șef de stat-major al Forțelor Aeriene Române. A îndeplinit și funcția de Subsecretar de Stat în Ministerul de Război. În cadrul unei operațiuni din noaptea de 5/6 mai 1950, Securitatea l-a arestat pe generalul Ermil Gheorghiu. A supraviețuit închisorilor comuniste, decedând în anul 1977.

⁸ Ottmar Trașcă, *Bombardamentele anglo-americane asupra României, aprilie-august 1944. Percepții germane și maghiare*, Anuarul „Historica”, Institutul de Istorie „George Barițiu”, Cluj-Napoca, 2002.

ÎNCERCĂRI DE DEZVOLTARE A TEHNICII MILITARE ROMÂNEȘTI ÎN ANII CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Dr. Viorel GHEORGHE¹

Campania din vara și toamna anului 1941 a pus în evidență o serie de curențe în dotarea armatei române și, mai cu seamă, a Forțelor Terestre. Aviația și Marina stăteau mult mai bine din punct de vedere al înzestrării cu tehnică performantă, iar această situație s-a păstrat, în linii mari, până la începutul anului 1944. Conducerea politică și militară a României de atunci, în frunte cu Ion Antonescu, a inițiat o serie de programe pentru dotarea armatei române cu tehnică nouă, comparabilă cu cea deținută de forțele inamice. O soluție a reprezentat-o importul din Germania, numai că prioritatea industriei de război germane o reprezenta dotarea forțelor proprii. Ca urmare, importurile din Germania nu au fost în cantitățile dorite de armata română și de aceea s-au căutat soluții alternative, iar acestea au implicat industria românească. Pentru anumite categorii de tehnică, în special aviație și artilerie antiaeriană, au fost achiziționate licențe de la firme germane, iar produsele aflate deja în producție au fost modernizate, soluție aplicată mai ales de „IAR” Brașov la avioanele de vânătoare IAR-80. În cazul Forțelor Terestre au fost demarate de la zero o serie de programe, care presupuneau implicarea totală a industriei românești și a corpului ingineresc. Din cauza evenimentelor politice și militare nu toate au fost finalizate și nu au intrat în dotarea armatei române.

Realitatea frontului a impus pentru Forțele Terestre definirea acestor programe pentru:

- autocamionul de 1,5 tone;
- tunul antitanc de mare putere;
- distrugătorul de tancuri;
- carul de luptă „Mareșal”;
- tunul antiaerian de mare calibru;
- arme antitanc portative;
- aruncătorul de mine calibru 120 mm;
- tractorul pentru artilerie.

Cercetarea documentelor de arhivă, din păcate incomplete și dispartate, aruncă o lumină asupra acestor proiecte, cele mai multe, uitate probabil intenționat. În acei ani, inginerii români, presați de urgența realizării unor categorii noi de tehnică, au recurs uneori la preluarea unor modele de referință, la ceea ce se numește astăzi inginerie inversă, adică au pornit de la capturile de la inamic. Cu toate acestea, nu putem vorbi de copierea acestora, dimpotrivă, inginerii români au venit cu soluții proprii, care au modificat radical produsul obținut, comparativ cu cel de referință.

Un exemplu în acest sens este „tele-aprinzătorul de mine”, de fapt un sistem de comandă de la mare distanță a dispozitivelor explozive prin radio. La originea acestui proiect a stat capturarea unui dispozitiv de acest fel de producție

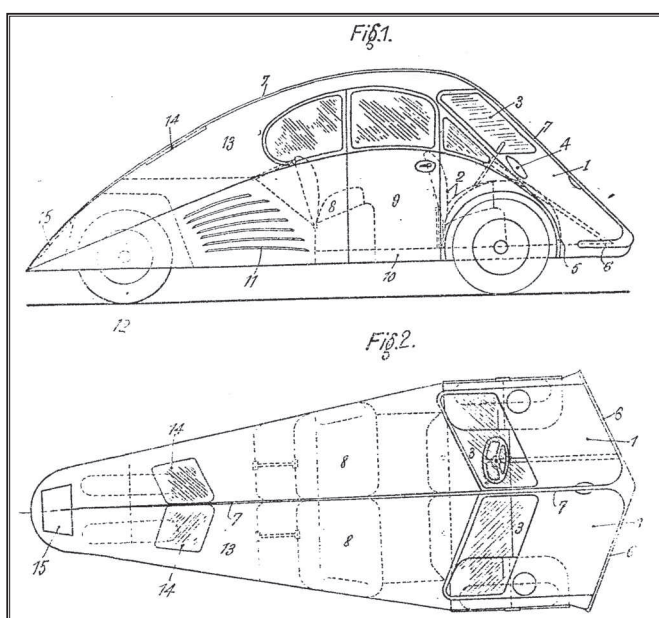
sovietică, de către Corpul de Cavalerie, precum și evaluarea acestuia de către specialiștii geniști. Subsecretariatul de Stat al Înzestrării informa Cabinetul Militar al Conducătorului Statului, în data de 4 mai 1942, de capturarea aparatului sovietic și solicita o nouă evaluare, pentru determinarea exactă a importanței acestuia pe câmpul de luptă².

Arsenalul Geniului a efectuat o nouă și atentă evaluare a acestui dispozitiv, iar Ministerul Înzestrării Armatei și a Producției de Război (MIAPR) a prezentat acest lucru Cabinetului Militar. În urma experimentelor a rezultat compunerea, modul de folosire și construcția foarte complexă. Aparatul a fost considerat ca fiind important în momente de retragere, pentru distrugerea obiectivelor de importanță strategică. Inginerul care a studiat acest dispozitiv a considerat că se poate construi un aparat similar, mult mai simplu, dar că în acel moment nu se poate realiza așa ceva în România, din cauza lipsei componentelor necesare și a forței de muncă calificată. Generalul Gheorghe Dobre, care era în fruntea MIAPR, a precizat că Direcția Geniului continuă studiile asupra acestui dispozitiv cu sprijinul specialiștilor de la fabrica de telefoane „Standard”³.

Antonescu a fost însă interesat de acest dispozitiv și a cerut o descriere amănunțită a acestuia. La 29 octombrie 1942, Direcția Geniului din Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat a trimis o notă informativă cu descrierea sumară a „tele-aprinzătorului de mine rusesc”, care, în principiu, era format dintr-un aparat de radio-recepție care se îngropa în pământ și era legat printr-un cablu electric cu o încărcătură explozivă. Pentru producerea exploziei, un aparat radio-emițător trimitea un semnal pe o lungime de undă stabilită, care era recepționat de aparatul legat de mine. Aceste semnale aveau o anumită durată și se executau pe frecvențe muzicale rigurose determinate și care trebuiau să se încadreze în cheia deținută de aparatul de recepție. Transmisia se putea realiza pe zeci sau chiar sute de kilometri. Aparatul de recepție trebuia să fie permanent alimentat la o sursă de energie, acumulatori sau baterii, cu o durată de viață de câteva săptămâni sau chiar luni. Din acest motiv ele ar fi trebuit să fie de mari dimensiuni, dar

1926. Inginerul Mihail Konteschweller

Schița automobilului inventat de Mihail Konteschweller

cum acest lucru ar fi făcut ca dispozitivul să fie greu de îngropat sau de camuflat, inginerii sovietici au imaginat un dispozitiv de alimentare intermitentă. Prin folosirea unui mecanism de ceasornic, dispozitivul era alimentat câteva secunde la interval de 1-2 minute, iar mecanismul era întors automat și periodic de către un releu acționat tot de acumulator⁴.

Pe 3 octombrie 1942, MIAPR a revenit cu o nouă notă care preciza că pentru a evita declanșarea accidentală a exploziei, datorată unei interferențe radio sau a unui trăsnet, dispozitivul avea un sistem de siguranță. Pe lângă faptul că semnalul trimis trebuia să aibă o anumită tonalitate, frecvență și durată, acesta era analizat de către un „creier electric”, după cum îl denumea MIAPR. Acesta analiza, în mod automat, toate semnalele și numai dacă corespundeau declanșa explozia. MIAPR considera că un produs similar nu se poate realiza în țară, din cauza lipsei pieselor speciale și a specialiștilor. Antonescu nu a fost de acord cu această opinie și a notat pe marginea raportului: „Să se continue studiile. Ele trebuie să ducă la rezultate practice. Altfel se poate pune orice pecete pe fruntea tehnicienilor noștri. Aparatul trebuie să îl fabricăm în serie și să-l întrebuițăm în sistemul de apărare pe care-l vom organiza în anumite părți ale Țării”⁵.

Direcția Geniului era de asemenea interesată de acest dispozitiv și de posibilitatea producerii unuia similar în țară. Chiar pe 3 octombrie 1942, îi raportau lui Antonescu măsurile luate în acest sens. La 13 și 26 septembrie, a ordonat Arsenalului Geniului să accelereze studiarea teleaprinzătorului și a cerut ca inginerul Mihail Konteschweller⁶ să propună cele necesare pentru realizarea prototipului. Acesta, o mare personalitate a științei românești, a cerut, la 28 septembrie 1942, să i se pună la dispoziție un mecanic-ceasornicar de precizie și un radio-tehnician cu experiență, iar cei desemnați au fost Ilie Bârsan, mecanicul-șef al Laboratorului de optică de la Facultatea de Științe a Universității București și Ion Vasilescu, student în ultimul an la Politehnică. Cei doi erau mobilizați: Bârsan era sergent t.r. la Regimentul 2 Vânători, iar Vasilescu sublocotenent

(r) la Regimentul 1 Transmisiuni. Direcția Geniului a solicitat mutarea definitivă a acestora la Arsenalul Geniului.

Inginerul Konteschweller estima că realizarea unui prototip funcțional nu se putea realiza mai devreme de șase luni⁷.

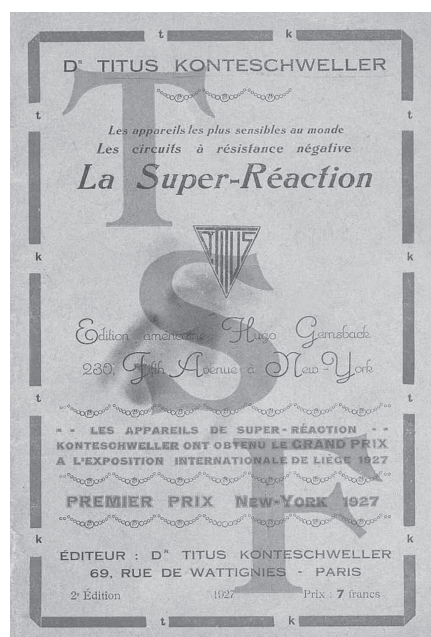
La 17 octombrie 1942, Secția I din Marele Stat Major informa, Cabinetul Militar al Conducătorului

Statului că a dat ordinele necesare pentru mutarea celor doi specialiști ceruți de inginerul Konteschweller la Arsenalul Geniului.

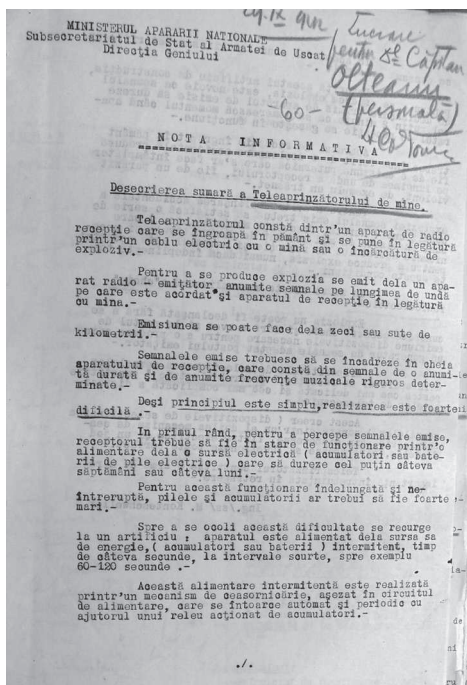
Lucrul la realizarea prototipului a mers chiar mai bine decât estima inginerul Konteschweller, pentru că experiența acestuia în telemecanică și electricitate și-a spus cuvântul. La 26 noiembrie 1942, Ministerul Apărării Naționale informa Cabinetul Militar al Conducătorului Statului, de faptul că inginerul Konteschweller a ajuns la forma definitivă a dispozitivelor rezonante, a stabilit și a început forma finală a întregului sistem de oscilație de la partea de emisie, a început construcția receptorului radio-electric, a executat șasiul receptorului și a început montarea pieselor componente și a realizat primul circuit oscilant al etajelor de înaltă frecvență. Inginerul Konteschweller a fost ajutat de Ilie Bârsan, Gheorghe A. Bălașei și Gheorghe Vasilescu, fost preparator la Laboratorul Liceului „Crețulescu” și tehnician la Societatea de Radio Difuziune⁸.

Marele Stat Major era și el mulțumit de cum evolua acest proiect. La 30 noiembrie 1942, generalul Ioan Arhip, subșef al Marelui Stat Major îi raporta Mareșalului Antonescu despre stadiul realizării prototipului, precum și intenția Marelui Stat Major de a stabili numărul necesar de dispozitive ce urmează a fi fabricat⁹.

O primă problemă în realizarea prototipului a fost semnalată de MIAPR, în data de 3 decembrie 1942. În ciuda ordinului dat de Marele Stat Major, sublocotenentul inginer Ion Vasilescu nu se prezentase la Arsenalul Geniului¹⁰. Două zile mai târziu, colonelul Radu Davidescu, șeful Cabinetului Militar al Conducătorului Statului, a cerut explicații din partea Secției I din cadrul Marelui Stat Major despre situația lui Ion Vasilescu¹¹. La 11 decembrie 1942, Secția I din Marele Stat Major îi răspunde colonelului Radu Davidescu și precizează că au fost date ordinele necesare, numai că ele nu au fost executate de comandantul Batalionului 20 Transmisiuni din Regimentul 1 Transmisiuni¹².

Titus Konteschweller – „La Super-Réaction” (1927)

Notă informativă privind descrierea sumară a tele-aprinzătorului de mină

timpul probelor de laborator se vor face mici reglaje mecanice și electrice la dispozitivele rezonante. În timpul execuției au apărut ceva dificultăți la funcționarea corectă a contactelor de la diapazoane, care au fost însă rezolvate. În schimb sistemele rezonante erau complet puse la punct.

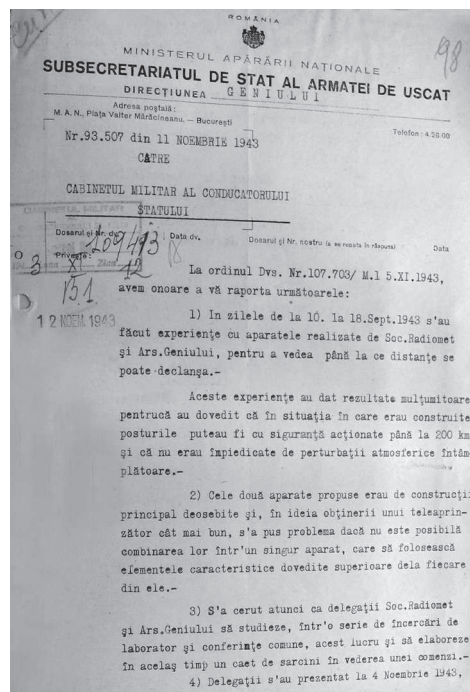
Receptorul radio era gata, urma să fie testat și montat. Și aici au apărut mici probleme, rezolvate pe rând, precum oscilații întreținute sau lipsa de sensibilitate. Cutia mecanismelor a început să fie fabricată din 30 noiembrie 1942, odată cu detașarea la Arsenalul Geniului a mecanicului de precizie Gheorghe A. Bălașei. Aceasta era aproape gata, mai trebuiau schimbate bobinajele de la electromagneți, pentru a corespunde cu dimensiunea impusă de proiect. Aparatul de comandă, care se atașa emițătorului era și el gata, iar MIAPR considera că se puteau începe probele de testare în laborator, care în mod normal trebuiau să dureze două, maxim trei săptămâni¹³.

Ministerul Apărării Naționale a raportat, în data de 8 ianuarie 1943, rezultatul primelor experiențe de laborator. La început au fost testate toate dispozitivele, dar acționarea s-a făcut prin fir. Pentru că acestea au fost reușite, s-a trecut la montajul final, cu toate legăturile necesare, dar s-a constatat că trebuie modificate anumite piese de fixare și îmbunătățită etanșizarea cutiilor, operațiune care era deja în curs de rezolvare. S-a constatat că sensibilitatea recepției nu este corespunzătoare și de aceea a mai fost montat un etaj de joasă frecvență. Ceva probleme au apărut la măsurarea consumației la dispozitivul de întoarcere electrică a ceasului, pentru că durata contactelor era de o fracțiune de secundă, iar curentul nu atingea valoarea sa normală din cauza „inducției bobinajelor”. Aparatele de măsură, care se găseau în dotarea Arsenalului Geniului, aveau o inerție prea mare și nu puteau oferi indicații utilizabile. De aceea, inginerul Konteschweller a ales o altă variantă de testare și anume cea electrochimică,

MIAPR a prezentat, la 18 decembrie 1942, Cabinetului Militar al Conducătorului Statului, stadiul în care se găsea realizarea prototipului de „telescrinzător de mină”. În cazul dispozitivelor rezonante, a fost realizat modulatorul de emisie, cutia și montajul radio-electric. Ingerul Konteschweller considera că în

iar rezultatele obținute i-au permis stabilirea capacității acumulatorilor¹⁴.

În săptămânile următoare, situația s-a schimbat în mod neașteptat, pentru că inginerul Konteschweller a fost trimis de urgență în Italia, cu misiunea de a stabili dacă se poate achiziționa aparatură radio de acolo, iar sublocotenentul inginer Vasilescu

Raport privind experimentarea aparatelor create de Societatea „Radiomet” și Arsenalul Geniului

a fost în cele din urmă găsit, dar era în custodia Curții Marțiale. Totuși, au existat și vești bune, pentru că dispozitivul sovietic a fost prezentat unor firme din țară, pentru a se stabili dacă au capacitatea de a produce un aparat similar, iar două dintre acesta au realizat câte un prototip, după cum raporta Ministerul Apărării Naționale în data de 4 februarie 1943¹⁵.

Una dintre firme era „S.A.R. Radiomet”, care a construit un model complet de „tele-aprinzător” și l-a prezentat Directorului Superior al Geniului. El se compunea dintr-un aparat de emisie, de mică putere, realizat din aparate de laborator și un aparat de recepție. Experimentele au demonstrat că sistemul de aprindere este complet realizat și superior, prin performanțe, celui de referință sovietic. Sistemul de siguranță era și el realizat și mult mai performant decât cel sovietic, și la nevoie putea bloca sistemul de aprindere, iar dacă se încerca dezamorsarea lui de către inamic acțiunea imediat aprinderea. Orice atingere a aparatului, antenei și cablurilor de legătură a capselor provoca explozia. Firma nu a realizat un emițător în formă definitivă din cauza costurilor foarte mari, dar în cazul producției de serie costul devenea suportabil.

Cea de-a doua firmă care a realizat un prototip funcțional era „S.A.R. Comindco”, care era testat de către militarii din cadrul Regimentului de Pionieri de Gardă. Conducerea superioară a Geniului studia condițiile minimale pe care trebuiau să le îndeplinească un asemenea dispozitiv, precum și numărul de aparate necesare pentru a fi comandate¹⁶.

După întoarcerea din Italia, Konteschweller și-a reluat activitatea pentru terminarea experiențelor de laborator cu „tele-aprinzătorul”. Apariția concurenței a făcut ca fiecare să își păstreze secretul asupra soluțiilor adoptate.

Marele Stat Major, prin generalul Ioan Arhip, informa, la începutul lunii februarie 1943, despre ultimele activități desfășurate la Arsenalul Geniului pentru construcția dispozitivului. Astfel, la partea mecanică a receptorului era

realizat șasiul aparatului, blindajele lămpilor, cheii, releului intermediar și a condensatorilor de filtraj. A fost montat definitiv releul de întârziere și aprindere, releul de alimentare, a fost executată cutia impermeabilă a „tele-aprinzătorului”, iar bobinele de înaltă frecvență au fost etalonate la frecvența de 400 W. Au continuat experiențele privind măsurarea consumației la dispozitivul de întoarcere electrică a ceasului¹⁷.

Între timp s-a aflat că ordinele date de către Marele Stat Major pentru aducerea de urgență a sublocotenentului Vasilescu la Arsenalul Geniului au fost executate de comandantul Batalionului 20 Transmisiuni și anume maiorul Th. Ciurezu. Acesta l-a trimis pe sublocotenentul Vasilescu, în data de 31 decembrie, la Regimentul 1 Transmisiuni¹⁸.

În ciuda acestor dificultăți activitatea lui Mihail Konteschweller pentru realizarea prototipului de „tele-aprinzător” a continuat intens, iar la 23 martie 1943, generalul Arhip informa Cabinetul Militar de faptul că se lucra deja la un al doilea prototip, perfecționat față de primul și se spera definitivarea lui până la sfârșitul lunii¹⁹.

În perioada aprilie-mai 1943, au fost executate o serie de experiențe cu dispozitivul construit de inginerul Mihail Konteschweller și cel al firmei „S.A.R. Radiomet”. Rezultatul acestora a fost prezentat mareșalului Antonescu, de către MIAPR, în data de 1 iunie 1943. S-a considerat în urma acestor teste, că ambele posturi de recepție funcționează corespunzător și inițiază explozia sub impulsul unei emisii pe o frecvență stabilită. S-a încercat și funcționarea la distanță mare între fortul Otopeni și sediul firmei „S.A.R. Radiomet”, adică aproximativ 18 kilometri. Rezultatele obținute au fost cele așteptate și au permis testarea pe o distanță mult mai mare, prin folosirea unui post de emisie din dotarea curentă a armatei române, pentru a se stabili dacă acestea se pot folosi în cazuri de nevoie. A fost utilizat un post de emisie „Lorentz” de 1,5 kw, iar aparatul de recepție de la „Radiomet” a fost dus la Alexandria. Receptorul a fost legat la o antenă cu lungimea de 40 metri și îngropată la 2 metri adâncime. Rezultatele au fost din nou foarte bune, iar specialiștii MIAPR erau siguri că aparatul realizat de „S.A.R. Radiomet” poate lucra cu aparatele de emisie „Lorentz” pe o distanță de 150-200 kilometri, cu antena de recepție îngropată și pe distanțe mult mai mari, dacă antena era descoperită. Chiar dacă rezultatele obținute erau extrem de favorabile, MIAPR dorea să continue testele, pentru stabilirea exactă a condițiilor în care se poate folosi acest „tele-aprinzător”. Chiar și așa, se putea trece la o comandă și la inițierea producției de serie²⁰.

Până la jumătatea lunii iulie au continuat testele, inclusiv cu cel construit la Arsenalul Geniului de către inginerul Mihail Konteschweller și echipa sa. Toate testele au dat satisfacție, astfel că se putea trece la lansarea producției în urma unei comenzi a armatei. Existența a două aparate cu aceeași destinație, dar cu o concepție diferită a pus conducerea armatei în fața unei dileme și anume care din ele trebuie comandat. Problema era complicată și de faptul că - după cum arăta și generalul Ilie Șteflea, în data 18 iulie 1943 - fiecare își „păstrează secretul asupra dispozițiilor și cheii de tele-aprindere până la hotărârea comenzii”²¹.

Antonescu, în urma acestui raport, a considerat că dezvoltarea și testarea acestui „tele-aprinzător” au durat destul de mult: „Să se analizeze realizarea, dacă greutățile au fost înfrânte. Generalul Dobre, în acord cu M.St.M., vor lua ultimele măsuri și vor urmări executarea de aproape. În paralel se vor studia și întocmi instrucțiuni în vederea păstrării, transportului, funcționării și întrebuințării”²².

Generalul Ioan Arhip

În săptămânile următoare au continuat experiențele - sub controlul Comitetului Superior al Geniului - cu cele două aparate, pentru a se stabili modul de funcționare pe distanțe de 200 kilometri. În conformitate cu ordinele primite, la 27 iulie 1943, Marele Stat Major a cerut Direcției Superioare a Geniului și Comandamentului Geniului să întocmească o listă de propuneri pentru înființarea și organizarea unei companii speciale de geniu²³.

Antonescu nu a fost mulțumit de ritmul în care se desfășurau aceste teste și, la 31 august, a ordonat Ministerului Apărării Naționale să se accelereze toate aceste activități²⁴.

În perioada 10-18 septembrie 1943, au fost efectuate testele finale cu cele două aparate, iar rezultatele au fost cele așteptate. Cele două aparate au putut fi acționate la distanțe de până la 200 de kilometri, indiferent de condițiile atmosferice. Pentru că cele două aparate erau diferite din punct de vedere constructiv, specialiștii de la MIAPR au cerut combinarea lor, pentru a se realiza un singur aparat, care să preia caracteristicile cele mai bune, de la fiecare. De aceea, i-au cerut inginerului Mihail Konteschweller și firmei „S.A.R. Radiomet” să colaboreze în acest sens și să elaboreze un caiet de sarcini unic, dar propunerea nu a avut finalitatea dorită de armată.

La 4 noiembrie 1943, cele două părți au comunicat Direcției Superioare a Geniului că nu pot ajunge la un singur dispozitiv pentru că fiecare consideră că are un aparat mai bun. În această situație, Direcția Superioară a Geniului a decis să constituie o comisie independentă de tehnicieni care să stabilească posibilitatea obținerii unui singur aparat. Prima întrunire a acestei comisii a avut loc la 7 noiembrie 1943²⁵.

Această comisie a reușit să găsească o soluție, iar la 29 decembrie 1943, Direcția Geniului a comunicat acest lucru Delegației Interministeriale pentru Înzestrarea Armatei. Aceasta a aprobat, în data de 11 ianuarie 1944, angajarea sumei de 38.250.000 lei pentru achiziționarea a 90 de receptori „T” și a „9 dispozitive de acționare adaptabile posturilor de emisie tip A”. Comanda a fost dată, pe 9 februarie 1944, firmei „S.A.R. Radiomet”, iar termenul de livrare a fost fixat pentru 30 septembrie 1944.

La începutul lunii martie 1944, firma construia un alt prototip și era în curs de achiziționare unei serii de

Generalul Ilie Șteflea

Arsenalului Geniului.

Comandamentul Militar al Capitalei a instituit o gardă militară la fabrica producătoare, pentru a garanta securitatea acesteia și pentru a controla accesul persoanelor în fabrică²⁶.

Deocamdată nu există informații dacă această comandă a fost finalizată, deși este de presupus că bombardamentele aviației americane și evenimentele din august 1944 au avut influență negativă asupra acestei activități.

Realizarea acestui „tele-aprinzător” în niciun caz nu putea schimba soarta războiului, dar el este important din punct de vedere științific și tehnic. Ambiția marelui Antonescu de a construi un aparat similar cu cel sovietic capturat a permis inginerilor și fabricilor românești să dezvolte un produs complet nou. Implicarea inginerului Mihail Konteschweller a fost extrem de importantă și de aceea, putem afirma că el a fost o veritabilă garanție pentru definitivarea cu succes a acestui proiect. S-a dovedit încă odată cât de important este să dispui de propria ta industrie, de specialiști și de personal calificat.

Acest proiect nu a fost singular iar România a fost nevoită să caute diverse soluții pentru a dota în mod corespunzător armata. Pe frontul de est, cel mai mare pericol era reprezentat de tancurile sovietice T-34, KV-1 și KV-2, care aveau blindaje ce rezistau cu succes la armele antitanc cu care era dotată armata română. De aceea s-a luat decizia construirii unui tun antitanc de mare putere, de calibrul 75 mm²⁷ și adaptarea tunului antiaerian Vickers de calibrul 75 mm la trageri antitanc. Există un precedent în armata germană și anume tunul antiaerian Krupp de 88 mm, care s-a dovedit letal în lupta cu tancurile sovietice. Tunul Vickers²⁸ era produs sub licență la Reșița²⁹, astfel că se putea realiza pornind de la el o piesă antitanc, chiar de calibrul 88 mm.

Din păcate, sursele documentare nu sunt foarte generoase și ca urmare informațiile sunt destul de puține. Totuși, în data de 5 iunie 1944, îi sunt prezentate marelui Antonescu o serie de informații legate de acest proiect. În primul rând, încercările de adaptare a calibrului 88 mm la tunul Vickers erau foarte avansate și soluțiile găsite erau considerate avantajoase. În teste a rezultat că noul tun era superior celui german de 88 mm. Astfel tunul românesc avea o greutate în bătaie de 4.500

componente din Germania, Franța, Olanda și Elveția.

Marele Stat Major a aprobat ca directorul tehnic al firmei „S.A.R. Radiomet”, și anume inginerul D. Florescu, să se ocupe de achiziționarea componentelor din import.

Direcția Geniului a hotărât, la 16 martie 1944, ca supravegherea acestei comenzi să se facă de către căpitanul inginer Costin Gheorghiu, din cadrul direcției și inginerul Mihail Konteschweller din partea

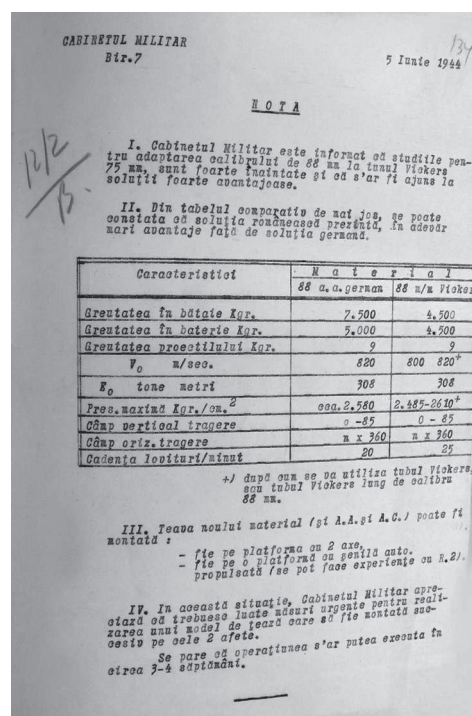
kilograme față de 7.500 ale celui german și o greutate în baterie de tot 4.500 kg comparativ cu 5000 la cel german. Tunul românesc avea o cadență de 25 lovituri pe minut, față de 20 la cel german, în timp ce restul caracteristicilor erau foarte apropiate. Se considera că țeava noului tun, care putea fi folosit atât antiaerian, cât și antitanc se putea monta pe o platformă cu două axe sau pe un șasiu autopropulsat, pe șenile, posibil pe șasiul vechiului tanc Skoda R-2. Inginerii considerau că în maxim 2-3 săptămâni se puteau realiza două prototipuri, unul pe platformă și celălalt pe șasiu autopropulsat³⁰.

Generalul Jienescu i-a prezentat marelui Antonescu situația transformării tunurilor antiaeriene Vickers de calibrul 75 mm în piese antitanc, în data de 27 iulie 1944. În acel moment, unitățile românești de artilerie antiaeriană aveau în dotare un număr de 48 de baterii Vickers de calibrul 75 mm. Încă o baterie era în curs de livrare și alte 10 comandate fabricii din Reșița, dar care nu se puteau livra mai devreme de un an.

Comitetul Consultativ al Aerului a propus ca 45 de baterii Vickers să fie montate pe o platformă cu două axe, din care 27 de baterii în urgența I-a, pentru a fi trimise pe front și 18 baterii în urgența a II-a pentru unitățile aflate în spatele frontului. Uzina brașoveană „Astra” a fost cea care a realizat prototipul platformei cu două axe, care se găsea în curs de omologare. Producția de serie era estimată pentru început la 100 de platforme.

Proiectul de modificare a tunurilor era în plină desfășurare și erau deja 4 baterii livrate. Acestea erau pe platforme cu două axe și aveau dispozitive de darea focului la pedală și frână de gură, dar fără scutul de protecție. Aceste dispozitive se montau deja la cele 4 baterii, chiar în poziții. Frâna de gură era în proces de omologare și se aștepta montarea lor. La aceste tunuri platforma era de tip „Bofors”, de captură. Cele 4 baterii se găseau dislocate astfel: două la Brașov, una la Buzău și una la București.

Generalul Jienescu preciza că cele 10 baterii noi comandate urmau să fie montate pe platforma celor de la „Astra”, iar alte 13 baterii trebuiau trimise la fabrica brașoveană, pentru a fi montate pe noua platformă.

Notă privind adaptarea calibrului 88 mm la tunul Vickers 75 mm

Generalul Gheorghe Jienescu

În urgența a doua, alte 18 baterii urmau să ajungă la „Astra” pentru a fi prevăzute cu noua platformă. Din acest motiv, comanda de platforme trebuia mărită cu încă 64 de exemplare.

Generalul Jienescu era îngrijorat că bombardamentele aviației americane vor întârzia foarte mult acest program, ceea ce s-a și întâmplat. Aceste bombardamente, dar și evenimentele din august 1944 au oprit acest foarte interesant

proiect de modernizare a tunurilor antiaeriene Vickers, care a presupus și realizarea unei țevi noi de calibrul 88 mm³¹.

Pe lângă programele dezvoltate de armată, numeroși inventatori au încercat să găsească soluții originale pentru înzestrarea armatei. Un exemplu în acest sens este anvelopa din bandaje metalice de oțel, soluție imaginată de inginerul Vasile Cristea de la Întreprinderile Generale Tehnice. Acesta i-a scris mareșalului Antonescu, în data de 20 ianuarie 1942, și a oferit câteva informații despre aceste roți cu bandaje metalice. În viziunea inginerului Cristea aceste roți puteau înlocui fără probleme anvelopele de cauciuc și puteau obține rezultate mult superioare pe drumuri proaste sau atunci când condițiile de vreme erau potrivnice, iar în cazul folosirii la mașinile militare apărea avantajul rezistenței superioare la gloanțele inamice. Aceste roți puteau avea un randament superior în agricultură, pentru că asupra lor căldura excesivă din timpul verii nu avea efect.

Folosirea îndelungată a acestor roți cu bandaje metalice producea mici deformații, dar care erau foarte ușor de reparat. Inginerul Cristea considera că „am propus acest dispozitiv IGT armatei cu speranța că mi se va da încurajare să ilustrez tehnica românească printr-un ingenios produs, care adecvat nevoilor actuale, reprezintă și o latură de înalt patriotism”³².

Antonescu a dorit să știe dacă această invenție este cu adevărat eficientă și a cerut, la 31 ianuarie 1942, Subsecretariatului de Stat al Înzestrării să o analizeze. Generalul Dobre -care era subsecretarul de Stat pentru Înzestrare -s-a conformat imediat și a luat legătura cu inginerul Vasile Cristea, căruia i-a cerut un rând de roți pentru a le testa

pe un camion tot-teren cu greutatea de 5.800 kg. Generalul Dobre i-a precizat mareșalului Antonescu, la 19 februarie 1942, că aceste experiențe vor fi efectuate cu finanțarea inventatorului, doar camionul fiind pus la dispoziție cu titlu gratuit. Pentru a efectua aceste experiențe, inginerul Cristea a început să producă un set de 4 roți cu bandaje metalice. Se pare că așteptările inginerului Cristea au fost prea mari, pentru că nu a reușit să aducă aceste roți la experimentele dorite de armată.

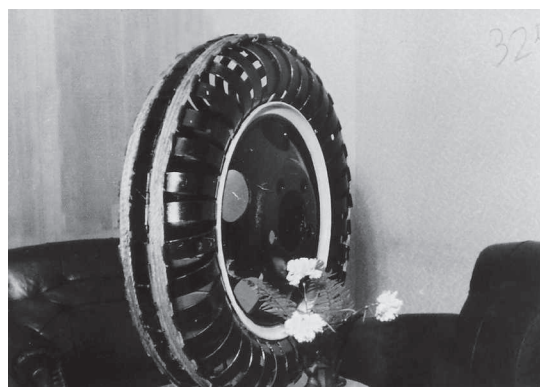
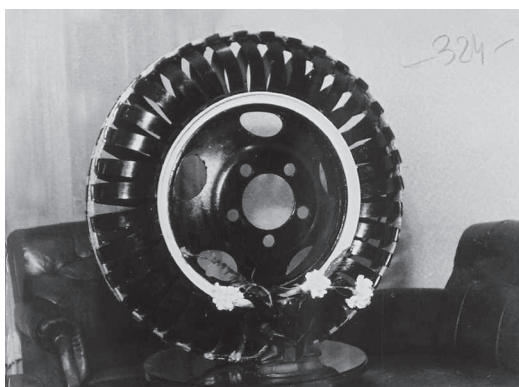
Abia la 24 octombrie 1942, inginerul Cristea a comunicat Subsecretariatului de Stat al Înzestrării că „în timpul pregătirii executării roților pentru experimentare, a remarcat importante modificări ce trebuiesc aduse pentru perfecționare”.

La 14 noiembrie 1942, Direcția Tehnică din cadrul Subsecretariatului de Stat al Înzestrării i-a cerut inginerului Cristea să decidă dacă mai continuă experiențele și când estimează că se poate întâmpla acest lucru, dar până în data de 5 martie 1943, direcția nu a primit niciun răspuns³³.

Există indicii că acest proiect a fost definitivat în cursul anului 1944 și anvelopele cu bandaje metalice au fost testate cu succes pe un autocamion Opel Blitz. Ideea inginerului Cristea era una revoluționară și ar fi adus mari beneficii nu doar armatei române. Peste ani, specialiștii de la NASA au redescoperit această idee, pentru echiparea viitoarelor vehicule spațiale³⁴.

O altă soluție imaginată de specialiștii români în combaterea tancurilor sovietice a fost construirea unui lansator cu țevă lisă care să folosească un proiectil rachetă.

La 11 martie 1943, Cabinetul Militar îl informa pe mareșalul Antonescu de încercarea de construire a unei arme noi capabile să străpungă blindajele tancurilor grele sovietice, prin explozii exterioare și nu prin pătrunderea blindajului. În acest sens, încă din 6 februarie 1943, a început studierea unui vânător de tancuri blindat, înarmat cu „un aruncător de flăcări de mare capacitate și cu bătaie mare, o țevă lans-torpilă (120 mm), o armă automată anticar”. Vânătorul de tancuri, denumit „car torpilor” se amenaja la Uzinele Malaxa și era compus în principal dintr-o șeniletă sovietică de captură, care folosea un motor de autocamion Ford de 85 CP³⁵. Se considera de către constructori că acest vânător de tancuri putea dezvolta o viteză mare, că era nevoie ca profilul să fi unul redus, blindajul era gândit la o grosime de 250 mm înclinat la 45 de grade pentru a permite ricoșul proiectilelor antitanc, șenila trebuia acoperită, iar greutatea totală nu trebuia să treacă de 5 tone.

Anvelopă din bandaje metalice de oțel

„Teava lans-torpilă” și „torpila” erau deja construite, dar se aștepta livrarea pulberii speciale, pentru a se trece la experimente. Pentru aruncătorul de flăcări s-a folosit un exemplar de serie, utilizat în mod curent de soldații români, dar adaptat la noua mașină de luptă³⁶.

Căpitanul Nicolae Anghel, într-un raport din februarie 1943, a considerat că acest prototip se poate realiza în maxim 45 de zile, dacă Uzina „Malaxa” este aprovizionată cu toate cele necesare. El considera că forma finală va fi comparabilă cu cea a unei broaște țestoase, pentru a rezista armamentului inamic. Înălțimea maximă nu trebuia să treacă de 3,5 metri, lungimea tot de 3,5 metri, lățimea de 2,5 metri, iar greutatea de 5,5 tone. Șenilele sovietice de captură erau cele mai indicate pentru construcția prototipului pentru că armata română avea câteva sute de exemplare capturate. „Torpila” sau racheta antitanc trebuia realizată tot de Uzinele „Malaxa” și trebuia să aibă maxim 40 kilograme, din care 25 kilograme explozibilul, cu bătaia maximă de 300 metri și o săgeată de 1,5 metri. Căpitanul Anghel considera că se puteau monta 6-8 „torpile” pe un vânător de tancuri. În cazul aruncătorului de flăcări se considera că expertiza colonelului inginer Linteș era foarte utilă, pentru că, în 1940, acesta a realizat un aruncător de flăcări cu bătaia de 90 de metri, dar cu posibilitatea de a ajunge la 200 metri. Locotenent-colonelul Ghulai urma să stabilească grosimea blindajului și forma definitivă a acestuia³⁷.

Primele experiențe, din anul 1943, au fost făcute cu rachete „Katiușa” de captură sovietică. Acestea au fost montate într-o țeavă lisă prevăzută cu o butoni de ghidare. Rezultatele obținute inițial au fost destul de dezamăgitoare, pentru că dispersia rachetelor era foarte mare, chiar și asupra unei ținte de mari dimensiuni. Au fost efectuate mai multe modificări de către specialiștii care au imaginat această armă, adică căpitanul Nicolae Anghel, căpitanul inginer Sâmbotin și inginerul Vereș de la Uzinele „Rogifer” („Malaxa”), dar rezultatele nu au fost cele scontate. Abia ultimele modificări propuse de căpitanul Anghel, printre care utilizarea șinelor de ghidare, au dus la îmbunătățirea radicală a dispersiei. Racheta trasă a lovit panoul-țintă de 4/4 m, la o distanță de 200 metri. Chiar dacă rezultatele au fost încurajatoare s-a decis amânarea experiențelor, până la dezvoltarea unui proiectil HL de mare capacitate³⁸.

La 30 august 1943, Subsecretariatul de Stat al Înzestrării îl informa pe mareșalul Antonescu că se lucra la mai multe prototipuri de distrugătoare de tancuri, fiecare cu propriile caracteristici, care trebuiau testate până la 15 octombrie 1943, pentru a se stabili tipul ce va intra în producția de serie, dar și numărul definitiv de exemplare necesar armatei române³⁹. După cum se știe, a fost ales carul de luptă dotat cu tun antitanc „Reșița” de calibrul 75 mm.

Cu toate acestea nu s-a renunțat complet la vânătorul de tancuri echipat cu rachete și, la începutul anului 1944, pe 18 ianuarie, căpitanul Anghel a cerut aprobarea pentru continuarea experiențelor cu lansatorul cu țeavă lisă⁴⁰. Cabinetul Militar, prin colonelul Radu Davidescu, a solicitat MIAPR să analizeze această propunere și, dacă este de acord, să constituie o echipă de specialiști compusă din căpitanul Anghel, căpitanul inginer Sâmbotin, inginerul Vereș, căpitanul Constantinescu

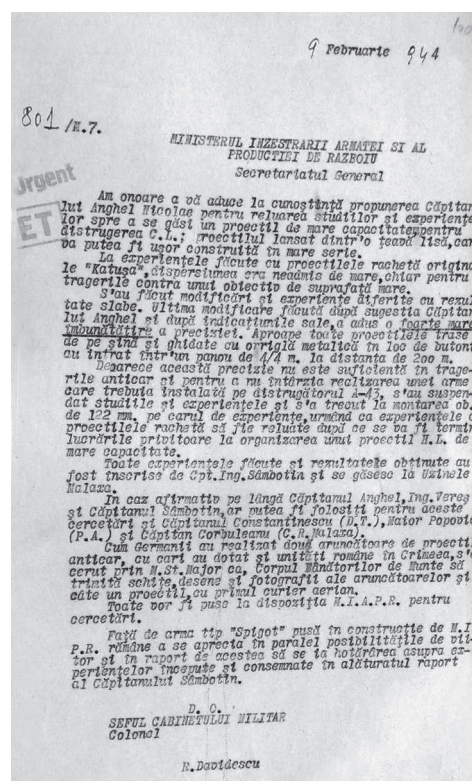
de la Direcția Tehnică, căpitanul Corbuleanu, de la „Malaxa” și maiorul Popovici. Colonelul Radu Davidescu menționa că, în ultima perioadă, germanii au dotat trupele românești din Crimeea cu mai multe aruncătoare de proiectile anticar. Pentru a ajuta la realizarea lansatorului românesc, colonelul Radu

Davidescu a intervenit la Marele Stat Major, pentru ca acesta să ordone trimiterea în țară a unui exemplar din arma germană, împreună cu un proiectil, schițe, fotografii, desene, cu primul curier disponibil⁴¹.

Evoluția evenimentelor nu a mai permis definitivarea acestui foarte interesant proiect. Rămâne însă faptul că specialiștii militari români au încercat să realizeze o armă antitanc extrem de modernă și care folosea racheta. După terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial, racheta antitanc a devenit principala armă, în aproape toate armatele lumii, pentru distrugerea mijloacelor de luptă blindate.

În primăvara anului 1944, aflat într-o vizită în Germania, la OKH, mareșalul Antonescu a discutat despre posibilitatea producerii în România, pe baza licențelor germane, a armelor antitanc portative de tipul „Faustpatrone”⁴², „Pupchen”⁴³ și „Offenrohr”⁴⁴, precum și a aruncătoarelor de ceață „Nebelwerfer”. Ca urmare, la 10 martie 1944, Cabinetul Militar, prin colonelul Radu Davidescu, a solicitat MIAPR să stabilească nevoile armatei române, posibilitățile de fabricație, necesarul de materii prime, ce tip de asistență tehnică au nevoie fabricile românești. Foarte interesant, Cabinetul Militar a cerut să se studieze dacă eventuala producție a acestor arme, în fabricile românești, poate acoperi și necesitățile armatei germane⁴⁵.

La 31 martie 1944, Cabinetul Militar a revenit cu noi precizări pentru MIAPR. Din discuțiile avute la OKH cu generalul Buhle a rezultat că licența armamentului portativ se poate acorda fără probleme, în schimb aruncătoarelor de ceață aveau nevoie de o pulbere specială. Dacă industria românească nu putea produce această pulbere era inutilă acordarea licenței. MIAPR trebuia să stabilească dacă există această posibilitate în industria românească, dacă există capacități libere, mâna

Notă privind experimentele căpitanului Nicolae Anghel

de lucru calificată, energie electrică disponibilă, pentru a se putea discuta achiziționarea acestei licențe⁴⁶.

Tot pe 31 martie 1944, Cabinetul Militar a cerut MIAPR să ofere cât mai repede informațiile solicitate pe 10 martie⁴⁷. Pentru că aceste informații nu au sosit, Cabinetul Militar a făcut o nouă solicitare, în data de 23 aprilie 1944⁴⁸. S-a dovedit că a existat o neînțelegere între diferitele birouri din cadrul Cabinetului Militar, pentru că toată corespondența pe această temă a fost primită de Biroul 7, deși ea trebuia să ajungă la Biroul 1⁴⁹.

În urma solicitărilor făcute de Cabinetul Militar la 10 martie, MIAPR a comandat în Germania printre altele, tromblonul pentru aruncat grenade speciale, aruncătorul antitanc „Offenrohr” sau „Burlan de sobă”, grenada anticar „Punn” folosită de „Faustpatronne”. De asemenea, a solicitat și licența de fabricație pentru aruncătorul „Offenrohr”. La 31 martie, MIAPR a intervenit pe lângă colonelul Busch, pentru a facilita achiziționarea a două aruncătoare „Offenrohr” cu patru grenade, trei grenade „Faustpatronne” nr.1 și alte trei nr.2 și s-a cerut încă odată licența pentru aruncătorul „Offenrohr”⁵⁰.

Secția IV din Marele Stat Major a cerut MIAPR, în data de 4 aprilie 1944, să colaboreze cu Misiunea Militară Germană din România, pentru studierea armelor antitanc portative de tipul „Offenrohr” și „Faustpatronne”. Ca urmare, MIAPR a luat legătura cu colonelul Gorke. Acesta, în data de 25 aprilie, a anunțat MIAPR că a fost aprobată achiziționarea licenței de fabricație a armamentului anticar portativ și a recomandat începerea imediată a tratativelor cu firma producătoare „Hugo Schneider A.G.” din Leipzig. Informațiile oferite de către colonelul Gorke au fost confirmate și de atașatul militar al României de la Berlin, care a precizat că licența se referă la armele „Offenrohr” și „Faustpatronne”. Cealaltă armă antitanc și anume „Pupchen”, pentru că nu mai corespundea la cerințele frontului, a fost scoasă din fabricație și, în consecință, nu mai era necesară achiziționarea licenței de fabricație. La 6 mai 1944, Comisia de Recepție de la Berlin a primit ordin să înceapă imediat negocierile cu firma „Hugo Schneider A.G.”⁵¹.

Colonelul Gorke a solicitat, la 15 mai 1944, să se trimită de urgență la firma „Hugo Schneider A.G.” din Leipzig, un ofițer și un inginer de la fabrica din România în care se va produce armamentul antitanc și a unui inginer de la Uzinele „Malaxa” specialist în producerea de țevi⁵².

Evenimentele petrecute în primăvara și vara anului 1944 au împiedicat începutul producției de serie a armelor

„Offenrohr” și „Faustpatronne” de către fabricile românești de armament și tehnică de luptă.

O altă încercare de achiziționare a unei licențe de fabricație a fost aceea a pistolului mitralieră german Md.43⁵³. La Centrul de Încercare al Infanteriei Germane, delegația română a luat contact cu câteva arme noi folosite de către Wehrmacht, iar printre acestea se număra și pistolul mitralieră Md.43. Impresionați de aceste noi arme, reprezentanții Marei Stat Major au cerut, pe 6 martie 1944, comandarea pentru evaluare a două pistoale mitralieră Md.43 cu muniția necesară⁵⁴. Colonelul Busch informa Marele Stat Major român, la 28 aprilie 1944, că a intervenit pentru achiziționarea celor două pistoale mitralieră Md.43⁵⁵.

Cabinetul Militar, în data de 29 aprilie 1944, comunica MIAPR decizia mareșalului Ion Antonescu de dotare a armatei cu pistolul mitralieră german Md.43. De aceea, MIAPR a primit misiunea de a intra imediat în tratative cu partea germană, pentru a se stabili condițiile achiziționării licenței, pentru achiziționarea mașinilor și utilajelor necesare și chiar, dacă situația o impunea, de construirea unei fabrici pentru producția acestei arme⁵⁶.

Se pare că generalul Gârbea a reușit să procure un exemplar din acest pistol mitralieră și l-a adus în țară pentru a fi studiat. MIAPR a intervenit, pe 26 mai 1944, pe lângă Marele Stat Major pentru ca această armă să fie trimisă de urgență la Uzinele din Cugir pentru a fi studiată și pentru a fi pregătită intrarea sa în fabricație, în locul pistolului mitralieră de concepție românească „Orița”⁵⁷.

La 1,16 și 29 iunie 1941, Cabinetul Militar a solicitat MIAPR informații legate de demersurile făcute pentru achiziționarea acestei licențe⁵⁸.

În cele din urmă, la 1 iulie 1944, colonelul Davidescu informa MIAPR că achiziționarea licenței pistolului mitralieră Md.1943 nu mai este de actualitate, întrucât Germania a declarat că poate livra României orice cantitate dorește cu condiția ca industria românească să producă muniția necesară⁵⁹.

În anii grei ai celui de-Al Doilea Război Mondial, România s-a confruntat din nou cu necesitatea de a dota armata cu tehnică și armament performant. Spre deosebire de perioada Primului Război Mondial, de data aceasta industria românească, inginerii și muncitorii, care lucrau în acest domeniu, au putut să producă o parte destul de importantă din armamentul și tehnica de luptă solicitate de armata română. Existența unei industrii destul de dezvoltate, cu personal tehnic și ingineresc bine pregătit s-a dovedit vitală.

Attempts to develop Romanian Military Technology in the Years of World War II

Viorel Gheorghe, Ph.D.

Abstract: During World War II, the Romanian industry tried to achieve high-performance combat technique for the Romanian Army. In addition to the original projects, the purchase of licences from Germany was attempted. For various reasons, many of the projects have not entered series production.

Keywords: industry, weapon, Antonescu, collaboration, experiment.

NOTE

- ¹ Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii. Divizia de Istoria Tehnicii.
- ² Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), Fond Președinția Consiliului de Miniștri (PCM) - Cabinetul Militar, dosar nr. 3/1944, f. 58.
- ³ Ibidem, f.59.
- ⁴ Ibidem, f.60.
- ⁵ Ibidem, ff.61, 63.
- ⁶ Mihail Konteschweller a văzut lumina zilei la 23 mai 1897, la Craiova. Tatăl său era sas originar din Brașov, dar stabilit la Craiova. A studiat la liceul „Frații Buzești”, apoi la Școala Tehnică Regală Superioară Charlottenburg (actuala Universitate Tehnică din Berlin sau TU Berlin) și, din câte se pare, studii de inginerie la University College din Londra. În 1914, la vârsta de 17 ani, a realizat primele fotografii aeriene ale orașului Craiova, folosindu-se de un zmeu. După terminarea studiilor, a lucrat ca inginer la Bristol, apoi în anii 1924-1925, la Paris, unde a realizat mai multe aparate de radio de tip ultra-reacție și super-reacție. A publicat în 1930 cartea *Actualități radiofonice*, urmată, în 1931, de alta intitulată *Radio pentru toți*, în două volume. În 1937, a publicat lucrarea *Telemecanica*, una dintre primele lucrări de acest gen din lume, premiată de Academia Română în anul 1937. În 1938, a publicat *Televiziunea și alte înfăptuiri în legătură cu electricitatea*, iar, în 1944, *Radioelectricitate*. A proiectat și brevetat în Anglia un automobil aerodinamic în anul 1932, foarte asemănător cu automobilul realizat de Aurel Persu, pentru ca, în 1934, să realizeze, în România, un vaporas telecomandat prin unde radio. În anii celui de-Al Doilea Război Mondial a lucrat în cadrul armatei române. La 11 aprilie 1945, prin Înalt Decret Regal, a fost numit profesor titular la Catedra de curenți slabi din cadrul Facultății de Electromecanică din cadrul Școlii Politehnice „Gheorghe Asachi” din Iași. Din păcate a murit în 1947, la doar 50 de ani. În semn de omagiu, promoția 1948 a Politehnicii din Iași i-a purtat numele. A avut un frate -Titus, care a studiat medicina, la Paris. În anul 1918, a publicat lucrarea *Pyrethérapie*, prin care introduce nu doar termenul, ci și metodele de tratament ale unor boli grave, precum febra tifoidă. Un alt medic, JuliusWagner-Jauregg, a folosit această metodă pentru tratarea sifilisului și a primit Premiul Nobel pentru medicină în anul 1927. Cu toate acestea, a fost și el pasionat de radiofonie și a construit la Paris, ajutat și de fratele său, mai multe aparate de radio cu super-reacție. Astăzi este considerat un pionier al radiofoniei din Franța. Pentru detalii vezi, printre altele dr. ing. Ioniță Dăescu, *Frații Konteschweller, pionieri ai radiofoniei mondiale*, în *București. Materiale de Istorie și Muzeografie*, Tomul XXX, 2016, pp. 29-48 și http://www.agir.ro/univers-ingineresc/numar-14-2009/despre-mihail-konteschweller-promotor-al-radiofoniei-si-telemecanicii-romanesti_2568.html; http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Mihail_Konteschweller; <https://www.dacicool.ro/oameni/personalitati/5134-titus-konteschweller-un-roman-in-istoria-radioelectricitatii>.
- ⁷ ANIC, Fond PCM- Cabinetul Militar, dosar nr. 3/1944, f. 65.
- ⁸ Ibidem, f. 70.
- ⁹ Ibidem, f. 71.
- ¹⁰ Ibidem, f. 72.
- ¹¹ Ibidem, f. 73.
- ¹² Ibidem, f. 74.
- ¹³ Ibidem, f. 75.
- ¹⁴ Ibidem, f. 77.
- ¹⁵ Ibidem, f. 78.
- ¹⁶ Ibidem, f. 79.
- ¹⁷ Ibidem, f. 80.
- ¹⁸ Ibidem, f. 82.
- ¹⁹ Ibidem, f. 85.
- ²⁰ Ibidem, f. 88.
- ²¹ Ibidem, f. 89.
- ²² Ibidem, f. 91.
- ²³ Ibidem, f. 94.
- ²⁴ Ibidem, f. 96.
- ²⁵ Ibidem, f. 98.
- ²⁶ Ibidem, f. 101.
- ²⁷ Adrian Marinescu, Ion Tănăsie, *Tunurile Reșiței-o istorie fierbinte*, Editura Semne, București, 2017, pp.66-69.
- ²⁸ Tunul antiaerian Vickers Md.1931 a fost achiziționat de armata română în anul 1936, odată cu licența de fabricație. Opt baterii au fost cumpărate din Anglia, iar restul au fost construite, în colaborare de către Uzinele Reșița și „Astra” Brașov. Pentru detalii vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Vickers_Model_1931.
- ²⁹ Ibidem, pp.61-64.
- ³⁰ ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar nr. 46/1943, f.134.
- ³¹ Idem, dosar nr. 3/1944, f.348.
- ³² Idem, dosar nr. 56/1943, f.323.
- ³³ Ibidem, f. 328.
- ³⁴ Niște cauciucuri rezistente pot însemna totul atunci când cel mai apropiat service auto se află la distanța de 55 de milioane de kilometri, pe o altă planetă. Pentru viitoarele vehicule care vor fi folosite pentru explorarea terenului accidentat de pe Marte, inginerii NASA au creat **un tip de anvelope metalice, ce nu conțin aer**, extrem de rezistente și care **ar putea fi folosite și pentru vehicule speciale offroad sau pentru camioane** aici pe Pământ, scrie SPACE.com. Noua anvelopă este **fabricată dintr-un aliaj metalic special care are memoria formei, compus din nichel și titan**. Acest aliaj are o elasticitate ridicată, se poate deforma și apoi revine la forma inițială datorită unei structuri atomice speciale. Sursa <https://magnanews.ro/2019/03/anvelope-din-aliaje-metalice-cu-memoria-formei/>.
- ³⁵ ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar nr. 72/1943, f.11.
- ³⁶ Ibidem, f. 12.
- ³⁷ Ibidem, f. 4.
- ³⁸ Idem, dosar nr. 46/1943, f.101.
- ³⁹ Idem, dosar nr. 72/1943, f.15.
- ⁴⁰ Idem, dosar nr. 46/1943, f.101.
- ⁴¹ Ibidem, f.100.
- ⁴² Detalii despre această armă, vezi la adresa <https://en.wikipedia.org/wiki/Panzerfaust>.
- ⁴³ Pentru detalii despre această armă mai puțin cunoscută, dar folosită de armata germană pe ambele fronturi europene vezi https://en.wikipedia.org/wiki/8.8_cm_Raketenwerfer_43.
- ⁴⁴ Detalii vezi la <https://ro.wikipedia.org/wiki/Panzerschreck>.
- ⁴⁵ ANIC, Fond PCM- Cabinetul Militar, dosar nr. 3/1944, f.237.
- ⁴⁶ Idem, dosar nr. 46/1943, f.242.
- ⁴⁷ Ibidem, f.240.
- ⁴⁸ Ibidem, f.244.
- ⁴⁹ Ibidem, f.246.
- ⁵⁰ Ibidem, f.248.
- ⁵¹ Ibidem, f.249.
- ⁵² Ibidem, f.250.
- ⁵³ Este vorba de prima variantă a celebrei arme de asalt Strumgwer StG 44. Pentru detalii, informații la https://en.wikipedia.org/wiki/StG_44.
- ⁵⁴ ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar nr. 46/1943, f.248.
- ⁵⁵ Ibidem, f.249.
- ⁵⁶ Ibidem, f.184.
- ⁵⁷ Ibidem, f.249.
- ⁵⁸ Ibidem, ff.185,186, 188.
- ⁵⁹ Ibidem, f. 187.

COLONELUL FRANCISC-IOAN ROTTA – COMANDANTUL DETAȘAMENTULUI DE SCHIORI EXPEDIȚIONAR

Plutonier adjutant Eugen-Dorin SPĂTARU¹

S-a născut la 19 iulie 1892, în localitatea Sculeni, plasa Copou, județul Iași, fiind fiul lui Dumitru-de profesie învățător și al Ecaterinei – casnică². După absolvirea studiilor primare și a opt clase liceale, a devenit student al Facultății de Drept din cadrul Universității din Iași, iar la 1 octombrie 1913, fost încorporat ca soldat termen redus (t.r.) în cadrul Regimentului 13 Dorobanți „Ștefan cel Mare” din Iași și trimis să urmeze Școala Militară Pregătitoare de Ofițeri de Rezervă de Infanterie. A fost avansat succesiv la gradele de caporal t.r. la 1 februarie 1914 și sergent t.r. la 1 iulie 1914. În conformitate cu Decizia Ministerială nr. 370, a absolvit școala, la 15 iulie 1914, fiind clasat al 104-lea din 147 absolvenți³, fiind repartizat la Regimentul 7 Infanterie „Rahova” nr. 25.

Dornic de a urma o carieră militară, în urma raportului adresat conducerii Ministerului de Război, la 2 decembrie 1914, a fost admis în anul al II-lea al Școlii Militare de Ofițeri de Infanterie din București, pe care a absolvit-o cu rezultate modeste, la 15 iunie 1915. În baza Înaltului Decret Regal (Î.D.R.) nr. 1595 din 12 iunie 1915, a fost avansat la gradul de sublocotenent și repartizat în funcția de comandant de pluton în cadrul aceleiași unități⁴.

Participă la Primul Război Mondial în calitate de comandant de pluton, fiind mobilizat, la 15 august 1916, în baza Î.D.R. nr. 1794 din 14 august 1916⁵.

La 4 octombrie 1916, este rănit în luptele de pe Dealul [neinteligibil-n.n.]. Se reface foarte repede, revenind în mijlocul subordonaților, iar la 23 decembrie 1916 este rănit pentru a doua oară în luptele de pe Dealul Clăbucet⁶.

A fost avansat la gradele de locotenent la 1 aprilie 1917 (în baza Î.D.R. nr. 673 din 8 iulie 1917)⁷ și căpitan la 1 octombrie 1919 (în baza Î.D.R. nr. 118 din 15 ianuarie 1920)⁸.

Într-un moment de acalmie pe front, s-a căsătorit, la 6 octombrie 1916, cu domnișoara Ana Ioan din Bacău, în baza aprobării nr. 164 din 1916 a Diviziei 8 Infanterie. Din căsătorie au rezultat patru copii: Aurelia-Valentina (născută la 4 iulie 1918, la Vaslui), gemenii Ștefan-Pompiliu și Ștefania-Veronica - decedată imediat după naștere (născuți la 4 ianuarie 1920, la Vaslui) și Alexandru, născut la 3 octombrie 1923, la Bacău.

În perioada 29 mai-12 iulie 1922, este detașat în cadrul Comisiei de Împroprietărire din județul Vaslui, iar în conformitate cu Ordinul Ministerului de Război nr. 90.110, la 1 decembrie 1922, este detașat, pentru ca, în baza Î.D.R. nr. 1421 din 31 martie 1923, de la 1 aprilie 1923, să fie mutat definitiv în cadrul Comendurii Pieței Bacău⁹.

În baza Î.D.R. nr. 3293 din 4 octombrie 1924¹⁰, începând cu 1 octombrie 1924, este numit în funcția de comandant de companie în cadrul Regimentului 27 Dorobanți Bacău. Din această funcție a fost numit, prin Decizia Ministerială nr. 1041 din 4 decembrie 1924, profesor de corespondență militară la Școala Militară Pregătitoare de Ofițeri Activi și de Rezervă și profesor-ajutor la Școala Specială de Administrație, ca profesor afară din cadrele școlii¹¹. În baza Î.D.R. nr. 2494 din 1925, începând cu 1 octombrie 1925, este mutat în funcția de profesor în cadrul Școlii de Ofițeri de Rezervă de Infanterie nr. 2 Bacău.

În anul 1924, a urmat Cursul de pregătire pentru ofițeri superiori, promovând examenul pentru gradul de maior, iar în baza Î.D.R. nr. 813 din 23 martie 1925, pe data de 25 martie 1925 a fost avansat¹².

Prin Decizia Ministerială nr. 657 din 9 august 1928¹³, pe baza experienței didactice acumulate, a fost numit membru în Comisia de examinare a tinerilor t.r. pentru admiterea în școlile pregătitoare de ofițeri și subofițeri rezervă infanterie.

Ulterior, la 1 octombrie 1928, în conformitate cu Î.D.R. nr. 2296 din 20 septembrie 1928, este transferat la Regimentului 27 Dorobanți Bacău¹⁴.

Prin Decizia Ministrului Armatei nr. 465 din 26 iunie 1929 a fost numit membru în Comisia de examinare pentru admiterea la gradul de sublocotenent de rezervă a tinerilor t.r. absolvenți ai Școlii de Ofițeri de Rezervă de Infanterie nr. 2 Bacău¹⁵, iar prin Decizia Ministrului Armatei nr. 946 din 29 noiembrie 1929, a fost numit profesor de tactică generală și tactica infanteriei la Școala Pregătitoare de Ofițeri Rezervă de Infanterie Bacău¹⁶, rămânând în continuare în cadrul regimentului.

La 1 octombrie 1930, în baza Î.D.R. nr. 3304 din 20 septembrie 1930¹⁷, este mutat în cadrul Centrului de Instrucție al Infanteriei de la Sf. Gheorghe, iar la 1 noiembrie 1930, este numit în cadrele Școlii de Ofițeri de Rezervă de Infanterie nr. 2 Bacău. Prin Decizia Ministerială nr. 1522 din 20 decembrie 1932, a funcționat ca profesor de tactică armii proprii [infanteriei-n.n.] și celorlalte arme în legătură cu arma proprie¹⁸.

În conformitate cu Ordinul General nr. 56 din 26 septembrie 1933 al Ministerului Apărării Naționale - Direcția Personalului, de la din 1 octombrie, este mutat în funcția de comandant-secund al Centrului de Instrucție nr. 7 Jandarmi Petroșani.

În conformitate cu Î.D.R. nr. 260 din 31 ianuarie 1938¹⁹, la 24 ianuarie, a fost avansat la gradul de locotenent-colonel.

Începând cu 1 aprilie 1938, este numit în funcția de comandant de batalion în cadrul Regimentului 27 Dorobanți Bacău. Ulterior, vechimea în grad i-a fost rectificată pe data de 1 octombrie 1937.

În anul 1939, a fost numit comandant-secund al Grupului 3 Vânători de Munte din Abrud (funcție echivalentă cu cea de comandant de regiment), comandat de colonelul Dumitru Popovici.

Evenimentele tragice din vara anului 1940, îl vor găsi în dispozitiv de luptă în Munții Apuseni, cu misiunea de apărare a Văii Mureșului și Crișului Alb. A fost mobilizat în conformitate cu Î.D.R. nr. 2135 din 27 iunie 1940²⁰ și demobilizat în baza Î.D.R. nr. 3798 din 12 noiembrie 1940, cu începere de la 15 noiembrie 1940.

În baza Î.D.R. nr. 1798 din 21 iunie 1941²¹ a fost mobilizat odată cu declanșarea ofensivei pentru eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei de sub ocupația Rusiei Sovietice.

Începutul celui de-Al Doilea Război Mondial îl va găsi la comanda Grupului 3 Vânători de Munte (V.M.). Unitatea va avea în componere: Batalionul 5 V.M. -comandant: locotenent-colonelul Ioan Cojocaru, Batalionul 12 V.M. -comandant: locotenent-colonelul Oliviu Manu, și Batalionul 22 V.M. -comandant: locotenent-colonelul Radu Popescu. Grupul se afla în subordinea Brigăzii 3 Mixtă Munte (din 15 martie 1942 transformată în Divizia 3 Munte). Această mare unitate va începe deplasarea pe front de-abia la 18 iulie 1942, în Crimeea și ulterior în Caucaz. În acest timp s-a preocupat în mod activ de instruirea și dotarea efectivelor din subordine, dovedind încă o dată calități de bun comandant și pedagog.

Drept recunoaștere a meritelor sale, prin Decretul-lege nr. 3135 din 11 noiembrie 1941, a fost avansat la gradul de colonel, pe data decretului și cu vechimea de la 31 octombrie 1941²².

Odată cu înființarea, la 24 decembrie 1941, în sarcina Brigăzii 3 Mixtă Munte, a Grupului 10 Vânători de Munte (schiori), o unitate cu totul aparte în armata română, colonelul Rotta a fost numit în fruntea acestei unități de elită. Grupul era constituit ca o unitate ușoară, mobilă și manevrieră, care să fie folosită, mai ales, pe timp de iarnă, în situații nefavorabile și prin acțiuni desfășurate, mai ales, în spatele frontului inamic, pentru a face paza unor căi de comunicații, precum și de a anihila grupurile de partizani și de parașutiști folosiți de sovietici. Sarcina formării celor două batalioane de schiori a revenit Batalioanelor 5 și 6 Vânători de Munte care-și aveau garnizoanele de reședință la Abrud, respectiv Aiud. Unitatea a fost organizată și echipată după modelul unor unități finlandeze, antenate să execute misiuni de luptă în condiții de iarnă și folosirea schiurilor ca modalitate de deplasare.

Detașamentul de schiori expediționar avea următoarea organizare: 1 grup comandă, 1 pluton de transmisiuni, 1 pluton pionieri, 1 pluton antiaerian, 1 companie anticar, 2 batalioane de schiori (25 și 26), 1 divizion tunuri de munte, 1 companie de transport hipo (cu 60 sănii, 60 samare și 180 cai) și 1 secție auto cu 6 autocamioane.

Batalionul de schiori era organizat: 1 grup de comandă, 1 pluton transmisiuni, 1 grupă pionieri, 2 companii de V.M.

schiori a 4 plutoane fiecare și 1 companie de mitraliere a 2 plutoane (8 piese)²³.

Grupul va organiza Detașamentul de Schiori Expediționar „Colonel Rotta”²⁴ cu un efectiv 19 ofițeri, 23 de subofițeri și 481 trupă, care a intrat în acțiune în condiții extrem de grele, la Krasnograd, fiind pus în subordinea Grupării „Mikosch”, constituită în special din Divizia 454 Infanterie din cadrul Armatei 6 germane, începând cu 26 ianuarie 1942. Schiorii români au făcut dovada bunei pregătiri și eroismului legendar luptând pe un ger de -40 grade, pe un viscol extrem de puternic și cu un strat consistent de zăpadă. Detașamentul a fost întrebuințat pe direcția principală de pătrundere a inamicului, pe un front de 15 km, la est de Novo Komo.

A acționat timp de 12 zile, izolat, la distanțe mari, pe un ger și viscol puternic, reușind să oprească și să respingă forțele sovietice în sectorul Kegitșevka. La 29 ianuarie 1942, militarii români au ajuns la 24 km de Krasnograd. Între 4-7 februarie, a înfrânt inamicul din zona NisOrel, a trecut Orelul în zona Pakrovka, iar între 8-10 februarie a respins inamicul din localitățile Novi Svet, Grușino și gara Lihacevko, la sud de Pervomaisk, la 65 km de Harkov.

Subordonat Grupării „Koch”, unitatea a cucerit, la 17 februarie 1942, colhozul Sivaș, iar între 19-23 februarie, localitățile Kaspurovka, Novo Nikolaevka (pe valea Orelka). În cursul lunii martie, detașamentul a dus acțiuni de luptă, izolat, iar de la 8 martie s-a deplasat pe valea Bereka, la 50 km sud de Harkov, sprijinind atacul trupelor germane asupra pădurii Gomoloșka, restabilind situația în urma retragerii trupelor maghiare. La 28 martie, detașamentul a fost transferat pe malul vestic al Orelului, unde a rezistat atacurilor sovietice până la 14 mai, când se deplasează la nord de Berdianka, sprijinind atacul Diviziei 454 Infanterie germană asupra localităților Andrievka și Volni, în perioada 18-25 mai 1942.

Prin Ordinul nr. 7.339 din 10 mai 1942²⁵, al comandantului Armatei 6 germane, generalul-colonel Friedrich Paulus, aduce frumoase cuvinte de laudă efectivelor detașamentului de schiori și comandantului acestuia:

„Iubiți colonel Rotta,

Pentru excelențele comportări ale Detașamentului român de schiori în luptele de iarnă, îmi îndrept gândul spre unitățile românești de sub comanda mea, cu ocazia zilei voastre naționale.

Aceste gânduri mi le împreună cu urarea mea de noi succese din partea Detașamentului și pentru prosperitatea și sănătatea personală a tuturor ofițerilor, subofițerilor și trupe!”

Prin Ordinul de Zi nr. 18 din 27 aprilie 1942, colonelul Rotta a adus mulțumiri întregului personal din subordine care s-a distins în timpul luptelor²⁶. Pentru faptele de arme săvârșite, colonelul Francisc Rotta a fost decorat cu „Crucea de Fier” clasa I-a, primind felicitări din partea comandantului Diviziei 454 Infanterie, iar peste 50 de militari din cadrul detașamentului au fost decorați cu „Crucea de Fier” clasa a II-a.

Ulterior, detașamentul este trecut în rezerva Armatei 11 germană, în zona Pavlograd, iar în perioada 25 mai-4 septembrie 1942, primește misiunea de pază și escortă a

prizonierilor de război și de luptă împotriva detașamentelor de partizani sovietici care operau în bazinul Donețului.

Între 4-6 septembrie, detașamentul este imbarcat în gara Lozovaia și se îndreaptă spre garnizoana de pace Abrud, unde va intra într-o perioadă de odihnă, de refacere și instruire a efectivelor, dar și de înzestrare cu armament și materiale.

Pentru faptele de eroism deosebite săvârșite pe câmpul de luptă, prin Î.D.R. nr. 353 din 15 februarie 1943²⁷, se conferă Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a colonelului Ioan Rotta-„comandantul unui detașament de schiori, pentru bravura și tenacitatea de care a dat dovadă în luptele pentru forțarea râului Orel, la 8 februarie 1942, sfărâmând puternica rezistență inamică. La 9 februarie 1942, reușește să cucerească localitatea NowiSewet[Novi Svet- n.n.], iar în seara aceleiași zile prin lupte de stradă cucerește localitatea Gruschino[Grușino- n.n.]. A contribuit, de asemenea, în largă măsură, grație vitejiei sale, la respingerea atacurilor inamice la Sud de Harkow, în zilele de 12-14 mai 1942, pe timpul ofensivei dezlănțuită de bolșevici”.

Prin același Î.D.R. a fost decorat post-mortem cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a și sublocotenentul (r) Traian Cioară, din Batalionul 25 Schiori²⁸, căzut la datorie la 16 februarie 1942, în luptele de la Gara Lihacevko.

În conformitate cu Decizia Ministerului Înzestrării Armatei și Producției de Război nr. 218 din 24 iulie 1943²⁹, începând cu 1 aprilie 1943, colonelul Rotta a fost numit în funcția de inspector regional militar, în cadrul acestei instituții.

Prin Decizia Ministerială nr. 1659 din 22 septembrie 1944, colonelul Ioan-Francisc Rotta, din Grupul 3 Vânători de Munte, a fost nominalizat să fie trecut în rezervă pentru limită de vârstă la 1 august 1945³⁰.

Pentru faptele de arme în cele două războaie mondiale și activitatea desfășurată timp de 30 ani în cadrul armatei, colonelul Rotta a mai fost decorat cu următoarele ordine și medalii românești și germane: cu Ordinul „Steaua României” în grad de Cavaler (Î.D.R. nr. 3 din 1 ianuarie 1917)³¹, Ordinul „Coroana României” cu spade în grad de Cavaler cu panglică de „Virtute militară” (Î.D.R. nr. 811 din 1917), Medalia „Crucea Comemorativă a Războiului din 1916-1918” (Î.D.R. nr. 1744 din 8 iulie 1918), Medalia „Victoria a Marelui Război pentru civilizație 1916-1921” (Î.D.R. nr. 3390 din 20 iul. 1921), „Semnul onorific de 25 de ani în armată” (Î.D.R. nr. 511 din 6 mart. 1935)³², Ordinul „Coroana României” în grad de Ofițer (Î.D.R. nr. 1906 din 8 iunie 1940)³³ și Medalia „Crucea de Fier” clasa a II-a (1942) și „Crucea de Fier” clasa I-a (27 aprilie 1942).

Din păcate, după război, colonelul Francisc-Ioan Rotta va suferi și el pentru o scurtă perioadă de timp, prigoana autorităților vremii. Astfel, la 21 ianuarie 1951, a fost arestat de către Securitatea Regiunii Bacău și internat în Penitenciarul Bacău, până la 14 aprilie 1951, dar neputându-i-se aduce nicio acuzație, a fost eliberat³⁴.

Mulțumiri doamnelor dr. Luminița Giurgiu și Valentina Baștan și domnului Ionuț Ocoleanu pentru ajutorul acordat.

Colonel Francisc-Ioan Rotta – Commandant of the Expeditionary Ski Detachment

Warrant officer adjutant Eugen-Dorin Spătaru

Abstract: Francisc-Ioan Rotta, a graduate of the Law Faculty from Iași, wanted to pursue a military career. He participated at the First World War. It was distinguished by the didactic activity. At the beginning of World War II, he was at the command of the Group 3 Mountain Infantry, within which, from December 24, 1941, the Group 10 Mountain Infantry (skiers) will be established. He also established the Expeditionary Ski Detachment, which got in combat on January 26, 1942.

Keywords: Francisc-Ioan Rotta, colonel, Group 3 Mountain Infantry, Expeditionary Ski Detachment, Eastern Campaign.

NOTE

¹ Inspectoratul de Jandarmi Județean Arad.

² În unele documente mai poate fi întâlnit și sub numele Rota sau Rotha – n.n.

³ „Monitorul Oastei” nr. 32 din 21 iulie 1914.

⁴ „Monitorul Oficial” nr. 60 din 14 (27) iunie 1915.

⁵ „Monitorul Oficial” nr. 107 din 14(27) august 1916.

⁶ Arhivele Militare Române (A.M.R.), Fond Memorii Bătrâni, litera R, nr. crt.

85, Memoriul personal al lt. col. Rota Francisc, f. 1.

⁷ „Monitorul Oastei” nr. 70 din 13 iulie 1917.

⁸ „Monitorul Oastei” nr. 7 din 23 februarie 1920.

⁹ „Monitorul Oficial” nr. 4 din 5 aprilie 1923.

¹⁰ „Monitorul Oficial” nr. 223 din 11 octombrie 1924.

¹¹ „Monitorul Oficial” nr. 136 din 24 iunie 1925.

¹² „Monitorul Oficial” nr. 71 din 28 martie 1925.

¹³ „Monitorul Oastei” nr. 34 din 25 august 1928.

¹⁴ „Monitorul Oficial” nr. 213 din 26 septembrie 1928.

¹⁵ „Monitorul Oficial” nr. 147 bis din 2 iulie 1929.

¹⁶ „Monitorul Oficial” nr. 272 din 5 decembrie 1929.

¹⁷ „Monitorul Oficial” nr. 216 din 26 septembrie 1930.

¹⁸ „Monitorul Oficial” nr. 3 din 3 ianuarie 1933.

¹⁹ „Monitorul Oficial” nr. 25 din 1 februarie 1938.

²⁰ „Monitorul Oficial” nr. 147 bis din 28 iunie 1940.

²¹ „Monitorul Oficial” nr. 145 din 22 iunie 1941.

²² „Monitorul Oficial” nr. 271 din 14 noiembrie 1941.

²³ Pe larg în Col. (r) Gheorghe Suman, gl. bg. dr. Tudorică Petrache, gl. bg. Marius Giurcă, *Enciclopedia Vânătorilor de munte-Elită a Armatei României*,

Editura Univers Științific, București, 2016.

²⁴ Pe larg în Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al doilea război mondial (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2017, pp. 194-195, și A.N.V.R., *Veterani pe drumul onoarei și jertfei. De la Nistru la Marea de Azov (iulie 1941-iulie 1942)*, vol. II, Editura „Vasile Cârlova”, București, 1997, p. 364.

²⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond Președinția Consiliului de Miniștri-Cabinetul Militar, dosar nr. 120/1942, f. 37.

²⁶ Apud A.M.R., Fond Marele Stat Major - Secția 3 Operații, dosar nr. 2256, ff. 54-55, în Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Pătroi, Gheorghe Nicolescu (coordonatori), *Relații militare româno-germane, 1939-1944. Documente*, Editura Europa Nova, București, 2000, pp. 196-197.

²⁷ „Monitorul Oficial” nr. 60 din 12 martie 1943.

²⁸ Sublocotenentul (r) Traian Cioară s-a născut la 12 februarie 1914, în Abrud, jud. Alba. A urmat Școala de Ofițeri de Rezervă de Infanterie, pe care a absolvit-o, la 1 noiembrie 1936, cu gradul de plutonier t.r. La 10 mai 1939, a fost avansat la gradul de sublocotenent de rezervă. A îndeplinit funcțiile de comandant de pluton în Batalionul 5 V.M. și Batalionul 25 Schiori.

²⁹ „Monitorul Oficial” nr. 174 din 28 iulie 1943.

³⁰ „Monitorul Oficial” nr. 222 din 26 septembrie 1944.

³¹ „Monitorul Oastei” nr. 4 din 15 ianuarie 1917.

³² „Monitorul Oastei” nr. 33 din 10 martie 1935.

³³ „Monitorul Oficial” nr. 131 din 8 iunie 1940.

³⁴ Fișa matricolă penală nr. 69 din 1951, vezi http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise_matricolepenale-detinuti_politici/R/Rotta_Ioan.

ÎNDEPLINIREA PREVEDERILOR ARTICOLULUI 7 DIN CONVENȚIA DE ARMISTIȚIU DE CĂTRE MARELE STAT MAJOR ȘI COMANDAMENTELE TERITORIALE (23 AUGUST 1944-1 IANUARIE 1946)

Dr. Teodora GIURGIU¹

Întru îndeplinirea prevederilor cu caracter militar din Convenția de Armistițiu și, ulterior, din Tratatul de Pace, au fost implicate structuri ale Ministerului de Război, coordonate de Secretariatul General pentru Aplicarea Armistițiului, precum și din Marele Stat Major, prin Secțiile 4 Dotare și 7 Legături cu Armatele Aliate (din 1945 denumită Secția 7 Teritoriu)².

Printr-o *Dare de seamă*, semnată de adjunctul șefului Marelui Stat Major, generalul Corneliu Carp³, ne sunt oferite informații relevante cu privire la activitatea depusă de Marele Stat Major, cât și de Comandamentele Teritoriale, în intervalul 23 august 1944-1 ianuarie 1946, document al cărui text îl redăm în continuare:

Generalul Corneliu Carp

„I. Perioada 23 august 1944-9 mai 1945

1. Obligațiile Marelui Stat Major, Secția a 4-a în legătură cu aplicarea art. 7⁴ din Convenția de Armistițiu prevăd:

2. Măsuri luate pentru executare

A. Înainte de semnarea Convenției

Prin Instrucțiunea specială nr. 786270/31.08.1944 Marele Stat Major a prevăzut următoarele:

- identificarea, strângerea și punerea sub pază, cât și inventarierea materialelor;

- blocarea materialelor la dispoziția Marelui Stat Major, singurul în măsură a decide asupra destinației acestora.

B. După semnarea Convenției

Prin ordine categorice, Marele Stat Major a fixat ca, până la 1 decembrie 1944, să fie terminate toate colectările (în 149 centre de colectare), urmând ca după această dată să se înceapă predarea materialelor cu forme către delegații împuterniciți ai Comisiei Aliate de Control (Sovietică).

3. Executarea operațiunilor

A. Materialele au fost colectate într-un procent de aproape 100% exceptând:

- epavele grele care nu s-au putut strânge din cauza lipsei mijloacelor de transport speciale;

- barăcile care în majoritatea lor sunt ocupate de către trupele sovietice.

Situația colectărilor și a predărilor de materiale, până la data de 9 mai 1945, este cea arătată în situațiile și graficul anexat.

B. Cu toate că în Convenția de Armistițiu nu s-a prevăzut ca materialul să fie reparat și ambalat, s-a cerut totuși ca statul român să repare autovehiculele și să le doteze cu loturi de bord, să împacheteze armamentul și obiectele de valoare, cheltuielile și mâna de lucru întrebunțată arătându-se în situațiile anexate.

II. Perioada 9 mai 1945-1 ianuarie 1946

S-a continuat operația colectării și predării materialelor art. 7 din Convenție, accentuându-se în special asupra:

1. Strângerii în depozit a munițiilor art. 7 din convenție și a trierii acestora.

2. Strângerea, pe cât posibil, în jurul stațiilor de C.F. a materialelor grele (epave), în vederea predării și lichidării

materialului bun de întrebunțat.

3. Restituirea materialului de război conform art. 7 din convenție aflat la unitățile operative, pe măsura sosirii acestuia în țară, fie direct delegaților Comisiei Aliate de Control pe bază de procese-verbale sau prin centrele de colectare pe raza cărora au fost dislocate la înapoiere.

4. Identificarea și întocmirea actelor de predare a barăcilor germane, cât și lichidarea tuturor litigiilor existente și anume compensarea barăcilor române ridicate de trupele sovietice pentru diferitele sale nevoi cu barăci de captură germană. Idem pentru barăcile existente pe teritoriul țării ca fiind române, conform actelor de proprietate respective; pentru ca delegații Comisiei Aliate de Control să nu le ridice în cadrul art. 7 (pretenție ridicată de Comisia Aliată de Control) s-a constituit și o comisie mixtă cu membri din Comisia Aliată de Control, Ministerul de Război – Direcția Domenii și Construcții Militare și Marele Stat Major – Secția a 4-a).

5. Împachetării armamentului și materialelor de valoare, precum și a muniției de captură revizuită prin grija Ministerului de Război – Inspectoratul Artileriei.

6. Controlul în teren asupra mersului operațiunilor de valorificare, identificare, colectare și restituirea materialului de captură.

7. Încheierea formelor legale respective, atunci când se prezintă delegații sovietici pentru primirea materialului, urmând ca toate actele de predări, semnate de delegatul

Comisiei Aliate de Control, să fie înaintate Marelui Stat Major – Secția a 4-a pentru a proba cu acte restituirea capturilor germane.

8. Exactitate în întocmirea situațiilor și a evidenței de ținut cu materialele predate pe bază de acte și rămase în centrele de colectare.

9. Colaborarea între autoritățile civile și militare de pe teritoriu pentru ca să se poată strânge absolut toate materialele grele lăsate în părăsire pe câmp, șosele etc.

10. Constituirea de noi echipe de colectare a trofeelor, încadrate cu specialiști, pentru a se termina operația de strângere a materialelor, în special în Ardealul de Nord.

11. Continuarea reparării autovehiculelor art. 7 și urgentarea acestor operații în vederea predării către URSS.

12. Reînceperea operațiunilor de identificare și colectarea materialului de telecomunicație a cărui evidență se ține de Comandamentul Transmisiunilor. În special, materialul de transmisiuni (trasee) luat în primire de delegații sovietici și a cărui predare urmează a se centraliza de Marele Stat Major.

13. Se insistă la Comandamentul 6 Teritorial asupra terminării operațiilor de identificare și colectare, în centrele respective, a capturilor germane rămase în urma operațiilor, cerându-se situația precisă a acestor materiale.

14. Se insistă pe lângă Ministerul de Război – Inspectoratul Artileriei pentru a prezenta acte în legătură cu nenumăratele cereri ale Comisiei Aliate de Control de a ridica, din diferitele depozite românești, armamentul și munițiile comandate în Germania.

III. Greutăți întâmpinate

1. Efectivele reduse ale comandamentelor teritoriale, cercurilor teritoriale și centrelor de colectare, nu a dat posibilitate ca toate identificările, colectările și predările să se facă în ritmul dorit.

2. Schimbarea personalului, ce încadrează birourile și formațiunile teritoriale de aplicarea armistițiului, a provocat confuzii în întocmirea situației și a încetinit lucrul în teren. Neîncadrarea comandamentelor unităților și formațiunilor teritoriale cu specialiștii necesari, încă de la începutul aplicării convenției, a întârziat operația restituirii capturilor.

3. Lipsa mijloacelor de transport de toate categoriile, și mai ales acelea speciale, a făcut ca o bună parte din materiale să fie strânse cu mare greutate în depozite, iar acelea grele (epave) nici până azi să nu poată fi transportate la Centrele de Colectare ale Cercurilor Teritoriale.

4. Lipsa vagoanelor a făcut ca ritmul predărilor să fie frânat.

5. Lipsa de coordonare a eforturilor ce trebuie depuse atât de autoritățile civile, cât și de cele militare, în ce privește contribuția cu personal și mijloace de transport ale autorităților administrative.

6. Cererea Comisiei Aliate de Control de a se repara autovehiculele și a se împacheta armamentul, precum și a se executa trierea, curățirea și ungerea muniției, a întârziat operația de restituire a capturilor. Aceste operațiuni au constat în numele specificate în Situația nr. 2. Totodată s-a întrebuințat mâna de lucru și mijloacele de transport arătate în Situația nr. 3.

7. Comandamentele teritoriale raportează că situațiile cerute de Marele Stat Major în ce privește art. 7 sunt concomitent

solicitate după alte modele de încă alte cinci eșaloane superioare. Acestea îngreunează lucrul la comandamentele teritoriale producând întârzieri, schimbarea datelor și confuzii.

IV. Propuneri

Pentru a urgenta și lichida restituirea materialelor art. 7 se propune:

1. Constituirea unor comisii mixte româno-sovietice care să hotărască la fața locului (centre de colectare), materialele la care URSS renunță, iar pentru acelea de expediat să se programeze vagoanele necesare.

Operația de mai sus se impune, întrucât o mare parte din materiale, fiind de neîntrebuințat (fier vechi, reformat, deșeuri de tot felul), consumă personal și mijloace de transport pentru întreținere și pază.

2. Ministerul de Război – Inspectoratul Artileriei însărcinat cu revizuirea tuturor munițiilor, să stabilească, de comun acord, cu Comisia Aliată de Control, care muniții trec în patrimoniul statului, care se distrug și care se predă URSS.

Lichidarea problemei muniției de captură este absolut necesară deoarece prezintă:

a. în permanență un pericol în punctele unde se găsesc depozitate și se manipulează;

b. consum enorm în materiale de întreținere, personal pentru triere, întreținere și pază.

3. Pentru barăcile românești ridicate de URSS pentru nevoi impuse de efortul operațiilor militare și pe care Comisia Aliată de Control a hotărât să le compenseze cu barăci germane, să se obțină perfectarea actelor și restituirea către Ministerul de Război a acelor barăci. Pentru barăcile ridicate de Comisia Aliată de Control din eroare, să se obțină de Ministerul de Război – Direcția Domenii Militare și Subsecretariatul de Stat al Aerului – Direcția Geniu Aeronautic compensarea pe bază de prezentare la Comisia Aliată de Control a actelor de proprietate asupra acestor barăci. Să se definitiveze actele de luarea în primire a barăcilor germane ocupate de trupele sovietice.

4. Să se stabilească de urgență modalitatea lichidării problemei epavelor grele.

5. Să se stabilească de Comandamentul Transmisiunilor, cu precizie, care sunt traseele telefonice rămase de la trupele germane, întrucât din rapoartele primite de la Comandamentul Teritorial nici 50% din materialul arătat în schema prezentată de Comandamentul Transmisiunilor nu este pe teren. Comandamentele Teritoriale raportează că întâmpină greutăți din partea trupelor sovietice în ce privește identificarea, predarea materialelor de transmisiuni în tranșee și încheierea formelor respective.

6. Să se intervină la Comisia Aliată de Control pentru urgentarea predărilor materialelor la Baza Socola – Iași și Galați, deoarece comandamentele teritoriale au efective numeroase în acele locuri ținute de 6 luni, fără să se obțină actele respective, semnate de delegații sovietici.

Șeful Marelui Stat Major
Gen. C. Carp

Șeful Secției a 4-a
Col. N. Munteanu⁵.

SITUAȚIA NR. 1
CU STADIUL EXECUTĂRII ART. 7 ÎNTOCMITĂ LA DATA DE 1 IANUARIE 1946⁶

Denumirea	Identificate		Preate	
	Bucăți total 23.08.1944- 31.12.1945	Vagoane total 23.08.1944- 31.12.1945	Bucăți total 23.08.1944- 31.12.1945	Vagoane total 23.08.1944- 31.12.1945
Armament infanterie	44.250	65	23.650	41
Armament artilerie	435	142	171	93
Muniții de infanterie și artilerie		2.400		477
Accesorii armament		62		46
Autovehicule				
Carburanți		11,5		5,28
Accesorii auto		500		323
Material geniu pionieri		68		37
Material transmisiuni		205		149
Motoare instalații		41		23
Subzistențe		418		416
Furaje		34		29
Echipament	650.370	277	425.850	159
Harnașament		5,5		5,25
Material sanitar		23		22
Material ACG		25,25		15,25
Barăci	1.100		550	
Material de barăci		88		67
Diverse materiale aviație		60		41
Diverse materiale marină		11,5		11,5
Diverse materiale C.F.: vagoane; vagonete	183		129	
Diverse materiale C.F. pentru linie		44		6
Diverse materiale rămase a se preda de C.F.		998		724
Veicule hipo	2.284		1.921	
Animale	1.101		809	
Diverse materiale		465		390
Epave		1.000		105

SITUAȚIA NR. 2
CU CHELTUIELILE FĂCUTE PENTRU EXECUTAREA ART. 7 PÂNĂ LA 31 DECEMBRIE 1945⁷

DATA	MANIPULARE ADMINISTRARE ÎNȚREȚINERE	AMBALAJ	REPARAȚII	TOTAL LEI
Până la 09.05.1945	76.354.552	41.552.268	1.070.144.598	1.188.051.418
10.05.1945- 31.12.1945	33.779.847	26.932.668	269.855.402	330.567.917
Total lei	110.134.399	68.484.936	1.340.000.000	1.518.619.335

Șeful Secției a 4-a
Col. N. Munteanu

Șeful Biroului 7
Lt.col. Eremia Sârbu

**SITUAȚIA NR. 3
CU MÂNA DE LUCRU ȘI MIJLOACE DE TRANSPORT ÎNTREBUINȚATE
PÂNĂ LA 30 DECEMBRIE 1945 SOCOTITE ÎN ZILE⁸**

DATA	MÂNA DE LUCRU	MIJLOACE HIPO	MIJLOACE AUTO	OBS.
Până la 09.05.1945	176.678	8.025	2.010	
10.05.1945- 31.12.1945	111.436	1.980	455	
Total	288.114	10.005	2.465	

Șeful Secției a 4-a
Col. N. Munteanu

Șeful Biroului 7
Lt.col. Eremia Sârbu”.

**The Fulfillment of the Article 7 Provisions of the Truce Convention by the General Staff
and the Territorial Commandments (August 23, 1944 - January 1, 1946)**

Teodora Giurgiu, Ph.D.

Abstract: The article presents a document that shows the activity of General Staff and the Territorial Commandments regarding the fulfillment of the obligations that were stipulated by article 7 from the Truce Convention in the period August 23, 1944 - January 1, 1946.

Keywords: Truce Convention, General Staff, instructions, materials, article 7.

NOTE

¹ Arhivele Militare Naționale Române.

² ****Structuri militare române care au lucrat pentru aplicarea Convenției de Armistițiu și a Tratatului de Pace, Inventar arhivistic*, vol. I, București, Editura Militară, 1999, p. 166.

³ Corneliu Carp (1895-1982), general; a fost comandant-adjunct al Comandamentului Odessa (1941-1942), comandant al Diviziei 8 Cavalerie (1942-1943), al Centrului de Instrucție al Cavaleriei (1943), al Diviziei 5 Cavalerie (1943-1944), adjunct al șefului Marelui Stat Major (1945), în rezervă (1946), în retragere (1947), arestat (1950-1951), condamnat la 12 ani de închisoare, eliberat în anul 1955; cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”.

⁴ „Guvernul și Înaltul Comandament Român se obligă să remită ca trofee, în mâinile Înaltului Comandament Aliat (sovietic), orice material de război al Germaniei sau al sateliților săi aflat pe teritoriul român, inclusiv vasele flotei germane și ale sateliților ei aflate în apele românești”.

⁵ Arhivele Militare Române, Fond microfilme, rola F.II. 7.2270, cd. 1426-1427.

⁶ Ibidem, cd. 1428.

⁷ Ibidem, cd. 1429.

⁸ Ibidem, cd. 1430.

INSIGNELE OFIȚERILOR ȘI SUBOFIȚERILOR ÎN REZERVĂ ȘI ÎN RETRAGERE PROVENIȚI DIN ACTIVITATE (1936-1947)

Colonel Dr. Gabriel-George PĂTRAȘCU¹

În nr. 1(47)/2010 al Revistei „Document. Buletinul Arhivelor Militare” a fost publicat sub semnătura colonelului (r) profesor Eugen Ichim, articolul „Considerații privind înființarea unei insigne a cadrelor militare în rezervă sau în retragere”. În conținutul articolului, autorul, avansa propunerea de instituire a unei insigne pentru „cadrele militare în rezervă”. Propunerea, avea la bază unul dintre cele două decrete regale, care, la 18 decembrie 1936 și 6 octombrie 1937, au permis crearea a două insigne, care au fost acordate ofițerilor și subofițerilor, care făcuseră parte din armata română, și anume: „Insigna ofițerilor în rezervă și în retragere proveniți din activitate” și „Insigna subofițerilor în rezervă și în retragere proveniți din activitate”.

Vom prezenta în continuare, în conformitate cu conținutul decretelor regale publicate în „Monitorul Oficial” și „Monitorul Oastei”, modul cum erau confecționate, drepturile și obligațiile celor care urmau să le poarte, precum și a acelor care le acordau, dar și prevederile regulamentare actuale, la trecerea în rezervă sau în retragere a cadrelor militare, cu ocazia pensionării.

La 18 decembrie 1936, în urma Raportului nr. 43236 din 17 decembrie 1936 al ministrului Apărării Naționale, generalul de corp de armată adjutant Paul Angelescu, regele Carol al II-lea semna, la București, Înalțul Decret nr. 3209 prin care aproba înființarea unei insigne, ce urma să poarte denumirea de „Insigna ofițerilor în rezervă și în retragere proveniți din activitate”.

Insigna urma să fie confecționată din argint masiv, reprezentând un vultur în relief, placată cu aur fin polizat, având Stema Țării din email în culorile heraldice, așezată pe piept. Coroana Regală, în email alb, cu inițialele **C.C.** [cifra regelui Carol al II-lea – n.n], aplicată pe colțul din stânga al insignei. Monograma **R.O.R.**, tot în email alb, aplicată sub Stema Țării. Ramurile de stejar și laurii, care înconjurau insigna, trebuiau să reliefeze în culoarea argintului oxidat, fiind legate în partea de jos a insignei, cu o panglică în culorile naționale. Insigna era polizată pe verso, având și

un dispozitiv special de agrafă, inclusiv numărul de ordine pentru control. Dimensiunile insignei erau de 5/4 cm și se purta în partea stângă a pieptului, în dreptul inimii. Insigna format mic (miniatură), pentru butonieră, avea dimensiunile de 21/17 mm și urma să fie executată din argint, după același model ca și formatul mare, prezentat anterior.

Conform prevederilor decretului regal, insigna era acordată tuturor ofițerilor de rezervă și retragere, proveniți din activitate și automat tuturor ofițerilor activi ce treceau în poziția de rezervă prin demisie, limită de vârstă sau articolul 50 litera b, din „Legea înaintărilor în armată” sau în poziția de retragere pentru infirmități incurabile.

Direcția Personalului din Ministerul Apărării Naționale avea ca sarcină eliberarea brevetului respectiv fiecăruia dintre ofițerii din activitate, care îndeplineau condițiile stabilite în decret, dându-li-se număr dintr-un registru special, înființat în acel scop.

Odată cu brevetul insignei, ofițerii primeau și un carnet de identitate, cu fotografie, care cuprindea, pe lângă grad și poziția la care se aflau în acel moment, numărul brevetului și numărul

de ordine al insignei. Pierdeau dreptul la portul insignei ofițerii de rezervă reformati, cu sau fără pierderea gradului. Ministerul Apărării Naționale – Direcția Personalului urma să întocmească instrucțiuni detaliate, în legătură cu punerea în aplicare a prevederilor decretului³.

În vederea acordării insignei, la 10 februarie 1937, Direcția Personalului a emis *Publicațiunea* [*Instrucțiunea* – n.n] nr. 51582 prin care se aducea la cunoștința ofițerilor în rezervă și în retragere proveniți din activitate, că s-a înființat o insignă specială, pe care însă nu aveau dreptul să o poarte decât în virtutea unui brevet-carte de identitate emis de Ministerul Apărării Naționale – Direcția Personalului (Înalțul Decret nr. 3209 din 18 decembrie 1936 publicat în „Monitorul Oficial” nr. 14 din 19 ianuarie 1937).

Pentru obținerea brevetelor, ofițerii în rezervă și în retragere proveniți din activitate, urmau să se adreseze direct Ministerului Apărării Naționale, Serviciul Personalului – Biroul ofițeri

Insigna ofițerilor în rezervă și în retragere
(sursa internet)

Insigna subofițerilor în rezervă și retragere
(sursa internet)

rezervă, cu o cerere timbrată legal, în care trebuiau prezentate cu exactitate următoarele date:

- numele și prenumele, înscrise în controalele armatei;
- starea civilă completă;
- gradul avut la trecerea în rezervă și unitatea din care făcea parte la momentul respectiv;
- gradul și poziția la care se afla la data

solicitării acordării insignei, felul cum a trecut în rezervă, menționând datele succesive ale schimbărilor de poziție și numerele înaltelor decrete respective – dacă era posibil;

- ofițeri aflați în poziția de rezervă – unitățile unde se aflau în evidență ca rezerviști;
- domiciliul – oraș, stradă, număr sau comuna, plasa și județul.

La cerere se mai anexau: o fotografie format legitimație (80/50 mm), în haine civile și de dată recentă; un formular brevet-carte de identitate, care se procura din comerț; un act din care să se constate indubitabil identitatea (carnetul de ofițer de rezervă, pentru ofițerii în rezervă), iar pentru ofițerii în retragere, buletinele de înscriere la Biroul populației. Intervențiile colective prin societăți și uniuni nu erau luate în considerare dacă nu aveau anexate toate cererile individuale timbrate legal și la fiecare cerere anexată toate cele menționate mai sus. Eliberarea brevetelor urma să se facă începând cu data de 15 februarie 1937. Brevetele și actele personale se trimiteau la domiciliul solicitantului prin Comenduirile de Piață și Cercurile de Recrutare, iar insigna se procura din comerț⁴.

În finalul instrucțiunii, erau trecute prevederile Înalțului Decret nr. 3209 prin care se reluau precizările referitoare la cine nu avea dreptul de a primi insigna:

- ofițerii demși din cadrele active și care nu mai făceau parte dintr-o structură a armatei;
- ofițerii reformați cu sau fără pierderea gradului;
- ofițerii trecuți direct în retragere în conformitate cu articolul 51 din „Legea înaintărilor în armată”⁵.

Tot în anul 1937, Corpul Subofițerilor a înaintat regelui Carol al II-lea un raport prin care se solicita dreptul de a purta *Insigna Onorifică – „7 ani” vechime*. Regele nu a aprobat raportul, însă a semnat Decretul Regal nr. 3406 din 6 octombrie 1937, prin care s-a hotărât înființarea unei insigne, ce urma să poarte denumirea de *Insigna subofițerilor în rezervă și retragere proveniți din activitate*. De fapt, această

insignă era acordată subofițerilor, care la trecerea în rezervă urmau să facă parte din „Asociația Subofițerilor Pensionari”.

Insigna era confecționată din argint masiv emailat, reprezentând un scut bombat, încadrat pe laturi de 2 ramuri de lauri, având la partea superioară a deschizăturii

Insigna Asociației Subofițerilor Pensionari
(sursa internet)

ramurilor, coroana regală, iar la partea inferioară un soare de metal galben, polizat fin. Pe scut, se încrucișau o armă de infanterie cu baionetă cu o sabie de cavalerie, care porneau dintr-o parte și alta a soarelui din metal având vârful sabiei și baionetei lipite de frunzele ramurilor de lauri. Atât arma cu baioneta, cât și sabia erau din argint⁶.

Scutul avea dimensiunile de 24 mm lățime și 36 mm lungime și cuprindea, în email fin lustruit, culorile naționale, așezate vertical și demarcate printr-o șuviță foarte subțire aurie. Limbul frunzelor celor două ramuri de lauri, care încadrau scutul, trebuia să fie bine reliefat și emailat fin, lustruit în verde, iar nervura mediană, precum și marginea exterioară a limbului erau aurite. Lățimea fiecăreia dintre cele două ramuri era de 7 mm.

Coroana regală din argint oxidat (culoarea oțelului), bine reliefată, având dedesubt culoarea roșie purpurie, era așezată la partea superioară a scutului, în deschizătura pe care o formau cele două ramuri. Soarele de metal galben polizat fin, ale cărui raze se răsfrângeau asupra culorilor naționale de pe scut, avea dimensiunile de 10 mm.

Inițial, pe scut au fost așezate inițialele **A.S.P.** (Asociația Subofițerilor Pensionari) confecționate din argint și aplicate astfel: **A** - pe culoarea galbenă, **S** - pe culoarea albastră și **P** - pe culoarea roșie. Este necesar să facem precizarea că inițialele **A.S.P.** dispuse pe insignă au fost înlocuite, ulterior, cu alte inițiale **S.R.R.** (*Subofițer în Rezervă și în Retragere*), confecționate tot din argint și aplicate astfel: **S** - pe culoarea galbenă, **R** - pe culoarea albastră și **R** - pe culoarea roșie.

Insigna era polizată pe verso, având un dispozitiv special pentru agrafă, precum și un număr de ordine pentru control. Era purtată în partea stângă a pieptului, în dreptul inimii, numai în uniformă, la parăzi și solemnități oficiale. Dimensiunile totale ale insignei format mare erau de 55/40 mm.

Insigna format mic (miniatură) pentru butonieră, avea dimensiunile de 20/30 mm și era confecționată din argint și după același model ca și formatul mare. Se purta la butonieră la orice ținută și în orice ocazie, neavând nicio restricție, fiind un semn de recunoaștere.

Respectiva insignă **S.R.R.** era acordată subofițerilor și reangajaților din rezervă și retragere proveniți din activitate și automat tuturor subofițerilor activi, care treceau în poziția de rezervă prin demisie, limită de vârstă sau în poziția de retragere pentru infirmități incurabile. Nu aveau dreptul la insignă subofițerii și reangajații, care au fost îndepărtați din serviciul activ al armatei sau care erau trecuți din oficiu în poziția de rezervă pentru motivele, care constau în vădită incapacitate pentru funcția gradului ce îl dețineau, greșeli grave în serviciu și contra disciplinei, purtarea rea din obișnuință.

Ministerul Apărării Naționale prin Direcția Personalului elibera fiecărui subofițer sau reangajat în rezervă proveniți din activitate, care îndeplineau condițiile prezentate mai sus, un brevet, care purta un număr de ordine dat dintr-un registru special înființat în acel scop. Pierdeau dreptul la portul insignei, subofițerii și reangajații în rezervă condamnați de către instanțele judecătorești cu pierderea gradului sau a drepturilor civile⁷.

Conform decretului regal, Direcția Personalului din Ministerul Apărării Naționale avea ca sarcină întocmirea

unor instrucțiuni detaliate în legătură cu punerea în aplicare a respectivului decret⁸.

Dacă în situația *Insignei Onorifice - „7 ani” vechime*, a existat o prevedere legală, care a creat condițiile de păstrare într-un muzeu, în privința insignelor ofițerilor și subofițerilor în rezervă și retragere proveniți din activitate, nu a fost identificat un act normativ în acest sens. Singura șansă rămasă de a putea vizualiza aceste insigne ar fi la Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I” având în vedere cele precizate în Colecția „Dorobanțul” - editarea unei lucrări care se va numi *Insigne militare românești (1915-1947)*, sau în mediul online.

În zilele noastre, potrivit prevederilor regulamentare actuale, la trecerea în rezervă sau în retragere a cadrelor militare, cu ocazia pensionării, se adună personalul unității și se organizează, acolo unde este posibil, o ceremonie cu gardă de onoare, Drapel de luptă și muzică militară. Comandantul dă citire decretului prezidențial sau ordinului de trecere în rezervă, face o scurtă prezentare a activității cadrelor respective, le mulțumește pentru modul cum și-au îndeplinit îndatoririle cât au servit patria sub Drapel și le înmânează: *generalilor/ amiralilor – o sabie cu inscripții gravate conform legislației în vigoare; ofițerilor – plachete; maiștrilor militari și subofițerilor – diplome*⁹.

The Badges of the Officers and Non-commissioned Officers in Reserve and in Retirement originated from the Activity

Colonel Gabriel-George Pătrașcu, Ph.D.

Abstract: On December 18, 1936 and on October 6, 1937 based on some decrees signed by King Carol II, were created two badges which were granted to officers and non-commissioned officers that were part of the Romanian Army, namely, „the badge of the officers in reserve and in retreat from the activity” and „the badge of the non-commissioned officers in reserve and in retreat from the activity”.

Keywords: activity, badge, non-commissioned officer, officer, reserve, retreat, silver.

NOTE

¹ Arhivele Militare Naționale Române.

² Colonel (r) profesor Eugen Ichim, *Considerații privind înființarea unei insignă a cadrelor militare în rezervă sau în retragere*, în revista „Document. Buletinul Arhivelor Militare” nr. 1(47)/2010, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, p. 99.

³ „Monitorul Oficial” nr. 14, din 19 ianuarie 1937, f. 442.

⁴ „Monitorul Oastei” nr. 35 din 10 martie 1937, p. 1118.

⁵ Ibidem, p. 1119.

⁶ Ibidem, nr. 17 din 15 noiembrie 1937, p. 1088.

⁷ Ibidem, p. 1089.

⁸ Ibidem, p. 1090.

⁹ *Ordinul nr. M. 63 din 10 iunie 2013 pentru aprobarea Regulamentului onorurilor și ceremoniilor militare (actualizat)*, Secțiunea a 9-a, art. 116, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 396, din 1 iulie 2013.

ZORII EREI REACTIVE (Partea a IV-a)

Locotenent-comandor aviator (r) Gheorghe-Ion VAIDA

Necesarul de personal

În vederea trecerii unităților din cadrul Diviziei 3 Aviație Vânătoare cu Reacție pe noul material volant, având în vedere o înzestrare inițială de 20 de avioane cu reacție, era nevoie de completarea cu personal a unităților subordonate, atât a celor trei regimente, cât și a Batalion de Deservire Aerodrom (B.D.A.) nr. 12.

În ceea ce privește nevoile de încadrare cu personal tehnic, aceasta era următoarea:

- ofițeri tehnici: 63;
- ofițeri cu armamentul: 6;
- ofițeri cu radio: 8;
- ofițeri cu electricitatea și aparate de bord: 8;
- sergenți reangajați mecanici de avion: 16;
- sergenți reangajați cu armamentul: 7;
- sergenți reangajați cu radio: 6;
- sergenți reangajați cu electricitate și aparate de bord: 3;
- motorști: 7;
- pliori de parașute: 9¹.

În ceea ce privește personalul navigant, pentru ca regimentele din Divizia 3 Aviație Vânătoare cu Reacție să fie încadrate cu piloți era nevoie de:

- la Regimentul 11 Aviație: 19;
- la Regimentul 12 Aviație: 19 și
- la Regimentul 14 Aviație: 16².

În ceea ce privește nevoia de încadrare a B.D.A. nr. 12, astfel cum se arată într-o adresă transmisă Comandamentului Forțelor Aeriene militare (C.F.A.M.), pentru ca această unitate să poată deservi cele două regimente dislocate pe aerodromul Ianca, în vederea trecerii pe tehnica reactivă, în bune condiții, aceasta trebuia completată cu:

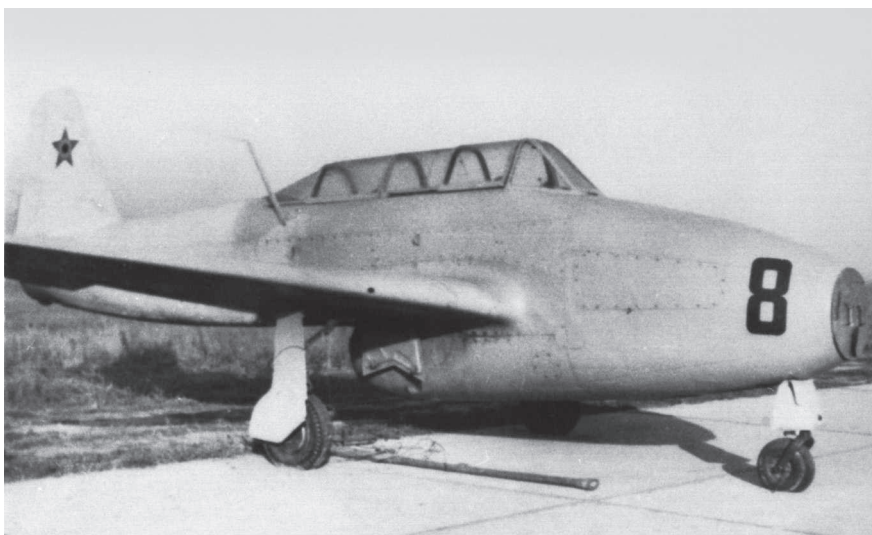
- 1 ajutor tehnic;
- 1 șef serviciu materiale tehnice de aviație;
- 1 plutonier auto pentru reparații;
- 1 șef serviciu aprovizionare; pentru această funcție a fost propus plutonierul I. Gavrilă de la B.D.A. nr. 8, care consimțea să fie mutat;

- 1 casier;
- 1 șef serviciu cazarmare;
- 1 șef serviciu birou cadre;
- 1 șef serviciu birou documente secrete³.

Începerea activității de zbor pe avioanele reactive

După primirea și montarea primelor 4 avioane IAK-17 și dislocarea forțelor și mijloacelor Regimentelor 12 și 14 Aviație Vânătoare de pe aerodromul Pipera pe aerodromul Ianca, a început activitatea de zbor pe avioanele reactive. Între timp, au fost primite și primele 10 avioane IAK-23, care au intrat în înzestrarea Regimentelor 12 și 14 Aviație Vânătoare, în cursul lunii iunie, când a fost montat un singur avion, cel cu numărul de înmatriculare nr. 14, cu care au ieșit la simplă comandă primii piloți pe acest tip de avion. Inițial, cum era firesc și metodic, activitatea de zbor a început pe avioanele de antrenament de dublă comandă IAK-17, având ca instructori piloții sovietici Kuzmin, Smeliiov, Volkov și Kovaliov, iar asistența tehnică a fost asigurată de către tehnicieni sovietici dublați de tehnicieni români, care erau în formare, pe post de elevi.

Pentru avioanele montate și intrate în înzestrarea Regimentului 12 Aviație Vânătoare, au fost stabilite următoarele echipaje:

Avionul reactiv de școală și antrenament IAK-17 cu numărul de înmatriculare 8, care a fost în înzestrarea Forțelor Aeriene Militare în perioada 1951-1958, aflat în prezent în colecția Palatului Culturii din Iași (Colecția arhitect Mihai Andrei)

1. Avion IAK-17 nr. 1:

- ofițer tehnic: plutonier Petre Moraru și sergent-major Constantin Pătru;
- mecanic avion: sergent-major Ioan Crișan;
- motorist: soldat-frunțaș I. Ștefanovici.

2. Avion IAK-17 nr. 2:

- ofițer tehnic: plutonier Francisc Benedek și sergent-major Vasile Nae;
- mecanic avion: sergent-major I. Radovici;
- motorist: soldat-frunțaș Gheorghe Rânzescu.

3. Avion IAK-23 nr. 6:

- ofițer tehnic: sergent-major Vasile Dancea;
- mecanic avion: sergent-major Ioan Șandru;
- motorist: soldat-frunțaș Ion Doroftei;
- armurier: soldat-frunțaș Gheorghe Frigioiu.

4. Avion IAK-23 nr. 17:

- ofițer tehnic: sergent-major Constantin Bălțoiu;
- mecanic avion: sergent-major Ioan Suci;
- motorist: sergent Vasile Mărie;
- armurier: soldat-frunțaș Ș. Frăsineanu.

5. Avion IAK-23 nr. 14:

- ofițer tehnic: sergent-major Traian Sturza;
- mecanic avion: sergent-major Iosif Ratz;
- motorist: sergent Vasile Florea;
- armurier: soldat-frunțaș L. Andreicuț.

6. Avion IAK-23 nr. 28:

- ofițer tehnic: plutonier B. Barkotzy;
- mecanic avion: sergent-major Radu Pungă;
- motorist: soldat-frunțaș Vasile Țicudeanu;
- armurier: soldat-frunțaș Victor I. Pătru.

7. Avion IAK-23 nr. 29:

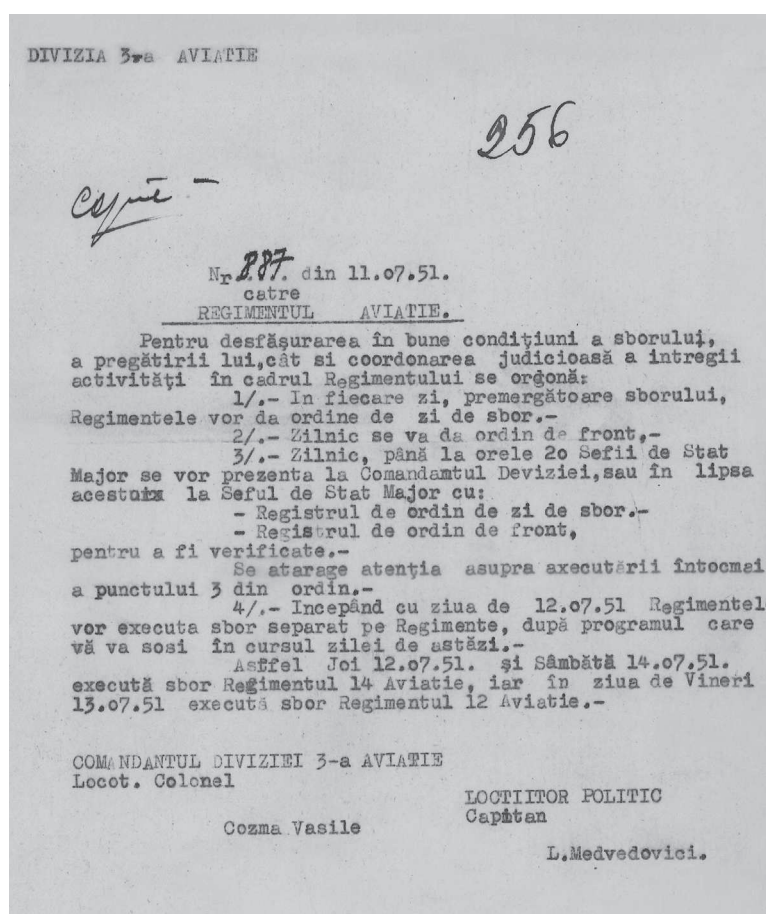
- ofițer tehnic: plutonier Gheorghe Vârlan;
- mecanic avion: sergent-major Dumitru Sabadoș;
- motorist: soldat-caporal Ioan Culda;
- armurier: soldat-frunțaș Constantin Fifială⁴.

Pentru avioanele montate și intrate în înzestrarea Regimentului 14 Aviație Vânătoare, au fost stabilite următoarele echipaje:

1. Pentru avioanele IAK-17⁵:**a) Avionul IAK-17 nr. 3:**

- ofițer tehnic: plutonier Ion Banea;
 - mecanic avion: sergent-major Niculaie T. Ion;
- începând cu data de 4 iulie 1951, sergent-major Anton Medrea;

- motorist: sergent Gheorghe Mărăcineanu; începând cu data de 4 iulie 1951, acesta va fi numit în funcția de motorist 1 la avionul IAK-17 nr. 4, în locul său fiind numit sergentul Alexandru Beșa; de asemenea, începând cu data de 4 iulie 1951, echipajul unui avion IAK-17 a fost completat cu un militar pe funcția de motorist 2, care la acest avion era îndeplinită de către soldat-frunțaș Constantin Barbu;

Adresa nr. 887 din 11 iulie 1951 a Diviziei 3 Aviație către cele două regimente prin care se comunica trecerea la zborul pe regimente

b) Avionul IAK-17 nr. 4:

- ofițer tehnic: sergent-major Aurel Duțu dublat de sergent-major Dumitru Bălăceanu, care începând cu data de 4 iulie 1951 va îndeplini funcția de ofițer tehnic de avion;
- mecanic avion: sergent-major Constantin Ghenescu;
- motorist: sergent Alexandru Beșa; începând cu data de 4 iulie 1951, soldat-frunțaș Nicolae Suci.

Avioanele IAK-17 au fost repartizate Escadrilei 1 Aviație, alături de avioanele IAK-11 cu numerele de înmatriculare 22 și 26, de avioanele Po-2 cu numerele de înmatriculare 16 și 32 și avionul Fi-St. cu numărul de înmatriculare 31⁶.

2. Pentru avioanele IAK-23⁷:**a) Avionul IAK-23 nr. 1207:**

- pilot: maior Aurel Răican;
- ofițer tehnic: plutonier Teodor Mihalache;
- mecanic avion: caporal Stan Petrișor;
- motorist 1: soldat-frunțaș Gheorghe Ivan;
- motorist 2: soldat-frunțaș Vasile Bucur;

b) Avionul IAK-23 nr. 1108:

- pilot: locotenent Gheorghe Păduraru;
- ofițer tehnic: sergent-major Vlase Stoica;
- mecanic avion: sergent-major Nicolae T. Ioan;
- motorist 1: soldat-frunțaș Teodor Tămașan;
- motorist 2: soldat-frunțaș Gheorghe Molea;

c) Avionul IAK-23 nr. 1023:

- pilot: locotenent Ioan Ghighimoc;
- ofițer tehnic: plutonier Gheorghe Militaru;
- mecanic avion: sergent-major Constantin Petcu;
- motorist 1: soldat-fruntaș Ioan Lazăr;
- motorist 2: soldat-fruntaș Ion Afloarei;

d) Avionul IAK-23 nr. 1110:

- pilot: sublocotenent Apostică Ghiur;
- ofițer tehnic: plutonier Grigore Rababoc;
- mecanic avion: caporal Vasile Dinu;
- motorist 1: soldat-fruntaș Ștefan Frățilă;
- motorist 2: soldat-fruntaș Marin D. Marin;

e) Avionul IAK-23 nr. 1111:

- pilot: locotenent-major Dumitru Balaur;
- ofițer tehnic: sergent-major Gheorghe Lipoviceanu;
- mecanic avion: sergent-major Gheorghe Cârstea;
- motorist 1: soldat-fruntaș Carol Suci;
- motorist 2: soldat-fruntaș Constantin Zaharia.

Avioanele IAK-23 au fost repartizate Escadrilei 2 Aviație⁸.

Activitatea de zbor s-a executat inițial întrunit, sub organizarea Diviziei 3 Aviație Vânătoare cu Reacție, cele două regimente formând o grupare în cadrul căreia s-a început trecerea în zbor pe noul material volant. În această perioadă au ieșit la simplă comandă pe avionul IAK-23, piloții din comanda celor două regimente, începând cu comandantii de unități, treptat, până la comandantii de escadrilă și, unde a fost cazul, locuitorii comandanților de escadrilă. Tot în această perioadă tehnicienii români și-au însușit metoda pregătirii pentru zbor a avioanelor, astfel încât nu au mai fost dublați de către tehnicienii sovietici.

Această perioadă, desfășurată până pe data de 12 iulie 1951, a reprezentat în opinia noastră prima etapă, foarte importantă, în trecerea pe noul material volant. Ca orice început și în această etapă au existat mai multe nereguli și greutăți inerente oricărui început, dintre care amintim următoarele⁹:

1. Indisciplină din partea piloților și personalului tehnic, cadre și ostași, astfel:

- piloți care nu respectau instrucțiunile de zbor, executând viraj cu avionul IAK-17, chiar sub înălțimea de 50 de metri, ceea ce era interzis; virajul 4 trebuia executat cu scoaterea din acesta la cel puțin 200 de metri înălțime, nu mai jos;

- se lucra bruscat cu frânele;

- unii piloți nu erau suficient de atenți și nu și-au însușit corespunzător tehnica pilotajului pe avionul IAK-17, venind la aterizare și redresând de sus, placând avionul [în legătura cu redresarea de sus, aceasta a fost și a rămas o greșeală caracteristică la aterizare comisă în special de către piloți în perioada de trecere pe un nou tip de avion reactiv – n.n.];

- nu se respectau convorbirile radio, vorbind în același timp 2-3 piloți, iar unii piloți își uitau indicativul.

2. Nu existau ordine și disciplină la parcul de avioane, la locul de alimentare și de asistență tehnică:

- atât ofițerii, cât și mecanicii și motorisții stăteau de vorbă între avioane sau în fața lor;

- se vorbea și se striga mult, în schimb alimentarea, tractarea avioanelor și asistența tehnică se făcea în mod defectuos;

- inginerul de regiment nu ridica toate materialele și utilajele de care avea nevoie la zbor, iar apoi, când începea activitatea de zbor traversa pista cu mașina sau pe jos, lucru nepermis, deoarece atunci când se zbură era interzis a se trece peste pistă;

- nu se vedea din partea inginerului de regiment o organizare a muncii, astfel încât, trebuia să meargă bine în cel mai scurt timp posibil, fără strigăte și țipete la parcul de avioane.

Asigurarea asistenței tehnice pentru zborul cu avioanele IAK-17 a suferit greutăți mari la început, din lipsa de experiență în exploatarea avioanelor cu reacție, care aveau un anumit specific față de avioanele clasice, cu motor cu piston. Cu ajutorul instructorilor sovietici s-a trecut la organizarea asistenței tehnice la zbor, dându-se instrucțiuni precise fiecărui ofițer tehnic de avion, mecanic, motorist, inginer de patrulă și escadrilă, asupra operațiunilor ce le are de executat¹⁰. Astfel, s-a organizat o echipă pentru oprirea motoarelor la capătul pistei după aterizare, utilată cu mijloacele necesare de stingerea incendiului. Toate utilajele necesare deservirii zborului, ca acumulatorii de pornire, vase pentru combustibil, combustibil de pornire și ulei au fost rezolvate prin posibilitățile proprii ale unităților. O greutate serioasă a fost cea a reducerii timpului de alimentare. S-au confecționat în cadrul Atelierului de Construit și Reparat Avioane (A.C.R.A.) 4 pâlnii de alimentare mari, cu posibilități rapide de filtrare și filtre mari pentru umplerea rapidă a autocisternelor din cazanele C.F.R. Instruirea echipelor de alimentare a autocisternelor, numărul mic de autocisterne și starea proastă a furtunurilor și a instalațiilor autocisternelor au provocat mari greutăți în asigurarea alimentării rapide a avioanelor. La aceste greutăți s-a adăugat faptul că serviciul carburanți avioane din cadrul batalioanelor de deservire aerodrom nu era încadrat, sarcinile acestuia fiind asigurate de către inginerul diviziei și inginerii de regiment, astfel încât deservirea din partea batalioanelor de deservire a fost minimă.

3. La start activitatea nu era aranjată conform instrucțiunilor și potrivit ordinelor date de către Divizia 3 Aviație Vânătoare cu Reacție:

- cronometrul nu era bine instruit, nu trecea ora pornirii și opririi avioanelor cum trebuie, fiind greu de întocmit o situație clară cu funcționarea motorului; de asemenea, cronometrul nu avea ceas, deși ordinul Diviziei 3 Aviație Vânătoare a fost ca acestuia să i se repartizeze un ceas de pe avionul Po-2, care seara să fie predat inginerului de regiment.

4. Planificarea zborului nu se întocmea judicios, planificându-se la zbor unui pilot și 10 ture de pistă pe zi, ceea ce era greșit, prin această grabă putându-se produce surprize neplăcute. S-a ordonat ca pentru fiecare pilot să se planifice 4 ture de pistă pe zi, maxim 6.

5. Nu se aplica regulamentul serviciului interior sau dacă se aplica se făcea doar în mică măsură, cum a fost pe aerodromul Pipera, de această stare de lucruri fiind răspunzători comandanții de unități care nu au urmărit respectarea acestui lucru. Încăperile erau murdare și nu erau amenajate conform prescripțiilor regulamentului, ostașii, cadre și soldați umblau cu ținuta nearanjată și dezordonată și fără rost, atât în cazarmă, cât și în afara acesteia.

Ulterior, începând cu data de 12 iulie 1951, regimentele au început executarea zborului separat, pe regimente, după un program întocmit și comunicat de către Divizia 3 Aviație Vânătoare cu Reacție¹¹, începând a II-a etapă, în care au făcut trecerea pe noul material volant restul personalului navigant.

Astfel, primele zile în care s-a executat activitate de zbor pe regimente au fost zilele de joi – 12 iulie 1951 și sâmbătă – 14 iulie 1951 pentru Regimentul 14 Aviație Vânătoare și ziua de vineri – 13 iulie 1951 pentru Regimentul 12 Aviație Vânătoare. Prin aceeași adresă referitoare la desfășurarea în bune condițiuni a zborului, a pregătirii acestuia, cât și la coordonarea judicioasă a întregii activități în cadrul regimentelor, se ordona:

- în fiecare zi premergătoare zborului, regimentele vor da ordine de zi de zbor;

- zilnic se va da ordin de front;

- zilnic, până la orele 20.00, șefii de stat-major trebuiau să se prezinte la comandantul diviziei sau în lipsa acestuia la șeful de stat-major cu registrul de ordine de zi de zbor și registrul de ordine de front, pentru a fi verificate.

După începerea activității de zbor pe avioanele reactive, personalul navigant a fost alocat la drepturi de hrană de 6.500 de calorii, începând cu data de 30 iunie 1951¹².

The Beginning of the Reactive Era (Part IV)

Lieutenant-commander pilot (r) Gheorghe-Ion Vaida

Abstract: In 1951, it was decided to equip the Division 3 Jet-Propelled Fighting Aircraft with 20 IAK-17 and IAK-23 airplanes, as well as the training of the navigating and technical personnel. This was carried out with the collaboration of Soviet specialists. Inherent in the beginning were drawbacks, corrected later.

Keywords: Division 3 Jet-Propelled Fighting Aircraft, IAK-17, IAK-23, 1951, Pipera, Ianca.

NOTE

¹ Depozitul Central de Arhivă Pitești, Fond Divizia 3(97) Aviație Vânătoare cu Reacție, dosar nr. 1, f. 38.

² Ibidem.

³ Ibidem, f. 40; este vorba despre Adresa nr. 00477 din 7 iunie 1951 transmisă de către Divizia 3(97) Aviație Vânătoare cu Reacție către C.F.A.M.

⁴ Ordinul de Zi nr. 53 din 1 iulie 1951 al Regimentului 12 Aviație Vânătoare (Idem, Fond Regimentul 294 Aviație Vânătoare, dosar nr. 9/1951, ff. 33v-34).

⁵ Ordinul de Zi nr. 43 din 25 iunie 1951 al Regimentului 14 Aviație Vânătoare (Idem, Fond Regimentul 172 Aviație Vânătoare, dosar nr. 14/1951, f. 19v; Ordinul de zi nr. 53 din 9 iulie 1951 al Regimentului 14 Aviație Vânătoare, dosar nr. 14/1951, f. 24v).

⁶ Ordinul de Zi nr. 53 din 9 iulie 1951 al Regimentului 14 Aviație Vânătoare (Idem, Fond Regimentul 172 Aviație Vânătoare, dosar nr. 14/1951, ff. 24v-25).

⁷ Ordinul de Zi nr. 52 din 9 iulie 1951 al Regimentului 14 Aviație Vânătoare dat pe baza Ordinului de zi nr. 856 al Diviziei 3 Aviație Vânătoare cu Reacție din 8 iulie 1951 referitor la repartizarea personalului pe avioanele IAK-23 și Ordinul de Zi nr. 53 din data

de 9 iulie 1951 al Regimentului 14 Aviație Vânătoare (Idem, Fond Regimentul 172 Aviație Vânătoare, dosar nr. 14/1951, ff. 23v-24 și f. 25).

⁸ Ordinul de Zi nr. 53 din 9 iulie 1951 al Regimentului 14 Aviație Vânătoare (Idem, Fond Regimentul 172 Aviație Vânătoare, dosar nr. 14/1951, f. 25).

⁹ Adresa Diviziei 3 Aviație Vânătoare cu Reacție - Stat Major, din 11 iulie 1951, către cele trei regimente subordonate (Idem, Fond Divizia 97 Aviație Vânătoare, dosar nr. 6/1951, ff. 257-259).

¹⁰ Bilanțul inginerilor din unitatea militară 03435 pe anul pregătirii de luptă 1950-1951 (Idem, Fond Divizia 3(97) Aviație Vânătoare cu Reacție, dosar nr. 157/1952, f. 147).

¹¹ Adresa nr. 887 din 11 iulie 1951 a Diviziei 3 Aviație Vânătoare cu Reacție către cele două regimente (Idem, Fond Divizia 97 Aviație Vânătoare, dosar nr. 6/1951, f. 256).

¹² În conformitate cu Ordinul nr. 372872 din 28 iunie 1951 al C.F.A.M., referitor la punerea la drepturi de hrană de 6.500 de calorii a personalului navigant de pe avioanele cu reacție și în conformitate cu Tabelul nominal trimis de către Divizia 3 Aviație Vânătoare cu Reacție (Idem, Fond Regimentul 172 Aviație Vânătoare, dosar nr. 3/1951, f. 40).

PREGĂTIRI PENTRU PRIMIREA APARATELOR DE VÂNĂTOARE MIG-23 DE CĂTRE AVIAȚIA MILITARĂ ROMÂNĂ

Locotenent-colonel (r) Dr. Petre OPRIȘ

General colonel Ion Coman

Livrările de avioane de vânătoare MiG-23 MF în statele membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia (cu excepția URSS) au început în anul 1978, mai întâi în Bulgaria (în total 40 de aparate pentru un regiment), apoi în R.D. Germană (45 exemplare la Peenemünde, fiecare având un preț de vânzare de 3,6 milioane de dolari) și Cehoslovacia (15 avioane aflate pe aeroporturile de la Bechyně, Plzeň și Žatec, pentru fiecare exemplar fiind achitată suma de 6,6 milioane de dolari). În anul următor, au fost trimise primele MiG-uri 23 MF în Polonia și România, iar autoritățile de la Budapesta au dezvăluit existența aceluși model, în înzestrarea propriei armate, în timpul paradei militare de la 4 aprilie 1980 – desfășurată cu prilejul sărbătoririi zilei naționale a R.P. Ungare¹.

Forțele aeriene sovietice, care staționau pe teritoriul R.D. Germane, aveau în dotare avioane MiG-23 M/MF încă din anul 1973. Analistii militari din NATO estimau că producția aparatelor respective era de patru exemplare, săptămânal, la sfârșitul anului 1974, iar ritmul de fabricare s-a dublat după doi ani, în scopul atingerii nivelului de circa 400 de avioane realizate anual².

După importarea în 1975 și 1976 a unui lot mai mare de avioane de vânătoare MiG-21 din URSS, autoritățile comuniste de la București au analizat posibilitatea îmbunătățirii înzestrării cu alte aparate moderne, pe fondul înființării, la 1 mai 1977, a Comandamentului Aviației Militare. Un an mai târziu a fost aprobat, de către guvernele URSS și Republicii Socialiste România, contractul de vânzare a 28 de avioane de vânătoare MiG-23, noi – dintre care, patru exemplare de tip UB, de dublă comandă, pentru antrenamentul piloților.

Dotarea aviației militare române cu avioane supersonice MiG-23 a constituit o transpunere în practică a ideii mareșalului sovietic Ivan Iakubovski, comandantul-șef al Forțelor Armate Unite ale Organizației Tratatului de la

Varșovia, privind utilitatea „de a avea în fiecare armată aliată anumite unități (subunități) înzestrate cu cele mai moderne tipuri de armament și tehnică militară, pentru pregătirea din timp a cadrelor pentru noua tehnică, dobândirea experienței în însușirea, întrebuințarea în luptă și exploatarea acesteia”³.

În cadrul analizelor pe care le-au făcut, autoritățile de la București s-au gândit, printre altele, la modul în care urma să fie asigurată asistența tehnică de către partea sovietică pentru noile avioane, în perioada de garanție acordată de firma producătoare. În acest sens, ministrul Apărării Naționale, generalul Ion Coman, a trimis un raport lui Nicolae Ceaușescu, la 8 noiembrie 1977 – document pe care îl redăm în continuare, împreună cu răspunsul primit de ministrul Apărării de la Cancelaria C.C. al P.C.R.

❦

*Raportul trimis de generalul Ion Coman lui Nicolae Ceaușescu, referitor la primirea în România a unor specialiști militari sovietici, care să asigure asistența tehnică la avioanele de vânătoare MiG-23. Adresa Cancelariei C.C. al P.C.R.*⁴

„REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA SECRET
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE Exemplarul nr. 1

Ministrul
Nr. M. 04867 din 08.11.1977

[Consemnare manu:] 4990 / 08.11.1977

[Rezoluție:] Da.

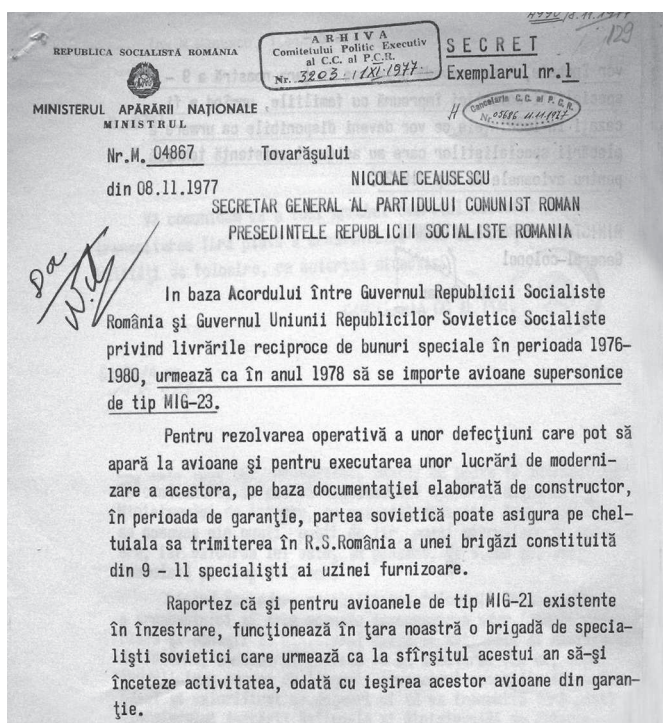
ss. Nicolae Ceaușescu

Arhiva Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R.
Nr. 3203 / 01.XII.1977

Cancelaria C.C. al P.C.R.
Nr. 05686 din 11.11.1977

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU
SECRETAR GENERAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE
ROMÂNIA

În baza Acordului între Guvernul Republicii Socialiste România și Guvernul Uniunii Republicilor Sovietice

Socialiste privind livrările reciproce de bunuri speciale în perioada 1976-1980, *urmează ca în anul 1978 să se importe avioane supersonice de tip MiG-23.*

Pentru rezolvarea operativă a unor defecțiuni care pot să apară la avioane și pentru executarea unor lucrări de modernizare a acestora, pe baza documentației elaborate de constructor, în perioada de garanție, partea sovietică poate asigura pe cheltuiala sa trimiterea în R.S. România a unei brigăzi, constituită din 9-11 specialiști ai uzinei furnizoare.

Raportez că și pentru avioanele de tip MiG-21 existente în înzestrare, funcționează în țara noastră o

brigadă de specialiști sovietici, care urmează ca, la sfârșitul acestui an, să-și înceteze activitatea, odată cu ieșirea acestor avioane din garanție.

Având în vedere complexitatea tehnică a avioanelor MiG-23, faptul că acestea se importă pentru prima dată și că furnizorul poartă răspunderea asupra bunei lor funcționări în perioada de garanție, *propun a aproba ca, în contractele de import care se vor încheia, să se prevadă primirea în țara noastră a 9-11 specialiști sovietici împreună cu familiile, urmând a fi cazați în locuințele ce vor deveni disponibile ca urmare a plecării specialiștilor care au asigurat asistența tehnică pentru avioanele de tip MiG-21.*

MINISTRUL APĂRĂRII NAȚIONALE

General-colonel

(ss.) Ion Coman

803

R.D.926/M/1631 din 07.11.1977

H. 05686

Secret

11.11.1977

Tovarășului I[on] Stănescu, I[on] Coman

Vă comunicăm că au fost aprobate propunerile Ministerului Apărării Naționale, cuprinse în Raportul nr. M. 04867 din 8 noiembrie a.c., referitoare la primirea în R.S. România a unor specialiști sovietici care să asigure asistența tehnică.

CANCELARIA C.C. AL P.C.R.⁵

Preparations for the Reception of Mig-23 fighter Aircraft by the Romanian military Aviation Lieutenant-colonel (r) Petre Opreș, Ph.D.

Abstract: In order to prepare the introduction of the MIG-23 fighter aircraft in the endowment of the Romanian Air Force, the minister of National Defense, General-colonel Ion Coman, requested to the Central Committee of the Romanian Communist Party the approval for receiving Soviet military specialists for consultancy, request that was accepted.

Keywords: MIG-23 aircraft, 1977, Ion Coman, Soviet specialists, the Central Committee of the Romanian Communist Party.

NOTE

¹ MiG-23/27 Flogger in action, Aircraft Number 101, „Squadron/Signal Publications”, Carrollton, Texas (USA), 1990, pp. 11-12; 14.

² *Ibidem*, p. 11.

³ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 3/1976, f. 182.

⁴ Primul document a fost ștampilat și înregistrat la Cancelaria C.C. al P.C.R. și la Arhiva Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., iar sublinierile din acesta au fost realizate cu un pix de culoare roșie, probabil de un secretar de la Cancelaria C.C. al P.C.R. Pentru a reda aceste amănunte am utilizat caracterele italițe.

⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 7/1977, ff. 128-129.

INSTITUTUL PENTRU STUDII POLITICE DE APĂRARE ȘI ISTORIE MILITARĂ LA 50 DE ANI

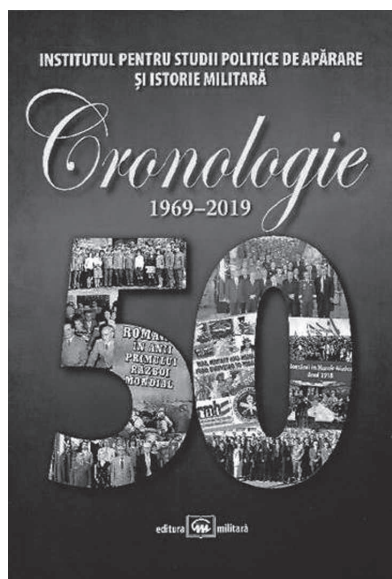
Pentru a marca împlinirea a 50 de ani de existență, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară a publicat două lucrări dedicate acestui eveniment aniversar, un *Album* și o *Cronologie* (1969-2019).

Albumul a fost proiectat, după cum mărturisește general-maior (rtr.) Mihail E. Ionescu, director al instituției, ca un tribut imagistic al istoriei de jumătate de secol de funcționare.

Dacă fotografia reprezintă istoria unei clipe, atunci lucrarea a pus alături sute de clipe, pentru a crea o imagine cât mai aproape de adevăr a celor 50 de ani de existență.

Volumul a fost elaborat cu scopul de a surprinde fiecare etapă a evoluției, dezvoltării și proiectelor desfășurate de institut de-a lungul istoriei sale. Imaginile publicate, unele dintre ele în premieră, au fost selectate atât din arhiva instituției precum și din colecțiile personale ale celor care au făcut parte din cadrul acesteia.

Structurată pe opt capitole, lucrarea surprinde momentul înființării acum jumătate de secol, activitatea științifică, oglindită în desfășurarea și participarea la conferințe, grupuri de lucru, reuniuni anuale, proiecte de cercetare, realizările editoriale, cooperarea internațională cu

instituții partenere, activitățile Comisiei Române de Istorie Militară. Ultimul capitol este dedicat prezentării celor care au condus instituția, în cei 50 de ani de la înființare.

Dacă prima lucrare este dedicată exclusiv imaginilor, cea de-a doua, intitulată *Cronologie 1969-2019*, are la bază cuvântul, mai precis însemnările din registrul istoric al Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și al documentelor din arhiva proprie păstrată, în cea mai mare parte, la Depozitul Central de Arhivă de la Pitești.

Colectivul de redactare a evidențiat activitățile cele mai importante desfășurate de-a lungul anilor, astfel că lucrarea este un instrument foarte util, care conturează profilul de instituție de cercetare unicat din România în domeniul securității naționale și internaționale, politicii de apărare și istoriei militare.

O jumătate de secol din viața unui om sau a unei instituții este o vârstă a maturizării depline. Cele două lucrări dovedesc cu prisosință faptul că Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară a fost, este și va rămâne o structură aflată în elita cercetării științifice românești

de profil, cu ample conexiuni internaționale.

Dr. Oana Anca OTU

SUB SEMNUL MARIİ UNIRI. CAMPANIILE ARMATEI ROMÂNE PENTRU ÎNTREGIREA ȚĂRII (1916-1920)

Tipărită în condiții grafice deosebite, sub egida Academiei Române, cartea *Sub semnul Marii Uniri. Campaniile Armatei Române pentru întregirea țării (1916-1920)*, îl are ca autor pe unul dintre cei mai recunoscuți istorici ai perioadei, prof. univ. dr. Dumitru Preda (Editura Academiei Române, Editura Militară, București, 2019, 380 p.).

Rod al unei îndelungate și aprofundate investigații în arhivele și bibliotecile românești și străine, lucrarea reprezintă o reconstituire sintetică a campaniilor armatei române în anii

Războiului de Întregire a Neamului și arată rolul și locul României în cadrul Primului Război Mondial.

În paginile acestei monografii, autorul a încercat să ofere cititorului o percepție clară și o interpretare românească a evenimentelor, în contextul general al conflictului, punând accentul, de data aceasta, asupra desfășurării acțiunilor armatei române, în raport cu obiectivele planurilor de operații și mijloacele avute la dispoziție, asupra rezultatelor obținute și a consecințelor acestora.

În cuprins regăsim *Argument* (semnat de academicianul Victor Voicu), șase capitole (I. România în anii de neutralitate

[august 1914-august 1916]; II. Campania anului 1916; III. Campania anului 1917; IV. Campania din anii 1917-1918; V. Campania din anii 1918-1919; VI. Campania din 1919-1920), *Încheiere, Bibliografie selectivă* (include fonduri aflate în custodia Arhivelor Militare Române, Arhivelor Naționale și Arhivelor Diplomatice; documente publicate; memorii, lucrări contemporane; presă; lucrări generale, speciale, studii și articole) și *Indice*.

Academicianul Victor Voicu sintetizează în câteva fraze subiectul complex tratat, cartea prezentând *momentele de pregătire politică și economică-militară din anii de neutralitate (1914-1916) premergători intrării României în Marele Război, evidențiază caracterul angajării armatei sale în război, etapele, bătăliile principale și particularitățile lor, raporturile cu Aliații și, în acest cadru, rolul Misiunii franceze a generalului Berthelot, în cadrul campaniilor din 1916-1917, locul și importanța bătăliilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara lui 1917, punând în lumină și nuanțat implicațiile naționale și internaționale ale participării la cea mai mare confruntare armată cunoscută de omenire; un loc aparte este acordat situației și desfășurării campaniei române din 1917-1918, în contextul transformărilor radicale din fostul Imperiu Rus care au condus la izolarea politico-militară a României și obligarea guvernului de la Iași la acceptarea înrobitorului *Tratat de Pace de la București* (7 mai 1918), impus de *Quadrupla Alianță*, precum și rolul factorului armat în susținerea actului de Unire a Basarabiei (27 martie 1918).*

Prof. univ. dr. Dumitru Preda a acordat un spațiu mai larg analizei campaniilor din anii 1918-1919 și 1919-1920, cu date și aprecieri asupra reintrării armatei române în război la 28 octombrie/10 noiembrie 1918 și raporturile, îndeosebi în plan operativ, cu *Puterile Aliate* în preajma deschiderii *Conferinței de Pace de la Paris* (ianuarie 1919), demersurile pentru acordarea statutului de cobeligeranță; la fel, este evidențiată contribuția trupelor române la eliberarea și unirea Bucovinei cu România (15/28 noiembrie) și se prezintă contextul și desfășurările revoluționare care au culminat cu *Actul solemn de la Alba Iulia* (1 decembrie 1918) care a consfințit Unirea Transilvaniei,

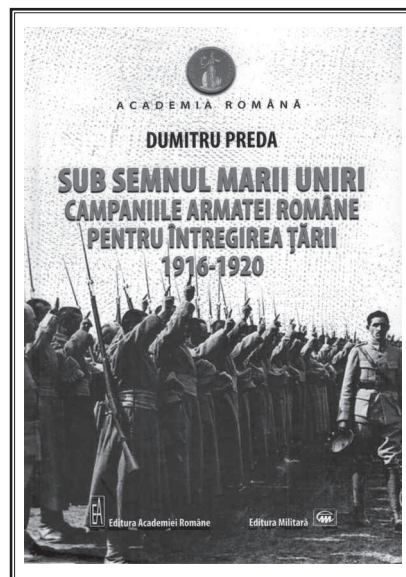
Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, încununând strădaniile unei generații eroice, pe drept cuvând numită „generația Marii Uniri”.

Este, de asemenea, abordată problematica legată de ocupația militară temporară a Ungariei și retragerea trupelor române.

*Azi, la trecerea unui veac de la înfăptuirea UNIRII ROMÂNILOR din 1918, rod al vredniciei și perseverenței conducătorilor adevărați, urmați de marea majoritate a poporului, al vitejiei și credinței ostașilor în dreptatea cauzei și a izbânzii acesteia, nu putem decât să constatăm faptul că dincolo de deciziile care s-au luat și semnat atunci la Paris sau mai târziu de alte foruri internaționale **Unitatea românească** rămâne o realitate pe care vicisitudinile politice și actele vremelnice de forță nu au putut și nu o pot schimba. Iată de ce, ea se cere apărată cu dârzenie și curaj, întărită prin propriile eforturi de păstrare și dezvoltare a identității specifice și a elementelor, printre care armata, care-i conferă în timp putere și permanență. Soarta ei stă în primul rând în puterea brațelor și minților noastre, în tăria inimilor milioanele de români, în noi înșine, consemnează în *Încheiere* autorul.*

Pentru toți cei interesați, textul este însoțit de fotografii, hărți, schițe, tabele, fotocopii după documente și presa vremii.

Dr. Luminița GIURGIU

TREI LUNI ÎN POCUȚIA. ACȚIUNI ALE DIVIZIEI 8 INFANTERIE (23 MAI-24 AUGUST 1919)

La 100 de ani de la momentul când s-au petrecut evenimentele, vede lumina tiparului o lucrare inedită dedicată Pocuției, *teritoriul situat la nord de teritoriul Moldovei medievale, disputat între regii Poloniei și domnitorii de la Suceava, intrat în componența Imperiului Habsburgic în 1772, devenit spațiu de confruntare politică și militară între Ucraina și Polonia în anul 1919*, având ca autor pe reputatul prof.univ.dr. Ion Giurcă (Editura Militară, București, 2019, 412 p.).

Un subiect mai puțin tratat în istoriografia română este prezența armatei române în Pocuția timp de trei luni în vara anului 1919.

În cuprins sunt tratate: *Pocuția în disputa și colaborarea româno-polonă; Contextul intervenției militare române în Pocuția; Prezența militară românească în Pocuția; Zona militară a Pocuției; Măsurile și acțiuni pentru apărarea Pocuției; Rechiziții și capturi de război; Evacuarea Pocuției; Reacții poloneze la prezența militară românească în Pocuția.*

Autorul a considerat necesară aducerea în atenția evenimentelor politice și militare din vara anului 1919, care au asigurat ruperea oricărei posibilități de cooperare militară între regimurile bolșevice de la Moscova și Budapesta, realizarea joncțiunii dintre trupele române și poloneze, astfel că, de la Marea Baltică la Marea Neagră, s-a realizat o barieră (denumită și cordon sanitar), cu rol

de siguranță strategică între zona controlată de bolșevici în estul Europei și Republica ungară a Sfaturilor, unde regimul bolșevic a fost lichidat prin acțiunea trupelor române, sârbe și cehoslovace, la solicitarea Puterilor Aliate și Asociate, ai căror reprezentanți se aflau la Conferința de Pace de la Paris.

Așa cum se subliniază și în *Introducere*, lucrarea aduce în atenție aspecte generale ale diferendului moldo-polon în privința Pocuției, contextul acțiunilor în acest spațiu în vara anului 1919, sub aspect organizatoric și acțional în perioada luării sub control a sudului Galiției, administrării și evacuării acestuia, în acord cu înțelegerile dintre reprezentanții politici și militari din cele două state vecine și cu interese comune în privința aspectelor de securitate și apărare.

Cititorului i se oferă informații cât mai diverse, pentru înțelegerea situației complexe în care s-a acționat, măsurile specifice pentru administrarea și apărarea Pocuției, aspectele pozitive și dificultățile cooperării și colaborării cu armata

poloneză, autoritățile și populația locală, generate de formularea unor pretenții și cerințe din partea polonezilor și ucrainenilor, cei care doreau stăpânirea acestui teritoriu.

Din cele prezentate în volum, se poate concluziona că autoritățile române nu au avut în vedere în niciun moment alipirea Pocuției la teritoriul României, faptul că prezența militară a forțelor subordonate generalului Iacob Zadik a fost o necesitate obiectivă pentru securitatea României, privită din perspectiva dorinței de colaborare și cooperare militară între guvernele de la Moscova și Budapesta. Totodată, este clar că, din momentul înfrângerii armatei ungare și plecării din Budapesta a membrilor guvernului bolșevic, pericolul dinspre vest a fost înlăturat, astfel că evacuarea Pocuției de către trupele române a fost decisă, discutată și planificată de către reprezentanții armatelor română și poloneză, apoi executată în termenele și condițiile stabilite.

Lucrarea este rezultatul unei ample cercetări a documentelor deținute de Arhivele Naționale Istorice Centrale, Arhivele Ministerului de Externe și Arhivele Militare Naționale Române. De asemenea, bibliografia include și presă, memorialistică, lucrări, studii și articole. La final regăsim un instrument foarte util și anume *Indice de nume*. Cartea apărută în foarte bune condiții grafice este însoțită de anexe și scheme, care întregesc informațiile.

Dedicată eroilor cunoscuți și necunoscuți care s-au jertfit pentru realizarea și apărarea Marii Uniri, tuturor celor care, la vedere sau discret, cu vorba, pana sau arma de foc au acționat pentru îndeplinirea idealului național – *Unirea tuturor românilor într-un singur stat*, cartea își așteaptă cititorii interesați de istorie.

Dr. Luminița GIURGIU

SPIONI, SPIOANE ȘI DANDANALE ÎN ROMÂNIA RĂZBOINICĂ (1916-1919)

Dr. Alin Spănu, un bine cunoscut istoric al intelligence-ului românesc și un pasionat cercetător al documentelor de arhivă, propune spre lectură, atât specialiștilor, cât și publicului larg, al doilea volum al seriei *Spioni, spioane și dandanale* (Editura Militară, București, 2019, 460 p.), în cuprinsul căruia regăsim: *Prefață* (semnată

de prof. univ. dr. Mihai Retegan), *Capitolul I* – Organizarea și activitatea structurilor informative/contrainformative naționale (I.1 Organizări și reorganizări, acțiuni și analize informative; I.2 Spioni, suspecți și măsuri contrainformative; I.3 Presă, propagandă și contrapropagandă pe timp de război; I.4 Bătălia memoriilor); *Capitolul II* – Colaborarea informativă româno-rusă, de la neîncredere la interese comune (II.1 De la tatonări și monitorizări reciproce la colaborare; II.2 Armata rusă în România, între război și pace); *Capitolul III* – Femei atrase în lumea spionajului (III.1 Cazuri de spionaj cu aromă rusească; III.2 Spioane, suspecte și naive); *Capitolul IV* – Dandanale (IV.1 Denunțuri pe timp de pace și război; IV.2 Între răs și plâns); *Anexe*; *Abrevieri*; *Bibliografie selectivă*; *Ilustrații foto*.

Așa cum remarca și prof. univ. dr. Mihai Reteganautorul își face cititorul părtaş la tot ce înseamnă activitate de informații [...]: organizarea structurilor informative, colaborarea cu Aliații, contrainformațiile și contraspionajul, propaganda și contrapropaganda, recrutarea spionilor de o parte și de alta, atragerea unora dintre reprezentantele sexului frumos în această „dandana” care nu mai era doar bărbătească.

Aserțiunile sunt susținute prin numeroase documente inedite regăsite în fondurile de arhivă aflate în păstrare la

Arhivele Naționale, Arhivele Militare Române, Biblioteca Națională a României, în vederea elaborării volumului fiind consultate și: documente oficiale, culegeri de documente, enciclopedii;memorii, jurnale;lucrări generale; lucrări speciale.

În încheiere, o serie de fotografii, schițe, presă și documente atent selecționate întregesc textul cărții.

Dr. Luminița GIURGIU

ISTORIA TÂRGOVIȘTEI MILITARE. O CETATE A INDEPENDENȚEI NAȚIONALE. CRONOLOGIE ENCICLOPEDICĂ

La Editura Bibliotheca a apărut, în anul 2019, lucrarea *Istoria Târgoviștei militare*, (Târgoviște, p. 469+iconografie), având autori pe cercetătorii prof. honor. univ. dr. George Coandă și colonel (r) Gheorghe Șerban.

Constituindu-se într-un demers apreciabil, acest volum prezintă istoria unui oraș-legendă,

capitală a Țării Românești – Târgoviște, în structura sa regăsindu-se: *Gânduri întru cetate* (exprimate de Înaltpreasfinția sa doctor Nifon, arhiepiscop și mitropolit al Târgoviștei; jurist Daniel-Cristian Stan, primarul municipiului Târgoviște; generalul maior (r) prof. univ. dr. Visarion Neagoe, președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”; colonelul Petre Jianu, comandantul Garnizoanei Târgoviște); *Târgoviște – o cetate a apărării ființei românești. Argumentum*; *Din antichitate la sfârșitul secolului XVIII*; *De la revoluția lui Tudor Vladimirescu la Primul Război Mondial*; *De la făurirea Marii Uniri la „incorporarea” României în NATO și acțiunea românească în*

„teatrele de operații”; *Cronici, într-un fel sau altul*; *Addende Synopsis*; *Apendix Memorialistic*; *De cătănie din plaiul voievodal*; *Personalități militare. In memoriam. Dicționar*; *Bibliografie generală*; *Iconografica*.

Generalul maior (r) prof. univ. dr. Visarion Neagoe remarca că „*Istoria Târgoviștei militare*” se recomandă prin caracterul său inedit și complex. [...] În primul rând pentru că, în viziunea autorilor, are un corpus de bază, istoria propriu-zisă, în ordine cronologică, cu proiectarea evenimentială enciclopedică echilibrată, fără comentarii inutile, apelându-se, atunci când este cazul necesarmente, la proba indubitabilă a documentului, ceea ce îi lasă celui ce se apleacă peste paginile ei posibilitatea să interpreteze în funcție de propria-i înțelegere. În al doilea rând, autorii au augmentat lucrarea cu câteva secțiuni care dau o remarcabilă ilustrivitate demersului Domniilor lor, și mă refer la antologica „Eroica”, la dicționarul de personalități militare și, excelentă idee, la o culegere de versuri populare despre cătănie și război. Astfel, această monumentală monografie, îndrăznesc să apreciez, își adjudecă dreptul de a fi unică în peisajul istoriografiei militare românești.

Cititorului interesat i se oferă un volum consistent atât prin informații, cât și prin dimensiunile impresionante, care arată o dată în plus truda autorilor, fiind realizat în condiții grafice deosebite și cu o ilustrație de calitate.

Dr. Luminița GIURGIU

REGIMENTUL „CĂLUGĂRENI” NR. 40. SUFLETUL, PUȘCA ȘI MITRALIERA. CAMPANIILE 1913, 1916-1919, 1941-1945, DECEMBRIE 1989

Colonelul (r) Remus Macovei, un iubitor al istoriei și al documentelor de arhivă, ne oferă, prin intermediul Editurii Celebris 2008 (Constanța, 2019, 308 p.), o monografie dedicată Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni”.

Lucrarea beneficiază de *Argument, nouă capitole* (I. Regimentul

40 Infanterie „Călugăreni” în perioada 1911-1916; II. Întregitorii. Militarii Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni” participanți la realizarea României Mari. Campania 1916-1919; III. Regimentul 40 Infanterie „Călugăreni” în perioada interbelică; IV. Dezrobitorii. Militarii Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni” participanți la eliberarea Basarabiei și a nord-vestului Transilvaniei. Campania 1941-1945; V. Desființarea și reînființarea Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni”; VI. Perioada post comunistă; VII. Galeria comandanților; VIII. Mândria regimentului. Generalii;

IX. Amintiri din garnizoana Medgidia), *Anexe, Bibliografie* (izvoare; documente publicate; lucrări generale; articole publicate în reviste de specialitate), *Foto-documente și Album foto*.

Bazată, în principal, pe registrele istorice și jurnalele de operațiuni aflate în păstrare la Depozitul Central de Arhivă, Pitești, pe documentele regăsite la Serviciul Județean Constanța al Arhivelor Naționale sau la Biblioteca Academiei Române, cartea este un omagiu adus miilor de ostași ai Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni”, în marea lor majoritate plugari, care în Campania 1916-1919 și-au jertfit viața în luptele pentru Întregirea României, iar în Campania 1914-1945, în luptele pentru dezrobirea teritoriilor smulse din trupul țării prin acte samavolnice sau în acțiunile pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei.

Regăsim explicația inspiratului și totodată elocventului titlu al volumului în *Argumentul* semnat de autor: *ostașii Regimentului 40 Infanterie „Călugăreni” cu o instruire, echipare și înzestrare necorespunzătoare, de multe ori flămânzi, prin acțiunile lor au uimit, regimentul fiind considerat unul de elită. În acest sens Jurnalul de Operațiuni al Brigăzii 17 Infanterie, la 7 octombrie 1916, sub semnătura colonelului Stan Poetaș, consemna: „mijlocul de apărare al regimentului a fost suflul, pușca și mitraliera”.*

Realitățile istorice aduse la cunoștința cititorului sunt completate de fotografii, scheme, schițe, presă și documente atent selecționate.

Dr. Luminița GIURGIU

CONTENTS

Central Archive Repository - A Century of History - Colonel engineer Marius-Marian Olteanu, Adela-Cosmina Lăzărescu, Mariana-Daniela Manaloiu ♦ The Epidemics that the Romanian Army confronted with at the Beginning of the 20th Century - The Cholera Epidemic of 1913 - Leontin Stoica, Ph.D. ♦ Testimonies found. Again about the Role of General Constantin Christescu in the Artillery Training of the Nămolosa Offensive and the first decisive Phase of the Defense Battle from Mărășești - Brigade General (r) prof. univ. Adrian Stroea Ph.D., Colonel (r) Marin Ghinoiu ♦ Allies and Cooperation with the General Headquarters in Dobrogea and South Dobrogea (December 1918-January 1919) - Silviu-Daniel Niculae, Ph.D. candidate ♦ The Contribution of the Inhabitants of former Alba de Jos (Lower Alba) County to the Border Line Victim's Fund (1919), reflected in the Press - Vasile Mărculeț, Ph.D., Alexandru Bucur, Ph.D. ♦ The Organization of the Hungarian Bolshevik Army (June 1919) - Assistant Professor Alin Spănu, Ph.D. ♦ Memory and Honor: 100 Years since the Return of the Head of Mihai Viteazul to the Dealu Monastery (1920-2020) - Prof. Cornel Mărculescu, Ph.D. ♦ General Alexandru Averescu and the Recognition by Italy of the Union of Basarabia with Romania (1920) - Associate professor Constantin I. Stan, Ph.D. ♦ A Romanian Officer visits the Land of a Thousand Lakes - Oana Anca Otu, Ph.D. ♦ The Story of Danube Squadron (1907-1937) - Captain (N, r) Marian Moșneagu, Ph.D. ♦ The Apparition of Radiolocation in the Romanian Army - Progress Factor for Anti-Aircraft Artillery - Major-general (r) prof. univ. Visarion Neagoe, Ph.D. ♦ 1944. April in Fire. Easter under the Bombs. 34 Days and Nights several Cities in Romania were bombed - Associate professor Florian Bichir, Ph.D. ♦ Attempts to develop Romanian Military Technology in the Years of World War II - Viorel Gheorghe, Ph.D. ♦ Colonel Francisc-Ioan Rotta - Commandant of the Expeditionary Ski Detachment - Warrant officer adjutant Eugen-Dorin Spătaru ♦ The Fulfillment of the Article 7 Provisions of the Truce Convention by the General Staff and the Territorial Commandments (August 23, 1944 - January 1, 1946) - Teodora Giurgiu, Ph.D. ♦ The Badges of the Officers and Non-commissioned Officers in Reserve and in Retirement originated from the Activity - Colonel Gabriel-George Pătrașcu, Ph.D. ♦ The Beginning of the Reactive Era (Part IV) - Lieutenant-commander pilot (r) Gheorghe-Ion Vaida ♦ Preparations for the Reception of Mig-23 fighter Aircraft by the Romanian military Aviation - Lieutenant-colonel (r) Petre Opriș, Ph.D. ♦ Review

Președintele României

Dorind a răsplăti meritele

Arhivelor Militare Naționale Române

- București -

În semn de apreciere pentru contribuția avută la păstrarea vie a memoriei faptelor de arme și a sacrificiului uman consemnat în Războiul pentru Întregirea Neamului, ducând mai departe tradițiile istorice ale celor care și-au făcut datoria față de Patrie,

Conferă

Medalia Comemorativă

„Centenarul Războiului pentru Întregirea Neamului”.

Președintele României
Klaus-Werner Johannis

Cancelariul Președintelui

Decret nr. 781 din 31.10.2019

Brevet CRIN nr. 41

Nr. ord. 41

